Manoscritti
Conventi
D
VIII
1110

Camaldoli
N.o 1110.
D. 8.

Tractatus
de Casib
us Confe
ssionis
anonim

Tractatus de Casibus Confessionis
Explicatio vulgaris orationis Dominicae
Casus contingentes circa Confectionem Eucharistiae
Prouerbia Salomonis
Compendium Censurarum
Congeries florum et autoritatum S. Scripturae

Manoscritti
Conventi
D
8
1110

D. 8. 1110

Man
Co
11

D.VIII,
1110

Sacre Eremi Camalduli. I. C. ~~33~~

I Q 31

De Casibus Conscientie. &c.

IN interogationibus non descendat ad spetialia peccata ut de uitio Sodomitico uel mulier non interogat si se tetigerit turpiter ita quod se pollueret et corrumperet ita sicut esset cum uiro suo nisi mulier luxuriosa quia in hoc sepe peccant. Multi et multe sepe discunt facere peccata que ante facere nesciebant et quia omne peccatum mortale est transgressio diuini precepti: ideo primo quo contra decalogum .i. decem precepta peccetur uidendum erit melius simplex sacerdos peccata cognoscat et melius penitenti ad memoriam reducat: Sacerdos non scire debet et alios docere decem precepta decalogi: Articulos fidei .xij. sacramenta ecclesie Item de .xij. criminalibus et spiritualibus peccatis et de ijs: que quinque sensibus committuntur ut sciat ignorantibus peccata detegere et ad memoriam reducere. et quia [illegible] multos sacerdotes ignorare ad eorum utilitatem in hoc opusculo [illegible] necessaria inuenda notare.

Circa primum preceptum quod est non habebis deos alienos inquirat ista primo si bene credit in deum et hos articulos fidei. De hoc tamen non expedit interrogare discretas personas et honestas. Item si exercuit uel exerceri fecit sortilegia diuinationes incantationes maleficia uel facturas Breuia incantamenta ad fascinum et discredit quod aliquis possit fascinari ut quidam credunt dicentes quod habent malum oculum Incantare ad corigiam uel ad aliam quamcunque incantationem. Quia est similiter contra fidem et si dicat quod dicit bona bona uerba. Item si credit quod foeminae

eficiantur ſtrig͡ Item ſi
credit ſtremitus Item ſi
credit et dicit quod
aliquis homo casu mo
ritur in aliqua uel al
iqua morte niſi natu
rali ſit ſit homo ei pre
deſtinatum uel dicit al
iquis ordinatum ē uel
erat ei hec enim here
ticum eſt Item facere
ſe diuinari uel ſortes
proici Item ſi obſeruet
vnam diem plus q̄ aliā
ad ſeminandum uel al
iud faciendum Item ſi
preſtat ignem uel aliud
illa de causa Item q̄n ui
det lunam nouam ſi di
cit aliquid et ſi credit
quod luna poſſit prodeſ-
ſe uel nocere tamen ad
quedam facit luna ſec
undum ſuam naturā
vt incidendum arbores
et quedam alia Item ſi
obſeruet auguria ut q̄n
cantat gallina uel galli
s: riſerô Item quando
coruus crocitat uel alia
auis Item ſi fecit uel fi-
eri fecit sibi ſtrennam
axime ī anno nouo uel
curauit quod quis facet
pedem in domo Item ī
quo die arripiat iter
adeundum ad aliquē
locum Item ſi credit q
domine et umbrarij ua
dant in nocte et come
dant tamen credi pōt
et ſine peccato quod de
mones illudant ſic ho
mines ita quod uidet̄
eis ſic eſſe quia tranſ
figurant ſe in hominū
figuras multa ſunt al
ia indola que obſeruāt
Sed quicumq; talia ob
ſeruat uel conſentit
et credit Sciat ſe fidē
x̄ et battiſmum chriſti
preuaricaſſe apoſtatā
et paganum eſſe Iud
icium dei et iram gr
auis ēē incurrere et
damnandum ēē niſi p
penitentiam ueram
deo reconcilietur hec
ē ſententia ſancti aug
uſtini et aliorum ſan
ctorum item nō debet
obſeruare dies egiptiaci
ad minuendum ſangui
nem uel aliud faciend
um hec nō ſolum in con
feſſione ſunt dicenda
et querenda Sed potius
in predicatione iſta ſ̄
contra primum precep
tum

n on aſumes nomen
dei in uanum hoc
ē ſi periurauerit et ſi

obediuit potestati uel
conſulibus uel iuſtitie
ineo de quo preſtitit i
uramentum Item ſi fu
it teſtis in aliqua cā
uel habuit auditorem u
el cautam et ſi iurau
it de calumpnia et
quando interrogabatur
ſi dicebat ueritatem
Quia quotiens reſpon
debat contra illud q
uod credebat totiens
periurabat. Item adm
onendi ſunt conſules
ut non tam leue rec
ipiant ſub iuramento
Item ſi bene fecerunt
iuſtitiam omnibus
ut iurauerunt Item
qualiter ſaltarii uel
camparii iuramenta
ſeruauerunt et ſi au
fert banna et pignora
ut iurauerunt Quia
aliquando deſeruiūt cā
pietatis ſ remittunt
pignora pauperibus
ſed quando ex culpa ſ
ua ceciderunt ab āmū
potestatis ſeu conſu
lis. Suam tamen partē
poteſt remittere nō a
lienā: Item ſi confeſſus
fuerit penitens quod
fecit periurium inte
rrogetur quotiens et

ſic faciat de omnibus
mortalibus peccatis.
Item ſi promus eſt adiu
randum per deum p
Sanctos p euangelia
per aliquam creaturā
hec tamen non ſunt
mortalia peccata ſed
grauia uenalia Item
ſi iurat incaute et in
diſcrete uel fraudu-
lenter uel abſqz nece
ſſitate qui tunc dicūt
ſapientes quod talia iu
ramenta ſunt periu
ria ſ quando qui iur
at ſine cauſa iuſta et
nō petitur ab eo Item
ſi iurauit contra de
um uel contra carita
tem Ut ſi iurauit q
non loqueretur alicui
forte uxori uel quod
nō faceret bonum qd
facere deberet uel fa
cere malum Tale iur
amentum nō eſt ſer
uandum ſed debet
agere penitentiam de
periurio quod facit
Item ſi fecit uotum
aliquod uel nimis ta
rdauit et tunc conſu
lendum eſt quod com
pleat illud Item ſi p
romus eſt ad iurā
dum

Memento ut diem sabbati sanctifices. Si festa et dominicas obseruauit. Si laborauit. Si fec operari. Si tunc male disposuit tempus suum. circa ludos circa spectacula uel tabernas. Si in sollempnitatibus et ieiunijs abstinuit ab uxore uel ab alia muliere. uel si ad aliquod opus seruile fecit. uel si iuit ad ducendas coreas. et maxime in ecclesijs. et in nocte. Sicut quidam faciunt uigilias in festis In quibusdam partibus et faciunt ludos inhonestos. Q'tum pceptū

Honora patrem tuū et matrem tuam. querat. si illi patrem aut matrem percussit. uel si factis uel uerbis ad iracundiam prouocauit. et si eis in necessitatibus non subuenit. Si eos derisit. Si patri spirituali. s. sacerdoti detraxit. Si contumelia ei dixit. Si excomunicatus extitit et contempsit. Si ad ecclesiam in sollempnitatibus nō bene iuit. Si ad mortuos sepeliendos. pceptū

Non occides. Querat. Dīgitā: si occidit propria manu. Si consuluit. Si ad hoc consilium dedit. et consensit et si sanguinem effudit Item si uidit aliquem in articulo mortis uel ex fame uel alio modo et eum non adiuuit ꝯ posse. uel si conceptum mulieris perdidit uel occidi docuit uel fecit aliquo mō quod nō conciperet. Et quia mulieres hn̄t multos filios plures q̄ uellent nō reddunt debitum. Sed defendunt se amaritis. Item faciunt peius q̄ postq̄ cum eis uiri usi fuerint uel aliter semouent. ne concipiant. Vnde caute queratur ab eis si faciunt aliquid ne concipiant ante carnalem copulam siue postea uel si sumpserit aliquam potionem herbarum uel alicuius rei ꝑ illam causam. Item interrogetur hominem si percussit aliquem baculo. ferro uel manu ex odio uel ex uindicta

Item si in guerra proie
cit lapides quadillos
quibus aliquem occide
rit. Item si habet ali
quem hodio et si est ali
quis cui non loquatur
et si dixerit quod non
uult loqui. Inducatur
ad hoc si fieri potest si
ad hec induci nō potest
queratur si ille cuis lo
qui non uult fecit in
iuriam sibi et eius fu
it culpa. et tanta pot
ēē iniuria uel contu
melia sibi abeo facta
quod absoluendus est
etiam si suo nolit loq
inimico. Sed si equalis
esset iniuria et nollet
sibi loqui non debent
asolui nisi prius loqua
tur inimico suo: Et si
non potest inimico suo
parcere corde. doleat
de hac mala uolunta
te. et sic potest asolui:
Sed sepe contingit qđ
homo uel femina non
uult pacere et tunc
dicendum est ei: non
uis tu quod deus tibi
parcat. Plus offendi
sti deum in centuplo q̄
aliquis te offendat. et
uis tibi tua peccata
dimicti a deo: Tu nō p
otes aliquid facere qđ
tibi plus ualeat ad rem
ictendum tibi peccata
q̄i si tu parcas inimico
tuo. Vnde dominus d
icit in euangelio. Dim
ictite et dimictetur
uobis. et illis qui non
parcunt dicitur in eu
angelio. nisi dimiseri
tis hominibus peccata ue
stra nec pater meus di
mictit uobis: qui est in
celis. et alia multa poss
dici de hac materia. It
Queratur si induxit a
liquem ad peccatum et
male faciendum. et si co
silium dedit. Item que
ras ab illo qui durus
est ad remictendum
si uideret suum inim
icum necari in aqua
uel mori si eum iuuar
et si et fame periret
daret ei panem. et si d
ixerit quod non est in
caritate. et ideo nō ē
absoluendus. Si uero di
xerit quod sic absolua
tur ante q̄ dimictatur
sine penitentia.

Sextum preceptum.

Non mecaberis. Que
ratur cum quot o

mulieribus peccauit et
cum quibus .i. si erant in
aritate uel uirgines uel
consanguinee uel uiduę
uel affines et quotiens
eas cognouit et si meret
rices et si fuit inde scan
delum et si fuit occult
um uel manifestum pe
ccatum. Item si cognouit
aliquam inordinate pre
cipue cum uxore: quia
cum illa posset mortali
ter peccare. Semper pec
cat et inordinate. Qua
ndo agit cum ea si alio
modo cognoscit eam nisi
quemadmodum homo cum
femina debet esse aliter
grauissime peccat et non
debet obedire ei in illo
casu. Item si cognouit eam
quando habet mestrum
idest fluxum sanguinis
Item suptu in puerperio
tamen illud non peccatum
mortale et iam non pec
cat uxor si reddit debi
tum dum faciat inuita. Item si in solennita
tibus et ieiuniis teneat
castitatem. Item si ali
quam mulierem tetigit
turpiter secum ludendo
uel obsculando et quoti
ens hec fecit. Item si tu
rpiter tetigit sibi mem
brum ita quod se poll
ueret. Seu corrumperet
.i. semen effunderet. Item
si aliquam uidendo de
siderauit mulierem ita
ta quod si eam habere poss
pro deo eam non dimict
eret et pro corde consen
tit licèat eam non tangat
peccat tamen mortali
ter. Item si dedit cons
ilium uel auxilium quod
aliquis peccaret cum a
liqua. Item si promisit
unquam alicui uel con
traxit matrimonium
uel sponsalia nisi cum s
uo uiro. Quia multe
credunt esse in matrim
onio que potius sunt in
adulterio de hac mater
ia intendo apti alibi tractare.

Septimum preceptum

Non furaberis. Si per
se uel per aliam per
sonam: Si consuluit uel
consensit. Si partem ha
buit comedendo uel bi
bendo de furto. Vel de
preda uel de rapina
Item si de fructibus ui
neatum uel castanea
tum uel oliuarum. Item
dannum faciendo de
uastando aliqua bona

uicinis uel in aliqua guerra. Item si incidit arbores ligna faciendo uel alia de causa. Item si gallinas uel pullos aut bestias alienas furatus est. uel percussit aliquam bestiis alicui dapnum dedit. Item si soluit mercedem illi: qui sibi seruiuit. Item si fideliter laborauit cui debuit. Sicut faceret suum opus proprium. Item si incendit ecclesiam uel domum in exercitu uel alio m̄o si nō restituit. quod inuenit Item si mercedem mercennarij nimis tardauit soluere. Item si scienter emit aliquam rē furtiuam que eēt de furto uel de rapina ut recepit in sua custodia uel recepit fures uel raptores. Item si decimas bene soluit uel retinuit. De hoc require infra de decimis. ubi plenius inuenies. Item queratur mulier hn̄s virum. Si expendit bona domus. Quia quicquid h̄t uxor ē uiri. Vnde non potest dare bona uiri sui sine licentia licet de hoc require infra Vbi queritur si uxor pot facere elemosinam de bonis uiri at ita teneas vt ibi dicitur. 8m p̄ceptū

Non falsum testimonium dices. Queras si falsum testimonium pro aliquo reddidit. et si aliqs in die habuit dannum Quia tunc teneretur illud damnum restituere Item si dixit mendacia et maxime uolendo alium decipere uel fallere. ut faciunt mercatores. Si detraxit mortuo uel uiuenti. t. dixit malum de aliis. Si derisit alios. et contempsit. Si locutus est uerba scurilia t. carnalia et porritia de feminis. Item si seminauit scandalum t. discordiam inter unū et alium. Item si blasfemauit deum uel sanctos. si promisit. Quod nō seruauit. Item si fecit proditionem uel territionem de aliquo hōie uel loco. Item si causa adulterationis laudauit aliquem hominem de malo. quod fecit. Quia

illud magnum peccatū

Nonum preceptum īē

Non concupisces. hic queratur. Si concupiuit ē aliena ut domos agros. uineas. et ceteras res uicinorum. Quia bn̄ pōt peccar̄ homo mortaliter. Si desiderat rem alienam hēre. nisi cū iustitia. et secūdū deū

Decimum preceptum.

Non desiderabis uxorem proximi tui. nō seruum. nō ancillam nō bouem. nō asinum nō omnia: que illius sunt. et sic habebis de decem preceptis

De septem uitijs

Videndum ē pmo de superbia. Quod peccatum difficile cognoscitur. Cum homo superbit ex aliquo bono .i. retinet se bonum ut de nobilitate fortitudine pulchritudine de diuitijs. de sanitate. Cum credit se meliorē esse q̄ sit. et alios contempnit. et despicit. ut grās quas hēt adeo non se habere recognoscit. Ut quidam qui omnia que hnt. credunt se et suo labore et sua industria habere. et uolūt suis uicis dominari.

De inuidia

Que est. cū aliquis de alieno malo gaudet et de bono dolet. Vn̄ sc̄tūs dicit. Inuidia ē dolor aliene felicitatis hic potes querere de hodis. Et si in corde multum illud retinuit. item si dolet quando aliquem laudare audit

De ira

Hic pot queri si iniecit manum uiolentam in clericum .i. percussit. uel etiam proximum suum uulnerauit uel ei contumeliam ut inproperium dixit. .i. detracttauit et blastemauit se ipm̄ patrem uel matrem uel aīas eorum uel recommendauit se diabolo. vel filios uel res suas. Item si maledixit deum uel sc̄tōs dicendo malum gratū de deo uel de sanctis Item si maledixit alicui. quod uellet tunc uenisse malum eidem Item si tantum doluit de amissione rerum q

Quod uellet mori. Et qu
asi desperarit. Igitur si
permanens in odio uel
in peccato mortali. Sup
sit corpus cristi. Item
si stetit aliquo anno qd
non reciperet corpus xº
saltem semel in anno s.
in pascale. Alio quin si nõ
recepit peccat mortal
iter. Quia facit contª
preceptum ecclesię nisi
se abstineat de consilio
sui prelati. Quoniam si
sacerdos scit ipm comm
isisse multa enorma pe
ccatá. et maxima licet
confessus fuerit: ea po
test consulere quod nõ
recipiat tunc tam di
gnum sacramentum.
Maxime quando nihil
uel parum fecit penit
entiam de suis peccatis

De accidia:

Que est tedium. Siue
displicentia boni.
hoc ē cum displicet mi
sse uel offitio ecclesiasti
co. Seu predicationi in
ter esse: Item si ē cleri
cus. Si negligens ē in su
o offitio ita quod horas
dimictat. Item si laic̄
bene ad ecclesiam uenit
in festiuis diebus. et loc
utus est in ecclesia cum
alijs. et nõ audit offm
cum reuerentia qua de
bet. Item si bñ seruauit
penitentiam sibi inui
tam a sacerdote.

De auaritia

Et quia supra quesit
um est de rapina et
furto. hic querendum ē
de usura. Si primo si e
mit ad terminum ad
nouellum: uel uendidit
Item si mutuauit den
arios alicui sine pacto
cum sua intentio erat
habere aliquid lucri et
si postea habuit seruitiu
aliquid. Quia usura ē
Item si habuit terram su
b pignore et fructus re
cepit pro solutione: Ite
si dat ad medium lucr
um uel tertium. Sed de
ista materia intendo
infra plenius exponē
et de aliis modis usurę
qui fiunt in partibus
uiis. Sed aliter peccat
ur p auaritiam. Unde
querē. si simoniam com
isit. quod aliquid recip
eret de eligendo aliqu
em ministrum in ecc
lesia sua. Item mercat
orem si peccat i pondere

6

et statero uel numero decipiendo alios. Item si tabernarius facit panem ad pondus et uinum ad mensuram et si uendit malum pro bono. Semper sciendū est offitiū cuiuslibet et postea potest querer̄ quomodo potest peccare in illo. Agricultores interogarī debemus et confinibus terrarum et si de aliena terra trait ad suam et usurpat. Et si nō facit hec si dimittit pp dei timorem uel hominum. Itē si bene reddit fictum pentionem et bladum de aliena terra quam colit 1 laborat. Item si consul nō bene facit iustitiam et si inde lucratur quod non debet ut facit lucrari dominū terre contra iustitiā accusando aliquem suum uicinum uel de numpciando. Alia pōt uidere discretuis sacerdos sicut scit meli mores hominum inter quos moratur. Item si subuenit pauperibus et compatitur eis. Itē si exasperat eos qn̄ petunt elemosinam et dic̄ eis malum. Et si hospitatur eos. Item si uadit ad sepelliendum pauperes mortuos et ūa ad diuites qn̄ uadunt.

De gula

Si sepius in die comedit. Si ultra necessitate et sine fame. Si inebriatus ē. et si ad tabernas uadit. et nota qd ebrietas posset ēe mortale peccatum cū homo cognouit bene uinum et scit et credit quod faciat ipm inebriare. et hoc sepe facit et contemnit peccat mortaliter. Si ieiunia s. quadragesime et quattuor temporum. et uigilias indictas a becdēt ia bene ieiunauit. Alioquin si potuit et nō fecit peccauit grauiter. Quia facit cont̄ preceptum ecclesie qd est de uigilijs quatuor temporibus et quadragesimā. Si uinum bibit quando ieiunauit ante prandium. Aquam uō bene potest bibere. Si in predictis ieiunijs

non ieiunauit·

De luxuria·

Quia ſupra de hoc
ſatis dictum eſt
ſub illo precepto nō
mechaberis· De pauci
s queratur· Sed poteſt
queri· Qua etate in
cepit· Si multas con
cupiuit· ſi ad coreas
i· ſi ad ballos iuit· ut
uideret mulieres· Si
perſonam aliquam in
famauit· Si tetigit
aliquam impudice u
el inhoneſte· Item in
terrogetur de peccato
cordis· Si uendicare
de aliquo ſe uoluit·
Si delectatus eſt in
cogitationibus· luxur
ioſis· et inmundis· ſi
ad memoriam aliqđ
peccatum reduxit· de
quo non doleret· Itē
de pollutione noctur
na· Que nō eſt pecca
tum niſi in quibuſdā
caſibus· s· ex turpi pr
ecedenti in cogitati
one· ut ſi deſideraſti
inde mulierem· Sc̄o
ex nimia repletione
cibi et potus· Item ex
illuſione diabolica et
ex infirmitate· Itē
interogetur de bonis
obmiſſis· De bonis que
potuit facere et non
fecit· Item ſi tempus
ſuum perdidit· et ma
xime tempus feſtoꝝ
quod deberet bene
expendi· et tunc plus
peccant homines quā
in aliis diebus· Quali
ter multam ſibi peni
tentiam ſeruauit· Itē
qualiter opera mię fec
in fine ſubiungat ſace
rdos· Multa tradidiſ
ti obliuioni· de quibus d
ebes generaliter conf
iteri· Sed tu debes de
omnibus dolere· cum p
ropoſito et uoluntate
confitendi· Si aliquādo
ēēs memor illorum· Sz
propone firmiter nu
nquam redire ad al
iquod mortale peccm
Caueat ſacerdos inter
alia· quando audit q
non querat quando
confitens quod recor
datur· et cum audit
turpia non argueret
peccata dicendo· O· q
turpe peccatum· Sed
confortare penitentē
quod ſecure confiteat
quia deo confitetur· Sz

audita confessione. Tunc
ondere quod grauia et tu
rpia sunt peccata: que
comisit et dicere. Tot m
ortaliter comisisti et
de quolibet deberet im
poni penitentiam septe-
nis .i. septem annorum
Et qui non facit peni
tentiam in hoc mundo
faciet in purgatorio: ubi
tanta est pena. Quod
minor pena: que est ibi
est maior aliqua huius
uite. Tu prius uelles ie
iunare centum annos in
pane et aqua: quam digitum
tenere Vna die in igne
uel esse in fornace. et i
gnis ille satis plus ar
det quam noster .i. materi
alis. Et quanto plus habet
hic leuiorem penitentiam
uel penam tanto maio
rem habebis in alia ui
ta. Satisfacere ergo
oportet. Et primo si ha
bet quis alienum quod res
tituat. et si non facit
quod potest non est absol
uendus. Sed qualiter
fieri debeat et eis con
suli de restitutione fa
cienda intendo infra
plenius ostendere. Po
st hec cautus sit et dis
cretus in penitentiis
iniungendis conside
rando statum persone
Criminum qualitatem
persone dignitatem pa
upertatem infirmita
tem debilitatem Cons
uetudinem lachrimis
et deuotionem. Item su
perbis iniungat hum
ilitatem. auaris larg
itatem. Inuidiis carit
atem. Iracundis patie
ntiam. Gulosis et Lu
xuriosis afflictiones
et macerationes carn
is ut ieiunia. Vigilias
et peregrinationes. Quia
deum offendit. Iniun
gat orationes. Quia p
roximum elemosinas
et opera misericordie. Item quod
peccata preterita plan
gat. et plangenda mens
non committat. Noe centum
laborauit annis arcam
faciendo. Vt mortem e
uaderet temporalem
Quanto magis. Debet
penitens laborare ut e
uadat eternam mortem
Sit igitur lectus durus
Victus tenuis. Somnus
breuis. Arma uero pe
nitentium sunt cinis
et cilicium. Nota quod

satisfactio consistit in
tribus. In oratione ie
iunio et elemosina
Elemosina uero cons
istit in cordis contri
ctione in xpi passio
ne et in manuali la
rgitione carnis aut
maceratio consistit
in quatuor s. in orati
onibus uigiliis et ie
iuniis et flagellis i.
disciplinis i. quando
percutit se cum corig
ia Quando est nu
dus uel nuda xx uel
xxx uicibus et plus
et minus prout qu
alitas peccati exigit
Item quod faciat ge
nuflexiones i. venias
Item quod portet co
rdam cinctam circa
carnem hoc imponi
consueuit mulieribus
uel portent uestem
laneam circa carnem
et cum ipsa iaceat et
maxime in quadrage
sima Item die uene
ris ieiunet in pane
et aqua Quod si nol
let penitens ieiunet
cum uino sine aliquo
ferculo uel compan
atico uel de uno ferc

ulo sine uino Item ca
ueat sacerdos ne iun
gat peregrinationem
mulieri iuueni quia
periculum est Item i
iungat mulieribus
plures orationes qui
ris et cum imponit
tot pater nr dicatur
etiam aue maria Et
si non possunt induc
i quod dicant quotid
ie Saltem dicant in
diebus festiuis Et q
dicit xx millis dieb
continuatis Quod in fe
stis in quibus non labo
rant dicant quadra
ginta Et quando in
iungit sacerdos peni
tentiam dicat conf
itenti Sic hec et alia
omnia bona Que fa
cies sint in loco penit
entie Postea faciat absolutionem

Dominus te absoluat
et ego auctoritate
qua fungor absoluo
te a uinculo excomu
nicationis si teneris
et reconcilio te sacra
mentis ecclesie et ab o
mnibus peccatis tuis
de quibus confessus
es et de quibus non
recordaris et a circu

ſtantiis eorum· Vade
et amplius noli peccar̃

Quoniam aũt in foro
penitentiali· occur
runt ſepe casus diffic
iles· Occurrunt· et qu
eſtiones· et dubia mul
ta· et inter peritos u
olo ſaltem· pro Sacerd
otibus ſimplicibus· ad
honorem dei et beate
marie ſemp uirginis
et ad utilitatem eorũ
q et animarũ ſibi com
iſſorum opusculum· b
reue: tamen eis utile
et ualde neceſſarium
componere· et notitiã
aliquam in hiis· que
ex eorum offitio ſcire
tenentur· habeant·

De uoto· et qd ſit· uotũ

Votum eſt alicuius
boni· cum delibera
tione ſancta promiſſio
Si etiam fiat de re ma
la· et de bona ſine deli
beratione· non obligat·
Yſidorus in malis prom
iſsis· reſcinde fidem· et
turpe uotum muta de
cretum· Vnde nota q
ſi aliquis cum ira et fu
rore ẽt licitum· nõ te
netur illud illud ad
implere· Item ſi absq;
ira faceret uotum· qd
nõ loqueretur alicui
non eſt ſeruandum· Sz
imponenda ẽ ei penit
entia de eo· q indiſcre
te uouit· Sz nunquid
uota mulierum· que f
aciunt in partu· uel ĩ
infirmitatibus ſuis· a
ut ſuorum· et etiam q
faciunt uiri ex aliqua
anguſtia· uel tribulat
ione tenenda sunt· Rº
q ſi habuerit intenſio
nem obligandi ſe deo
cogitantes· etiam de cã
que mouebat eos ad u
ouendum tenenda ẽ
Item conſueuerunt pa
rentes· i· pater· et mat
facere uota pro filiis
ita promicto· quod fili
meus ibit ad ſanctum
iacobum· uel romam
numquid tenetur· N
on credo· Sz si ẽ maior
xiiij annis· et accepta
uit· Quando audiuit
et corde conſenſit· cred
o· quod tenetur· Et ita
de ceteris quando unus
facit uotum pro alio
non tenetur ille pro q
factum ẽ uotum· Item
ſi fiant· uotum ſubcon
ditione ut ſi dicat quis

uouet quod ibo romam
uel ieiunabo uel aliquid
si dominus reddiderit mihi sa
nitatem uel filio meo
et cetera. Si postea non datur
sibi ad non quod petiit
non tenetur. Item sunt
quidam talis conditio
nis quod uouere non p
ossunt ut serui ancille
sine uoluntate domin
orum suorum. Item m
onachus sine licencia
abatis: Minores etate
i. impuberes. Mulier m
inor est ad uouendum
usque ad xii annos et uir
usque ad quattuordecim
nisi prudentia suppler
et etati i. quod est pru
dentior et discretior quam
uel puella xij uel xiiij
annis quam alius in xv et
t talis etas apta est ad
matrimonium contra
hendum. Sed infra eta
tem anni ante etatem
completam fecit uotum
quis non tenetur nisi
post etatem completam
habitam ratum uotum eo
acceptauerit i. ei bene p
lacuerit adimplere u
otum in tali cum bene
tenetur postquam factus
est maior. Item uxor
non potest facere uotum
peregrinationis uel co
tinentie uel ieiunii. Si
maritus uelit contradicere
uel prohibere. Nec uot
um facere cum scanda
lo uiri sui. Tamen si uo
uerit dicere pater noster
uel aliqua que non faciunt
uiro preiudicium non potest
maritus prohibere. Item
non potest uir facere uot
um peregrinationis ex
cepto uoto ierosolimita
no sine consensu uxoris
nec castitatis nec aliu
d quod impediat debi
tum coniugale. Item potest
episcopus in uotis in uotis dis
pensare in uotis et per
mutare nisi in ultra m
arino. Sed permutato uoto
fit ita quod ille qui ab
soluitur a uoto debet
dare de consilio ipsius
qui eum absoluit quantum
deberet expendere in
eundo et redeundo et
etiam de labore suo. Sed
pro labore est imponen
da aliqua penitentia
et omnino non est consul
endum parrochianis quod
dent suos denarios qu
estoribus seu nuntiis
hospitalium. Quia

fallunt et decipiunt
alios homines et ideo
quando fit talis rede
mptio uotorum debet fi
eri cum auctoritate
epi. quia ita dr̃ i lr̃is
domini pape. Aliter n̄
fieri n̄ pōt. ita dico q
indulgentie nō dant
illis qui non ſunt inſt
atu penitentie et in
caritate. item ſeptima
pars quam hn̄t illi de
illo paſſu et alij mu
lti non datur niſi illi
qui ſe obligant. et ſcr
ibi ſe faciunt in eorū
fraternitate. et conſo
rtio qui ſoluunt ann
uatim. et continetur
i lr̃is ſummi pontifici
et debet plus dare q
plus hr̃t.

De iuramento et quid ſit iur

Iuramentum ē aff
irmatio uel neg
atio de aliqua ſacra
rei atteſtatione affir
mata. Vnde cum iu
rat quis per creaturas
ut p celum. p ſolemp
ionem peccat et ē pro
hibitum. tria exigun
tur ad hoc q iuramen
tum fiat recte. ſ. veri
tas iudicium. et iuſti

tia. Veritas debet ēē i
conſcientia. ſ. ut firm
iter ſciat id ēē ita. al
iter ſi credat. tamē nō
debet de ſcientia. Sed
de credulitate iurar
Iudicium dicitur diſ
creta deliberatio. ſ. ut
nō iuret etiam uerū
niſi p̄p neceſſitatem. h̄
ē quando ē utile alic
ui. et nō credit ſine iu
ramento. iuſtitia. ut
id quod iuratur ſit li
citum. Si iſta tria uel
aliquod iſtorum triū
defuerit periurium.
vn̄ cum quis iurat q
alicui numq̄ loqua
tur uel faciat aliqd
malum uel quandoc
umq̄ iurat contra ca
ritatem ſtatim incur
rit piurium et nō de
bet ſeruare iuramen
tum. Se iuramentis nō
ueris que fiunt quo
tidie ex curſu uerborum
ex quadam leuitate
ſine libro ut p euang
elia. per ſanctam ma
riam per deum et h
uiuſmodi dico q ſunt pe
ccata uenialia et eſt
mala conſuetudo. Item ſi
quis iurat q nō faciet

pacem· cum aliquis· statī
ē piuř et peccat morta
liť· Pone q aliqs dum t
enet capt ab hostib; uł
ap̄ domib; coactus pme
tum q pōt cadeř· in cō
stantem uirū· Iurauit
se soluturum ēē decem
libras· uel centum· q̄r
itur· utr̄· tale iuramē
tum obliget eum: R̷ q
obligatus ē· et tenet̄ i
lud ſuař: Sz postea pot
it repeteř q̄d dederit
Quid de illo q cōpulsus
a suo dn̄o· Sciens periu
rat· Dic q ambo sunt
periuri· et peccant m
ortaliter· miles et s
uus· Quia temp̄ralē
dn̄m ꝙ deum· uel aīaz
dilexit· Quid de illo q
probocat ad iurandum
eum: quem scit falsum
iuraturum· uel exig
uel recipit ab eo· sacra
mentum ueritati con
trarium· R̷· q talis·
uincit homicidam· q̄a
homicidā· occidit cor
pus· Sz iste animam· u
nde cum aliquis petit
rem ab aliquo· et ip̄e d
icit se uelle· prius deb
es· rem tuam p̄dere
q̄ aliam facere periu
rare· hoc dico· q̄n credit
hoc ue dictum ē eum fa
lsum iuraturum· Itē
queritur utrum ueris
as iuramenti promiss
oris excuset a piuris· V
erbi grā· iurauit aliqs
se soluturum in certō t
mino· aliquid īpedit̄
et n̄ō pōt· Ad hoc dicas
quod quando iurauit
aut credebat se n̄ō pos
se reddere uel credeb
at quod posset· Sz si fa
tue quia n̄ō habebat ō
nia credendi· tunc in
utroq; casū piurabat·
Si uero credebat ab in
icio se posse reddere et
probabiliter non peri
urabat quantum in
hoc· et postea fecit suū
posse· In utroq; casū· n̄ō
potuit soluere· n̄ō est
periurus· Item iuraui
tibi gn̄aliter· q̄d starē
omnibus mandatis
tuis· pp iniuriā quā t
feceram· Tu p̄cipis mihi
aliq̄ inhonestum uel
īportabile uel adeo du
rū· q̄d si mihi fuiss; spec
ificatum nullo modo
illud iurassem· Talia
· n· semp tacite subinte
lliguntur· ī gn̄alibus·

iuramentis · et ideo nō
uidetur · q̄ q̄n potestas
uel conſules precipiūt
iniuſtum uel inhone
ſtum quod ſubditi per
iurerint · ſi non obediu
nt · Sȝ q̄n dubitatur q̄d
ſit iuſtum uel iniuſt
um tunc oīe ē obediē
dum · item n̄ otā q̄d ſi
iurans uel recipiens
dolum adhibet ſemper
debet referri iuramē
tum ad intentionem
illius · Quando adhi
buit dolum ſiue frau
dem · vñ auctoritas d
icit : ream linguam n
on facit niſi rea mens

Nota q̄ phibē ſt ſortes·

Nota q̄ prohibende
ſunt ſortes et inc
antationes oīs · et q̄d
dies non obſeruetur a
d aliquid faciendum
Quia omēs dies ſunt
boni · Item nullus cre
dat nec dicat · Cum a
liquis moritur uel a
liquod periculum in
currit q̄ ſit ordina
tum uel fatatum · Q
uia eſt contra fidem
ut dicunt multi · Itē
prohibentur breuia a
d infirmitates · Sȝ ſi ali

quis aliquam collig
it herbam medicina
lem cum ſimbulo dum
nis · credo in deum p
ater noſter · vel ſcrib
at in carta ſimbulum
uel orationem dñi
cam · i · pat nr̄ · et pon
at ſuper aliquem in
firmum non reprob
atur · Ita q̄ nihil aliu
d addatur niſi textc
euangeliū ſci iohis ·
uel aliquis pſalmus · Itē
de breui quod fit in a
ſcenſione domini de
euangelio · Sciendum
ē aſſeri pōt in miſſa
et poſt miſſam quan
documq̄ uelis · Sed ſi
credas q̄ nō ualeat n
i hora q̄n cātat in eccl
eſia peccm̄ ē · Itē bre
uia que hn̄t ſigna m
ala · i · caratheras re
probanda ſunt · Et q̄n
obſeruatur · Vna dies
plus q̄ alia · Item nō cō
dendnē ruſtici qui o
bſeruant tempus ad
ſeminandum · et ad a
rbores incidendum · Q
uia hoc fit ſm̄ naturā
aliter nō ſunt dies ob
ſeruandi · vñ auguſt
inus dic̄ nō obſeruen

tur dies egiptiaci an
calendas Ianuarij in
quibus cantilene q
dam et comessationes
fiunt et adinuicem
dona donantur q si
inprincipio anni bone
fecti augurio aut aliq
uos menses aut tempo
ra dies ueneris et an
nos aut lune et mens
is que cursum q a pas
et quascumque diuina
tiones et fata aut
auguria obseruat a
ut attendit aut cont
endit aut consentit
obseruationibus aut
talibus credit aut a
deorum domum uadit
aut in sua domo intro
ducit vt interroget sc
iet se fidem xpianam et b
atismum preuaricas
se et paganum et apo
statam i retro abeunt
em et dei inimicum
et iram dei grauiter
metuit incurre nisi e
cclesiastica penitentia
emendetur et deo re
concilietur Et ideo d
ies egiptiaci siue inf
elices qui scripti sunt
incalendariis non sunt
obseruandi nec admi

nuendum sanguinem
nec adaliud faciendum
hec omnia condempnat et
abhorret sancta et cato
lica ecclesia ut dictum in de
creto **De festis celebrandis**

Primo omnia festa
beate uirginis omnes
dies dominici omni
um apostolorum et sanctorum
aliorum et sanctarum maxime
si est consuetudo incon
trata illa in qua est uoca
bulum illius sancti et in
die consecrationis ec
clesie: Die dominica
nihil est faciendum nisi
deo uacandum nulla
operatio in illa sancta
die agatur nisi tantum
in missis et canticis sp
iritualibus vacandum
est quia ab omni ope seruu
li cessandum non sol
um apeccato ad quod ire
dicitur fuisse eo quod fac
iat hominem diaboli
seruum sed amecanicis et o
perationibus aliis ui
delicet ut mercatum
non fiat nec placitum nec
aliqui admortem iudice
ntur nec sacramenta
iurentur nisi pro pa
ce facienda: Causa q
uare homines non debent

11

laborare in festis e ut
possint audire diuina of
ficia et orationibus ua
care. Sed si non fiat non
sunt festa adeo utili
tatem animarum. Sed
potius dampnationem. Sed
nunquid possint laborare
pro pauperibus in die
bus dominicis et ceteris
festis precipuis. Non cre
do de diebus dominic
is et maioribus festis
ut festis beate marie vir
ginis.

De satisfactione.

Nota quod satisfactio
consistit in tribus
scilicet in oratione ieiunio et el
emosina. Oratio ualet con
tra superbiam. Ieiuni
um contra carnis con
cupiscentiam. Elemosi
na contra auaritiam.
Carnis maceratio con
sistit in quatuor ordi
bus. Ieiuniis. Vigiliis et
flagellis. Secundum fo
rmam canonicam nota
quod pro iurio. Adulterio forn
icatione. omicidio et ce
teris criminibus uit
iis seu mortalibus peccatis
septennis penitentia est
imponenda et sic statu
tum fuit ab ecclesia

et a sanctis patribus definit
um. Sed hodie secundum sacerd
otis arbitrium pene sa
tisfactionis taxantur.
Consideratis criminib
us quantitatem quali
tatem et persone dig
nitatem et officium: pau
pertatem infirmitatem
seu debilitatem: comp
lexionem. Consuetudi
nem. Sotietatem. lacri
marum deuotionem. Item
regionis et temporis q
ualitatem. Verum tamen
licet pro singulis peccatis talibus
sit statuta penitentia
septennis magis uel mi
nus aspera debet imp
oni ut maioritas uel
minoritas hominum cum
ceteris circumstantiis
hoc exposcit ut patet in
sequentibus ab ista reg
ula: que dicit quod septe
nis penitentia impon
itur pro quolibet mor
tale excipiuntur plu
res alia regula in quibus
propter peccantis dignitatem
uel dominium et enor
mitatem peccati impo
nitur maior peniten
tia. Presbiter si fecerit
fornicationem debet a
gere penitentiam decem

annorum. Sed quidam
intelligunt de fornicat
ione talem penitentiam
esse īponendam s. de ad
ulterio uel incestu quod
ueri credo. fornicatio ē
quando cognoscit solutā
carnaliter que nō habet
uirum. Adulterium quando cog
noscit illam que habet
uirum. Incestus quando cog
scit consanguineam uel
affinem. affinis ē que atti
net uxori tue. Item in
cestus dicitur cum aliq
moniali. Itē si pater cogno
scit filiam spiritualem q
uam battizauit uel te
nuit ad batisimum uel
ad confirmationem epi
uel que pecca sua sibi cō
fessa fuit. debet agere
penitentiam x annorum
Item uitium sodomitic
um grauius ē et exsa
crabile omnibus aliis u
nde quodcumque tale fa
ctum exerceatur pret
quam inter masculum et fe
minam ordinate et i
uase debito uitium con
tra naturam et sodomiticum
iudicatur. Itē matricida
debet pt x annis. Uxor
icide imponitur adhuc
grauior poena. Quia
homines promptiores
sunt ad occidendum u
xores quam matres. Itē pro
homicidio causali est i
ponenda penitentia quin
que annorum. hoc ē cum homo
occidit aliquem lapide
uel ferro non uolunta
te. Sed quia nō bene prouid
it. Item pone quod sacerdos
habet aliquos parrochianos
surdos et mutos furiosos
et simile. et scit eos esse
i peccato mortali. debet
eos inducere ad contrit
ionem per signa et cecos
et alios uerbis modis ue
quibus melius pot s et
facere fieri orationes i
populo quod orent omnes quod deus
illustret et illuminet
corda eorum ad penitē
tiam. Itē nō ē absoluen
dus ille quod nō uult absti
nere a peccatis. nisi for
te ab uno mortale uel a
pluribus. Item qui dol
et de peccatis preteritis
Sed non uult abstinere
a futuris. Sed cum uult
abstinere ab omnibus et
dolet de commissis et cō
fessus ē omnia generaliter
tamen dic quod propter laborem
seu debilitatem nō uult
satisfacere et pot quid

faciet ſacerdos· Reſpõ
deo· debet ſacerdos eũ
inducere ut animum
habeat paratum ado
mnem ſatiſfactionem
õndendo ſibi multitu
dinem peccatorum ꝙ
et quanta bona amiſ
it ꝑ iſta peccata· que
omnia recuperabit per
penitentiam· Oſtendat
ei et q̃tam penitentiã
ſubſtinuit adam et to
tum genus· humanum
uſqꝫ infinem ſeculi· q
guſtauit de ligno ue
tito· Siue de pomo ligni
uetiti· Si pro uno pecc
ato qui ſemel precept
tum preteriuit tanta
pena ẽ inflicta· Quid
dete qui tot peccata fe
ciſti· et totiens ꝓcepta
dei fregiſti· et alia ꝑ
oſſunt dici plura· Si
uero nõ pot eum adh̃
ĩducere· imponat ei ta
lem ſatiſfactionem· cũ
uoluntate ſua· ꝙ poſſit
portare· ne forte frã
gendo penitentiam· gr
auius peccet· Item ꝓ
uitandam tranſgreſſio
nem· et Inobedientiã
quia facile rumpunt
homines pẽitentiã· ſub

precepto· Sꝫ concedat
ieiunium· Si uideret
ſibi nimis graue ꝙ fa
ciat elemoſinam et al
ia iniuncta permutar
item caueat ſacerdoſ
ꝙ nõ faciat penitentẽ
iurar· uel promittere
quod nõ faciet tale
peccatum· et ꝙ nõ fac
iat uotum de hoc uel
de aliqua penitentia
facienda· Sufficit ꝙ
dicat· ꝙ hẽat propoſitũ
firmum· ꝙ nõ faciet ã
modo aliq̃ mortale

**Ad que ualent opa de gẽ
re bonoꝝ· i· boã q̃ fiũt mõꝛ**

Licet huius modi bo
na f̃cta ĩ mortali
peccato nõ ualeant di
recte ad uitam eternã
obtinendam· tamẽ ual
ebunt eis ad tria· uel
aliquod iſtorum· tum
adminus ſupplicium
infernale ſubeundũ
Sꝫo ad proſperitatẽ tem
poralem· habendam· Te
rtio· quia citius domi
nus illuſtrat· i· illumi
nat cor eĩ ad pẽitẽtiam
Itẽ ualent alia duo· ad
ſ· ad ſuefactionẽ bonoꝝ
operum· i· ad uſum· Itẽ
credendum eſt· quod

diabolus non hēat tan
tam potentiam quan
tam si continua malá
exerceret. Quod patet
ex eo qđ refert beatus
G in dialogo. de Iudeo
q muniuit se signo cr
ucis. et ideo non potu
erunt ei demones de
inceps nocere. Immo
q primo eum inuenerat
retulit maiori. Inuen
ias uacuum. Sz signatū
Itē queritur de illo. q
fecit penitentiam sibi
iniūtam stando in p
eccato. dico q nō satis
fēc. qa mortua sunt op
a facta in mortali. Sz
minor penitentia est
iponenda sibi: quam si
nō fecisz. Itē alius fuit
confessus de uno pecco
et nō de alio et satisfe
cit. dico q tenetur ad h
uc ad confessionem et
satisfationem omium
Inpossibile ē. Vnum ēt
peccm dimicti nisi om
nia dimictantur. Itē
aliud q nō consueuit
queri utrum bona a
cta in caritate mor
tificentur per peccm
consequens mortale.
Sed si postea sequitur
uera penitentia reuiui
scunt. i. uiua fiunt. Illá
uero que facta fuerīt
i mortali nunq̄ reuiuis
cunt etiam si uera se
quatur penitentia

Quīt si pecca semł cōfe
ssa teneat itm̄ cōfiteri

Solent excipi i extra
hi quatuor casus i
quibus tenent itum cō
fiti. Vnus ē. n. cū sacdos
suus: cui ē confessus est
ipitus. i. nō sufficiens. qa
tunc debet cum sui licē
tia itum confiteri per
ito. Itē qn confessio non
fuit integra. Item qn
confesit satisfacere. Itē
pro enormitate pecci:
qn sacerdos audito cri
mine remictit eū ad
supiorem. Et addit ali
ud casus. quod uadit
ad nouum confessorē
et nō reddit sibi penit
entiam iniūtam. Sz sibi
recordatur. Sz eā nō fe
cerit. Sufficit sibi ut d
icat penitentiam iniū
tam. et nō tenetur cō
fiteri si bn̄ et itegre f
uit confessus. Sz tuti
est confiteri. q nō con
fiteri. Et infirmus nō
ē inponenda peītentia

quantitas. sz iste scenda
i. si uierit q tanta eet
penitentia facienda et
amicorum orationibus
et elemosinarum studiis
pondus peitentie subleu
andum. Itē si infirmus
petiit sacerdotem et In
terim dum ueniret sa
cerdos obmutuit et fac
tus ē amens uel frene
ticus. Sacerdos debz cre
dere testimonium illo
rum: qui audierunt ip
sum penitentiam peten
tem uel sacerdotem debz
ei quicquid pōt humilit
atis et benignitatis ī
pendere absoluendo et
reconciliando.

**Querit si ea q fiunt a ui
uis psit defūctis ꝛ qbus**

AD hanc questionem
ait bts g anime
defunctorum quattuor
modis soluuntur. i. Iuu
antur ab aliis. Aut ora
tionibus sacerdotum a
ut precibus sanctorum
aut carorum elemosi
nis / aut Ieiuniis cogn
atorum i. consanguin
eorum / ad hanc questi
onem lz multa a sapiē
tibus dicantur. Super h
dico q ualent illis: qui
sunt in purgatorio. nō
illis: qui sunt in parad
iso quia non indigent
nro bnfitio. Sz nos suo. It
nō illis: qui sunt in in
ferno qa ibi nlla ē redēp

Qbz mōis deleat uēia pecta

Respondeo q sex mo
dis. s. per heucaris
tie dignā sumptionem.
Item p aque benedicti
onem uel aspxionem
et hec aspsio defendit
ab insidiis diaboli. Item
pro helemosinarum ero
gatōem. Itē p orationem
precipue dominicam. i
pater nr. Itē p gnālem
confessionem que fit qu
otidie in ecclesia. Ubi nō
solum uenialia. Sz etiā
mortalia oblita crede
dum deleri. Itē p ispiri
tualem. Seu sacerdota
lem benedictionem. et
nō solum p h delentur ue
nialia. Sz per quodlibet
bonum opus. Item per cō
tritionem peccoꝝ et p
missionem iniurie tibi
facte. **De sacerdote qui
reuelat confessionem.**

SAcerdos reuelat con
fessionem debz depoi
Sed esto quod iurare c
ompellitur: dicere ueri

tatem de eo quod audi
uit in confessione quid
faciet. Respondeo quod debet
dicere secure quod ni
hil scit. De hoc quia non
scit ut homo. Sed ut deus. Sed
si sacerdos indigerit co
silio .i. quod nesciat consulere
in penitentia potest petere
consilium non nomi
nando in aliquo illo qui c
onfessus est. Casus ualde
utiles et necessarij.

Primo queritur. Quid
remictit sacerdos
in penitentia. Item u
trum fiant remissiones
eque .i. equaliter per m
alum ministrum et
bonum. Item aliquid u
aleant remissiones quas
faciunt prelati in dedi
cationibus ecclesiarum
et conferentibus ad he
dificationem pontium
et hospitalium et simi
libus. Item utrum sacerdos
comutare possit peniten
tiam alicuius petentis
circa primam questionem
uidendum est quid operetur
ille claues quas dominus
concessit sacerdotibus
Nota ergo quod claues in hoc
loco sunt scientia disce
rnendi inter peccatum et pec
catum et potestas ligan
di et soluendi. Sed cum
multi sint qui non habent
istam scientiam quid
erit. Quomodo poterunt ab
soluere: respondeo quod non est
clauis sine ueri
tate: que quidem est pot
estas uel iuris dictio
Dicuntur autem pluraliter
claues propter plures effectus
qui sunt ligare et soluere
claudere et aperire et
ideo dicitur quod scien
tia est clauis quia necess
aria est potestatem haben
di. Sicut lucerna in te
nebris ambulanti. His
prelibatis dicendum est
proprie quod solus deus
dimictit peccata et de
bitum eterne pene. Sed
potest queri. Sacerdotibus
dicitur: quorum remis
eritis peccata remict
untur eis et cetera et habent
potestatem. Respondeo pec
cata dimictunt .i. pe
nam temporalem. ab ec
clesia inflictam .i. inpo
sitam relaxant .i. rem
ictunt claue non erran
te. et penam tempora
lem: in quam comuta
uit deus eternam. ex cla
uium potestate relaxant

intelligendum est erg
o sic per contritionem
ueram peccatorum
dominus resuscitat
animam sicut fecit
lazarum et absoluit
a pena eterna et sic
ipsum resuscitatum f
acit solui per discipu
los ita per sacerdotem
facit absolui penite
tem et remictit sa
cerdos in ipsa absolutione
partem penitentie
et satisfactionis ad
quam de peccatis ten
ebatur obligatus. Sed
quam partem remi
ctis tunc sacerdos i
pse solus deus nouit

Quod sacerdos dicitur tribus modis
ligare et soluere.

Primo ligant et s
oluunt id est ostendunt
aliquem ligatum et
solutum unde dominus ple p
us leprosos restituit
sanitati. Deinde sacer
dotibus misit. Quo
rum iudicio ostendunt
mandati. Item lazarum
prius resuscitauit
deinde mandauit dis
cipulis soluere susci
tatum: nam si aliquis
apud deum sit absolu
tus. non tamen in facie ec
clesie solutus habetur. hic p
iudicium sacerdotis
secundus modus lig
andi est cum satis
factione penitentie
quam confitentibus
imponunt. uel solue
di cum de ea aliquid
dimictunt. Tertius
modus ligandi est q
ui per excommunicationem
De secundo utrum fratre
missio peccatorum per ma
lum sacerdotem sit
per bonum. Et dico bo
ni remictunt ex of
ficio et uite merito
mali uero remictunt
peccata non ex uite me
rito. nec ad utilitat
em suam cum sint
indigni. Sed remict
unt ex offitio quod diu
ab ecclesia tollerantur.
hoc est donec episcopus uel
alius ad quem pertinet
admouerit eum scilicet sa
cerdotem per sententiam ab
officio uel ab ecclesia. Qua
re malus sit sacerdos
conficit corpus xpi ut
bonus quia sancta sunt
pollui non possunt. hec
fere in omnibus talibus
questionibus intellige.

duint' ꝙ a lȝ oīa sacr
amenta obtinent p noc
eant in dione tract
antibus proluut tn̄
ptos digne sumentibꝫ
Ad tertium qꝰ tunc q
uestum ē de gnālib;
remissionibꝫ ṗmīū
et similibꝫ ad quid
prosint diuersi diū
sa sentiunt quidā
dicunt quod ualent
ad penam purgator
ij. alij quod ualent
sic sonant. Et hec m
elior et comunis opi
nio recta contriti
one addita. Si ergo
aliquis recte contri
tus et confessus ē et
pp̄ fac gnālem remis
sionem plus sidio tre
scē ud similiter si ali
quis fac elemosinam
bn̄s piam uel catholi
cam intentionem et
deuotionem credens
simpliciter ac pure i
llud ꝙ uecumq; solu
eris sup terram etc ua
let sibi tales elemosi
na ad honus penitētie
subleuandum. Et si
ropt duo pp deuot
am erogationem et qa
obligat eum qui fac

it remissionem ṗmo
totam ecclesiam ūt ei
suffragetur i auxilie
tur si fu talis questio
Si erat penitentie septē
nis et dedit prima die
vij nummos sue cessiue
habentibꝫ remissionē
ꝯ annales i qꝫ quilibꝫ
habet unū annum et
si ou erit iste conti
nue liberatus totali
ter uel ī pte et ī quan
ta parte. Dic hic ma
gister qꝰ nescit nec ꝯ
redit aliq̄s scire nisi
diuinitus alicui eē
informatum Sȝ dicit
aliquis qꝰ bona fide
credit sibi eē dimis
sam penitentiam tot
annoꝝ et tot dierum
ut indulgentia dn̄i pp̄
continetur et ex hoc
dimittit penitentiā
sibi ī iūctam R. q̄ ā
si hec facit ista bona
fide qꝰ nō ē transgre
ssor penitentiam in
frangit penitentiam.
Sed consulo qꝰ non
dimittatur dare pe
nitentiam sibi iniun
tam qa nō fac ī iudi
cium diuine iustitie
ꝯ īn peccatū cuiuslibꝫ.

punitur sufficienter a
ut in hac uita aut in
purgatorio et nõ poss
umus mensuram pene
scire. quam deus aẽ
reseruat de suis peccĩs
et ideo quantocumq3
est · ĩdulgentia nihi
lominus penitentiam
age · saltem tibi inuun
tam Qr maioritas · 2 mĩtas
rmĩssõis atẽdr circa ĩta

Silicet sm̃ maiorem
et minorem deuo
tionem · ipius petẽtis
et ipsorum · qui suffra-
gantur · et sm̃ maiorẽ
et minorem numerũ
ipsorum suffragantiũ
istẽ attendatur · et fac
ultas · i · posse · dantis e
lemosinam · Alioquin ta
ntam hẽt rex francie re
missionem · pro uno de
nario : quantam hret
unus paup homo : Sed
hoĩ existenti ĩ peccato
mortali nõ ualent in
dulgentie nisi sic alia
elemosina · nisi cum cõ
cedantur tantum uẽ
penitentibus et conf
essis · It nõ ualet indu
lgentia epĩ · nisi s inss
ua diocesi i episcopatu ·
De huius modi qstoribz

i · numptus sciendum
ẽ · q non debent permi
cti predicare · nisi so
lum quod continetur
in litteris remissionũ
cum sepe predicent a
busiones et uacent cõ
messationibz · et hebri
etatibz · Qucumq3 erg
predicant · & cuicumq3
dederit denarios · vij
uel x · 2 octo et cs · quod
certam quantitatem
petunt · nõ sunt audi
endi · Item nõ credo · q
libeat · remissionem septie
partis · qui dat unum
denarium tres · uel qt
uelit · nisi faciat se scr
ibi · et sit ĩ consortio · et
fraternitate · illius do
mus : pro qua ĩdulgent
ia datr · Quia sic dicitr
in lrĩs · q debz se obligari
soluere annuatim ut
consueuit fieri · Alioq
uin · nõ hẽt indulgenti
am · nisi sit ita in con
sortio huiusmodi · Qui
non credit hoc diligẽ
ter uideat · ĩ lrĩs dom
ini pape · ubi dicitur ·
Qui de suis benefitiis
contulerint · annuatĩ
et scã fraternitate · ad
ultimum · q qrebatur ·

utrum ſacerdotes poſ
ſint facere commutat
iones ieiunorum uel a
lterius ſatiſfactionis ul
ad petitionem ipoꝝ pe
nitentium credo bene
ꝙ ſic dum tamen diſc
rete et ꝑꝑ cauſam et cir
rca ſubditos ſuos aliter
non Verbi grã cum in
iunxit alicui ieiuniũ
ſi nõ pōt bene ieiunare
uel ꝑꝑ nimium laborẽ
quia pauper ē uel diuẽ
nimis delicatus Ex iu
ſta cauſa pōt permuta
re ĩ elemoſinas et ſic de
aliis Hec ſufficiant de
penitentia De peniten
tia maxīe de ſacerdot
ibus ſimplicibus qui n
on poſſunt maiora ca
pere et licet opus ſit b
reue tamen poſt hre ĩ
de doctrinam ualde u
tilem et eis neceſſaria

De foro matrĩmonii ⁊ ſpōſaliũ

Quoniam in foro pen
itentiali ſepe caſus
et queſtiones matrim
oniales atq; dubia occ
urrunt ideo breuiter
intendo de hiis aliqua
notare Primo ergo eſt
ſciendum quid ſint
ſponſalia Quid matri
monia et de hiis que
ad hec neceſſaria ſunt
ſacerdotibus Sponſalia
n̄ ſunt futurarum nu
ptiarum promiſſio ſp
onſalia ſemꝑ reſpiciunt
tempus futurum vid
elicet accipiam te ĩ me
am uxorem uel prom
itto tibi ꝙ contraham
tecum et uxor promic
tit ſimiliter ꝙ contra
het ſecum per uerba de
futuro Sed contrahit
matrimonium per uer
ba de preſenti ut accip
io te in meam uxorem
Ab iſto tempore in antea
fidem ſeruabo tibi et ſtud
proꝑe dicitur matrim
onium licet nõ cognoſ
cat eam carnaliter n
on pōt alii nubere et
ſi nupſit quis ſi eadem
carnaliter cognoſcat ē
ſeparandus ab ea et com
pellendus redire ad pr
imam

Qua etate etate
poſt cõtrahi ſponſalia

Poſſunt contrahi ſp
onſalia poſt ſepten
nium i poſt vij annos
Quia extunc pueri et
puelle ſibi placere conſ
ueuerunt Si uero ãt ſep
tem annos ipſi pueri

16

uel puelle uel paren
tes i pater et mater
contrahunt ſponſalia
nihil agunt i nō im
pediunt quin alter eorum
non poſſit contrahere
cum conſanguineis n
poſt ſeptennium inci
peret ſibi placere ſp
onſalia et extunc u
alent ita quod quiuis ſpon
ſus non cognoſcat eam
carnaliter conſang
uineam eam nō poterit
ſed habere in uxorem
et econuerſo i uxor d
e conſanguineis uiri
Sed ad matrimonium
contrahendum apta
est etas in puella duo
decim annorum in p
uero quatuordecim
Et ſi antea coniungun
tur nō est matrimon
ium niſi malitia i pr
udentia i proprie ca
rnalis concupiſcent
ia ſuppleret etatem
Quando contingit quod un
a maior est in xii al
annis quando alia in xiiii
Et tunc ſi eſſet uir po
tens non ſeparetur ma
trimonium propter min
orem etatem unde licet
ſint inpuberes i nō

dum ad annos etat
is peruenerint ſi poſſunt
carnaliter commiſceri
i cognoſci tenet mat
monium It nota quod ſi p
ena apponatur ſponſ
alibus cum aliquis d
icit niſi tecum cont
raxero ſoluam matri
et cetera Tenetur permi
ſſio cum libera debent
eſſe matrimonia It
ſi ille qui contraxit ſpon
ſalia per uerba de futu
ro non uult ſeruare
promiſſionem factam
uxori ſiue iurauerit
ſiue non compellend
us conſumare quod
promiſit per excomun
icationem Tamen ſi inter
im contraxit cum alia
per uerba de preſenti quia
est matrimonium ten
et matrimonium et ſ
oluta ſunt ſponſalia
propter forti uinculum ma
trimonii ſuperuenien
tis Sed imponenda est ei p
enitentia de fide men
tita ad ſpoſalia de futuro
ſemel contracta ſemper teneat
preter quod in octo caſib
us

P rimus est ſi alter
ſponſorum tranſeat

ad religionem: quod
potest facere · altero
inuito ante carnalē
capulam · et ille qui
remanet in seculō ab
soluitur a uinculo sp
onsalium et et si fuer
it matrimoniū · qđ f
it pu verba de pn̄ti · s
ante carnalem copu
lam · Secundus si spo
nsus iret ad remotas
partes · i · ad longinqs
et nollet redire · Ter
tius si alt sponsorum
post contracta spons
alia incurreret lep
ram uel paralisim · a
ut oculum uel nasū
amisit · Seu quodcum
qȝ ei turpius aduene
rit · Quartus si super
uenit affinitas puta
quia sponsus cognoscit
consanguineam spon
se · et econuerso · Quī
tus est si mutuo se a
bsoluerint · quia abs
oluit unus alium ab
illa promissione · com
uni uoluntate · Sext
est si alt illorum fue
rit fornicatus · Septi
mus qn̄ sponsa de fu
turo cum alio · uel
sponsus cum alia cō
trahit per uerba de f
uturo · et sequitur car
nalis copula · Tunc so
luuntur prima spon
salia pp maius uincu
lum superueniens · Sȝ
bȝt facere penitentiā
de fide uel promissio
ne mentita · Vn̄ istud
ē notandum · quod qn̄
quis contrahit spons
alia per uerba de fu
turo · postea cognoscit
eam carnaliter · non
ualent sponsalia de f
uturo · cum carnali co
pula quantum mat
monium per uerba
de pn̄ti · Sȝ pone Aliquis
contraxit sponsalia
de futuro · cum aliq̄ po
stea qđ debit sponsalia
de futō cū alia i sposit
o iuramento · ergo qđ
debet redīr ad pimam
et debet agere peitent
iam de piurio quod
commisit illicitum
Iuramentum · non debȝ
ē uinculū · lmatatis
Quid sit matrimonium
Matrimonium est
uiri et mulieris
coniunctio indiuidu
am uite consuetudinem
retinens · Contrahit

aut ſolo conſenſu. Qui ſi ſolus defecerit cetera etiam cum ipo ↄ̄o coitu celebrata fruſtrantur. Pone q aliquis desponsat aliquam non hns propoſitum contrahendi. Sz decipiendi ut ſic poſſit ab ea copulam extorquē carnalem. deinde cognoſcit eā carnaliter numqd matrimoniū ē. Rño q ſi ille non propoſuit eam ducē i uxorē nec conſenſit corde non debz iudicari matrimoniuz quia ibi dolus affuit et non conſenſus ſine quo non ē matrimoniuz. Iſte tn̄ deceptor ſi ueram uult agere penitentiam neceſſe hēt illam ſine fictione ducē i. ſine deceptione i uxorem optum teo. ē ſi pōt uel dare ſibi uirum conuenientē uel alit ſatiſfacere.

De pena i cotractib; appoſita ſi abſq; uſure periculo poſſit repeti

Item alius caſus ſi pena appoſita i contractu mutui nū quid ſaltem pena illa peti poſſit abſq; periculo uſure. Rño breuit q ſi appoſita ē pena ſine fraude i. ui metu pene ſeruentur pacta non ē uſura niſi eēt uſurarius qui hoc faceret hac intentioē ut hanc penam lucraretur. Sed ſecundum teologos non pōt pena peti. Sz interē tm̄ i. dannū qd indehabet creditor. Tamē ſi non ex malitia. Sz ex impotentia non fuit pactum ſuatum peccatū eēt tunc penam peterē. Ité ali caſus ſi uendit prediū i. campum tali conditione adiecta ut quandocumq; pretiū a me uel ab herede meo habebit rehabeam pdium ego uel heres meus. ul quandocūq; a ſeptēnio usq; ad nouennium ul ſimile numquid ē uſurarius contractus. Rñ. non. adhuc dico q non ē uſura niſi eſſet factum in fraudē uſurarum q pōt pſcīri ex eo. q modicū eſt ptiū quia res forte ualet i duplo plus. q̄ ſit ptiuz uel in triplo et tunc eēz uſura. Sz licet non.

det tantu qtu res
ualet et dat parz min
no cdo ee peccatu. Itē q
tra uel pdiu det i pig
us et no coputat fruct
i solutoe usura ē. Itē q
ad noua uetez i bladu
qcuq mutuat ut rcip
ent noua usura comic
tut. qa meliore rem re
cupare uoluit. Itē q publi
ci usurarij no debt rec
ipi ad coione altaris nec
debet rcipi eoz oblatoes
nec debt rcipi ad xpiana
sepultaz si i hoc pcco dec
esserint. Itē i foro peitetia
li idubitat tenet taz
usurarij q heredes ad
restitutione omniuz usu
raz si possunt alioquin
faciat posse suu et dole
at de eo qd no possunt et
pponat i aio restituere
si puenit ad pinguiore
fortuna et tales q no
possunt debet petere di
latoez uel rmissione ca
elemosine ab illis qbz te
nentur restituere.

De clerico usurario.

Si cleric ē usurarius ut
heres usurarij et no
ult satisface a offitio sus
pedat et si oio se emeda
re noluit deponat. Itē

si no cessaret a pstatoe
usure. Utrum illicite aqsitis
possit fieri elemosina.

Respodeo tuit. q de u
sura l rapina seu fu
rto et i licite acqsitis no
pot fieri elemosina. Sz de
ystrionatu et meretcio
pot fieri et et de ludo et
licet multi sapientes di
xerit q ho tenet ad resti
tutoez de eo qd lucrat
ē i ludo. mo a sapienti
bus no tenet. tn debēt
erogari tale lucru i pias
cas. et si no rstitueret
credo q eet absoluedus
et sic mo tenet nisi eet
lucratus pfraude p fal
sos taxillos. uel alio mo
fallēdo ul decipiedo pxī
suu. Que psone elemosi
na facere no possut.

Si licet monac sine li
centia abatis. Itē filius
familias et uxor sine
licētia nisi i articulo nec
essitatis pot tn uxor fa
cē elemosinam de bonis
uiri ut de pane uino et
alijs q bono et aprobato
more solet ad dispesatoez
uxoris ptinē et dbt facē
elemosinas moderate. Sm
facultatē uiri maiore
et minore et mltudiez

18

et necessitate pauperum
? debet conformare conscient
iam suam displicet uiro
suo si forte aliquid prohibuit
dare. Solet enim maritus fa
cere talem prohibitionem ux
oribus dissolute ut sic eas
[illegible] non ab toto habere
effusi animi. Debet
conformare conscientiam [illegible]
exemplum pauperis. Cog
itat enim maritus [illegible]
deret [illegible] faceret
ea que faceret elemosina
Si autem odio et [illegible] dicat
uxori conscio quiro dis
pliceret si ea [illegible]
ponat conscientiam [illegible] alic
an habet [illegible] habeat [illegible]
non potest dare [illegible]
ta [illegible] dat moderatas
elemosinas uiri et [illegible]
suo uxor faciendo nec
tamen esse [illegible] dat [illegible]
displicet uiro si sciret non
peccat in faciendo [illegible] pro
hibitionem uiri hoc est [illegible]
[illegible] maritus [illegible] proh
ibuit. Et non debet facere
elemosinam [illegible] maritus
[illegible] hoc est [illegible]
contra [illegible] nimis et [illegible]
[illegible] hoc dubitari utrum
uxor possit facere elemo
sinam de bonis uiri ideo

hoc dubium [illegible] potui
[illegible] declaraui [illegible]
[illegible] occurrit [illegible]
si habeat maritum [illegible]
[illegible] malo modo expen
dit bona sua [illegible]
[illegible] retinuat ali
qua bona mariti ut [illegible]
et marito prouideat
et filiis non peccat. Non
tenetur obedire ma
rito [illegible]
[illegible] Et si uxor
habet res parafernales [illegible]
res aliquas preter dotem
[illegible] alienata [illegible]
[illegible] potest dare [illegible]
[illegible] uiri licentia
[illegible] potest facere
[illegible] de dotibus et [illegible]
uito marito [illegible] filios
et heredes non potest [illegible]
suo iure [illegible] Sequitur de sacramentis [illegible]

Sacramentum est sacre rei
[illegible] sacramentorum [illegible]
due quedam sacramenta sunt ne
cessitatis et quedam volun
tatis. Sacramenta necessitatis
sunt [illegible] baptismus. Confirmatio
Eucaristia [illegible] corporis [illegible]
penitentia extrema unctio.
Sacramenta voluntatis
sunt duo [illegible] ordo et mat
rimonium. Ideo dicuntur neces
sitatis quia [illegible]
contempnet [illegible]

cū deberet nō eēt īstat
u salutis. Alia s. ordo c
lericorū et matrimon
ium sunt ī arbitrio et
nota qd h̄ sacramēta nō
debēt cōferri ī̄ petē
tib. h̄ intelliḡas manı
festis nā pp occulta ñ
possūt alicui denegare
sacramēta. Vn̄ cū sa
cdos scit suū parochia
nū eē ī pcco mortali
puate et petit publi
ce corp xp̄i nō debt̄ ei
denegare qa corp illd̄
inde tradidit cū iā pe
ccasss mortalit̄ et ħ fu
it ī cena. tam̄ si pōt
priuate debet eū amo
nere ne recipiat ta
dignum sacramētū si
potest h̄ facē sine scan
dalo. Item nota qd u
nus qsq3 xp̄ian̄ uel xp̄i
ana si ē ī etate ten
et saltem semel ī ano
s. ī pasca recipe corpu
xp̄i et prius sua pec
cata confiteri. Aliqn̄
sm̄ mltos sapiētes pec
cat mortalit̄ quia fa
cit contra pceptum ec
clesie Deitatōe sacrame
toꝝ et q̄ sacm̄ta ītāt post

Circa itatione sacm̄
toꝝ teneas qd sm̄
oms hec tria sacmēta
s. batismus ordo et co
firmatio quā fac̄ eps
nunq̄ debet iterari. Sz
cū dubitat̄ utrū sit ba
tizatus qa forte nō fuit
batisatus ut debuit
ut ī articulo mortis
consueuit cōtigē de
bt̄ sacerdos sic dicē. Nō
te batizo. Sz si nō es ba
tizatus ego te batizo
ī noīe patris et f. et
sps sci. ita qd capud
et facies totaliter bal
atur aqua hoc inte
lliḡe faciendū qn̄ nō
batizat̄ ī fonte ut ī sa
bato sc̄o qa tc̄ tot sub
mergit̄. It̄ qn̄ batiza
t ī articlo mortis et
ē batizatus debito mō
nō debet rebatizari. Sz
supplendū ē qd ē obmi
ssum. s. totū offm̄ qd
precedit batismū q
dicit̄ exorcismus et c
athecismus. It adm
onende sunt mulieres
ī ecclia qd faciat bat
izari filios ad mīnus
infra. viii. dies. et dn̄
simderet pictin mor
tis iminerē qa scire
debent qd si decedunt
sine batismo descēdut

19

ad limbū iferni · et nūq
uidebunt faciē dei · Itē
ſciēdū ē q̄ qn̄ naſcit̄ ĩfā
tuluſ ita q̄ totuſ exiit
niſi caput et batizatur
totus · niſi capud nihil
ualet · Sȝ cū exiit cap̄
ſi uiuit adhuc · ifans
et ſolū capud batizetur
batizatus ē pfecte · hec
nō ſūt pdicāda · ſȝ poteſ
dici ĩ ꝯfeſſiōe · hoc ſcripſi
qa ſepe occurrut · et ubi
una aīa pōt dapnari et
ſaluari magna cautelā
ē adhibēda · Itē ſūt adm
onēde et pdicamde · q̄ ſc
iant dicere · qn̄ batizat
ego te batizo · ĩ nōīe pa
tris et filij et ſp̄s ſci · ĩta
ſi diceret ego te batizo ·
et nō diceret ĩ nōīe pa
tris · et · f · et · s · ſci · non
ē batizatus · Itē ſi dicat
ĩ nōīe patris · et filij et
ſ · s · et nō dicat ego te bā
tizo · nō ualet · Alia ūo ſa
cmēta · s · peitētia · heuc
ariſtia · extma untiō ꝛ
matmoniū poſſūt ĩdu
bitant reiterari · vn̄
quotiēs qs ĩfirmat̄ · toti
ens pōt ungi oleo ĩfir
moꝝ ſim piculo · et qn̄ ſa
cerdos dat corpus xp̄i
alicui aīeq̄ recedat ab

ĩfirmo · debet eū monē
q̄ ſtati petat oleū ſan
tū ſi ueniret ad mortiſ
periclūȝ qa forte nō eſſ
ĩ ſuo ſenſu · et h̄ · ē ualde
notabile · Itē caueat di
ligenter · q̄ nō det cor
p̄ xp̄i · alicui fuit ꝯpeſſ
ui · i · ĩ ſuo ſenſu · ita qd̄
cogſcat illud · qd̄ dat̄ · s ·
bn̄ et apte · qñtumcumq̄
ĩfirmus bene fuit ꝯ
feſſus pecca ſua ſicut
nō debet dari pueriſ · q
ſē ſine pecco ĩ paſca · qa
nō ſūnt ĩ etate tali q̄
cognoſcat corpus · xp̄i ·
Sȝ extma untio bene
pōt dari · et debt̄ et qn̄
ē ex mentem · Sȝ meli
ē dare · qn̄ cognoſcit ſa
cmtū · Sȝ data peitētia
ĩfirmo · et corpore · dn̄i
tunc ſacerdos debt̄ ei
dicere · q̄ petat ex tunc
oleum ſanctū · q̄ det ei
ſi fuit nccitas et ſi nō
ſ · ēēt ĩ ſua mte · et poſt
q̄ petierit potit poſtea
dare omni hora · et ca
ueat ſacerdotes · q̄ nō d
imictant mori perſōas
ſine hys ſacramentis
qa grauit peccaret · et de
bent uiſitare infirmos ·
et ſi ipſo petat · amonē

q penitentiã accipiant et alia sacrameta

De cosectõe ecclesie

Notandũ q̃ ĩ tbꝫ casibꝫ debꝫ ecclia exosecr ari vñ qñ dubitat̃ an fuit cosecrata · qa nõ apparꝫ aliq̃ scripta de h · ĩ libris eccle · uel ĩstr umeto ul columpna ul tabula · marmorea ñ apparꝫ et un testis de uisu · uel de auditu · qa qlibet istarũ probatio num sufficet · Alius ca sus ē si sit exusta eccle sia ita q̃ sit destructa per combustione · ita q̃ tota ē decrostata · Alius caus ē si sit fundit destructa e denouo repat a · siue ex eisdem lapid ibꝫ siue ex aliems:

De rcociliatõe ecclie

Propt homicidiũ aut uel adulteriũ nõ debꝫ recosecrari ecclia · sꝫ reco ciliari pot at diocesañ eps recociliare eccliaꝫ ple · uel paliu · Sꝫ nõ per sacdotes · simplices · i · q nõ sunt epi · non · pot re conciliari · It si ecclia ñ consecrata · Cuicumqꝫ fuit semie · aut sang uis effusione polluta debꝫ aq̃ exorcizata lau ari · et h · pot fieri p sim plice sacdote · Q̃d dixi e ccliam polluĩ · i · uiolari itelligas qñ fit p cont entioẽm et discordia nõ de modica · ul deleu i · ut siqs forte · du cont endit de aliq̃ ĩ ecclia · i petu i eum facto · excor ient eũ ungue aliqtu lum · et sanguis afflu at mag̃ · ubi ille · quifa cit · nõ ht propositũ eff undendi sanguine · Ite qd si lapide · uel ligno cadente de ecclia ali qs occidat̃ · aut qs furi osus se precipitauerit aut ictu ppo occisus fu erit · tunc bñ reconcili anda ē ecclia · It si i ecc lia aliqs uulnet̃ letali ē · i · ad morte et postea moriatur in domo sua ibi dicet̃ mortuus · ubi cã mortis fuit · De po llutõe seminis · s · hois uel femie · Vt̃ sit facta fornicando · uel adul tando nõ refert pp po llutione · ĩ sonnis fac tam · nõ oportet ecc lia rconciliari · Si aut uir reddat debitum uxori · uel econuerso

20

vxor uiro aut ēa plēs
coierunt ecclesia rec
onciliari et ꝓ sodom
iticum uel ulm ibi ppe
tētu. Sꝫ ꝓ occulta i pu
ata fornicatoēꝫ uel ad
ulteu nō debꝫ reconcili
ari Sꝫ ꝓ manifesta uel
qn publica ē debꝫ ul cl
t eoꝝ publice confite
t decrimine Vnsi sa
cerdos faciat ecclīaꝫ
uiolatam aliq causa
ꝑconfessiōeꝫ uel alio
mō excq nō ē manife
stu int plures nihilo
min offm fiat ī ecclīa
Itē sciendū ē q si em
anat sanguis de naso
uel digito inciso. uel
alio mō si nō accidit
ex contentiōe se iura
aliquoꝝ nō debet ꝓpt
ecclīa recociliari Itē
ꝓ altaris remotione
uel inst altaris dest
ructoēm nō debt ecclīa
rcociliari. Sꝫ altar tm
debꝫ ꝯsecrari. Quaa
lia ē ꝯsecto altaris alia
ecclē. Et at dictū ē de
mēsa itellige siue fiut
destructa penitus. siue
enormit fracta siu
fuit mota uictura q
stipiti adheret. Stipes

ar lignu siue murus
cui iungit mēsa. seu
lapis consecratus Na
i illa prefīti ꝯuitoe
itelligit ēe ꝯsecratio
altaris. Itē palle al
taris et tobalie et
uestimenta sacra. q
tenet sacerdos ad m
issam et corporalia
nō debent conuer
ti ad usus laicorum
Sꝫ qn uetustate cons
umuntur debet com
buri et cineres reco
di iusta et ecclīam sb
pauimto uel alio tu
to et honesto in ecclīa
ne pedibꝫ introeunti
um conculcētur Itē
corporalia nō debet a
blui ꝑ feminas Sꝫ per
clericos honestos et te
neatur semꝑ munda
et alba alioqn grauiter
peccat q hoc non faci
unt Sunt aliq. qui h
ntes ita imunda. qbꝫ
corpus xpi ī uolutint
linteamina ꝙ ta in
mundam ī sua mēsa
horreret In qbꝫ casibꝫ pot
sacerdos ī die dicē .L. missas

Item nō debꝫ pbr in
die dicere duas m
issas. uidetur tamen

excipi ab hac regula sex
casus. Vn̄ de die n̄ natal
is dn̄i ln̄q pt catare tres
I alijs uō dieb; pot catar
duas. In casibus sequen
tib; vnā p defunctis et
aliam de die si necitas
fuit. It pp necitate in
firmorū et pegrinorum
et nuptiarum Ite tn̄
q nunq celebret ultra d
uas pp aliq necessitate
nec aliq causam adula
tionis uel cupiditatis
qa tuc peccaret mor
taliter. Sz nunq pot sa
cerdos cantare missā
p denarijs. Dico q si te
net adhuc missam ex
offitio uel ad exequias
mortuoz si aliqd exigit
i. petit est simonia qr
tenet ex offitio cū het
redditū un uiuere possit
a parochianis ul alio m
Sz celebrata una a cele
bras fam pecuniā ul ali
quoz adulatoē nō eua
det damnationē nisi
i predictis casib; uel n
ecclia ē et ita tenuis
i redditib; et alijs qd
de sacdos uictū n̄c pos
set hēre. Sz pncipaliter
p pecuniā nunq debet ce
lebrare. De exequiis
mortuorum fiat ut ē
cōsuetudo. Sz nunqd i no
cte pot missa cantari
siue an matutinum
siue post. Reo q peccat
mortalit q hec facit n
faceret pp necessitate
ut esi esset ifirmus p
pe morte et nō hrēt
sacerdos eucaristiam
q forte mori poss; sine
corpore. Quid si spēs ui
ni cadit sup pallas altis
Item qd fieri debe
at cum spēties uini
cadit post confectōes
corporis et sanguinis
dn̄i. hec ē post illa uba
hoc ē corpus meū. super
pallas altaris i. tobali
as uel corporalia ul ali
bi. Re deo si p negligenti
am aliqd de sanguine st
illauerit i terra lingua
labat si fuit tabula
non conculcet sz locū
ille ubi ceciderit rad
at et igne cōsumet et
cinis ponat in sacrarm
tū uel intra altare sz
si fieri potest et sacerd
os xl dieb peniteat. Si s
up linteamen altaris
stilla ceciderit iiij die
b; peniteat et linteam
ina que tetigerit sti

20

lla ſanguiniſ · t'bꝫ uici
bꝫ abluantur caliceſ ·
ſupoſito et aq̃ ablutio
nis ſumat · Sꝫ ſumi bene
nõ pot · potuit ĩ ſacrari
o De illo at · qui uomuit
heucaristiaꝫ uel ſpeti u
eri · qd ſi luxus ẽ xl di
ebus · peniteat clerici ul
monaci ul' diaconi · l' pbi
Lxx · diebꝫ peniteat Si p
ĩfirmitatis cã euomue
rit · vij · diebꝫ peniteat
et ſumat itum ſi poſſꝫ
diſcerni · et qꝫ remane
t recondat in ſacrari
qd iuxta altare · It pro
uideat ſacerdos in pa
ſca · qꝫ nõ cõfiteat ultª
modũ · corpꝰ xpi · nen
imis ſupſit poſt paſca
et putreſcat quia ren
ouari debent · oĩ mſe · et
aliq reſuat ptotũ anuꝫ
Sꝫ ſi ſupeſt tantũ qꝫ non
pot totũ diſtribui ĩ pa
ſca · reſuet pĩfirmis
qd ſufficere poſſit p u
nũ menſeꝫ · uel duos ad
plus · et ſi ſupeſt · aduc
· i · ſupfluũ eſt · ipe ſace
rdos qn celebrat · priu
ate · non corã pplo rece
pto ſacrificio inmedi
ate · anq purificat · pot
ſummere · x · uel xx ·

hoſtias conſecratas · et
ſic pot ſumere ĩ plibuſ
uicibus · Si uõ aliquiſ
dicat · et conſulat · qꝫ pt
dar pueris · qa pueri
ſunt · et abſqꝫ peccato
Dico qꝫ nõ debꝫ dari il
lis · q nõ cognoſcũt · aliq
tempore · et ſi ẽ · xij an
norum · uel xiiij · tim
endũ ẽ · qꝫ ſit ĩ peccto
et ideo nõ uidet · m eẽ
tutũ conſiliũ · Sꝫ dubiu
It conſulo · qꝫ ſacerdos it
a purificet ſupto ſac
rificio · Purificet cum
uino calicem · et ſumat
illud · poſtea · cum uino
abluat digitos ĩ calice
et iſtũ ſumat · illud · po
ſtea digitos · cũ aq̃ abl
uat ĩ uaſe puro · et mu
do · ut debꝫ · et reſpiciat
diligeter ſemp in cali
ce · Si aliqua particula
uel reliqua manſit ·
extra nõ remanet ita pa
rũ · qꝫ nõ ſit ibi totus
corpus · It qn celebrat
duas miſſas · ſumat to
tũ ſacrificiũ · put pot ·
et ſugat caliceꝫ poſtea
ponat uinũ ĩ calice · et
illud uinũ pot ſuare
ĩ alio ciato · et dicta
ſa miſſa totũ ſumat

illud cum alia purif
icatōe· uel poss3 dare
alicui puero· Talis mo
dus m̄ securus uidet̄

Q one sacerdotez ⁊ du
q̄ū admissaz et pue
nit ia ad canonem̄ ad
illa uerba· hoc ē· ɋ cor
me· tunc occurrit cō
scientie sue aliquod
mortale peccatū qd
faciet· si procedit pec
cat mortalit̄· cōficie
ndo et sumendo· qa i
udiciū sibi manducat
⁊ bibit· Si nō cōficiat ⁊
figat se cōficēr· i· sacri
ficar̄ orauī peccare· u
idet̄ qa deo nō ūēt il
ludere de pp̄lo· Si uō ex
toto dimictat mag̅
scandalū gn̄eat· et ita
uidet̄ pplex̄· Solutō· ꝙ
peiteat cōtat̄ ⁊ dolea
t· et ꝙ ita tarde peit
eat et proponat cōfi
teri q̄ cito potit hr̄e
oportunitatē et sic
conficiat et sumat

De his modis īfligit̄ pena
excomunicatis·

L icet multi sit causd
icam solū necessar
ios ad sacerdotes paroch
iales Primus· cū qs i
cidit ī heresi ia dap
natam· Ali causs· cum
quis ē credens· recepta
tor uel defensor here
ticoꝝ· Alius cū qs uerbat
clericū monacū uel
conuersū uel moniale
uel aliā religiosā· p̄m
et h pena extendit ad
cōsentientes· Ali cū
qs fac collectas et ex
actiōes indebitas ī cl
ericos et ecclias· Si am
onit̄ nō ult desistere
Alius cū qs ī cedit ecc
lesiā· Alius cū qs fran
git eccliam· Tertius
cōmictit aliqꝫ enōme
· i· tpe recipiendo corꝯ
ꝫ· forte de altari de
struēdo altare fra
gendo crucē ul̄ sile
· ūn si aliqs furaretur
librū de ecclia ul̄ toba
liam ul̄ aliā rē tepor
alē· nō ē ipō iure exco
municat̄ ħ ē excomui
cad̄· Itē cum quis de
fert arma ferrū lig̅
mina galeas ul̄ naues
saracenis· Ali cū mon
achi· chanonici· regu
lares· archidiaconi conj
p̄positi plebani et cura
ntes· pitri· lege uel
fisicam audiuit nisi i
fra duos menses· cōstitit

22

i audir ceſſauerint
ſ ipo iure excomunica
ti · Alī caus ē cuqs co
muicat excomuicato
i cmie · inpedendo ei
auxiliū cōſiliū uel
fauore i crimine illo
de q ē excomuicatus ·
Tūc ē i eadē excomun
icatiōe · maiori · itelli
gas op q predictis m
odis deliqd · ē ipo iu
re excomuicatus · It
circa articuliū illum
uBat clericū ē ipo iu
re excomunicandus
ſ fallit i vij caſibus
s · cū bono çelo · et rat
iōē corectiōis · percu
tit · ut · magr · uel pr
elatus · ul pr · fami
lias · ul ppinquus · aū
ca deuotionis · uel of
fitialis · uel clerici ſ
eniores · cū iocoſa le
uitate : Cum qs īueīt
tpit agentē cum uxo
re · matre · ſorore · et f
ilia ſua ppa · cū īcont
inenti · uim ui repel
lit · Sꝫ ſi poſt illū actū
inuenit clericū et p
cutit illū ē excomu
nicatus · It cum ignor
auerit ipm ēē clericū
ite cū īueīt · eum in
apoſtaſia · i · qꝛ nō port
at tōſura uel hitū cle
ricalē · poſt admōitio
nē epi ſibi facta · Itē
cū fac ſe milite ł tra
ſit abigamia i cotr
ahit matrimoniū c
um uidua i his caſib
nō icurrit excomu
nicatōē q percutit
clericū · Itē ſacdos ł
magr ul alī maior
pcutit clericū ſz cuꝫ
ira nūqd erit exco
muicatus · Dico qꝛ nō
ſi fac ut corrigatur
It ſi qs īueīt clericuꝫ
cū uxore · ul aliā · de
pdictis nō agentē ſe
cum · Sꝫ amplexanteꝫ
tm · et obſculantē Rñ
qꝛ ſi pcutit nō ē exco
municatus · Excōicat
pp pcuſſōēꝫ clerici nō pt
abſolui niſi a papa · uel
ei legato exceptiſ 8 · caſib
Primū ē i articlo mo
rtis · Si hoſtiariꝰ al
ic poteſtatis ul magr
atis · itaqꝫ nō ꝯcedat
moꝫ impcutiēdo Sim
onacus uerberet mo
nacuꝫ · uel regularis
regulareꝫ · It ſi ſit mu
lier · It ſuus pp dap
nū dnj ſui · niſi eſſet

nimis enormis iniuri
a et excessus propter tolle
randum scandalum
est ad sedem apostolicam
mictendus. Si sit infi
rmus vel pauper impubes
i. minor xiiij annis
vel senex vel nimie de
bilitatis in istis .viij.
casibus potest liberans c
lericum absolvi ab episcopo
suo. Sequitur quod sepe occurrit

Aliquis est excommunicatus m
aiori excommunica
tione qui liberavit cler
icum postea constitu
tus in articulo mortis
absolvitur a suo sacerd
ote qui potest eum absolvere
causa necessitatis. Postea
iste sit absolutus con
valescit sine libertate quer
itur si redit excommunicatio in
eum ut prius erat. Respondeo
quod non quia non reviviscit
excommunicatio semel ex
tincta. Sed quando sacerdos
absolvit ipsum in tali
articulo debet facere ip
sum iurare precepta ecclesie
et tunc debet precipere
ei quod cessante impedim
ento infirmitatis ac
cedet ad sedem apostolicam
vel ad eius legatum vel ad
suum episcopum si ab ipso est

excommunicatus ex a
liqua causa mandatum
super hoc receptum. Alio
quin si nollet accedere
nec obedire tunc debet
excommunicari a qua
excommunicatione non de
bet absolvi donec satis
fecerit prout debet.
De irregularitate brevi
ter teneas quod qui celebr
at divinum officium di
cendo horas cum aliis
vel epistolam vel evange
lium et multo plus mi
ssam si est excommuni
catus maiori excom
unicatione efficitur
irregularis. Sed si est su
spensus ab officiis vel
interdictus efficitur ir
regularis et non potest ab
solvi nisi a papa. Sed si est ex
communicatus mino
ri et celebrat non incu
rrit irregularitatem.
Sed probabilis est consuetudo
quedam sacerdotum sim
plicium quia quando excommuni
cat aliquem utitur hiis ver
bis: Denuntiamus talem exc
ommunicatum et quando abs
olvit dicit absolvatur
et remissionem tribuat tibi
etc. Sed debet dicere quando ex
communicant excommunico

talem uel suspendo ab
offitio. Si e clericus i absolu
lutioe uo dicat. Auct
oritate qua fungor
absoluo te ab oi uinclo
excomunicationis uel
sic absoluo te ab excom
unicatioe qua ligatus
es p tali facto ul tale
iudice. Sz qn absoluit
a minori excomunicat
oe qa participauit q
cu excomunicatis dica
t absoluo te auctorit
ate qua fungor ab o
mni uinclo excomuni
cationis. Et no q simplex
sacerdos pot absoluer
a minori: que contr
ahitur participando cu
excomunicatis. Et non
uat excomunicatoe

Si clericus nd uuat excom
unicatoez depoi debet. Sz
de hoc constitit. Et si a
liquis cotenit suare
etiam eo q iniuste e
excoicatus. p p istum
tale cotemptuz incipit
ee iuste excommunicat
et sic de iniusta sniam
facit iustam qtum ad se.

De pena q infligit participa
tibz excotis et qz modis

Sequitur q pena teneantur
participantes excoicati
circa hz distingue qa aut
illi qbz isti coicat i. par
ticipant excomunicati
ti sunt cu oibz factori
bz suis et comunican
tibz sibi s. loquendo com
edendo et similibz tunc
erunt excomunicati ma
iori excoicatoe. Aut er
ant excomunicati simp
liciter no abiecto ali
quo de fautoribz uel s
coicantibz. Tunc si com
unicat criminoso i
crimie p p qd excomu
nicatus e punitur ut
dixi qa sunt in eade se
tetia. Si uo comunic
at tm mo criminoso
no in crimine. Sz i osculo
salutatoe simplici lo
quela oroe. i. stando se
cum ad offitium uel mis
am incurrit ipo iure
excomunicatoez min
ore. Vn uersus. Os. orare.
vale. cõio. mensa negatur.
hoc e loq cu excomunic
atis. orar. i. stare cu eis
ad diuinum offitium
vale. i. salutare eos
mensa. i. comedere cum
eis ad unam mensam
Excipiunt o x y. qua p'cu
q poss secure comunicar
excoicatis. i. participar

cu eis du tam no inc
rimie pro q̄ st excoicati
Primo uxores filij sui
ancille rustici suien
tes et q ĩgrat ipos ee ex
coicatos It pegrinus a
ut uiatos interra ex
coicatoꝝ uenerit ubi
no possunt emere ul no
hnt un emant qd di
ctu e defilijs intellige
si sunt inpotestate prīs
Si eni eent emancipa
ti tanq̄ extranei ten
entur uitar patrem
excoicatu It deuxore
sciendu q si uir uocet
excoicatum admesam
no debet uxor comede
adillam mesam ꝫ ada
liam mesam ita remota
omesa excoicati q meri
to possit dici qd no com
ederint simul It suien
tes q erat obligati dno
excomunicato et ast
ricti anq essꝫ excomu
nicat dns excusant si
suiunt ut psuivut et
no ultra Ite si forte s
consanguinei uel nut
cij q forte no hnt un
uiuant si abeo recedat
Ite addit unu caum ge
nerate i quolibꝫ possit
loq cu excoicato de eo

reptide q ptinet ad ip
sam excomunicatioeꝫ
l atr ad salute aie sue
De istis casib nota vsus
Vtile lex humile res
ignorata ncesse Expo
ito vsus Vtile i utilit
as expte excoicati qn
quis loqr cu excoicato
de his que ptinent ad
salutem ei Lex coiu
gij excusat coniuges i
viru et uxore huile i
huilitas ut i suietib
Res ignorata i ignora
tia probabilis q nihil
scit de excomuicatoe
illa Necesse i necessit
as ut in pegrinis et ui
atoribꝫ Questio si pecc
at mortalit q coicat
excomuicato in casu u
no concesso i in pdictis
casibꝫ Dic magr raym
undus isumma q sic
si sciet coicat ei i bene
scit eu excoicatu max
si nouit ius uel si est
cleric et excomunica
tus peccat qn ingerit
se cum alijs i couersat
et plus si in eccłia staret
ad offitiu īmo dic idē
magr q nullo tepore
debet intrare eccliam
excoicatus Sꝫ nimis

24

24

rigida ē · ī h̄ sua opin
io · ut alij magistri d
icunt · Ite si excomunic
atus intrat ecclīaꝫ
ut͛ oms teneantur
exire · R̄o ꝙ sic uel de
bet ꝓcurare ꝙ ille
exeat si possunt · Ite
vtrum Sacdos indutus
ad missam teneatur
sist͛ · R̄o si ē manifest
um moueat eū ut ex
eat · Si nō uult exire
et nō dū incoauit ca
none et postea ītrat
ecclīam · excoīcatus · l
postea uidet ꝙ ꝑus nō
uiderat licet eē͛t ī ecc
lesia ꝓcedat · It ad aliā
qōnē dico ꝙ cleric͛ ex
coīcat͛ ꝑt et debꝫ dicē
horas ex͞ ecclīaꝫ orando
et ī silentio · It si sit occ
ultus excomūicatus · ·
ꝑuatus · tūc uidet͛ ī oc
culto · et nō ī publicq · I
te si sacdos sciat aliqꝫ
excoīcatū p cōfessionē ·
nullo mō debet eū uit
are · Sꝫ ī secreto debꝫ euꝫ
amonere · et si dix͛ sac
erdoti nō ī cōfessiōē · Sed
ext͞ confessiōeꝫ · Tam ꝑu
ate seu occulte debet
eū uitare · sacdos ī occ
ulto · nō ī manifesto ·

ī nscīt͛ ipm publice eē
excoīcatū · tūc tenet͛
eū uitar͛ ubiqꝫ · It nō q
sacdos sacrista uel ca
tor · ul͛ qcuqꝫ hn̄s cura
de offitio ecclesiē · celo
deuotiōis clericos de
familia ī minoribus
ordinibꝫ constitutas
Leuit cā deuotiōis · ul͛
correptiōis ꝑcussint
nō sūt excomunicati
et h̄ faciūt q̄a tbat di
uinū offm̄ · ideo dic Ie
uit · q̄ si grauit͛ atre͛ct
possꝫ īcurrē excoīcatoē;

Nō ꝑtes causs ī qbꝫ ī cid exco
mūicatoēꝫ ī iurias · cl · l · nō · x ·

1 Ite qd si īduc eū ī domo
ī cludendo sibi hosti
uꝫ l͛ ponēdo ibi armatō
ad capiēdū eū si exiret
de domo · It qd si ī ueīt
eū ī uia · et accipit eq
uū ꝑ ħenas ul͛ aliud si
milo ul͛ rupit cingu
lū selle · vt sic · ul͛ cad
at · uel ī uitus · descen
dat cleric͛ · Vel nō tāgit
ī aliq̄ · Sꝫ nimis ī trorībꝫ
fac eum star ī uno loco
ī itinere · ut fac eū secu
ire ꝙ captū istos · ōs
sentiunt · ꝙ cōīt doct
ores eē excoīcatos · Ite
quid si aliquis iratus

ueniat contra clericuz
et eleuato pugno uel
uibret astam aut ensem
se sup cap ei uel site
no icidit i canone .i.
no e excoicatus et si
h fecisse irato aio Item
si uerbat clericu cred
ens q sit layc qa for
te no portat hitum cle
ricale no icidit i cano
ne. Si posito si c tpr g itdct
In genali itdcto debet
ista coferri s. batis
ma paruulo peitetia
ia moritiu ergo no
sanor Tn gota dicat q
et sanis dãnda e qa
nulli neganda penit
entia. Potest et eps pu
ulo batizatos cofirmare
Item peitentibus et mori
entibus sidigne peiteat
pot dare heucaristia
i corpus x. Item pot semt
i edomoda tepore itdcti
no pullatis campanis
voce submissa ianuis
clausis excoicatis et
itdictis exclusis mis
saz celebrare. ca cofici
endi corp x. q dat m
orienti impenitetia Item
q clerici decedentes q
ben fuauat itdictu i
cimitio ecclesie sine
campanaru pulsatoe
cessantibus solemnita
tibus cu siletio tumu
lent .i. sepeliant lege
do offm no cantando
Item in conuetualibus ecc
lesys ubi sunt plures cler
ici bini et bini s̄lmt
tres horas canonicã
post lege i ecctia ianu
is clausis voce ita di
missa q ex eccliaz no
possit audiri et p hoc
patet q excomunicati
et itdicti no debet
ex eccliam ascultare
horas Item pot dari pei
tentia pegrinis uolent
ibus pegrinari uel ad
sanctum iacobu uel q
cuq uis et i ecclia in
edicta et pot benedici
baculus et scarsella
seu pera Item no debet a
udire divina offitia
tales peregrini q de
tra niterdicta s eudo
puia uel redeudo Sz po
ssut in ecclys orare et
offerre oblatoes qs de
bet i ecclia adquam
uadut Sz alig dicut co
trariu s. q poss et hec
benignior opinio Item
nota q snia excomuni
catois no suspenditur

p apellatoem sequete
et e dup ratio. prima
qa xps ligat a quo nop
otest apellari. iohane
crisostimi siue iohs os
aureum qd ide e. nemo
cotenat uincla ecctiast
ica. no n. e hō q ligat. Sz
xps q hac potate dedit
et homies fec digs tati
honoris. Sa ro e qa exc
omunicato secuz tra
hit executoez. Qd fieri d
bat qn legr evv i ecclia

Notandum qd cum qd
incipitur euangeliuz
tam cleric qz laye tam
proferens qz audiens
debet sibi face sigr in
frote in hore et in pec
tore. In frote loc e pud
oris et uerecundie p
hoc ergo qd froti sig crū
cis ponimus ondimus
nos no erubesce et cre
dere crucifixu et eu
hre deum et dnuz. Qa
iudeis et gentiby nob
ipparet vnde apts cre
dim dnuz nruz cruci
fixu iudeis quide scan
dalu getiby uo stultiti
az. In ore ut significet
se crucez dni portare
et audacter pdicare.
In pectore fit ut ondaz
nos fateri et corde cr
ede xpm crucifixum
deu et dnum nrz ee.
Sacdos itaqz uel diac
onus lectuus euangeli
u se signat i fronte i or
et i pectore qi dicat. Ho
erubesco crucem dni
i ore predico et corde
credo i libro cruce im
pmit tamqz diceret. h
e liber crucifixi. Lecto
euangelio debet unus
quisqz dicere amen
vel deo gras sm alios.
Et se mulieres signo cr
ucis muniant ne dia
bus rapiat smone do
mini de pectore ei. Cu
euangeliu legit cucti
deponat uelamina de
capite pt mulieres. que
debet stare semp uelate
et et uirgo. It debez uu
lt seu facies usus eua
geliu hre. Qr cruces i
ecclia depigutur.

Cruces in ecclesia de
pinguntur multis rat
ioiby. p pp demonu tro
re s. demones q in expu
lli sut uidentes signu
crucis trent et illuc
igredi no presumat Ti
met n. ualde signuz
crucis. vn crisostimus

vbicumq3 demones si
gnu dominicu viderit
fugiut timentes bacu
lum q plaga accepiut.
Secudo pp triumphi oste
sione. Cruces n sut ve
xilla xpi et signa ipi
ipi tumphi. unde oste
dat q locus ille xpi do
mio subiugatus e. Id'o
ibide cruces depigut.
Ita et dp impiale mag
nificetia hoc suatur
ut qn aliq ciuitas ei
cotradr ipiale i eaue
xillu erigat. Vn qn pro
cessioes fiunt. et i leta
nijs maxie cruces defe
runt et campane pu
lsant. ut demones tr
iti fugiat. Nam sic rex
i suo exercitu s. tuba si
gna regalia et vexill
a. Sic crystus rex ete
nus i sua ecctia milit
ans ht campanas pro
tubis. Et sic aliquis ti
rann valde timeret q
alicui regis potentis.
et sui inimici i sua tra
tubas audiret. Sic de
mones. q sut i aere
re. caliginoso vehem
eme metuut. qn tub
as xpi s. capanas pul
sari sentiut

et ista dr ro quare ec
clesia campanas con
sueuit pulsare qn tem
pestas concitari uides.
ut demones q h faciut
tubas eterni regis audi
ant et sic lev fugiat
Licet alia ro sit qa cap
ane tuc fideles admo
net et puocat ut p istati
picto orōi isistat. It ideo
crux in ecctia erigitur
ut nobis xpi passio pres
entet. Ite ut qs carne
sua crucifigens xpm
imitetur. Q clerici no
debet arma portare.

Nota q clerici no debet
arma deferre. qa no
debet hoies s3 demones
expugnare. Sicut moy
ses no armis s3 oroib
amalehc impugnit. Deo grās.

DE PRECEPTIS

De preceptis diuine
legis. Sciedu e q st
x. digito dei i duo
b3 tabulis lapideis et d
ata moysy i mote ut d
oceret pplm et qlib3 ho
debet ipa scir et obsua
re. Primum e no hebis
deos alienos pt me i hoc
destruit error illorum
q venerabant plures deos

et adorabat idola Nos
at debem adorare et
credē unū ſolū deū q
ē creator celi et t're i
udex uiuorum et m
ortuoꝝ Exodi dr au
di iſrl' Dns deus tuu
unꝰ ē Secūdū p̄ceptū
ē no aſumes nom dei
tui ī uanū h' ē dicere
no piurabis et h' ē co
tra alios qurat tot ad
ie cot' quos legit' ī iob
vir mltu iurans reple
br iniqtate et no diſ
cedet a domu ei plaga
Tertiu ē memto ut die
ſabati ſcifices h' dic ut
cuſtodias die dnicu
et alia feſta ordina
ta ad laude dei et re
uerentia ſcoꝝ Quar
tu p̄ceptu ē honora p
atre tuu et matre tu
am Vm p̄ceptu ē no occ
ides VIm p̄ceptu ē no m
eccabis i no fornicabiſ
Septimu ē no no furtu
facies Octauu no fal
ſu teſtimoniu dices
Nonu no cocupiſces re
px tui Xm no deſiderabiſ
uxorem proximi tui
et his duob' ultimis
phibet' et cocupiſcēti
a et mala uoluntas

et ſi no p̄cedat i actu
et ſic h'es dece p̄cepta
q faciens homo uiuet in
eis et ſine qb' ſaluus
ēe no potit De conſilijs
Sciedu q tres ſ ad q
teneētur uiri pfecti p̄
ē coſiliu humilitatis
et manſuetudis de q
dns i matheu ſi qs p
cuſſit te i maxillam
pbe ei et altam ſecud
ē coſiliu paupertatiſ de
q dns i mat Vade et
vede oia q h'es et da p
aupib' Tertiu ē coſili
u caritatis q exceedr
et ad inimicos de q dns
i mat Ora p pſequēti
b' et calumpniantibus uos
et ſic h'es tres coſilia
ad que tenent uiri p
fecti ꝛ religioſi

De articulis fidei

Articuli fidei xij ſt
ſcdm nūm aptoꝝ q
pſpiratoe ſpc ſcti i unu
congregati ſinguli ſingloſ
appoſuerut articulos
pt' pns aptoꝝ p'mu po
ſuit articulu Credo
i unu patre o c celi ꝛ
t're Andreas et xp'm xm
filiu ei u d n Jacobus
fr iohis q cocep'te de
ſpiritu ſancto na ex

ꝫ ūgīe · Iohs paſſus ſb
pōtio pilato · crucifix
mortuus et ſepultus
Tomas deſcēdit ad in
fera t · d · reſ amō · Ia
cobꝫ alfei aſcēdit ad
celū · ſe ad dex d · p o
Phylipp̄ inde uēt · ē i
udic · ui · et mortuoſ
Bartholom̄ ī ſpiritū
sctm · Math sanctā e
ccliā captolicā ſcoꝝ
coīem · Simon remiſ
ſionē peccatoꝝ · Thad
carnis remiſſionē
Mathias uitā etnam
am̄ · Iſta diſtinctio a
rticloꝝ ſt̄ figurata ī
ioſue · iiij · Dix dn̄s io
ſue elige t̄ uiros xij
ſingl̄i p ſinglas t̄bꝫ · et
pcipe eīs ut tollant
de medio iordanis
alueo · ū ſtetūt pedeſ
ſacerdotū xij duriſſ
ſimos lapides quos po
netis ī loco caſtroruꝫ
ū fixerīs hac nocte tē
toria · Vba dei patrū
ad filiū yhm q elegit
xij uiros q̊s aptos no
minauit Luc · v · cap
xij duriſſimi lapides
ſūt iſte xiij ptes · ſiue
xij · articuli fidei · q pp
firmiſſimū fidei firm

amentū duriſſimi la
pides nominantur ·
tollūt āt de medio ior
danis alueo · i · de me
dio profunditatis ſcr
ipture ū ſtetūt pedeſ
ſacdotū · i · affectiōes
ſanctoꝝ patrum ·

Deſacrmentis ecclie

Sciendū · q ſt vij s · ba
ptiſm̄ · criſma q dat
p ſolos ep̄os penitentia
corp̄ x̄ ordo clicalis m
atrimoniū · Oliū ſanctū
qd dat ī morte · Ex nā
exiſtis ſacramētis ſūt
neceſſaria s · batiſmuſ
criſma · peītentia · co
rp̄ x̄ et untio extrm
a vn̄ ſi hō cōtēnat ali
q iſtoꝝ · q nō recipiat
dū poſſit hr̄e nō intra
būt uitam etnam · Al
ia uō duo s · ordo clalis
et matrimoniū ſūt uolū
tatis ita q hō nō cōſtri
git ipa recipe niſi uelit
Nam et ſine matrim̄
et ſine ordine clicali
pōt quis ſaluari · et nō
q t'a de iſtis ſacramē
tis nō debt reitari · hoc
ē nō debt recipi niniſi
vna uice tantū · s · ba
tiſm̄ ordo clicalis et cr
iſma · ſiue q dat p ſolos ·

epos Alia uõ sacramen
ta possũt recipe quicquot

De trinitate

De trinitate dei hēte
nendũ ē q̄ i una sub
stantia sũt tres psone
s. pat et fili et spiritus
sanctus. Pater ē a nu
llo. filius gñeat a patre
solo. Sps sanct̃ pcedit a
patre et filio nec tñ p
at fuit añ filiu nec fili
añ spũz sctm. Sz semper
fuit spiritus scts. Et q̄
mõ istud possit ee vide
exemplũ in igne q a ca
rbo ignis et splendor et
calor ē. et tñ ē una sb
stantia et unus ignis
Carbo igr ē tamq̄ pat
a nullo. Splendor est
tamq̄ filius et gñatur
a carbone ignito tāq̄
a patre. Calor procedit
a carbone ignito et a
splendore tamq̄ sps sts
a patre et filio nec car
bo ignitus ē añ splendo
re nec splendor añ ca
lore. quia stati et semp
qz fuit carbo ignitus
fuit splendor ei calor
et sic qi psilez possumũ
considerare i trinitate
Ad hoc et possumus su
mere exemplũ in sole

videmus at q̄ i sole est
sba sol et calor et sple
dor. et tñ nõ ē ni unũ sol
et una sba. na sba sol
tamq̄ a patre a se ipa.
Splendor tamq̄ filius g
enerat a sola sba sol ta
nq̄ a patre. Calor tan
q̄ sps scts procedit nec
splendor añ q̄ calor. Sz
q diu fuit sba sol fuit
splendor et calor. Item
optm exm hēm ad huc i aia
nra. Sunt n. ibi tria
s. memoria. quia pre
teritorz. Intelligentia q
intelligit bonũ a malo
volũtas q auult hoc
et hoc nõ uult. Et tñ ē
una aia et una sba. Na
memoria tamq̄ pat ē a
nllo. Intelligentia ta
q̄ filius ē a memoria
voluntas tamq̄ sps scts
procedens ab utroqz. s. a
memoria et intelligen
tia nec tñ memoria ē
añ q̄ voluntas Sz q diu
fuit memoria fuit i
telligentia et uoluntas
procedit ab utroqz nec
unũ ē prius alio. Sic ē
uidere in trinitate q
in una eẽntia sũt tres
persone. Pat et fili et
Spiritus scts et tñ nõ ē

niſi una ſba et una di
uinitas et uniu gnat
ab alio. Quia filius ge
neratur apatre. et ſpūs
ſanctus gnatur ab utroq;
nec pp hoc unuſ ē an aliū
qa pat nō ē an filiu̅ nō
fili ant ſpūm ſanctuz
S; ſemp fuit pat et fili
et ſpūs ſanctus. Et una
et eadē ſuba. Potētia 2
ſapientia et bonitas p
atrs. et filij. et ſpūs ſcti
Pat tn apropriat oīs.
ſapiētia. ut nō credas
ipm impotētez. ut debilē
tand ſene. ſic coſueuiut
ēē patres. Filio aprop
atur oīs ſapientia. ut
nō credas ipm ſtultuz
et inſipientem. et pue
ru ſic coſueuerut ēē
pueri. filij. Spiritui ſcto
apropriat oīs boītas
ut nō credas ipm ſpm
malignu ēē et furioſ
um. hnt q ſic multi hoīe
de quibz ūſ. Quieſcite
ergo ab hoīe. cui ſpūs in
anib; ei ē. De catōe rez.

De creatione rez hic te
nendu ē. qd deus inp
ncipio an omnē diem
creauit celu empiriu
id ſtat ſancti et ange
li et ūgo m. Quatuor

elementoz. de quibz oīa
animalia facta ſūt. Po
ſtea creauit temp iſta
uij creauit ſimul pma
die .s. die dnico creauit
lucem et diuiſit ipam
a tenebris. et h rpreſē
tat eccīa in inno quem.
cantamus die dnico ī
veſpis. Lucis creator op
time. Sca die .s. die lu
ne. fecit luminarib;.
et diuiſit aquas que
erat ſub firmamento
ab aliis : q erant ſup
firmamentu. et hoc
repreſentam ī inno q
cantam die lune in ue
ſperis. Immenſe celi co
ditor. Tertia die. s. die
martis. cu aqua et tra
eēnt ſimul ſ mixte di
uiſit aquas a terra ī
locu unuz .s. in mar. et
trram ſolidam. fec. et fe
cit ipam fructificare.
et h repreſentam in i
no que cantam ī ueſpiſ
telluris ingens cond
itor iiij die. ſ. die mer
curie fec ſolem. et luna
et ſtellas et poſuit eaſ
eas in celo. ut illumin
aret munduz. Et hoc
repntam in inno quem
cantamus in ueſpis.

28

celi deus sctissime et cetera
Inso versu quarto die
q flammeam sol' rota
constituens. Quinto die s.
die iouis fecit uolati
lia et dedit eis locu in
aqs et h representamus
i inno que cantam in
uespis magne deus po
tetie q ex aqs ortu gns
parti et c. Sexta die s
die ueneris creauit h
ominem de terra et o
mnes alias bestias tre
et hoc representamus
i hynno quem cantam
i uespis plasmator hois
sf Septima dies Die sa
bati requieuit a noua u
um uesperum condit
ione De ordib aglo

Sciendum e q noue
sut ordies angeloz
s. seraphin. Cherubin
Troni. Dominationes
virtutes potestates
principatus Angeli
archangeli Angeli uo
boni ita confirmati st
i bono q no possut m
alum facere Mali uo
angeli ita ostinati st
in malo q no possunt
bn uelle nec bn face
De uitiis capitalibus

De uitiis capitalib
sciendum q st septe
s. supbia. Ira. Inuidi
a. Accidia. auaritia
Gula Luxuria. Ista st
vij uitia capitalia z
dicunt capitalia q si
capita ex quib omn
ia alia peccata et u
itia oriuntur et pro
cedunt De vij ututib

De uirtutib sciendz
est q st septem s. fides
spes. Caritas. pruden
tia fortitudo Tempe
rantia Iustitia pietas
vij uirtutes regim a
nima et corp. et ab
ipis oia bona que fe
cim hnt pncipiu et
origiem De dois sps sci

De donis sps sancti
sciendu e q st vij
s. donu timoris. donu
pietatis donu sciētie
donu fortitudinis Do
nu consilii donu in
tellectus et donu sap
ietie. Ista uo vij dona
sps. st contra vij uit
ia corporalia expell
unt ipa de aia etiam n
Nam timor e contra
supbiam q eiz timet
iudiciu dei quo sup
bos deiicit et humili
at ancq presumit su

perbire: pietas ē cō
tinuidiam. q pius ē nō
tiudet pxīo suo de bo
nis. q uidet ei imo bo
na sua dat ei si expe
tit. Scientia ē cō ira
q eni ht sciētia nūq
irascitur. namque
ira ē quedā stultitia
fortitudo ē cō accid
iā. accidia n tenet
animam pigram et
debilem ad bene op
andum. Sz q ht fort
itudiēm expellit acc
idiam. p bona opa Cō
siliū ē contª auariti
am. nā cōsiliū dei ē q
hō nō sit auar⁹ Sz expē
dat bona sua paupi
b⁹. Donū intellectus
ē cō gulam. nam q in
telligit mandata di
nō solū comessationes
et ebrietates refug
verz et cibis corporis
obliuiscit. Donū sapi
entię ē contra luxur
iam. q n sapiētia ht
refugit luxuriā taq
mortē et sic ām vij
dona sps scti st cō vij
vitia capitalia. De beatit
De beatitudinibus
sciendū ē q st vij
quas saluator in euā

bti ōs. pma beatitudo
ē paupertas spūs. q hō
diligat paupertatem
amore dei. Vn dns bti
paupes spū. qm ipor ē
regnū celorū. Sa bea
titudo ē humilitas. q hō
sit mitis et humilis. et
de hac dic ds. bti mites
qm ipi possidebūt trā.
tertia beatitudo ē luc
tus. s. q hō lugeat p pe
ccatis suis et p peccat
proximoz suoz. et de
h dic dns bti q lugēt
qm ipi cōsolabantur
Quarta beatitudo ē
exuriens iustitię. s. q
hō exuriet & desideret
iustitiam intantū q
magis uelit mori q a
iustitia spari et de h
ac dic dns beati q ex
uriūt et sitiūt iustit
iam. qm ipi saturabū
t. Vbtudo ē mia. s. q f
aciat hō miam pxīs
suis et de hac dicit dns
bti misericordes. qm ip
si miam consequetur
vij beatitudo ē mund
itia. s. q hō nō cogitet
malū nec loquat nec
faciat ēpia. et de hac
dic ds bti mundo cor
de. qm ipi deū uidebūt

vij^a beatitudo ē pax · s · q̄ homo sit pacificus et diligat pacem · et de hac dic dn̄s · beati pacifici q̄m filij dei uocabunt

De petitōib, orōis dñice

De petitionibus orōis dn̄ice sciendū ē q̄ septē sṫ quas dn̄s docuit discipulos suos · nam legitur in eū · bti m̄th ꝗ discipuli dixerūt xp̄o · Dn̄e doce nos orare · R Cum orauerītis dicite patr̄ noster et c̄ · et tunc ista orōēz composuit · vij petitiōes i q̄bꝰ comprehendit et postulat quicq̄d spectat ad honorē dī et ad salutē animarū nrāz · et orō ē melior oratio · q̄ i mūdo repiat · Prima petitio ē pat nr̄ · qui es ī celis s̄ctificet nomen tuū h̄ ē dicere · tu eīm diceris pat nr̄ et nos dicimur filij tui · Tu diceri dn̄s noster et nos s̄ui tui · Sz s̄cificetur nomen tuū iob · i · confirmet ut sep sim̄ filij tui et tu pater noster · Semp sim̄ s̄ui et tu dn̄s nr̄ · S̄a petitio ē adueīat regnū tuū · i · oīs mis h̄o ueīat reḡ tuum et desidero et peto ·

Tertia peto ē fiat uoluntas tua sic in celo · et ī tra · i · peto et desidero · ut homines faciant uolūtatē tuam · ī tra · sic angeli in celo · Quarta petitio ē · panē nr̄um · quotidianū · da nobis hodie · i · nō solū petim̄ cibū cōpoīs sz et cibū aīe · q̄ in solo nō pane uiuit homo et c̄ · Quinta petitio ē dimicte nobis debita nr̄a sic et nos dimictim̄ · debitoribꝰ nr̄is · i · Ita large parce · et dimicte · Sic et nos large parcim̄ · ⁊ dimictim̄ debitoribꝰ nr̄is · Vi petitio ē · et ne nos īducas ītentatōem · et s̄petr̄ iniutiūgule · i q̄ s̄ep̄ pi peccauimus · et p opp̄ m̄ h̄o · et m̄lti alii ceciderunt · vij · petitio ē · Sz libera nos a malo · et p̄cipue a uitis luxurie p̄h eīm sapientes · perierut et submersi ī p̄fūdū inferni · R̄o amen hoc fiat

De vij opib, mie

De opibꝰ mīe · sciēdū ē q̄ sūt vij · de q̄bꝰ saluator · exiget ratōem in die · iudicij · Primum opꝰ mie ē pascere · exurientem · et d̄ h̄ dic salū

in eu̅ b̅ti q̅ꝫ. exuriui ꝛ
dedistis m̅ manducare
et sal' dic si exurierit
inimic⁹ tuus ciba illu̅
Sꝫ op̅ mi̅e ē potar̅ sitie̅
te. et de h̅ dic̅ dn̅s. siti
ui et d'distis m̅ bibere.
et i eu̅ beati q̅ꝫ. Qui po
tu̅ dederit uni ex mi
nimis istis calice̅ꝫ aq̅ꝫ
frigide tm̅. in noi̅e dis
cipli a̅m. dico uob̅ n̅o
pdet mercede̅ suam. Te
rtiu̅ op̅ mi̅e ē hospites
collig̅e. et d' h̅ dic̅ d̅s
hospes fui et collegistis
me. Ap̅ hospitalitate̅
nolite obliuisci. iiij̅ ē
op̅ mi̅e uestire nudo̅
et de h̅ dic̅ dn̅s nudus
fui. et coop̅uistis me y̅s
et cu̅ uideris nudu̅ op̅i
eum. V̅. op̅ mi̅e uisitar̅
infirmos. et de h̅ dic̅ d̅s
infirm̅s fui. et uisitastis
me. et mec̅c̅ n̅o pigee
at te uisitare infirm̅
uꝫ. ex his. n̅. in dilectoe̅ꝫ
firmaberis. Vj̅ op̅. mi̅e
ē. uisitare illos. q̅ sut̅
in carcere. et d' hoc dic̅
dn̅s in carce̅ fui et ue
nistis ad me ap̅. Nem̅
to te memoꝛ i. eoru̅.
q̅ sunt in carcere. et sic
h̅es vij opa mi̅e sꝫ q̅ fiet
discursus toti͛ s̅cti. alij
iudicij. et alij q̅bꝫ fue
rit in uetā ista opa mi̅e
adiudicabu̅t̅. reg̅ m̅e
celesti. alii in q̅bꝫ n̅ s̅t
uerit. in ueta adiudic
abu̅t̅ in igne perpetuo.

De etatib̅ꝫ mu̅di sci̅e̅
du̅ ē. q̅ tot iste mun
dus decurrit p̅ sex eta
tes. Prima etas fuit ab
adam. usqꝫ ad noe. S̅a
a noe usqꝫ ad abraha̅
iij̅. ab abraha̅ usqꝫ ad da
uit. Quarta a dauit us
qꝫ ad transmigrat ione̅ꝫ.
babillonis. Quinta ad
transmigratoe̅m. babi
lonis usqꝫ ad x̅pum. vj̅
a x̅po. usqꝫ ad fine̅m mu̅
di.

De etatib̅ꝫ hominu̅

Sciendꝫ ē q̅ tota uita
hoi̅s ē ad similitudi̅eꝫ
mu̅di decurri p̅ sex et
ates. Pri̅a etas hoi̅s est
infancia. et durat us
qꝫ ad annos septe̅. S̅a eta̅
hoi̅s ē. pueritia. ꝛ durat
usqꝫ ad xv annos. t̅tia
etas hoi̅s ē adolosc̅etia
et durat a quatuorde
cīo anno usqꝫ ad xxv. Q̅r
hois ē iuuentus. et du
rat a xxv an̅is usqꝫ ad
L annos. V̅. etas etas ē.
hois a L annis usqꝫ ad

Lxxx· annoꝝ· vj etas e
hoīs· ſeniū· ſui ꝯſūmatā ī
t'minat· ꝯtoꝝ nuo annoꝝ
ꝯ finit cū morte et nōq̄
etas mūdi ꝛ etas hoīs nō
ad etates ꝓpt' ꝯfinieṫ
mūdus ꝑ q̄ ho moriat'
Sꝫ qa ī qualibꝫ etate m
ūdi fuit facta mut' ꝛ
aliq̄ et al' īnouat' ſitr
fiet ī q̄bꝫ etate hoīs· na
ī pª etate hoīs fc̄ta fuit
ipſi mūdi ꝯfirmato ca
ſus demonū et ꝯfirmā
gloꝝ· Ita illa prima e
tas tota p diluuiū fuit
deleta· ſcta· 2ª etas hoīs
·ſ· īfantia· q̄ durat usqꝫ ad
ſeptimū tota delet' et
deſtruit' p obliuione p̄
ut· ſ· recordat' ho eoꝝ
q̄ geſſit in īfantia· Infra
etate· q̄ fuit a noe· uſqꝫ
ad habraam fc̄tm fuit
diluuiū p q̄d oēs mali
fuer̄t· fc̄ta fuit archa
ī q̄· octo hoīes q̄ fuer̄t bo
ni ſaluati ſt'· Ita fc̄ta f
uit diſtīctio linguarū
na ī illa ſcda etate fuer̄t
gigantes hoīes mag' cōd
et fortes uirib· et ſup
bi corde· q̄ p̄ſumentes
de fortitudīe ſua uolu
er̄t potētiā aſcēdere ī
celū· vn̄ diſpoſuerunt

hedificar' una t'ri cui'
altitudo tāgeret celū
et p illam turri celū
uolebat aſcēdē· Sꝫ d's
eoꝝ ſupbie et diſpoſiti
oni reſiſtens· miſit ī
eos ꝯfuſione ligua ꝝ ꝛ
diuiſit linguas gētiū
ī Lxxij· vn̄ edificantes
t'ri nō intelligebat ſe
q̄n un̄ petebat calceꝫ
et ali dabat ei lapides·
et ſic diuiſit ꝯ ōī icep
tū· fuerat āt ab adā
usqꝫ ad aliud tēp· ſolū
una ligua· ſ· lingua ebª
ſitr ī fine mūdi ceſſebūt
oēs ligē et ſola eba loq̄nt'
oēs gentes· et ſic uidet' q̄l
es īnouatoēs fc̄te ſut
infra etate mūdi q̄mo
fc̄ta fuit mut' liguaꝝ·
qa ex tūc īcip puer loq
recte ꝛ expedite· ꝛ īcip̄t
hr̄e fortitudīes· ī tcia e
tate mūdi· q̄ fuit ab a
braam uſqꝫ ad dauid fuit
uocat' abraam a deo et
data fuit circūciſio et fuit
ei dictū q̄ p̄ creart filij
os· ad dei cultū· Sitr ī iij
etate· ſ· ab adoleſcētia· q̄
īcip hr̄e gn̄atiuā pote
tiā et p creandi· In qua
rta etate mundi ēē
fuit ī mag' ſtatu p dauid

apliaut cultu diuinu si
mitr hō ī quarta etate
ī iuuētute que īcipit
a xxv an et durat usq
adqnq̄ ē ī excellentia st
atu qa ī hac etate flor
uita hōis. in v etate q̄
fuit ab adā usq adtr
ansmigratoem babillo
nis. ppls israboleticus
capt fu 2 duct ī capti
uitatē ī babillōia et
ibi longo tpr stetit filii
str ī ī triaq̄ mīsia et ī mī
tatbulatoe sitri v iā
etate q̄ incip al. an et d
urat usq ad lxxx an
per senectute et defecti
corporis. b capite etcap
tiuiat a multis misii
et ī comodis. In vi etate
ī q̄ sum mō nat ē xps
prosalute huī gnīs. de
cui sapientia et doct
repletus ē totus mūd
et illuminat. et ista
etas nōterminat certo
nūo annoz. sz finitur
q ī mundo. q̄a in hac
etate debz finiri mū
dus sitr in vii etate. q
incipit post lxxx anō
hō ē ī pfecta sapientia
quia usq ad canos in
ueiet sapiētiā et istā
etas uocat seniū. et nō
definiat cto nūo anoz
sz finit cū morte. et sic
patet q tot iste mūd
a pncipio usq ad finē
decreuit p vi etates ita
sitr uita hōis a pncipio
natiuitatis usq ad m
ortem p vi etates. et sic
ī etatib mūdi fuert sēe
mutatoes et ī nouati
oēs. sic ī uita hōis p qua
libz etatē mutatur et
euariat etate. De situa
toe 2 cōstitutione mūdi

De situatōe 2 ordina
toe mūdi hoc tenēdū
ē q tot mūd cōsistit
ex nata celesti et elem
tali. nā celestis ēdidit
ī tres celos pncipales s. e
npiriū chrijstallinū et
firmamtū. Int firma
mentū q celū stellaz cō
tinet. vii orbes. i. vii pla
nete. q̄ sut. Saturnus
Iupp. Mars Sol. Venus
Mercuri et luna. nam
uo elemtalis distiguit
ī iiii speras s. ignis aeris
aque et terre. et sic
a summo celo. s. epiriū
usq ad cētru tre. s. x or
bes celestes et iiii spe
elemtales et sic int ōs
xiiii ex qb cōstituitur
et ī teḡt totus mundus

20

ordo at firmamentum et co
poſitioie iſtorum corporum ta
lis e q terra que ſuilis e et q
onderoſa elementa e ſi
tuata et poſita in imo
loco. Sup terram e aqua ſu
per aquam e aer ſup aer
em e ignis ſup ignem eſt lu
na ſup lunam e mercu
ri ſup mercurium e uenus
ſup uenerem e ſol ſup ſolem
e mars ſup martem e
iupiter ſup iouem e ſaturnus ſu
p ſaturnum eſt celum ſtellarum
criſtallum ſup celum cri
ſtallum e celum empireum
in quo ſtat filius dei cum car
ne ſua et celum et non
ſunt quia inter angelos et ſcos
qui ſunt in celo empireo e diſt
inctio ſecundum ordinem in ſupius ſta
ordo angelorum inferior
ſup angelos ſunt arcangeli
ſup arcangelos ſunt pri
cipatus et iſti tres ordines
ſunt in infima gerarchia
ſup principatus ſunt pote
ſtates ſup poteſtates ſunt
uirtutes ſup uirtutes
ſunt dominationes et iſti tres
ordines ſunt in medio ger
archie ſup dominationes ſunt
troni ſupra tronos ſunt
cherubin ſup cherubin
ſunt ſeraphim ſup ſeraphin
et ſup omnes angelos e beata
uirgo maria ideo dicitur exal
tata e ſancta dei genitrix
ſup coros angelorum ad ce
leſtia regna ſup beatam
uirginem et ſup omnes
creaturas e xpc filius dei
diuini ſup deum nihil
e hoies uero quando mo
riuntur aſſummuntur
ad excellentiam et dig
nitatem iſtorum ordinum
angelorum ſecundum caritatem
quam habuerunt in mundo
iſto nam illi qui habuer
unt paruam caritatem
aſſummuntur ad digni ta
tem et angelorum excellen
tiam illi uero qui habuerunt
maiorem caritatem aſſ
umuntur ad ordinem ar
cangelorum et ſic de ſing
ulis uſque ad ordinem ſer
aphin qui e ordo ſupmus
et propinquior deo om
nibus aliis ordinibus ſic
credimus eſſe aſſumptos
apoſtolos et ſic patet quod in u
ita eterna e diſtinctio in be
atitudinibus ſecundum magis
uel minus et propter hoc dicit
dominus in euangelio in domo patris
mei manſiones multe
ſunt tamen ſciendum e quod quilibet
e ita plenus benedictione
et gratia quod non deſiderat plus
nec uellet continere plus

vn̄ si diceret alicui scō q
ē i glia · uelles hre gliaz
btī pet̄ · R̄x · nō qr ego sup
eni glia 2 btitudie itaq
nō possu plus otine 2 de
hoc possum uide ex̄ · De
vase mag' et uase puo
ponit · qr un̄ mag' urceus
eet plen · et unus cifus
paruus eet plenus aq̄
satr euiderē ē qr i urceo
eet plen de aq̄ qr i cifo tn̄
si ponet̄ i cifo de aq̄ ūcei
nō pts rcipet qa nō possz
pts tenē 2 ita qr site est
osiderar i scis qa os st
i suma pletudie et sa
tietate · De gnatoe et p
ductoe istaz rez ·

De gnatoe et pductoe
istaz iferioz · h tendz
ē qr os iste res inferior
es siue st i aq ut pisces
siue i aere ut aues siue
i tra sc · hoies 2 alia alia
sui rectilia siut spetes
et umes etc̄ siue s tra
sic auz 2 argētu etc̄ m
etalla oia pbat a iiij
elemtis · Ex ig̊e aere i
q̄ et tra ita tn qr aliq
cat pts accipiut de un̄
elemto aliq pts de ali
na cate q uiuut de aq̄
siu i aq pts hnt de elem
aq · volatilia · q uolat
p aere pts hnt de elem
aeris · hoes et alia q stat
i tra pts hnt de elem tre
et sic nlla cata ē h iferi
iostitutoez et pductoez
aio occurrat · ista quat or
elem̄ta · s · igs ec · h tm sep
fit p utute copois supio
rz · s · septe planetaz · qst
satn · iup · mars · sol · ue
n · mcuri · luna · tn dra
ē iter istos planetas · qa
qn iouis planeta mag
opat · i vno mse et mag
influit utute sua sup
vna puicia ul supumz
hoiez ali mag sup alia
prouicia ul sup aliu ho
miez et sic d singlis siq
puidetia diuina sapie
tissime ordinau · h sol p
cetis planetis i fluit
i ista inferiora 2 mag
uirtute solis qr alioz
planetaz res pducunt
2 gnat · na dnc sapietes
sole ee patez gnatois q
oia uiuificat et rb oib
uitam et spez et form
am administrat · Orbes
at istaz planetaz st tn
s lucetes · itaq orbis sm
corp · un planete nō ip
edit uisioez alti · vn a
er nō ipedit uisionem
celi ignei · r · celu igz
nō ipedit uisione orbis
ū a luna · 2 sic de singls ·

clar· ꝛ eiꝫ ꝛ lucide ocl̄s
nr· uidꝫ ad celū ſtellatꝫ

De locis inferni

De inferno ſciēdꝫ ē ꝙ loc̄
qd̄ īfern̄ ē cōrroreus ſb
tra ī q̊ dāpnati et cruc
iantur tā hōīes q̄ demo
nes pot aūt īferno aſ
ſigri q̊drupl̄ loc̄ prīm loc̄
ē inferior ī q̊ ē tenebra
pena ſēſibilis et etna ꝛ
carentia uiſiōis dei et
ad iſtū locū deſcēdūt oēſ
q moriūt ī peccto mortꝫ
Secūdus loc̄ ē aliqtulū
ſup limbus puerorū q m
oriūt ſīn bapto et ibi
ſt tenebre et carētia
uiſiōis dī qa nō uidet
deū et carent grē qa
nūq̄ hēbūt uitā etēna
tn̄ nō ē ibi pena ſēſibilis
qa nō ſētiūt ņ patiūt
ibi aliqꝫ cruciatū ņ igīs
ņ alteī rei q poſſit īfer
re pena uel dolorē· Terti
loc̄ ē ad huc ſup̄ ī q̊ ē te
nebra ꝛ carētia uiſiōis
dei qa nō uidēt ibi deū
et ē ibi pena igs· Sꝫ ille
loc̄ nō ē ſīn grā ꝛ uocat
ille loc̄ purgatoriū et
illuc deſcēdūt illi q nō
cōpleuūnt ī hoc mundo
penitētias ſibi iniūctas
de peccis ſuis· Vn̄ deſcēdt
ī purgatoriū· et ibi mo
rat̄ q̄ diu fuerit bn̄ p
urgati· ut poſt purgatōe
cōdigna uadūt ad glāz
Quartus loc̄ ī īferno ē ſup̄ ꝛ
ſupm̄ ē ille· ad quē deſc
ēderūt ſcī patres· ueteꝭ
teſtamēti q moriebāt
ī fide ꝛ caritate ī illo
fuit tenebra et obſcuri
tas ꝛ carētia uiſionis
dī qa nō uidebāt deū
Sꝫ nō erat ibi pena ſeſ
ibilis qa nullū crucia
tū ſentiebāt ibi ņ erat
ibi carētia grē dei· qa
ſēp qa ſēp ſperabāt libe
rari ab illo carcere per
xp̄m filiū dei

De diuinis of

De diuinis offitiis ſciē
ndꝫ ē ꝙ ꝙuis oī tēpr
teneam̄ laudare deū
ꝓcipue ī horis ordinatis
ab ecc̄ qa ī ipis horis ꝓ
cipue mag̃ mirabilia
pro nobis dignatus ē face
et ꝓ matutinali hora
qa tali hora ꝓ ſalute
nrā· naſci uoluit· et et
tali hora a iuda tradit
fuit· et a miniſtris iud
deoꝝ captus ꝛ uictus
et a diſcipulis derelic
tus· et a principibus
ſacerdotū adductus de
ꝓma· It ī ꝓma· qa tali

hora resurrexit a mortuis et
apparuit magdalene. Item in
tertia quia in tali hora
fuit ligatus et ad collumna
flagellatus usque ad ef
fusionem sanguinis iudeis
clamantibus crucifige eum
Item in tali hora emisit sp
iritum suum discipulis suis
in die pentecosten. De se
xta item in vi quia in tali hora
ligno crucis affixus est pro
salute nostra. Item in nona quia
tali hora clamavit et
misit spiritum Item in tali hora
fuit lanceatus et de latere
suo exivit sanguis et a
qua. Item in vesperis quia in talibus
hora corpus suum depositum
fuit de cruce. Item in completor
io quia in tali hora illud be
atum corpus positum fuit in m
onumento. Item de horis
domine nostre et debemus laud
are dominam nostram eodem
modo sicut filium laudamus nam
in primis in matutinis nam tali
hora apparet in celo quedam
stella quae vocatur transmo
tana cuius ductu nau
te perveniunt ad portum
et ipsa domina nostra eadem
stella quam si digne laud
amus eam debemus mari istius debemus
mundi poluere nos ad p
ortum vere salutis. Item

in prima quia tunc apparet quedam ste
lla que vocatur diana post
eam sequitur sol et ipsa domina
nostra est eadem stella que
portavit nobis verum solem
scilicet Christum qui illuminat totum
mundum. Item in tertia nam
in tali hora consueverunt homines
famescere. et ipsa dom
ina nostra portavit nobis
verum panem scilicet Christum sine
quo non potest esse satietas. Item
in sexta ipsam laudare debemus
nam tali hora magis fer
vet et magis calefacit
sol et ipsa domina nostra
laudanda et roganda
ut calefaciat nos frigi
dos in caritate per solem
Christum quem genuit. Item in
nona nam tali hora
sol incipit declinare et ipsa
domina nostra iuvat et prote
gat nos cum declinamus
in senectute. Item in ves
pis quia tali hora incipit
finiri dies. et ipsa domina
nostra defendat laudat
ores suas cum sunt iuxta
finem mortis. Item in comple
torio nam tali hora dies
completus est et ipsa domina nostra
in completorio vite nostre hoc
est in morte intercedat pro nobis
et faciat nos recipi in eter
na tabernacula:

De tpr septuagesime.

De tpr septuagesime ī pñtat nob' illud tēpus ī q̊ filij isrl' steterūt ī cap tiuitate ꝛ ī suitute in babillonia per septua gīta annos. et sic ipi sta bāt ī tristitia et dolor. ꝛ dimisērūt cātica letit ie dicentes q̊mō cātab im cāticū dñi ī tra alie na. ita et nos usq̃ ad pasca resurexionis repñe tam tristitiam et dolorē. vn̄ dimictiꝫ cāticū gau dii .s. alla. q' h̄t significar canticū ineffabile gau dii. sic te deū laudam̄ ī matutīo ꝛ glia ī excelsis deo ī missa. q' sic cātica mag̊ letitie sicte ūsūs m ag̊ tristitie p tota septu agesima phibēt fieri n uptie. vn̄ ī toto isto tpr nō debēt duci uxores. Itē ī dñica de passione ue lant cruces a dñica de passione usq̃ ad saba tū scm̄ coopiūt. et ue lant' cruces ad signifi candum q' extūc diui nitas fuit absconsa et uelata ī xp̄o. vn̄ dñ' ūis it se flagellari capi et occidi a iudeis tanq̄ pur' hō. et sic nō hret uirtutē diuinitatis. Itē vn̄ ipa dies dñica ī de passiōe legit' ī fine e uangelij yh's aūt absco dit se. et exiuit de tēp lo. et tc̄ debēt copi cruc es. q. d. absco di ī uirtute diuinitatis. Itē ab ipa dñica de passiōe usq̃ a d sbtm scm̄ nō dr̄ glia pat etc̄. et ī uersicul' ꝛ ūūs. Rō ē q̃a tc̄ īcipit passio xp̄i. nā ab illa h ora ī antea iudei feru enti et crudeli ceperūt ipm̄ pseq. ꝛ q̃a glia pat ꝛc̄ ē cāticuꝫ ordinatū ad laudē ꝛ honorē scissīe trinitatis. et q̃a ī passiōe. tota trinitas iniuriari et molestari uidet' hīc ē q' ī uisib' et ūūs p ssi gficat opa nra can tica honoris ꝛ laudis ptotū tps. passionis xp̄i nō recip eadē ratiōe nō dr̄ glia pat et filio etc̄. ī canticū puerorū nāq̃ illi tres pueri co lebāt et adorabāt tri tatē ī iuria et mole stia trinitatis missi sūt caminū ignis ardētis ꝛ p' b' isto cātico .s. bn̄ oia opa dñi etc̄. nō dr̄ glia pat et filio etc̄. ad hono rē ꝛ laudē trinitatis.

De offitio lamentationis

De offitio lamtationu q fit p tres noctes an pasca re ois ecclesie e q pillas tres noctes repsentam tres horas tenebrarū q fuert facte i morte x̄pi ita sic legit i euuangelio sci m. qn xps eet in cruce hora sexta tenebe fcte st sup uniuersam trram usqz i hora nona et sic nos repsetam illā tres horas p tres noctes i qbs facis offitiū de nocte et i teneb. qr n̄ p ca.

In illis trib diebs nō pulsat capane sz tabula lignea rō e qa capana bt significare pdicatoes et i morte x̄pi nlls iuenebat q pdicaret ubū dei apli aut q cosueuert pdicar i conuocar ppls ad fide x̄pi nō pdicabat tuc i morte liquentes x̄ps fugert et et negart sic beat petrus et sic qa pdicatores i morte x̄pi nō pdicabat sz tacuerit. io capane qa sig̃ficat pdicatores tacent et nō pulsant. Tabulam significat x̄pm q erat co fixus i ligno crucis ostando ipo ligno pdicabat et orabat pat dimitte

illis q nesciut qd faciut et qa tc nullus alī iueniebat q pdicaret n̄ ipe x̄ps q erat i ligno crucis ideo conuocat ppls cū tabula lignea z nō cū campana

Qr extigunt candele

In illo offitio oēs cadele et oia luminaria extiguunt tm una cadela n̄ extiguit. sz absconditur. copleto offitio illa candela q fuerat absconsa psalat et deei lume oia luminaria reaccedat. Rō dicedu qa luminaria q extiguit significat aplos et alios pdicatores q cosueuiunt illuminare mundū p pdicatoes suā q i passioe z morte x̄pi oēs dubitauert et fugerit. Extīcto lume fidei in ipis urgit candela q nō extiguit sz abscondit sigt x̄pm q uidet mortuus et sepultus fm humanitate et erit tm uiuus fm diuinitate qa nō poterat mori nec p... ipa diuinitas erat occulta et absconsa aliis hoibs z io una candela abscondit et copleto offitio ab ista candela q fuerat ab

i tm.

34

scolà· oīa luminaria r
accendunt· qa xps post
mōtē suam surgens· cū
cōpor glificato· et luce
clarissima ppalauī se
et maifestauit disci
plis suis et oēs· q fuerāt
extincta ī passiōē· per
resurexoēz el· raccesi
et illuminati luce ue
fidei· ar nō dr ds ī aiut

Hiis offō nō dr Ds ī aiut
orium meū itēde· q̄ e p
ncipiū hore· n̄ dr bndic
amꝰ dno· q̄ e infinis bo
raz· n̄ ī lectōib; iube d
ne· bndicē· n̄ infine tu
dt dne m̄ no· et sic ui
det offm̄ uiduatū et
mortuū· qa nō bt pnc
ipiū ī fine· ī q̄ ē qa xps
ē alpha· et o· pncipiū
et finis oium· nūm· no
b acceptꝰ ē et mortuus
et ita cū nō hem̄ cōm
ptm· q̄ e pncipiū et fi
nis· nrē io ī hoc offitio
nō p̄ferim̄ pncipiū nō fine
sic qa ipe deus pat nr
q consueuit nobis īn
dicē et ad petebam̄ a
iutoriū ꝯmiam mort
uus ē et sic nō hem̄ pa
storē q̄ bndicat nobis
nec dominū aq petat
amꝰ auitoriū et qui
mȳsrē nob· io ī hͦ offitio

nō dicim̄· Deus ī aiuto
riū· nec tu aūt· Itē q
a p morte epi pats n
os remāsim̄ uiduatis
io istud offitiū uidet
uiduatū et mortuū·

De tumultu ppli

In isto offitio ppls fac
mag̃ tumltū et cla
morem quē fecerūt iu
dei· qn̄ q̄ apphēderūt yhz
ī die ueneris scā
Altaria denudantur
et expoliant̄· adsignifi
canda q ipa die xps fuit
denudat̄·
Itē ipa die ecc̄ orat p oib;
q st ī mundo isto· illig̃
q xps ordinauit pro
oib; ī cruce
In sabto sco extinguitur
uet ign̄ et ex lapide
focario nouus ignis
excutit· rō ē quia ue
tus ignis significat
legalia ueteris legis
sicut fuit circumcisio
et imolacio ag et ui
tuli· et cē q que oīa ī
passiōē xpi cessaue
rūt· et fuert extīta
Nouus ignis· qa excut
it a petra· signt legez
euangelica· q accēdit
et illuminat totū mū
dū· et fuit excussa et p
cessit a petra· ī a xpō·

q dr petra p firmitate di

c Ereus qui fit ipq die
nouus accedit et il
luminat sigt xp q resu
rexit a mortuis cu ca
ne gtiosa et aparuit
uerus q illuiat mudz

De uestimetis sacdotis

Sacerdos qn pparat se
addicedam missam
p se calciat et h pcipit
apls calciati pedes ip
parato e euangelij pac
is pcalciameta q fiu
de pellibs aiu et calcat
tram et se clausa sub
ttus et apta desuper
sigficat q sacdos debt
esse mortuus mudo
et debt hre cor clau
su adista trena et ca
lcare ipa et uilipeder
tanq lutu et debt hre de
siderium aptu adrecip
iedu celestia et h dic
apls oia arbitratus
sum ut stercora ut xp
lucfacia

De amictis

Amicus strigit et co
opit pectus et signi
ficat iustitiam et sa
pietia q debt ee i pecto e
sacdotis ut p iustitiam
uelit et p sapientiam
sciat unicuiqz q suu
e reddere

De alba camis

Alba camisea qua i
duit sigt albedine et m
undittam castitatis
q debt ee i aia sacdotis

Cingoulus sigt lubos i qbz
augetur luxuria et sigt
q sacerdos dz restriger
motus luxurie et su
are castitate i corde

Manipul q poit i sinistra
manu ad tegendu lac
rimas siu oculos sigt q
sacdos debz uigilar cot
insidias diaboli et debz
abstge accidia ab ocul
aie sue

De stola

Stola q in humeris poi
t i qbz max st uires ho
is sigt q sacdos debz hre
fortitudie m et costanti
a in tribulatoibz et auer
sitatibz lagitudo stole si
gt pseuerantia Debt n
sacerdos perseuerare
i bois opibz usqz in fine
In eo aut q stola cu ci
gulo iugit et unit sigt
q uirtutes debt ee con
iucte et unite i sacdote

Planeta q e

De casula

ampla et suppoit ali
is uestimtis sigt carit
ate q supat oms uirtutes
z dz ee ampla hoc e ad
dilectioe z amico z et i
nimico z

De mit epi

Mitra epi q hrt duas cor
nua sigt q eps debz hre

scietia duoꝝ testamto
rꝝ ut sciat oi petenti
rede rōem Anulus qꝫ
portat eps sigt fide ꝗ
dꝫ ordinar ecc^{am} suam
et portat ipm ī maib;
ad significatōe qu oꝫ
deb; fide mostrar Crocia

Baculus siue croccia
epi ī pncipio ē curua
et refixa ī medio ē re
cta et ī fine ē acuta
Pria dt ps q ē curua si
gt qꝫ eps dꝫ ta facere
et colligere adse errā
tes bōis moitis et exō
tatōib; Sꝫa pars ē recta
sigt qꝫ eps debꝫ sbstētar
debiles prouidēdo eis
necessitatib; Tertia aūo
pars q ē acuta sigt qꝫ
eps dꝫ pūgē et stimula
re pigros et negigētes

De sacdote qn uadit ad altar

Sacdos parātis
idut uadit adaltē
et obsculat ipm altē
postea pōit se ī dextā p
te altaris et clerici q
sūt incorā cantat offi
tiū Ro ē talis nā sac
dos sigt xpm altar sigt
ptm obsculū altaris
sigt obsculū pacis Dex
tā pars altaris sigt po
ptm iudeoꝝ q fuit ppls
dei Sinistra ps altis

sigt pptm gentilē ı ppls
paganoꝝ sic eramus
nos an aduetū xpi cle
rici cantantes offitiū
sigt prophetas et patres
ueteris testamti Etiaꝫ
sacdos parātis īdutūs
sigt xpm uestitū carne
humaītatis nre Qn
sacdos uadit adaltē
sigt qꝫ xps ueit decelis
ad ptm ut saluaret ipꝫ
Qn sacdos obsculat al
tar sigt qꝫ xps dedit
nobis obsculū pacis
et pacificauit nos deo
Qn sacdos pōit se ī dex
tō cornu altaris sigt
qꝫ xps ueniēs ī mūdū
pmo aeīt aduideos
qa de iudeis natus ē
bta uirgo ī iudea fū
Clerici q cātant offm
sigt prophetas et patres
ueteris testamti qa cla
mabat et desiderabant
aduētū xi Qn ītant
offm sigt qꝫ xi pphete
et patres ueteri test
amēti ītus et ītum
clamabat aduetum
xi Kyriel et xpel dr
ix uicib; ptplicatōeꝫ
adsigficandū qꝫ dis
laus nra debꝫ referri
ad tnitatem p et f et
sps scts Nam kyriel

tm e qtu laudar dnz
i eo ault q dicit noue
uicib petim et rogaz
ipaz tritate ut locix
nos noue ordies ange
loz Post kyriel sacdos
imedio altaris m ip
glia i ex deo adsig
ficatoez q xps fuit m
ediator it nos et du
pcul mediatoez et ar
bitu ipi deo pacifica
ti sug postea sacdos u
tit se adpplm et salu
tat ypm dicens dns
vobcu sigt q xps salu
tabat discipulis suis
Post moz sacdos dic or
atoes et dz dice ul un
az oroez pp unitatem
fidei aut tres ad ho
nore trinitatis uel v
p v ftrmata x uel vij
pp vij dona sps sci dic
tis oroibs dr epistola z
sigt oroez beati iohis
bb q fu an pdicatoez
x io epa dr an euan
geliu Dicta epa sac
dos dimictit dextru
cornu altaris et ua
dit adsinistru addi
cedu euangeliu adsi
gficatoez q xps dimi
sit iudeos q noluert
eu rcipe nec pdicatio
ne eius audir et ue

nit ad parte sinistra
i ad getiles et pagan
os sicut eram nos et
nos credim ei et recip
im pdicatoez ei vn lex
euangelica et fides x
sola e ap chrystianos
Qn sacdos icit euang
eliu os stat erecti et
faciut sibi signu crucis
et hoies discopiut capta
sua Qn audimus eua
geliu stam erecti pp
reuentia adsignifican
du q sola lex euagica
dirigit nos adcelum
Discopim capita nra a
dsignificadz q lex euage
lica discopit et rmouz
oia uelamina legis ueti
Na ea q lex uetus dice
bat sub umbra et i
obscuritate lex noua
s lex euagica dic i lu
ce z i manifesto Nam
lex uet mgifestat q i
molaret agnus pro
pecco hois et h ualde
occultu erat et uela
tu qz fiebat Sz lex eu
angelica remouz hoc
uelamen et declarat
quar agnus occideba
tr pro pecco hois sigt x m
gerat imolandus et
occidendus pro pecco
hu i gnis et sic de alijs

ī pncipio euāgelii faci
m̄ nobis sigⁿ crucis et d
ebet fieri ī frōte ī ore
et ī pectore facim̄ nos
sig̃ in frōte ut ondam̄
credē ī x̄ crucifixū si
ne aliqua uerecundia
et tenetē fidē et legez
ipi iudei n̄ rputabat
sibi ī magnū uitupiū
credē ī xp̄m et tenē
tē legē etiam euāgelij
Sz nobis ē ualde nob
ile et hōrabile et ido
sigm̄ frōtē ī q̄ ē loc̄ pu
doris et uerecundię
qi dicat publice porta
m̄ et cōfitem̄ fidē x̄ sin
aliq̄ pudore z uēcūdia
Facim̄ sigⁿ crucis ī ore
ad sigficandū qp de lege
euāgelij debem̄ loq̄ ōī
et cōfiteri facimus
sigⁿ in pectore ad signif
icandū qp ūba euang
elij debem̄ portar ī pe
ctore z ī mēte nr̄a Sa
cdos qn̄ incipit euang
eliū sigt libⁿ qi dicat
hē liber crucifixi Infin̄
euāgelii ōs faciāt sibi si
gnū crucis qp ē arma
tura cōt diabolū ne
ueiat ad nos et rapiat
uerbū auditū de cōde
nr̄o Et notādū qp ī sig
exp̄mit aduētus x̄pi

ī mūdū discensio ad i
feros et adscēsio ī celū
Cū n̄ facim̄ sigⁿ crucis
debem̄ īcipe a capite
et extēdē man̄ īferiq̄
d pect̄ et ī h̄ sigficat qp
fili dei processit a cap
ite i a deo patre q ē
cap et pncipiū ōīum
rez et descēdit ad in
feros ad pedes i ī mū
dū istū et ħ passus et
mortuus et sepultus
fuit pro salute nr̄a p
ostea portam̄ man̄ ad
parte sinistra ad sign
ificadū qp xp̄s resurgēs
a mortuis p̄us iuit ad
īfernū qp signat p manu
sinistra et in extere
scōs patres q erāt ī libo
Postea portamus ad par
te dextam ad sigficādz
qp xp̄s p̄q expoliauit in
fernū adscendit in ce
lū et sedet ad dextam
pats finito euangelio
sacdos incip turibuluz
cū igne z īcēso et īcēsat
altar̄ De turibulū qp ē
clausum desubē et p
foratū desup sigt cor
nr̄uz qp debet esse clau
sum de subē ne respici
at uel desideret ista tr
ena et dz ēē pforatum
desup ad rspiciēdz celestia

ignis q̄ e ī turribulo si
gnificat caritatē quā
debem̄ h̄re et ēē ī code
m̄o et dz ī dolē p devotz

De secta qr secta d̄r.

Postea d̄r secta et uoc
at secta q̄ secrete d̄r.
antiq̄t n̄ secta cōsueu
erāt dici alta uoce et
sic et q̄tidiano usu pa
stores didicēz ipam in
m̄te et cātabāt ipaz
ī capis Vn factū ē q̄ q̄
dam die ipa dū pasto
res eēnt ī campis acce
pūt panē et posuert eū
sup unū lapidē et ince
pūt dicē secreta et di
uina p̄missiōe factz ē
q̄ ille panis couersus
ī carnem et pastores
graui uīdicta ad n̄o p
uniti fuert Vn ordin
atū ē ab illa hora ī an
tea secta n̄o dicēt alta
uoce Sz plane et secte
Post secta z p̄phatiōem
d̄r s̄cs s̄cs s̄cs et̄c.
et d̄r t̄b; uicib; ad hon
orē beatissīe t̄nitatis
et petibim̄ ab ipa salua
ri ī excelsis et cōiugi
nouē ordinib; ang̃loz
nōiatis ī p̄phatiōne.
Postea abscōdit patēn̄
et tenet abscōsa usq;
adoratōez dominicā

s pat̄ n̄r et cū p̄uetum
fuerit ad pat̄ n̄r pate
na manifestat̄. Patena
ē rotunda et oīs res ro
tūda n̄o h̄t p̄ncipiū neq;
finē Et n̄ patena absco
dit̄ sig̃ficat̄ q̄ diuini
tas ē nobis absconsa et
uelata Et r̄ patena m
anifestat̄ cū sacdos in
cipit d̄r pat̄ n̄r. sig̃t q̄
q̄n ueniem̄ ad patrē
n̄r̄m: q̄ e ī celis. Tuc di
uinitas q̄ ē abscōsa et
uelata ī mūdo isto ma
nifestabit se nobis et u
idebim̄ ipam sicuti ē De
fractōe c̄opois x̄ q̄n fragr

Post pat̄ n̄r Sacdos di
uidit sacro santuz
corp̄ in tres partes et
duas poit ī patena et
alta u̾o mictit ī calicē
et admiscet ipam san
guini ad significandz
q̄ corp̄ x̄ sumit̄ ad glo
ria illoz q̄ st̄ ī uita et̄
nam et ad expurgatōez
illoz q̄ st̄ ī purgatorio
et ad salutē illoz q̄ st̄
ī mūdo isto n̄a unam
illarum partiū: q̄ po
nit̄ in patina sumit̄
ad honorē scōz q̄ st̄ ī gl̄a
Alia u̾o sumit̄ pro illis
q̄ sūt ī purgatorio ut
citius expurgantur

37

et liberet. Tertia vero pars
quam mictit in calice et mis
cet sanguini sumitur pro
nobis qui sumus sepulti in
miseriis huius mundi et li
beremur a peccatis nostris.
Agnus dei dicitur tribus vicibus ad
honorem beatissime trini
tatis quia ad nos misit a
gnum immaculatum scilicet xpm
qui redemit nos a pec
catis nostris in sanguine suo. i
deo autem quod invocamus istum
agnum tribus vicibus datur in
telligi quod pro tribus debemus
ipsum rogare scilicet ut dimic
tat nobis peccata facta
Innuet et manu tene
at ut non cadamus amp
lius in peccata et ducat nos
ad vitam eternam ubi est summa
pax in qua homo peccare non po
terit et ideo dicimus primo
agnus dei qui tollis pec
cata mundi scilicet dimic
tendo peccata facta. Secundo agnus
dei qui tollis p. m. miserere
nobis scilicet innuendo nos
et manu tenendo ne
cadamus in peccatis. Tertio
agnus dei qui t. p. m.
dona nobis pacem scilicet perduc
nos ad pacem vite eterne
ubi peccare non poterit.
Post hoc sacerdos redit
ad dextrum cornu
altaris ad significandum quod
in fine mundi post m
ortem antixpi redibit ad
iudeos xps. et videbe
runt peccatis quod non propter eos quod
reliquerit nos sed nos erimus
dei erimus unum ovile et
ipse erit nobis unus pastor

De ite missa est

In fine misse sacerdos
licentiat populum dicens
ite missa est. quasi dicat su
rgite et ambulate quia
non est standum in hoc mundo
sed debemus ire ad vitam
eternam per bona opera et hoc
possumus libere. quia missa
est hostia et per passionem
xpi sumus liberati et a ser
vitute diaboli et ian
ua paradisi nobis ap
ta est. Sacerdos benedicit populum

Post hoc sacerdos benedicit
populum et tunc unusquisque
quod debet facere signum crucis
et notandum quod debemus
facere signum crucis in princ
ipio cuiuslibet hore quando dicitur deus
det nobis suam pacem.
Item debemus facere nobis
signum crucis in omnibus spiritualibus
sumus de eo in principio
illius cantici Magnificat anima
mea dominum et illud psalmum
fecit beata virgo maria
quando declarata fuit sibi con
ceptio filii dei in ipsa et
consumpta de evangelio

beati L. It debem̄ facer nobis signū crucis in p ncipio illius psalmi b enedictus dn̄s deus isr. etc̄. et istu psalm̄ fec zacharias inatiu uitate filij sui. s scti io hanis batiste et simlr e sumpt de euāgelio bti luce.

Ite debem̄ facē nobis signū crucis ī pnci pio illi ps Nucdimic tis. et istū psalmum fecit scts simeon. qn̄ ī die purificationis b eate ūgis rcepit xp̄z ī bracchijs suis. et ē sc riptū ī euāgeliū bti luce. It debem̄ facere nobis signū crucis in fine illius ymnis glia ī excelsis deo. et istum ymnū cantauerunt angli ī natiuitate x̄o. et est script ī eu̅ bti lu face debem̄ nos signū crucis. ī pncipio et in fine euangelij. It qn̄ dr scts. sts. debem̄ nos si gnar ī illo uerbo Ben edictus. q uēit ī noīe dn̄i. It debem̄ nos sig nar in fine pr nr. Itaz istam oratōez fec xp̄s et docuit discipl̄os su os. et ē scriptū ī euā

gelio beati mathei. et debez nos signar ī fine agnus dei q tollis. i. x̄. Ites ī fine misse qn̄ sac dos bndic pplm. et nō q sic stam̄ erecti qn̄ dr euangeliū. ita oīa ista ūba debem̄ dicer et audire stādo erec ti. Sacdos nō debs dicē duas missas. n mag necessitas occurrerit sibi. et btēs ē qcelebrat digne unam. In pasca te tn natiuitatis pp solennitatē diei sac dos pot dicere tres m issas. Debz dicē unam de nocte et unam ī a urora. et alia ītia. Et ille tres misse re psentant tria tempora p q decurrit tot iste mūdus. s. tēpus legis nre, scripture. et tem pus grē. prima missa qn̄ dicit de nocte repr esentat nobis tēp legis nre. q ab adam usq q fu data lex moysy. et ī h tpr hoies ambula bat qi ī nocte et ī tene bris. qa nō habebat ali q notitiā de aduētu fi lij dei ī carne. et iō cō sueuit dicī. illa missa pp̄ts. q ambulat ī tenēb

Nota

tēp legis

38

38

et c̄ Vnusquisq; tm̄ hēbat legem nature ī cō de: q̄ erat talis. q̄cq; uultis ut faciat uos hoīes et uos facite illis. S̄ʒa missa qa dr̄ ī auror̄ r̄psentat nobis tēpus legis date moysy. usq; ad aduētū x̄. et ī h tps gentiles inceput ēē sapiētes et illuminare plegē de aduentu xp̄i. iō cantat illa missa Lux fulgebit hodie. tēcia missa: q̄ dr̄ ī ttia hora r̄psentat nob̄ tempus gr̄e. i. q̄ nos sum̄. qa magna gr̄a fuit q̄ deus pat misit filiū suū ī mūdū pro salute nr̄a iō cantat̄ in illa missa puer nat̄ ē nobis. qi dicat istud tps mag̃ gratię ī q̄ filii dī dat est nob̄

1 H die sabati mag̃ q̄ ī alijs dieb; honoram̄ btam ūgiem. suū per ieiunīū siue p offitiū Rō quia dies sabati appat̄ spētr dn̄ę nr̄ę. qa p totū die sbti remāsit universa fides x̄. ī corde suo. qa post mortē x̄ os discipli dubitauert et pdidert fidē q̄ ipe nō fuit filii dei et q̄ ille resurgēt a mortuis. Vn̄ die sbti nullus inueiebat nec discipls nec appls. qui crediderit q̄ xp̄s russurgeret. Sʒ sola dn̄a n̄ nō dubitauit. sciebat n̄. quō cōcepat ipm per uirtute sp̄s scī et quō portauerat ipm sine labore et quō ipm sine dolore peperit. et iō erat certa q̄ erat filii et q̄ debebat r̄sgere a mortuis. Etiā die 2 hē una rō. q̄ dies sbti appīquat̄ pcipue domine nr̄e. Alia rō ē qa dies b sbti ē qi ianua et itroit addie dn̄icū Vn̄ cū sumus ī die sbti sum̄ iuxta die dn̄icū. Dies dn̄ic ē dies requies. et sigt uita etna. et dn̄a nō st̄ ē qi ianua. et itroitus ad uitam etnam. Vn̄ cū sum̄ in gr̄a dn̄e n̄. sumꝰ qi ī ianua paradisi. Dies ueneris gr̄a ppat̄ xp̄o. quia ipō die cōceptus fuit ī utō uirgīs. et ipō die mori uoluit pro salute humāi gn̄is. De elemosinie et oratiōib; et alijs suffragijs ē fuit

pro mortuis. Sciendum est quod
non ualet illis qui sunt in in
ferno. quia in inferno
nulla est redemptio. Item non
ualet illis qui sunt in par
adiso quia sunt in loco sec
uro et glorioso ita quod non
indiget auxilio nostro et sic
solum ualet illis qui sunt
in purgatorio. Purgat
orium autem est locus iuxta
infernum et est ibi pena
ignis acerrima et affli
ctiua. et purgantur ibi
illi qui in hoc mundo non
compleuerunt penitentias
et alia suffragia ecclesie
maxime promissa. ita quod
cito expurgantur et uadunt
ad gloriam et licet
fons et maior pars
purgatorii sit subterranea
iuxta infernum. tamen al
quibus fuit concessum et conce
ditur quod purgent superi
am in aliquibus locis. Sec
undum quod placet diuine
prudentie. De attitula

Titulo uocatio attitula
denotat passio christi.
Dolor apostolorum de pas
sione christi et resurrectione
eius a mortuis. Al. i. al
tissimum. le. i. leuatus
in cruce. Lu. i. lugeb
ant apostoli. la. i. iam sur
rexit dominus. l. allelluia
i. laudate dominum. De numero annorum

Ab adam usque ad del
uuium fuerunt anni. duo
milia xlii. a dilu
uio usque ad abraam
anni nongenti xlii. ab ab
raam usque ad moysem.
anni vi centi. a moyse
usque ad salamonem. et pri
mam edificationem templi
anni octoginta octo. A
salamone usque ad de
uastationem templi quod
sub dario rege persarum
facta est anni quingenti
xii. computantur porro a
rege dario usque ad pre
dicationem domini nostri ihesu
christi et usque ad xv annum
imperii tiberii cesaris
explentur anni quinge
ti. xlviii. ita simul fi
unt ab adam usque ad
predicationem christi. et quintum
decimum annum imperii.
Romani imperatoris ty
berii quinque milia ccx
xviii.

Explicit

Sequitur reitatio con
fessionis atque consilium
dandi post confessio
nem.

Fili noli obliuiscere
q ego t pcipio. Si fui
sti supbs mo sis humilis
et obediens. Diabolus
p supbiam cecidit de ce
lo et pmi ho p inobedie
tia electus fuit de pa
radiso. xps dns uicit
diabolum p humilitate
et docuit p euangeliu
i futuro seculo exalt
andus ee q hic se hum
liauerit pp illu. Si fu
isti luxuriosus modo
sis castus qa sine ca
stitate nihil pficiunt
alia opa bona. Si fui
sti ebriosus sis mo ab
stinens. Vinu naq et
mulieres apostatare
faciut sapientes. Si
fuisti auar mo sis l
argus. Cupidi et au
ari regnu di no possidebt
beatius e dar q accip
e. Si fuisti bilinguis
aut maliloquens m
sis bona et recta loq
uel. et no metiedo se
ducaris aliq fratre
tuu. Scriptu e n. os q
metit occidit aiam
Si fuisti detractor a
ut inuidiosus mo sis
purus et benignus.
Qui detrahit fratre
suu eradicabit z qui
no diligit manet i mo
rte. Si fuisti ad ecclesi
az dei aliqn tardus m
frequenti ad ecclesia
curre et elemosinam
da et redimet te elem
osina a morte liberat
et no pmittit a paru
suu ire in tenebris et
sicut aqua extiguit
ignem ita elemosina
extiguit peccatu. Dili
ges dnm deum tuu
ex toto corde tuo et
ex tota mete tua et
proximu tuu sic et
te ipm et benefac ei
q te hodit i. tuu ini
micu dilige illu pp de
um ipse n. dominus
nr pro inimicis suis
orduit. Ita e carita
s. sine qua nulla bona
opa aliqd iuuari pot
honora patre tuu et
matre tuam. parenti
bs tuis honore sollicit
serua. Qs hoies dilige
sic ee ipm et hoc illis
desidera qd tibi uis
Esurienti paupi iusta
ut pot cibu ei ppara
qa qd ei das celo re
ponis. Si uideris nu
du opi eu et carnez
tua ne dispexeris. In
firmos uisita. In car

ceratos ĩgr̃ hospitiũ ad
paupẽ noli cõtẽdere
pedes illoꝝ laua lin
teo extge ore tuo ob
scula lectum ipoꝝ p̃
para karitatẽ noli
derelinquere qa dẽs c
aritas ẽ vanaz gliaz
noli amare inuidio
sus et cõtentiosus noli
ẽẽ qa sol nolẽt uel um
olentus noli ẽẽ qa se
ruos uigilar̃ oportet
vigilate itaq ait eu
agelista qa nescitis di
em neq̃ horam Periu
rator noli ẽẽ qa dedo
mo ꝑiuratoris nõ rece
dit plaga Malũ pma
lo noli reddere Discor
dantes ad cõcordatiã
reuoca Iacob aptls dic̃
Qui cõũti fecerit pec
catorẽ ab errore uiẽ
sue saluabit aiam eiꝰ
a morte et opit mul
titudinẽ peccatoruz
Dolẽtes et iniuriã pati
entes ubicũq potes cõ
sola et auitoriũ pstã
hõiem liberũ noli suũ
facere Quod inte nõ
uis uide ne aliis faci
as decimas tuas deo
deuotissime offerre ũ
ĩte recipiat deus sic
ĩabel et multiplicet
bona tua vis pficere o
mĩa hec ĩquantum pot ut
eficiaris filĩ dei Rñ ego
volo et adimplere de
sidero deo adiuuante
Illuia oclos meos ne
unq̃ obdormiã ĩ morte
neq̃n dicat inimicꝰ me
us preualui aduꝰsus eũ
Locutus sũ ĩ ligua meã
notũ fac m̃ dñe finẽ meũ
Inmanꝰ tuas dñe cõ
mẽdo spum meũ rede
misti me dñe deus ue
ritatis
Et numerũ dierum
meorũ q ẽ ut sciam
qd desit mihi
Dirupisti dñe duinc
ula mea ĩ sacrifica
bo hostiam laudis et n
om domini inuocabo
Periit fuga a me et
non est qui redimat
reqrat animã meam
Clamaui adte dñe
dixi tu es spes mea
portio mea interra u
iuentium

Pater nr̃: qui es in
celis ſanctificetur
nom̃ tuum· Cioe
iddio tuſe lonoſtro pa
dre et noi ſiamo ituoi
figliuoli et ſe lonoſtro
ſignore et noi ſiamo li
tuoi ſerui: Noi pegh
iamo chel tuo nome
ſia ſcificato et confer
mato ĩ noi· Sicche ſẽp
re ſiamo atte buoni
figliuoli· ſichome tu
ſe anoi buono ſigr̃e· ĩ
qſto comandamẽto
ſidiſcaccia laſupbia
che nõ uuole auere ne
padre ne ſignore ſop̃
aſſe et chacciata uia
laſupbia ĩcotenente
uiene nellanima n
oſtra uno dono dello
ſpirito ſcto et ſichia
ma lotimore diddio
chel uomo che riceue
iddio p ſuo padre et
p ſuo ſignore ſilotem
et anne paura· Ette
mẽdolo ſiſſi guarda
dinõ fare choſa chegli
diſpiaccia· et diquẽ
ſto timore ſinaſcie u
na beatitudine· che
ſichiama pouerta cõ
puolonta che luomo
che penſa· chelle ric
chezze· delmondo ſo
no pericoloſe ſiſi: ter
ra diuuolgerſi ĩ eſſe
et ſtudieraſſi diſeg
uitar loſuo padre d
elcielo ĩ pouertate· lo
quale diuẽto pouero
p noi· ella pouerta ſi
cci mena alle ricch
eze· diuita eterna
et cio cidicie xp̃o ne
luãgelio dicẽdo m̃ be
ati [illegible] che ſono po
ueri [illegible]onta [illegible]
[illegible] ſara loro

Adueniat reg̃ tuũ:
Cioe addire lo de
ſiderio et adomando ch
og̃ huomo uegha alre
gno tuo In qſto· comãd
amẽto ſidiſcaccia la
inuidia et luomo ch
a la inuidia nõ deſide
ra et nõ uuole bene
ueder al pximo ſuo·
et in [illegible] uiene
nellaĩa mia uno do
no dello ſpito ſcto che
ſichiama ildono del
la pieta et luomo ch
pidtoſo nõ ha ĩuidia
et nõ ſiduole delbene
del proximo ſuo Anzi
ſi ſtudia difare· coli
medeſimo· qn uede

ilbiſogno et diqueſto
dono della pieta na
ſcie una beatitudine
che ſichiama māſue
tudine ch ciſo. credē
divita etna. et cio d
icie xpo neluangelio
diſcto m̄. beati color
ch ſono benigni. et m
anſueti cheſſi poſſed
eranno uita eterna

Fiat uolūtas tua zc̄.
Cioe ancora deſide
ro et adomando ch tu
tti gliuomini faccino
latua uolontà ī terra
come gliagnoli ī cielo.
Inqueſto domādamēto
ſicaccia lira. Laquale
ēba laīa ſicche nō cho
noſcie quale e lauo
lonta et ilpiacere di
ddio. Et īmātanēte
naſcie nellaīa nr̄a
uno dono dello ſpito
ſcto ch ſichiama ildo
no della ſcientia. et
luomo ch ha ſcientia
nō ſi adira. anzi ſta
pacificamēte colle gē
te īfra lequali egli ā
bita et diqueſto dō
della ſcientia ſinaſ
cie una beatitudine
ch ſichiama lucto ci
oe pianto che elma
giore ſe nō ch luomo.
poſſa auere ī queſto.
modo ſie piagnere
ipeccati ſuoi. equeſto
pianto ſuttimena al
la conſolatione diui
ta etna et cio dicie
xpo neluangelio diſct
m̄. Beati coloro ch pi
anghono epeccati loro.
ī queſta uita. ch poi ſ
arāno conſolati nella
ltra uita.

Panem noſtrū coti
dianū da nobꝪ hod
ie. Cioe noi tipreghiām
padre altiſſimo che co
me tu paſci et nu
trichi ilcorpo delcibo
corporale. coſi nutrich
i et paſchi laīa delci
bo ſpirituale delle tu
e ſcte parole. Inqſto
comādamēto. ſidiſch
accia laīa della acci
dia che nō uuole. an
ūno bene. elluomo
accidioſo ſigli rincre
ſcie. difare bene et di
re et piu dudirlo glie
una grāde noia. e in
mātanēte nellaīa
nr̄a ſinaſcie uno dono
dello ſpirito ſcto che
ſichiama ildono del
la forteza ch leparole

didio sidiscacciano
uia laccidia dellan
ima et silofanno forte
et uigoroso affar tutt
bni E digsto dono del
la forteza bnabeati
tudie cioe ildesider
io della giustitia chle
parole didio egli am
onimenti suoi siferm
ano et fortificansi ch
pma silascia morire
ch daessa siuogli equ
esta beatitudine sicci
mena auita etna e
questo dicie xo nelu
di s m Beati sono col
oro ch stanno forti ne
lla iustitia ch sieno sa
tiati diuita etna

Et dimicte nobis de
bita nra sic et nos
dimictimus debitoribus
nris Cioe sicome noi
largamente pdonia
mo adlle psone ch cia
no offeso cosi padre
misicordioso largam
te pdona anoi enri
peccati elinostri off
endimenti ch noi ha
biamo facto cosi dice
Equesto domandame
to sidiscaccia louitio
della auaritia che
luomo che auaro no
e liberale ne affar bn
collope ne apdonare
colcitore et discaccia
uia lauaritia Et in
mantanete nellaia
nra sinascie uno don
dello spirito scto chi
amato ildono delcos
iglio che uno degli spe
tiali cosigli che dio ci
da Sieche luomo sia l
argo et liberale perlo
suo amore et pdonil
argamente achi glio
ffende et daquesto do
no delconsiglio sinasc
ie una beatitudine
ch sichiama mia ch
luomo ch cosuia ilcon
siglio didio sie miser
icordioso echi pdone
ra pfectamente asuoi
offenditori inquesto
modo riceuera perfe
cta misericordia dad
dio nellaltro che dice
nelu disancto m Be
ati colori ch fanno m
isicordia ch essi dad
io riceueranno mia

Et ne nos inducas in
tetatioem Cioe pa
dre scissimo difendici
eguardaci ch nō cha
giamo ipeccato ne i
mala tentatione et

ſpetialmente ciguar
da dalla tētatione
della gola perlaqua
le cadono eprimi nri
padri ī pecco Adamo e
Eua Et ī qsto domāda
mēto ſidiſcaccia louī
tio della gola. E iman
tanēte ſinaſcie uno do
no dilſpirito ſcō. chia
mato ildono dello in
tellecto. ch luomo che
ha lointellecto ſuo al
le coſe diuine eagli ci
bi ſpirituali nō deſide
ra. et nō prēde diſordi
natamēte ecibi corpo
rali. E diquesto dono
dello intellecto. ſinaſ
cie una beatitudīe ch
ſichiama munditia
ch lointēdimēto delle
coſe celestiale. et mā
tēghono lanima nett
a epura. et fa fuggi
re ogni goloſita. et q
uesta beatitudīe ſich
iamā mūditia. et ſi
cimena allauiſione
didio. E questo narra
x̄. nel uang. dicēdo m̄
Beati coloro ch ſono m
ondi epuri delcuore
ch nanderanno adio
ī uita etna.

Sed libera nos a ma
lo amen. Cioe glori
oſo dio libera noi dog
male. e dogni pecco. et
maximamente del pe
ccato della luxuria. p
loquale pecco molti h
uomini ſono caduti e
chagiono. In qsto doma
damēto ſidiſcaccia lo
uitio della luxuria. et
ī mantanēte nellaīa
nra ſinaſcie uno dono
dello ſpo ſcto chiama
to dono diſapientia.
ch luomo ch a la ſapien
tia diuina ſifugge la
luxuria e ogni peccato
carnale come lamor
te. E da questo dono de
lla ſapiētia naſcie un
a beatitudine ch ſichi
ama pace ch luomo ch
fuggie ipeccati della
carne ſia pace collaīa
e questa pace ci fa figli
oli didio Ecio dicie x̄.
nel uag. di ſanto m̄
Beati coloro ch ſono pa
cifici ch ſaranno figli
uoli didio in uita et
na alla quale ciconā
uca iddio ilquale ui
ue. et regna in ſecula
ſeculorū.

amen

42

Sciendz ē q̄ nouem
coditiōes et partē
dz ɔ̄se pncipaliter
cōtinere. oīs uera et
recta cōfessio peccoꝝ. Ha
p̄ dz ēē itegra. S̄o amā
ra. tertio lucida. Qua
rto pa. Qnto fidelis. S
exto vera Septio festi
na. octauo verecūda
Nono et ultio Soluta. De
bz nāmqz ēē integra
s̄ ut ōmnia pecca cōfi
teat et nullū occultet
qa nō pōt qs ab uno pe
ccō absolui nisi ab oīb
bz vniūrsal absoluatur.
vn̄ si qs cōfitēdo sciēt
retinet aliqd peccatz.
absolui nō pōt et opptz
q et oia denouo cōfit
eat. vn̄ nota q i mtis
consilibz pecca cōfessa ꝫ
turm sīt cōfitenda prio
qn quis aliqd peccatz
scienter celat. S̄o. si
cōfessus cōtempsit sa
tisfacere et pñiam
sibi impositā facē ul
si illa fuit oblīta qa nu
ll pōt absolui de pecco
nō cōfesso. Tertio qn cō
fessor remictit eū ad sup
piore. Quarto qn abso
luit sub conditiōe qa
coditionē nō adimpleuit

Quito qn qs cōfitetur
sine proposito abstinē
di de cet͡o. qa tc̄ nō pōt
absolui. Amā dz ēē cō
fessio et cū dolore et
cū cōtritiōe peccoꝝ et
proposito abstinēdi a
futis. Quo pōt qs ēē
cōciliaris deo q de dei
offensa nō dolet. Sitrq
ppōit itū peccar. nō ē
uolūtate iam tūc deū
offēdit. Null at pōt de
o recōciliari et deo i
nimicari oppz igr cōt
ōtiōez hr̄e decōmuni
sis et propositū ultius
nō peccandi a deo uult
placē. qn imo s̄m mēs
uram peccati dz hr̄e
mēsurā cōtritiōis ut s̄
tēp p̄fitū cōsiderādo
recordetur peccoꝝ et
amaritudīe cōterit
sēat. s̄ fec̄ rex ezzech
ias ubi dic Recogitabo
tibi oēs añnos meos i am
aritudīe aīe mee.

Lucida i. clara ut nō
solū peccatz ɔ̄se cōfit
earis s̄ et oms ei circū
stantias q̄ st agrauāt
es pecc̄. q circūstātie
cōtinet ī hijs uerbibus
q̄s. q̄s. vi cora. quēs cur
q̄ qn̄ quando obseruet

quilibet aie medicam
ma dando. Quis .i. i
quo gradu et statu
ul' erat q peccauit qa
multo pl9 peccat pre
latus q subditus. litter
at q simplex religiosus
q secularis. Ubi qa loca gr
auat delictu comis
sum. ut pl9 peccat de
linques i ecclesia q i foro
ro. Quid .i. genus pec
cati. qa quedam sunt circu
stantie q spes pecci m
utat. ut cohire cu ux
orata facit adulteriu
et cu libera e fornica
tio simplex. vn no suf
ficit dicere cognoui m
ulierem. opportet enim ad
dere quam. Cor q oby
peccauit. qa dando illis
exeplu peccandi ded
it. vn quanto qs plibus
exeplu peccandi dat ta
to grauius peccat. Quoties
qa qn qs pluries delin
quit tanto grauius pec
cat. Cur .i. quo fine
qa sm diuersitatem finis
peccatu augetur uel
minuit. plura grauius
peccat dicens unum
mendacium ut qs innocentem
occidat q dicens coli
mile mendacium ut in
nocens liberet. Quomo
.i. quo motiu an peccaue
rit puer tentatione an
ipe tentatione pueris
qa grauius e peccare ab
sq tentatione q temptat
ione pulsus. Quando .s.
quo tempore peccauit
qa qn tempus e magis de
uotum et solepne ma
gis i illo peccat. vn co
mittens unu peccatum
tpr festiuitatis uel o
rationis uel diuini of
ficij uel ieiunij grau
ius peccat q illud id
committens tempore
absoluto uel no festiuo
Qn igr dicte circumsta
tie agrauant uel allevi
ant peccatum no debes
eas postponere. Sz ordi
natim omnia narrare.

Propria debet esse cof
essio qa de propijs
peccatis et no de alienis
debes cofiteri nisi ia
tacere grauitatem no
posses exprimere i aliorum
peccata dicere. Ubi gra
qs cognoscit sororem ipsa
uolente. certe no pot
grauitatem pecci sui
nisi dicat grauitatem
pecci sororis sue. Tam
no q no ad excusatoes

sui peccati. Sz adorati
ationē talis castus in
elligitur.

Fidelis debz ēē cōfess
io. uel fidelis .i. spās.
ī miā. et grā dei. atr
desperatiois peccatm
ēcurrit qđ ē summū pec
catoꝝ. non ergo totul
tanta. pent ēē ponēd
a. qn siconfiteantur.
spār debz de miā dei
vn̄ sm̄ scōs doctores. pl's
peccauit iudas se de
spando. q̄ xp̄m xp̄m tr
ādendo.

Pura debz ēē cōfessio
.s. ut nulla falsitas
ibi scienter. exprimā
tur. vn̄ et nos humilit
atis licet confiteri pe
ccatum fecisse. qđ nō
fecit. qa talis cōfessio
nihil importat. q̄ op̄
ois se teneat cōfiteri.
et vepittare peccorem.

Festina .s. debz ēē con
fessio .s. ut qn̄ qs h̄t
conscientiam peccati
mortalis statī cōfite
atur. hita .s. oportunita
te. qa peccm̄ quanto
plus durat. tanto am
pliᵘ crescit. Et quilibet
enī nō solū pecca. Sz et
argumēta pecci. debet
euitare.

Verecunda debet ēē
cōfessio. nam deus
ordinauit ut homo
peccatum suū alteri
homini confiteatur.
ut ex hoc uerecūdet.
et sic p uerecūdiam p
uniretur. et se abstin
eret. que uerecundia
ē magna pars penitē
tiē ac et abstinētie.

Polita debz ēē cōfess
io .s. uolūtaria et
nō coacta. Siquis. enī
quis dicat sua pecca
acerbitate penarū
et nō libere uel aliquo
metu tēporali talis cōf
essio absolutionē pecci.
nō meretur.

Post ordinatōēz cele
bradi missam tra
ditū ē struēdz acē
dēdz ē cōtra iacm̄ēta he
ucaristie et de casib
et piculis cōtigentib.
ꝯ̄ncilos ī celebratione
misse q̄tr eis occurrē
dū excitat. picūs aūt
seu de sopitib huiūsmōi
occurri pōt dupliciē
vn̄s nō puenienda
ut picula pcauenda.

s· ne accidat ex negli
gentia sacerdotis· Al
io m° pot occurri sub
sequendo· ut si id quod
accidit emendetur ul'
adibendo remediu p
penitentia· q negligeter
egit cc· hoc sacmetum·
Si ig cotingat· q sacd°
celebrans missam mo
riat· uel graui infir
mitate occupetur an
cosecratioem corporis·
et sanguis xpi· no opp3
ut p aliu sacerdotem
suppleatur defectus·
Si at pot cosecratioe3
inceptam acciderit
corpore xpi· ia cosecr
ato· an cosecratioem
sanguis uel et cosecr
ato corpore· et sangui
xpi· tc debt· misse ce
lebritas p aliu sacerd
ote expleri· Cesuim
conuenir· ut cu sace
rdotib3 missar3 tpr
sacra misteria cosec
rantur· si egritudi
nis accidit cuilibet·
euentus pp que· neq
at explere misteriu
sit liberu3 epo uel pre
sbito alti cosecratioe3
exeq incepti offitij· no
em aliud cu petit supp
lementu i initiatis m
isteriis· q aut incipie
tis aut subsequentis
sint sacerdotis bene
dictione completa· qa
nec pfecta uideri pnt
nisi pfecto ordine cop
leantur· Cu n· simus
unum in xpo oms nil
contrariu diuersitas
psonar3 format ubi ef
ficacia prosperitas u
nitas· fidei represetat·
Ne tn q nature lag hou
ca consulitur· i presu
ptiois pnitie amictat·
Nullus post cibu potuq3
minima missam aud
eat celebrare· Nullus
absq3 puetu molestie
minist ul sacerdos cu
cepit impfecta offitia
psumat dio rlinque
et siqs hoc temerarie
psumpsit excois sniam
subtinebit· Vbi aut
difficultas cocurrerit
sep e accipiedu id qd
minus hat piculi· ma
xime aut piculosum·
cc· hoc sacrametum e·
aliud qd ptines ad ef
fcm cc pfectione ipi
sacramenti· qa hoc e
imane· siue magnu
sacrilegium· Minus

aut piculoſu͞ ꝫ illud
q ptinet ad q̄litate͞
ſeu diſpoſitionem ſac
dotis ſumtis hoc ſac
ramentu͞. Et io ſi ſace
rdos post ꝯſecratione͞
huiꝰ ſacramti incepta
recordetur ſe aliqd
comediſſe uel bibiſſe
nihilominus debet p
ficere ſacramentu͞ et
ſummere heucariſti
am. et debet miſſam
pficere. Et ſimiliter
ſi recordet ſe comiſiſſ
e aliqd peccm morta
le deq an miſſe cele
bratione͞ confeſſus no
fuit debꝫ ulico peni
tere cu͞ propoſito im
ediate post celebrat
ionem miſſe ꝯfitēdi
et ſatiſfaciendi et ſic
no indigne ſꝫ fructu
oſe pot et debet per
ficere ſacrificiu͞ et ſu
mere heucariſtiam.
et cōplere miſſam ia͞
inceptam. Et eadem
ratio ē ſi ſacerdote͞
miſſa post ꝯſecratoe͞
corporis xpi recorda
t ſe cuicumqꝫ excom
unicationi ſubiacere
Debet inde hr̄e propo
ſitu͞ petendi huiliter

abſolutoe͞ꝫ et p ylt͞ꝫ xᵐ de
cui eccliē pontificem
ꝯſeqt ſacdos abſolutoē
ꝗtu ad hc attu ſ ū pagat
et pficiat miſſā icepta͞
Si uo ant ꝯſectoe͞ꝫ cop
oris xp ſacdos celebraſ
miſſam et rcodat dep
dictis tuti ē maꝰ icau
maducatois et excois
q miſſa icepta deſat
nec ea pficiat niſi gra
ue ſcadalu͞ patet. Si at
muſca ul arena an̄c
ſaguis xp ꝯſectoe͞ꝫ ceci
derit aut et ſacdos co
gnuit venenu͞ ee imiſſ
uꝫ et poitu͞ in calice͞
debꝫ effundi id qd ē i
calice et dꝫ i ipo ponī ui
nu͞ aliud cu͞ aq̄ ad ꝯſe
cradu͞. Si at aliqd hoꝝ
post ſaguis xp ꝯſecrat
ioe͞ꝫ acciderit debꝫ ai
mal qd ceciderit i ca
lice capi caute et la
uari diligēter et co
buri et ablutio illa ſi
mul cu͞ cineribꝫ i ſacra
riu͞ mitti Si uo ſacdos
cognouit venenu͞ poitꝫ
i calice post uba ꝯſectois
ſaguis nullo mo debꝫ ipꝫ
ſume͞ n dar alij ad ſu͞
medꝫ ſꝫ dꝫ diliget i ali
q uaſculo ad hoc atto

cu r ligit cosuari et ne
sacmetu r maneat ip
fectz debz aliud uinu
c aq apone i calice 2 ut
u r sume colectois san
gis et sacmetu pficer
et missa coplere. Si aut
sacdos an colecratoez
copois cogscat aut uin
u aut aqua n ee i cali
ce. debz stati apponer
2 qsectoez si at post uba
qsectois saguis h aduitat
s. c aq desit i calice. s. u
inu h fu poitz i ipo dz sa
cdos nihilomin pcede i
missa et pfice missa qa
poitio aq c uino e de ne
ccite h sacmti ok puin
ille ex cui negligetia h
cotigit s. q n fu poita aq
c uino an colectoez nllo
at m dz aq misceri uin
ia qsecto s. sca sagis xi qs
ectoe qz si aponet 2 am
ist r ee aq post sagis x
qsectoez desinet ee sagu
x. s. aliq pte s pez. si aut
sacdos aduitat post uba
qsectois sagis q uinu
no fu apposit i calice s
iqd h aduitat an sutoez
copois x dz dposita aq si
i calice eat pone uinu
cu aq i calice cu aq 2 dz
r sugere aibis qsectois

2 colecre saguiez et pfice
missa si at post sutoez
copois x sacdos aduitat
q uinu n fu poitz i calice
dz apone alia hostia 2 ui
nu c aq i calice 2 dz qsecr
cop 2 sagiez x q co dicam
qz si dimitet sola uba qsec
tois saguis et no eet ibi
hostia cosecta n suaet
debit ordo qsecrandi 2 sic
dctz e i illo cocilio pfecta
uictri n pont sacificiu n
pfco odie copleat si u ici
pet s acolectoe sagis sia
uba coseqntia post sagis
colectoez n fiet qpetet
h mo: r petito uboz qseqn
tiu n ibi ess hostia qsecta
qz i ill ubis qseqtib occur
r t qda diceda 2 faceda n
solz cc sagiez x s et cc cop
x. s. e sacdos fac sig cruc
sup cop x 2 sagiez dicel s
qt qt ex ac altaris pticipa
toe sac scm filij tui cop 2
sagiez tuu sumpsim oi bn
dictoe celesti et gra reple
az. Dz et sacdos sume hos
tia itru aposita et qsecta
2 sagiez x n obstate et si
p sumpsat aqua q eat i ca
lice qz x eptm datm q
ptegre pficiat. heucari
stie sacramtz a ieiunijs
hoibz no e ad sba sacmti

45

quis at sacdos q dic mi
ssa n rcodet se dixisse
aliq eor q dice debuit n
dz ex h i mte ptbari n n
os ho q mltia dic rcolit oi
uz q dic Si n aliqs attete
cogitet id q d dic n tn co
gitet illd se dice n mltz
rcolit postea se dixisse.
Sic c aliqd obiectz e mem
orie fit memorabile i
q tz accipit sb ratoe ptiti
si tn sacdoti diceti mis
sam cstet pcto vl pbabi
se aliq obmisisse si huin
st de nccitate sacmti he
ucaristie n pp h dz rsu
me mutado ordinem
sacmti h dz ulti pcede
i missa. Si uo sacdos sit
cert se obmisisse aliqd
eoru q st de necessitate
sacramenti s formas
cosecratois copois z sagis q
e forma sit ex nccitate
eo casu e faciedu illud
qd dictz e sup ee facie
du Si deliis misa hui
sacramti ut si de eet
uinu in calice dz n sac
dos rsume a forma cose
cratiois cetia q secut
z ritar p ordiem ne in
utet ordo sacrificij Si
uo cotigat q pp frig ho
stia cosecrata delabatur

de manib sacdotis i calice
siue an sacratoem siue post
n e ncce i h casu ritare
aliqd circa celebratoez
h sacmti. Sic aut legit
i qda decreto pij pape
Si p negligetia aliqd de s
aguie stillauit i tabula
q tre adheret ligua la
bet et tabula rradet.
Si uo n fuit tabula tra
radet et igni coburet
et cinis it alta rcodat.
z sacdos xl dies peiteat
Si sup liteu altaris et ad
aliud stilla puenerit
iiij dieb peiteat siulq
ad tciu noue peiteat
dieb Si usqz ad qrtu
uiginti dieb peiteat
et liteamina q stilla
tetigit tb uicib lauet
minist calice sbt posito
et aq ablutois sumat
z ursta alte rcodat poss
et i potu amistr sumi n pp
abominatoez dimictere
e. Quida aut ulti pte
illam liteamini icidat
et coburut et cinere i al
tari uel i sacrario rpont
Cetu aut de piuia eius
metis b eucaristia het
i peitetiali Bede psbri sic
Si qs p hebrietate uel uo
racitate b eucaristia

euomet' xl dies peniteat Si laicus e Clerici uel monaci seu diaconi ul presbri lxx dies peniteant Epi nonaginta si aut ipsi mutatis ca euomerit septe dies peniteat De penia vo eius qui bn sacrificiu custodit hic legit i cōcilio aurelian Qui nō bn custodierit sacramentu et mus uel aliqd aliud comederit xl dies peniteat Qui at pdiderit id in ecctia aut pars eius ceciderit et inuenta nō fuit tginta dies peniteat Nota etia q penia tr dig sacdos pcui negligentia hostie consecrate putrescit q tn putrefactio in illis sacmetalibus spebus et nō i ipo vs cōpore xi e aut sciedu cc huius putrefactionis uel corruptione hostie cōsecrate qa diuina uirtute spes etia sacramentales sbz post cōsectioe e uex corpus i sagus xi cōseruant talis ee qle prius habebat qn erat ibi sbstatia panis et uini sz omem actione qm poterat age an cōsecratoe qn erat ibi sba panis et uini possut agere post cōsecratione facta

cōsecratioe uersione panis et uini i sbam cōporis et sagis xi et hec ee aliu sacmetaliu spez potat corrupi an cōsecratoe cōpois xpi ita et pot corrupi post cōsectione cōpois et sangis xpi facta cōuersioe subie panis et uini i sbam sangus et cōpois xi Tam si fiat talis imutato ex pte ipaz sacmtaliu spez sb qbus fcta cōsecratoe e corpus et sagis xi q nō suffecisset ad cōruptoe pais et uini qn an cōsecratoe erat ibi panis et uini pp talē inmutatoe factam cc sacmtales spes nō desinit corpus aut sanguis xi ee sb sacramtalibus spebus sine fiat imutato ex pte qlitatis ut cu medicum mutat' color aut sapor uini aut panis siue talis imutatis fit ex pte qtitatis sic ēit diuisio spez sacmtaliu panis et uini i tales ptes q adhuc posset saluari nra panis et uini si nō eet ad huc facta cōsectio Si at nō fit tata imut cc sacramtales spes q fuisset ex hac corrupta

ſba panis et uini an co
ſectione quando non erat fa
cta conſectis ſbis panis et
uini in ſbam corporis et ſ
anguis xpi non remanet cor
pus et ſanguis xpi ſub hoc ſac
ramento ſiue talis immutatio
fiat ex parte qualitatum
panis et uini ſicut cum uel
immutatur color et ſa
por et alie qualitates quo
nullo modo poſſet hec immutatio
in pane et uino ſalua m
anente ſba panis et uinj
Siue etiam huiusmodi immutatio fi
at ex parte quantitatis
ut ſi hoſtia conſecrata
ſic pulueriʒetur uel ſic
in minutas uel minut
as partes diuidatur quod non
ſalua remanente natura
ſeu ſpecie panis ſi ubi eſt
ſic erat ante conſecrationem
In predictis autem duobus in
penitentia impoſitione ſecundum quod ſt..
talis delinquens ieiu
nare et orationem ceſſare
penitens tamen conditionibus
negotij et perſone ipſius
et attendi ad penitentiam predictam
Aliquis autem quod hijs dictum in
iungenda eſt penitentia arbitr
ui penſatis conditionibus
negotij et perſone et
hoc probabilius tamen conſu
ndite quod licet ſpes
ſacramentales integre iue
niunt ſicut rueretur uel uad
ulet ſumende quod manen
tibus ſpeciebus manentibus
in corpore xpi. Illa autem alia
in quibus ſpecies ſacramentales
integre inueniuntur ut mu
res et huiusmodi ſi potest co
mode fieri ſunt comburendi
cineres in ſacrario reconden
do. Sic dictum eſt de ratione
tabule.

De censuris eccle
siasticis aliqd et
cōpēdiose p̄medu
lo nr̄e i̅tellig̅etie
declarar̄ uolētes. S̄c̄z
iuristas et teologos ab
excommunicatōe i̅cipiedū
ē. et p̄ qd sit excōicat̄
2o de minori 3o de mai
ori aliqd declaratur et
q̄ad p̄mū et notā dū
qd exc̄ ē separatō acōione
fideliū quoad fruct̄
s. spūalia et gr̄alia suf
ffragantia s. sacram̄
ta. Item exc̄ ē aq̄libet
licita cōione s. diuino
r̄ et a quolibz legitim
et cōsultatiuo actu separa
tio 2o not̄ q̄ cum s̄m
theologos et canōicos
due s̄t excōicationes. v̄z
maior et minor. Ex
ē maior ē p̄t exc̄i et
sibi cōpetit dictā diffin
itio sup̄ data. nā ip̄a
sola separat a communiōe
et a sacramentis. mi
nor nō solū a sacram̄tis
et io ē i̅p̄fecta exc̄ q̄ s̄ cō
petit i̅p̄fecta diffi. 3o nō
q̄ p̄ excō̄ oēs i̅ comu
ni facē nō licz sic i̅ mi
ssa. qa cū sit p̄cisi ab ec
cclia taq̄ mēbra put̄
da excluduntur nisi

i̅ p̄ōnalitēue. Sp̄eles aūt
oēs possūt p̄ eis fieri
ut ad p̄e̅t̄e̅tiā r̄duc̄.
t̄. it nō exc̄ dr̄ eē i̅ ecc̄
dei. ut illā q̄d ē p̄eē pe
stifez excludat nec c̄o
tagione pestifera plu
rimos afficiat. vt dic
augustinū p̄me ad cori
tios. c. v. et y. q. i. mlt̄.
Item nō q̄ nullus ab
ecclia dei ē p̄cidendus.
q nō c̄dit corā deo eē
precisus. vn̄ nūq̄ c̄ōt
bit̄ excōicat̄ maior
nisi cū pecc̄ mortali.
vt dic s̄c̄ts thom̄ et pet̄
de pa. d. 18. 14. similiter
it nō q̄ r̄qrit̄ q̄ ille q̄
excōicatur nō sit solū
i̅ pecc̄ mortali. Sz et cō
tumacia c̄ocurrente.
ut p̄fati doc̄ eod. di. vo
luit. ita tn̄ q̄ iudex q̄ ex
cōicat cōtumacē si uid
erit eū cōtumacie p̄se
uerare. pōt. eū absolu
ere. si expedierit salu
ti sue. cū exc̄ medici
na sit. ut h̄eat̄ de sen.
exco. c. medicinalis
li. vi. et ibi p̄ io. an. post
s̄m thomā et h̄ec. i̅ c.
clericos de cohitatiōe
clericoz et mulieꝝ. Su
pest adhuc de excōiōne.

47

minori pauca dicere
et p notandu e. qp exc
minor e i ecc dei ut
patet xv q 3. cu e sic
apoli et dicitur origina
tr. p aconn. v. e. et xxiiij
q. i. diis et dicit originatr
i canonica ij Iohanis se
xi. q. ii 3. cu exco. It nota
qp exc minor no trasit
i ttia p ita qp pticipas
cu exc. excoicato de mi
nori i currat aliqm
excoicatoes pro q facit
xi. q. 3. qm multos. Ite
notandum qp iiij mois
aliqs pot participare
cu excoicato maiori
excoicatione. p i omne pp
qd e excoicatus et cu
is pticipans i currit ea
dem sententia. Dum sibi
cosiliu auxiliu uel fa
uore. ex deleri excoia
si cocubine et e nuper
2o in crimie alig et iste
no i currit sntam sed
peccat mortaliter. a
borna. ff e Tertio ma
i offitio suo i diuinis.
et tuc sind e ignoriti
a. q excoiat i currit
recip tale excoicat
ionem subspens a
i gressu ecclesie qn nez
satisfaciat. ex de pri

uilegiis. C. epo. li vj
nec est i regularis sed
uicin irregularitatis
qa ant idem tps. susp
sumpsit diuina exeq
i currit i regularitat
em. ex deleri excois
li vj. s. cu quarto i
familiari co usatoe
et tuc solu i currit mi
nore. pot tn excoicari
excomunicatis maio
ri facta tn pus amo
itioe legittima. cu ex
pssioe. proprij nomis
ex eode e. Statutum.

Incipiunt capitula libri
proverbiorum Salom-
onis.

D E para-
bolis sa-
lomonis
nõ acq
uiescere
a affectu
patris
alloquitur filium blanditiis
peccatorum.
Non ambulandum cum ipsis.
Sapientia id est xpistus foris. id est i
luce palam. ut relicta infanti-
a malitia parvuli simus.
Sapientia ortatur quanti ad te-
ium et profert spiritum
Sapientia comminatur contemp-
toribus suis.
Sapientia ortatur suscipere
sermones suos.
Sapientia docet non esse oblivis-
cendum legem suam. et precepta.
Habendam esse fiduciam
in dominum. et non esitandum in
orde. nec confidere proprie
prudentie.
Sapientia ortatur. ne eloquia
domini negligantur.
Sapientia docet. non esse imitan-
dum hominem malum. nec vias eius
Sapientia ortatur
disciplinam patris ampl-
ecti.

Sapientia monet suscipi verba sua
Sapientia monet ascultandos esse sermones suos.
Sapientia monet declinandam
aurem prudentie. elongari
vero a muliere meretrice et
fornicaria.
Sapientia monet sponsores ami-
torum non esse negligentes.
Sapientia pandit que odit dominus.
et quid detestatur.
Sapientia affectu patris loquitur
precepta recondere. et manda-
ta servare.
Sapientia ortatur custodiendum
a muliere extranea. hoc est a
muliere proxima.
Blanditur pictura sapientie. ne
acquiescamus pravae doctrinae.
Sapientia ortatur ma-
gis disciplinam esse diligendam
quam aurum vel pecuniam.
Sapientia loquitur id est xpistus
dicens per se omnia. et semper cum
patre fuisse
De parabolis salomonis.
Sapientia id est xpistus
hedificavit sibi domum.
Sapientia loquitur per quem creata
sunt omnia. et reguntur per ipsam.
Pondus dolosum et
fraudolentum abhominatio
est apud deum.
De iustis qui propria divites do
natores sunt. et aliena ra-

48

picentibus qd in egestate
sunt.
Propterea pctã labiorũ
ruine pximat maluz.
Qui custodit os suuz cu-
stodit aĩaz suaz.
Sapiens mulier edifi-
cat domuz suaz. stulta
uero structaz destruit.
Est uia q̃ uidetur
hõi iusta. Nouissima au-
tez ei9 ducit ad mortez
Justitia eleuat gē-
tez. miseros facit pplos
peccatum.
Melius ẽ uocare ad olera
cuz caritate. q̃ ad uitu-
lum saginatuz.
Ab hõiatio dñi cogitaci-
ones male.
Homo puersus suscitat
lites. Et ũbosus seperat
principes.
Omĩ tpẽ diligit qui am-
icus est et frater in ang-
ustiis cõpbatur.
Impius cuz in profundũ
uenerit peccatoruz con-
tempnit.
Qui inuenit mulierez
bonaz inueniet bonuz. et
hauriet iocũditatez a dño.
De feneratorib9 nĩc
Qd nullus glẽt mũ-
duz se hẽre cor.

Abhõiatio ẽ apud deum
pondus et pond9.
Miãz magis placẽ deo
quaz uictimas.
De pigris et superbis.
De fugiendo homi
ne iracundo.
De patre gaudẽte sup
filio prudente.
De erudiendis eis qui
ducuntur ad mõtẽ.
De iusto cadente septi-
es ꝛ surgente.
De agro hõis pigris ĩ
culto ꝛ uinea stulti.
Raro ĩferendũ pedẽ ad
amicum.
Respõdendũ stulto iux
stultitiam. suaz. ne si-
bi sapiens uideatur.
Ex labiis suis in-
telligitur iniqus
Melior est manifesta
correctio. quam amor
absconditus.
Optio prauoꝝ in sacra-
mentis.
De deceptore iustoꝝ
De stulto totuz spũm
proferentem.
De iustis et impiis ĩ
uicez se abhominanti-
bus.
Omĩs ſmo dñi ignit9.
De uia difficili. a-

quile · nauis · colubri et
reliquorum·
Sacramentum de muliere
forte·
Retributio de fructibus
manuum · et laus ex operibus·

Parabole
Salomonis
filii
dauid re
gis
israel · ad sciendam
sapientiam et disci
plinam · Ad intel
ligenda uerba
prudentie · et
suscipiendam
eruditionem doctrine iu
stitiam · et iudicium · et eq
uitatem ut detur paruulis
astutia · adolescenti scientia
et intellectus
Audiens sapiens sapien
tior erit · et intelligens
gubernacula possidebit
Animaduertet parabo
lam · et interpretationem ·
uerba sapientium · et enigma
ta eorum · Timor domini prin
cipium sapientie · Sapientiam
atque doctrinam stulti despi
ciunt · Audi fili mi disci
plinam patris tui et ne
dimittas legem matris
tue ut addatur gratia capi
ti tuo · et torques collo tuo ·

F Ili mi si te lactau-
erint pctores ne
acquiescas eis
Si dixerint ueni nobis-
cum insidiemur sanguini .
abscondamus tendiculas
contra insontem frustra .
deglutiamus eum tanquã
infernum uiuentem et inte-
grum qui descendentem in
lacum
Omnem p̃ciosam substanti-
am reperiemus . implebimus
domus nr̃as spoliis . sortẽ
mitte nobiscum . marsup-
ium unum sit omnium nr̃m .
Non ambulãdũ cũ ipsis .
F Ili mi ne ambul-
es cum eis . prohibe
pedem tuum a semi-
tis eorum
Pedes eni͂ illorum ad malũ
currũt et festinãt ut ef-
fundãt sanguinem
Frustra aũt iacitur rete
ante oculos pennatorum .
Ipsi quoque contra sanguinẽ suum
insidiantur . et moliũtur
fraudes contra aĩas suas .
Sic semite oĩs iniqui uel
auari . aĩas sapientium
rapiũt . Sapia ide x⁹ loqt
S Apientia || foris
foris p̃dicat . in
plateis dat uocẽ
suam .
In capite turbarum cla-
mitat . in foribus porta-
rum urbis pfert uerba
sua dicens .
Item in luce palam ũ relicta
infantia paruuli sim⁹ .
Usque quo puuli diligitis
infantiam . et stulti ea que
sibi sũt noxia cupiunt .
et inprudentes hodiunt
sapientiam . Sapia ortat'
9uti adceũ z pfert spũm .
C Onuertimini ad
correptionem meã
en proferam uob
spiritum meum . et ostendam
uerba mea que uocaui et
renuistis .
Extendi manum meam .
et nõ fuit qui aspiceret .
Despexistis omne 9silium
meum . et increpationes
meas neglexistis . Sapia
9minat' 9teptorib⁹ suis .
E Go quoque in interitu
uestro ridebo . z sub-
sanabo . cum uob'
quod timebatis aduenerit .
Cum irruerit repentina
calamitas . et interitus
quasi tẽpestas ingruerit .
Quãdo uenerit sup uos
tribulatio z angustia . tũc
inuocabũt me . z nõ exau-

diam.
Mane consurgent et non invenient me. eo quod exosam habuerint disciplinam et timorem domini non susceperint nec acquieverint consilio meo. et detraxerint universe correptioni mee.
Comedent igitur fructus vie sue. suisque consiliis saturabuntur.
Aversio parvulorum interficiet eos. et prosperitas stultorum perdet illos.
Qui autem me audierit absque terrore requiescet. et habundantia perfruetur. malorum timore sublato.
Fili mi si susceperis sermones meos et mandata mea absconderis penes te. ut audiat sapientiam auris tua.
Inclina cor tuum ad cognoscendam prudentiam.
Si enim sapientiam invocaveris et inclinaveris cor tuum prudentie. si quesieris eam quasi pecuniam. et sicut thesauros effoderis illam.

Tunc intelliges timorem domini. et scientiam dei invenies.
Quia dominus dat sapientiam. et ex ore eius scientia et prudentia.
Custodia rectorum salutem. et proteget gradientes simpliciter.
Servans semitas iustitie. et vias sanctorum custodiens.
Tunc intelliges iustitiam et iudicium et equitatem et omnem semitam bonam.
Si intraverit sapientia cor tuum. et scientia anime tue placuerit.
Consilium custodiet te. et prudentia servabit te. ut eruaris de via mala. et ab homine qui perversa loquitur.
Qui relinquunt iter rectum. et ambulant per vias tenebrosas.
Qui letantur cum malefecerint. et exultant in rebus pessimis.
Quorum vie perverse. et infames gressus eorum. ut eruaris a muliere aliena. et ab extranea que mollit sermones suos. et relinquit ducem pubertatis sue. et pacti dei sui oblita est.
Inclinata est enim ad mortem domus eius. et ad inferos

semitas eius
Omnes qui ingrediuntur ad eam non revertentur nec apprehendent semitas vite. ut ambules in via bona. et calles iustorum custodias.
Qui enim recti sunt habitabunt in terra. et simplices permanebunt in ea.
Impii de terra perdentur. et qui inique agunt auferentur ex ea.
Sapientia docet non esse obliviscendum legem suam et precepta.
Fili mi ne obliviscaris legis mee. et precepta mea custodiat cor tuum.
Longitudinem enim dierum et annos vite et pacem apponent tibi.
Misericordia et veritas non te deserant.
Circumda eas gutturi tuo. et describe in tabulis cordis tui. et invenies gratiam et disciplinam bonam coram deo et hominibus. Habenda est fiducia in domino non estimando in corde.
Habe fiduciam in domino ex toto corde tuo. et ne innitaris prudentie tue.
In omnibus viis tuis cogita illum. et ipse diriget gressus tuos.
Ne sis sapiens apud temet ipsum. time deum et recede a malo.
Sanitas quippe erit umbilico tuo. et irrigatio ossium tuorum.
Honora dominum de tua substantia. et de primitiis omnium frugum tuarum. et implebuntur horrea tua saturitate. et vino torcularia redundabunt.
Sapientia hortatur ne eloquia domini negligantur.
Disciplinam domini fili mi ne abicias. nec deficias cum ab eo corriperis.
Quem enim diligit dominus corripit. et quasi pater in filio complacet sibi.
Beatus homo qui invenit sapientiam et qui affluit prudentia.
Melior est acquisitio illius negotiatione argenti et auri. primi et purissimi fructus eius.
Preciosior est cunctis opibus. et omnia que desiderantur huic non valent comparari.
Longitudo dierum in dextera eius. in sinistra illius divitie et glorie.
Vie eius vie pulchre. et omnes semite illius pacifice.

lignu3 uite est hÿs qui a
prehenderint ea3 · et qui
tenuerit ea3 beatus ·
Dn̄s sapia fundauit terrā ·
stabiliuit celos prudētia ·
Sapia illius erupuerunt
abissi · et nubes rore cō-
crescunt · *Sapientia
docet nō esse imitand
u3 hoīe3 malu3 n̄ uias ei9.*

Fili mi ne effluant
hec ab oculis tuis ·
custodi lege3 atque
consiliu3 · et erit uita aīe
tue 7 grā faucibus tuis ·
Tunc ambulabis fiducia-
liter ī uia tua · 7 pes tuus
nō impinget ·
Si dormieris nō timebis ·
quiesces · et suauis erit
somnus tuus ·
Ne pauēas repentino ter-
rore 7 irruētes tibi potē-
tias impio2 ·
Dn̄s eni3 erit in latere
tuo · et custodiet pede3 tu-
um ne capiaris ·
Noli phibere benefacere
eu3 qui pōt · si uales et
ipse benefac ·
Ne dicas amico tuo uade
et reuertere 7 cras dabo
tibi · cu3 statim possis dare ·
Ne moliaris amico tuo
malu3 · cu3 ille in te habeat
fiducia3 ·
Ne contendas aduersus hoīe3
frustra · cu3 ipse tibi nichil m-
ali fecerit ·
Ne emuleris hoīe3 ī iustu3 ·
nec imiteris uias ei9 · q2
abhoīatio dn̄i est ·
Omnis illusor · et cu3 simpli
cib9 · sermocinatio eius ·
Egestas a dn̄o in domo ipii ·
habitacula aūt iustoru3
benedicentur ·
Illusores ipse deludet · 7 mā
suetis dabit grām ·
Gloria3 sapientes posside-
būt · stultoru3 exultatio ·
ignominia · *Sapia or-
tatur disciplina3 patris amplecti*

Audite filii disciplī-
na3 patris · et atē-
dite · ut sciatis pru-
dentia3 ·
Donu3 bonu3 tribua3 uo-
bis · lege3 mea3 ne derelī-
quatis ·
Nam et ego filius fui pa-
tris mei tenellus · et uni-
genitus cora3 matre mea ·
et docebat me atq3 dicebat ·
Suscipiat uba mea cor
tuu3 · custodi precepta
mea et uiues ·
Possidete sapia3 · posside p-
rudentia3 · ne obliuiscā-
ris · neq3 declines a uibis

51

oris mei · ne dimittes eā ·
et cuſtodiet te ·
Dilige eaȝ ⁊ ſuabit te ·
Principiuȝ ſapiē poſſide
ſapiāȝ et in omī poſſeſſi-
one tua acquire prudētiā ·
Arripe illaȝ · et exaltabit
te · glorificaberis ab ea · cū
eam fueris amplexat᷒ ·
Dabit capiti tuo augmē-
taȝ graciarum · ⁊ corona īcli-
ta proteget te · Sapīa m-
onet ſuſcipi uerba ſua ·
Audi fili ⁊ ſuſcipe uͣ-
ba mea · et mul-
tiplicentur tibi an-
ni uite ·
Viaȝ ſapiē mōſtrabo tibi ·
et ducaȝ te ꝑ ſemitas
equitatis ·
Quas cū ingreſſus fue-
ris nō artabuntur greſſ᷒
tui · et currens nō hēbis
offendiculum ·
Tene diſciplinaȝ · ne di-
mittes eaȝ · cuſtodi illaȝ ·
q̄ ipā eſt uita tua
Ne delecteris ſemitis im-
pioꝝ · nec tibi placeat m-
aloꝝ uia fuge ab ea · nec
tranſeas ꝑ illaȝ · declina
et deſere eam ·
Non eīȝ dormiūt ṅ male-
fecerint · nec rapitur ſōp-
nus ab eis · niſi malefe-

cerint · nec rapitur ſom-
nus ab eis · niſi ſupplan-
tauerint ·
Comedūt panem impi-
etatis · et uinuȝ iniqui-
tatis bibunt ·
Juſtoruȝ autēȝ ſemita ⁊
quaſi lux ſplendens pro-
cedit · et creſcit uſqȝ ad
ꝑfectum diem ·
Via impioꝝ tenebroſa ·
neſciunt ubi corruant ·
Sapientia monet aſcul-
tare ſermones meos ·
Fili mi aſculta ſerm-
ones meos · et ad
eloquia mea īcli-
na aurem tuam ·
Ne recedant ab oculis tu-
is · et cuſtodi ea in medio
cordis tui ·
Vita enim ſūt · et uniuer-
ſe carni ſanitas ·
Omī cuſtodia ſerua cor
tuuȝ · quia ex ip̄o uita et
mors ꝓcedit ·
Remoue a te os prauuȝ ·
et detrahentia labia ꝓcul
ſint a te
Oculi tui recta uideant ·
et palpebre tue ꝓcedāt
greſſus tuos ·
Dirige ſemitaȝ pedibus
tuis · et omēs uie tue ſta-
bilientur ·

Ne declines ad dexteram
neque ad sinistram. auerte
pedem tuum a malo.
Vias enim que a dextris sunt
nouit dominus. peruerse uero
sunt que a sinistris sunt.
Ipse autem rectos faciet cursus
tuos. itinera autem tua in
pace producet. Sapientia mo-
net inclinandam aurem pr-
udentie elongari uero a
muliere meretrice et for-
Fili mi at- nicaria.
tende sapientiam meam.
et prudentie mee
inclina aurem tuam. ut cu-
stodias cogitationes et
disciplinam. labia tua con-
seruent.
Fauus enim labia distillans
meretricis. et nitidius
oleo guttur eius.
Nouissima autem illius
amara quasi absinthium.
et acuta quasi gladius bi-
Pedes eius descen- ceps.
dunt in mortem et ad in-
feros gressus illius pene-
Per semitam uite trant.
non ambulant. uagi sunt
gressus eius. et inuestigab-
Tunc ergo fili audi iles.
me. et ne recedas a uerbis
oris mei.
Longe fac ab ea uiam tuam
et ne appropinques foribus
domus eius.
Ne des alienis honorem tu-
um. et annos tuos crude-
li. ne forte impleantur extra-
nei uiribus tuis et labores
tui sint in domo aliena. et
gemas in nouissimis quando
consumpseris carnes et corpus
tuum. et dicas.
Cur detestatus sum disciph-
nam. et increpationibus
non acquieuit cor meum.
Nec audiui uocem docentium
me. et magistris non inclinaui
aurem meam.
Pene fui in omni malo. in
medio ecclesie et sinagoge.
Bibe aquam de cisterna tu-
a. et fluenta putei tui.
Deriuentur fontes tui fo-
ras. et in plateis aquas
tuas diuide.
Habeto eas solus. nec sint
alieni participes tui.
Sit uena tua benedicta.
et letare cum muliere adole-
scentie tue.
Cerua carissima et gra-
tissimus hinnulus. ube-
ra eius inebrient te omni
tempore. et in amore illius delec-
tare iugiter.
Quare seduceris fili mi.
et [illegible] ab aliena et foueris

52

in sinu alterius.

Respicit dominus vias hominis et omnes illius gressus considerat.

Iniquitates sue capiunt impium et funibus peccatorum suorum constringitur.

Ipse morietur quia non habuit disciplinam et multitudine stultitie sue decipietur.

Sapientia monet sponsores amicorum non esse negligentes.

Fili si spoponderis pro amico tuo defixisti apud extraneum manum tuam.

Illaqueatus es verbis oris tui et captus propriis sermonibus tuis.

Fac ergo quod dico fili mi et temetipsum libera quia incidisti in manus proximi tui.

Discurre festina suscita amicum tuum et quasi avis ne dederis somnum oculis tuis nec dormitent palpebre tue.

Eruere quasi damula de manu et quasi avis de insidiis aucupis.

Vade ad formicam o piger et considera vias eius et disce sapientiam. que cum non habeat ducem nec preceptorem nec principem parat escam

tibi sibi et congregat in messe quod comedat.

Usque quo piger iacebis. Quando consurges de somno tuo. paululum dormies. paululum dormitabis. paululum conseres manibus ut dormias. et veniet tibi quasi viator egestas. et pauperies quasi vir armatus.

Si vero impiger fueris. veniet ut fons messis tua et egestas longe fugiet.

Homo apostata. vir inutilis. graditur ore perverso. annuit oculis terit pede. digito loquitur. pravo corde machinatur malum. et in omni tempore iurgia seminat.

Huic extemplo veniet perditio sua. et subito conteretur. nec habebit ultra medicinam. *Sapientia pandit que odit dominus et quid detestatur..*

Sex sunt que odit dominus et septimum detestatur anima eius. Oculos sublimes. linguam mendacem. manus effundentes innoxium sanguinem. cor machinans cogitationes pessimas. pedes

uelocēs ad currendū in malum · pferentem mendatiam · testem fallacē · et eum qui seminat inter fratres discordias · Sapientia affectu patris loquitur precepta retinere et mandata seruare ·

Conserua fili mi precepta patris tui · et ne dimittas legem matris tue · liga eum in corde tuo iugiter · et circūda gutturi tuo ·

Cum ambulaueris gradiantur tecum cū dormieris custodiant te · et euigilans loquere cū eis · quia mandatum lucerna est · et lex lux · et uia uite increpatio disciplinē · Sapientia ortatur custodiendum a muliere cōnea · hoc est a muliere proximi · ·

Ut custodiat te a muliere mala · et a blanda lingua extranee · nō concupiscat pulchritudinem eius cor tuum · ne capiaris in nutibus illius ·

Precium enim scorti uix unius est panis ·

Mulier autem uiri preciosam animam capit ·

Numquid abscondere potest homo ignem in sinu suo · ut uestimenta illius nō ardeant ·

Aut ambulare super prunas ut nō comburantur plante

Sic qui ingreditur eius ad mulierem proximi sui · nō erit mundus cum tetigerit

Non grandis est culpa cum quis furatus fuit · furatur enim ut esurientem impleat animam · deprehensus quoque reddet septuplum · et omnem substantiam domus sue tradet ·

Qui autem adulter est propter cordis inopiam · perdet animam suam ·

Turpitudinem et ignominiam congregat sibi · et opprobrium illius nō delebitur ·

Quia zelus et furor uiri nō parcet in die uindicte · nec acquiescet cuiusquam precibus · nec suscipiet pro redemptione dona plurima ·

Blanditur pietas sapientie ne acquiescamus praue doctrine · ·

Fili mi custodi sermones meos · et precepta mea reconde tibi ·

Fili mi honora dominum et ualebis · preter eum uero ne timueris alium ·

Serua mandata mea et ui-

nes. et legem meam quasi
pupillam oculi tui.
Liga eam in digitis tuis. et
scribe illam in tabulis cordis
Dic sapientie soror mea tu-
a es. et prudentiam voca
amicam tuam. ut custodiat
te a muliere extranea. et ab a-
liena que verba sua dulci-
a facit.
De fenestra enim domus me-
e per cancellos prospexi. et vi-
deo parvulos. considero
vecordem iuvenem. qui tran-
sit per plateas iuxta angu-
lum. et prope viam domus
illius graditur.
In obscuro advesperascente
die. in noctis tenebris et
caligine. et ecce mulier
occurrit illi ornatu me-
retricio preparata. ad capi-
endas animas.
Garrula et vaga quietis
inpatiens. nec valens
in domo consistere pedibus suis.
Nunc foris. nunc in plate-
is. nunc iuxta angulos
insidians.
Apprehensumque deosculatur
iuvenem. et procaci vultu
blanditur dicens.
Victimas pro salute debui.
hodie reddidi vota mea.
Ideo egressa sum in occur-
sum tuum. desiderans te
videre. et repperi.
Intexui funibus lectum meum.
stravi tapetibus pictis ex
egipto. aspersi cubile meum
mirra. aloe et cinamomo.
Veni inebriemur uberibus
et fruamur cupitis ample-
xibus donec illucescat dies.
Non est enim vir in domo sua.
abiit via longissima.
Sacculum pecunie secum tulit.
in die plene lune reversurus
est domum suam.
Irretivit eum multis sermoni-
bus. et blanditiis labiorum
protraxit illum.
Statim eam sequitur quasi
bos ad victimam ductus et
quasi agnus lasciviens.
et ignorans. et nescit
quod ad vincula stultus traha-
tur. donec transfigat sag-
itta iecur eius. velud si a-
vis festinet ad laqueum. et
nescit quia de periculo anime
illius agitur.
Nunc ergo fili audi me. et atten-
de verbis oris mei.
Ne abstrahatur in viis
illius mens tua. neque decipi-
atis semitis eius.
Multos enim vulneratos
deiecit. et fortissimi quique
interfecti sunt ab ea.

Vie inferi domus eius · penetrantes ĩ feriora mor
Nunquid nõ ſapia cla[...]tis · mitat · et prudentia dat vocem ſuam ·
In ſũmis excelſis ꝗ ueꝛti tibus ſup uiã · in medijs ſemitis ſtans iuxta por tas ciuitatis in ip̃is forib9 loquitur dicens ·
O uiri ad uos clamito · ꝛ vox mea ad filios hõiu͡ ·
Intelligite paruuli aſtuciã · et inſipientes ãĩadũtite ·
Audite · qm̃ de rebus ma gnis locutura ſu͡ · et aperi antur labia mea ut recta predicem ·
Veritatē meditabitur ꝛ guttur meu͡ · et labia me a deteſtabuntur ĩpiu͡ ·
Iuſti ſũt oẽs ſmones mei · nõ eſt ĩ eis prauu͡ quid · neque puerſu͡ ·
Recti ſunt intelligentib9 · et equi inuenientibus ſcientiam ·
Sapientia ortatur mag is diſciplinam eſſe diligẽ dam quã auru͡ ul' pecu niam ·
Accipite diſciplinã meã · et nõ pecu niã · doctrinam magis quã aur͡ eligite ·
Melior eſt ẽi͡ ẽi͡ ſapia cũc tis opibus p̃ciosiſſimis · ꝛ omñe deſiderabile ẽi͡ non ualẽt comparari ·
Ego ſapia habito ĩ cõſilio · et eruditis inter ſu͡ cogita cionibus ·
Timor dñi odit malu͡ · ar rogantiã · et ſupbiã · et uiam prauam · et h os bilingue deteſtor ·
Meu͡ eſt conſiliu͡ et equi tas · mea prudentia · mea fortitudo eſt ·
Per me reges regnãt · et legu͡ conditores iuſta de cernunt ·
Per me principes impe rant · et potentes decer nunt iuſticiam ·
Ego diligentes me diligo · et qui mane uigilant ad me inuenient me ·
Mecu͡ ſũt diuicie et glã · opes ſupbe et iuſticia ·
Melior eſt fructus meus auro et lapide precioſo · et genimina mea argẽ to electo ·
In uijs iuſticie ambulo · in medio ſemitarum iudicij · ut ditẽ diligẽtes me · et theſauros eorum repleam · Sapientia loqt' idem xp̃s dicẽs p ſe oĩa ꝛ ſcp

54

54

cum patre fuisse ··

Dominus possedit
me in initio uiarũ
suarũ · ante quã
quicq̃ faceret a principio ·
ab eterno ordinata sũ ·
et ex antiquis añ quã
terra fieret · nõ dũ erãt ·
et ego iã concepta erã ·
nec dũ fontes aquarũ
eruperãt · nec dũ mon-
tes graui mole cõstiterãt
añ colles ego parturieb-
ar · adhuc terrã nõ fece-
rat · et flumina · et car-
dines orbis terre ·
Qñ preparabat celos ade-
ram · qñ certa lege et gi-
ro uallabat abissos · qñ
ethera firmabat sursũ ·
legẽ ponebat aquis et li-
berabat fontes aquarũ
Qñ circũdabat mari ter-
minũ suũ · et legẽ po-
nebat aquis ne transir-
ent fines suos
Qñ appendebat f̃re cũ
eo erã cũcta cõponens · ⁊
delectabar per singulos
dies
Ludẽs corã eo omĩ tp̃re
ludens in orbẽ t̃rarum ·
et delitie mee cũ filijs
hoĩm
Nũc ḡ filij audite me ·

beati qui custodiũt uias
meas ·
Audite disciplinã · et es-
tote sapientes · et nolite
abicere eam ·
Beatus homo qui audit
me · qui uigilat ad fores
meas cottidie · et obser-
uat ad postes hostij mei ·
Qui me inuenerit inue-
niet uitã · et hauriet
salutẽ a dño ·
Qui aũt in me peccauit ·
ledet animã suã ·
Omẽs qui me oderunt ·
diligunt mortem ·

Deparabolis salomonis

Sapientia hedifi-
cauit sibi domũ ·
excidit colũnas
septẽ · imolauit uictim-
as suas · miscuit uinũ
et proposuit mẽsã suã ·
Misit ancillas suas · ut
uocarẽt ad arcẽ · et ad
menia ciuitatis ·
Siquis est paruulus
ueniat ad me · et insip-
ientibus locuta est di-
cens
Venite comedite panẽ
meũ · et bibite uinum
quod miscui uobis ·
Relinquite infantiam ·
et uiuite et ãbulate in-

nijs prudentie
Qui erudit derisorem ipse
sibi iniuriam facit
Et qui arguit impium ge-
nerat maculam sibi.
Noli arguere derisorem
ne oderit te. argue sapi-
entem. et amabit te.
Da sapienti occasionem.
et addetur ei sapientia.
Doce iustum et festinab-
it accipere.

Sapientia idest xps he-
dificauit sibi domum

Principium sapie-
timor domini et sciencia
sanctorum prudentia.
Per me enim multipli-
cabuntur dies tui.
et addentur anni
uite tibi.
Si sapiens fueris tibi-
met ipsi eris.
Si autem illusor. solus
portabis malum.
Mulier stulta et clamo-
sa plenaque illecebris et
nichil omnino sciens. se-
dit in foribus domus sue
super sellam in excelso urbis
loco. ut uocaret transeun-
tes uiam. et pergentes iti-
nere suo.
Quis est paruulus. de-
clinet ad me. et uecor-
di locuta est.
Aque furtiue dulciores sunt.
et panis absconditus su-
auior. et ignorauit quod
gigantes ibi sint. et in pro-
fundis inferni conuiue eius.
Qui aplicatur illi. descen-
dit ad inferos
Nam qui abscesserit ab ea.
saluabitur.

Sapientia loquitur per quem
facta sunt omnia et regimitur
per ipsam.

Filius sapiens leti-
ficat patrem. filius ue-
ro stultus mesticia
est matri sue.
Non proderunt thesauri
impietatis. iusticia uero
liberabit a morte.
Non affliget dominus fame ani-
mam iusti. et insidias im-
piorum subuertet.
Egestatem operata est manus
remissa. manus autem
fortium diuitias parat.
Qui congregat in messe
filius sapiens est. qui autem
stertit estate filius confusionis.
Benedictio domini super cap-
ut iusti. os autem impiorum
operit iniquitatem.
Memoria iusti cum laudi-
bus. et nomen impiorum
putrescet.

Sapiens corde praecepta susci-
piet · stultus caeditur labiis ·
Qui ambulat simpliciter am-
bulat confidenter · qui autem
depravat vias suas · ma-
nifestus erit ·
Qui annuit oculo dabit
dolorem · stultus labiis ver-
berabitur ·
Vena vitae os iusti · et os im-
piorum operit iniquitatem ·
Odium suscitat rixas · et
universa delicta operit
caritas ·
In labiis sapientis invenitur
sapientia · et virga in dorso eius
qui indiget corde ·
Sapientes abscondunt scien-
tiam · os autem stulti confusi-
oni proximum est ·
Substantia divitis urbs
fortitudinis eius · pavor
pauperum egestas eorum ·
Opus iusti ad vitam · fruc-
tus autem impii ad peccatum ·
Via vitae custodienti disci-
plinam · qui autem increpan-
tes relinquit errat ·
Abscondunt odium labia men-
dacia · qui profert contumelias
insipiens est ·
In multiloquio peccatum non
deerit · qui autem modera-
tur labia sua prudentissi-
mus est ·

Argentum electum lingua iusti
cor impiorum pro nihilo ·
Labia iusti erudiunt pluri-
mos · qui autem indocti sunt
in cordis egestate morientur ·
Benedictio domini divites fa-
cit · nec sociabitur eis af-
flictio ·
Quasi per risum stultus operatur
scelus · sapientia autem est
viro prudenti ·
Quod timet impius veni-
et super eum · desiderium su-
um iustis dabitur ·
Quasi tempestas transiens
non erit impius · iustus au-
tem quasi fundamentum
sempiternum ·
Sicut acetum dentibus et
fumus oculis · sic piger his
qui miserunt eum in via ·
Timor domini apponet dies · et
anni impiorum breviabuntur ·
Expectatio iustorum laetitia ·
spes autem impiorum peribit ·
Fortitudo simplicis via domini ·
et pavor his qui operan-
tur malum ·
Iustus in aeternum non commove-
bitur · impii autem non ha-
bitabunt super terram ·
Os iusti parturiet sapientiam ·
lingua pravorum peribit ·
Labia iusti considerant pla-
cita · et os impiorum perversa ·

pondus dolosum et frau dolentium abhominatio est apud deum

Statera dolosa abhominatio est apud deum· et pondus equum uoluptas eius·
Ubi fuerit superbia· ibi erit et contumelia·
Ubi autem humilitas· ibi et sapientia·
Simplicitas iustorum diriget eos· et subplantatio peruersorum uastabit illos.
Non proderunt diuitie in die ultionis· iustitia autem liberabit a morte·
Iustitia simplicis diriget uiam eius· et in impietate sua corruet impius·
Iustitia rectorum liberabit eos in insidiis suis capientur iniqui·
Mortuo homine impio nulla erit ultra spes· et expectatio sollicitorum peribit·
Iustus de angustia liberatus est· et tradetur impius pro eo·
Simulator ore decipit amicum suum· iusti autem liberabuntur scientia·
In bonis iustorum exaltabitur ciuitas· et in perditione impiorum erit laudatio·
In benedictione iustorum exaltabitur ciuitas· et ore impiorum subuertetur·
Qui despicit amicum suum indigens corde est· uir autem prudens tacebit·
Qui ambulat fraudulenter reuelat archana· qui autem fidelis est celat amici commissum·
Ubi non est gubernator populus corruet· salus autem ubi multa consilia·
Affligetur malo· qui fidem facit pro extraneo· qui autem cauet laqueos securus est·
Mulier graciosa inueniet gloriam· et robusti habebunt diuitias·
Benefacit anime sue uir misericors· qui autem crudelis est et propinquos abicit·
Impius facit opus instabile· seminanti autem iustitiam merces fidelis·
Clementia preparat uitam· et sectatio malorum mortem·
Abhominabile domino cor prauum· et uoluntas eius in his qui simpliciter ambulant·
Manus in manum non erit innocens malus· semen autem iustorum saluabitur·
n Circulus aureus in naribus suis· mulier pulchra et fatua·

56

Desiderium iustorum omne
bonum est. prestolatio impi- n°
orum furor.

Deuisis qui propria diui
dendo ditiores fiunt. et a-
liena rapientibus qui in
egestate sunt.

Alii diuidunt propria
et ditiores fiunt. alii
rapiunt non sua. et
semper in egestate sunt.
Anima que benedicit impin-
guabitur. et que inebriat ip-
se quoque inebriabitur.
Qui abscondit in tempore fru-
menta maledicetur in populis
benedictio autem super caput
uendentium.
Bene consurgit diluculo qui
querit bona. qui autem inue-
stigator malorum est opprime-
tur ab eis.
not Qui confidit in diuitiis
suis corruet. iusti autem quasi
uirens folium germinabunt.
Qui conturbat domum suam
possidebit uentos. et qui stu-
ltus est seruiet sapienti.
Fructus iusti lignum uite. et
qui suscipit animas sapiens est.
Si iustus in terra recipit.
quanto magis impius et
peccator.
Qui diligit disciplinam di-
ligit sapientiam. qui autem odit
increpationes insipiens est.
Qui bonus est hauriet gra-
tiam a domino. qui autem cogitati-
onibus suis confidit im-
pie agit.

Non roborab-
itur homo ex impi-
etate et radix iust-
orum non commouebitur.
Mulier diligens corona
est uiro suo. et putredo in
ossibus eius que confusione
res dignas agit.
Cogitationes iustorum iudicia.
et consilia impiorum fraudu-
lenta.
Verba impiorum insidiantur
sanguini. os iustorum libera-
bit eos.
Verte impios et non erunt.
domus autem iustorum perma-
nebit.
Doctrina sua noscitur uir.
qui autem uanus et excors est
patebit contemptui.
Melior est pauper et sufficiens
sibi. quam gloriosus et in-
digens pane.
Nouit iustus animas iumen-
torum suorum. uiscera autem
impiorum crudelia
Qui operatur terram suam sa-
turabitur panibus. qui autem
sectatur otium stultissimus est.

Desideriu̅ impii monu
mentu̅ est pessimoꝝ. ra
dix au̅t iustoꝝ pficiet.
Propter peccata labioꝝ
ruine proximant malu̅.
P Ropter peccata
labioꝝ ruine p
ximat malum.
Effugiet aute̅ iustꝰ
de angustia.
De fructu oris sui unusquisq;
replebitur bonis. et iux
opera manuu̅ suaꝝ ret
ribuetur ei.
Via stulti recta in oculis eiꝰ.
qui au̅t sapiens est/ au
dit consilia.
Fatuus statim iudicat ira̅
sua̅. qui au̅t dissimulat
iniuria̅ callidus est.
Qui qđ novit/ loquitur in
dex iustitie est. qui aute̅
mentitur testis ē̅ fraudu
lentus.
Est qui promittit. et q̅i
gladio pungitur ↄsc̅ie. lig
ua au̅t/ sapientiu̅ sani
tas est.
Labiu̅ veritatis firmu̅
erit/ in perpetuu̅. q au̅t
testis est repentinus con
cinnat/ lingua̅ me̅datii.
Dolus in corde cogitātiu̅
mala. qui au̅t ineunt/
pacis ↄsilia. sequitur eos
gaudiu̅.
Non contristabit iustu̅ q̅cq̅d
ei acciderit. impii au̅t re
plebuntur malo.
Abhominatio ē̅ dn̅o labia
mendatia qui aute̅ fideli
ter agu̅t/ placent ei.
Homo qui versutꝰ ē̅ celat scia̅.
et cor insipientiu̅ prouo
cat/ stultitia̅.
Manus fortiu̅ dn̅abitur.
que au̅t remissa est/ tribu
tis seruiet/.
Meror in corde viri h̅uili
abitur. et s̅mone bono
letificabitur.
Qui negligit dampnu̅
p̅pter amicu̅ iustꝰ ē̅. iter
au̅t impioꝝ decipiet eos.
Non inveniet fraudule̅tꝰ
lucru̅. et substa̅tia h̅ois e̅it
auri pretium.
In semita iustitie vita. iter
au̅t deviu̅ ducit ad mōte̅.
Filius sapiens doctrina
patris. qui au̅t illusor ē̅.
non audit/ cu̅ arguitur.
De fructu oris h̅o saturabi
tur bonis. a̅i̅a autem pre
varicatoꝝ iniqua.
Qui custodit os suum
custodit a̅i̅a̅ suam.
Q Ui custodit os sui̅.
custodit/ a̅i̅a̅ sua̅.
qui au̅t/ inconsideratꝰ

57

est ad loquenduz sentiet m
Vult et nō uult piger ‖ ala·
operari· aīa autez operantiū
impinguabitur·
Verbuz mendax iustus dete-
stabitur· impius aūt confun-
dit et confundetur·
Iusticia custodit inocētis ui-
am· impietas uero subplā-
tat peccatorez·
Est quasi diues cuz nichil ha-
beat· et est quasi paup· cum
in multis diuitijs sit·
Redēptio aīe uiri diuitie sue·
qui aūt paup est increpati-
onem non sustinet·
Lux iustorz letificat· lucerna
aūt impiorz extinguetur·
Inter superbos semp iurgia
sunt· qui aūt agunt cūcta
cuz cōsilio/ regunt sapīa·
Substantia festinata mini-
nuetur· que autez paulatim
colligitur manu/ multiplica-
bitur·
Spes q̄ differtur affligit
aīaz· lignuz uite desideriuz
ueniens·
Qui detrahit alicui rei ipm
se in futuruz obligat·
Qui aūt timet preceptum
in pace uersabitur·
Lex sapientis fons uite· ut
declinet/ a ruina mortis·
Doctrina bona dabit grāz·
in itinere cōtēptorz uorago·
Astutus oīa agit cū cōsilio·
qui aūt fatuus ē aperiet
stultitiam·
Nuntius impij cadit ī ma-
luz· legatus fidelis sanitas
Egestas et ignominia ei
qui deserit disciplinaz· qui
autez adquiescit arguenti
glorificabitur·
Desideriuz si cōpleatur de-
lectat aīaz· detestantur stu-
lti/ eos qui fugiūt mala·
Qui cuz sapientibus gra-
ditur/ sapiens erit
Amicus stultorz efficietur
similis·
Peccatores psequitur ma-
luz· et iustis retribuetur bo-
na
Bonus relinquet heredes
filios et nepotes· et custo-
ditur iusto substantia pec-
catoris·
Multi cibi in noualibus pa-
truz· et alij congregantur
absqz iudicio·
Qui parcit uirge odit fi-
lium suuz· qui autez dili-
git illuz instanter erudit·
Iustus comedit et replet
aīaz suaz· uenter autem
impiorz īsaturabilis est·
Sapiens mulier edificat
domuz suaz· stulta uero

structam destruit ·:·
Sapiens mulier he
dificat domū suā
insipiens extructā
quoqꝫ destruet manib⁹ suis·
Ambulans recto itinere et
timēs deū despicitur ab eo·
qui infami graditur uia·
In ore stulti uirga supbie·
labia sapientū custodiet
eos·
Ubi nō sunt boues psepe
uacuū est· ubi aūt pluri
me segetes ibi manifesta
fortitudo bouis·
Testis fidelis nō mentiet̃·
pfert aūt mēdaciū dolosꝰ
testis·
Querit derisor sapiāz· et
nō inueniet· doctrina ꝑ
prudentiū facilis·
Vade contra uirū stultum·
et nescito labia ĩprudētie·
Sapiā callidi ē intelligere
uiā suā· et ĩprudentia
stultoꝝ errans·
Stultus illudit peccatū·
et inter iustos morabitur
gratia·
Cor quod nouit amaritu
dinem aīe sue· ĩ gaudio
eius nō miscebitur extra
neus·
Domus impioꝝ delebit̃·
tabernacula iustoꝝ germi
nabunt·
Est uia que uidetur homi
ni iusta· nouissima autē
deducunt ad mortem··
Est uia que uidet̃ hōi
iusta nouissima aūt
eius deducūt ad mor
Risus dolore miscebitur· tē·
et extrema gaudij luctus
occupat·
Uijs suis replebitur stultus·
et super eū erit uir bonꝰ·
Innocens credit omni uerbo·
astutus considerat gressus
suos·
Sapiens timet et declinat
a malo· stultus transilit· et
confidit·
Inpatiens opabitur stulti
ciam· et astuti expectabūt
scientiam·
Iacebūt mali ante bonos·
et impij ante portas iustoꝝ·
Etiā pximo suo pauper
odiosus erit· amici uero
diuitū multi·
Qui despicit pximū suū
peccat· qui autē miseret̃
paupi beatus erit·
Qui credit in dnō miāz di
ligit·
Errant qui opant̃ malū·
Misericordia et ueritas p
parant bona in omni tpr̄e
bono erit habundantia·

Vbi aūt ubi plima sūt · ibi
frequenter egestas ·
Corona sapientiuz diuicie
coꝝ · fatuitas stultoꝝ inpru-
dentia ·
Liberabit aīas testis fidelis ·
et profert mēdacia uersipell ·
In timore dñi fiducia · ut de-
clinet a ruina mortis ·
In multitudine ppli digni-
tas regis · et ī paucitate pl-
ebis ignominia principis ·
Qui patiens est multa gu-
bernatur prudētia · q autē
ī patiens est exaltat stulti-
ciam suam ·
Vita carnium sanitas cordis ·
putredo ossiuz inuidia ·
Qui calūniatur egentem
exprobat factori eius · hono-
rat autez euz qui miseretur
pauperi ·
In malitia sua expelletur
impius · sperat autez iu-
stus in morte sua ·
In corde prudentis requie-
scit sapientia · et indoctos
quoque erudiet ·
Iusticia eleuat gentem ·
miseros facit populos
peccatum ·
Iusticia eleuat gētez ·
miseros facit pop-
ulos peccatum ·
Acceptus est regi minister ·

intelligens · iracundia eius
inutilis sustinebit ·
Responsio mollis frangit
iraz · sermo durus suscitat
furorem ·
Lingua sapientiuz ornat
scientiam · os fatuoꝝ ebul-
lit stultitiam ·
In omni loco oculi dñi contē-
plantur malos ⁊ bonos ·
Lingua placabilis lignum ui-
te · que autez inmoderata
est conteret spirituz ·
Stultus irridet disciplin-
am patris sui · qui autez
custodit increpationes a-
stutior fiet ·
Domus iusti plurima for-
titudo · et ī fructibus impij
conturbatio ·
Labia sapientum dissemi-
nabunt scientiaz · cor stul-
toꝝ dissimile erit ·
Victime impioꝝ abhomi-
nabiles dño · uota iustoꝝ
placabilia ·
Abhominatio est dño uia
impij · qui sequitur iusti-
ciam diligitur abeo ·
Doctrina mala deserenti
uiam uite ·
Qui increpationes odit
morietur ·
Infernus ē perditio coram
dño · quanto magis cor-

da filioꝝ hoīuz.
Non amat pestilēs cū qui
se corripit. nec ad sapiē-
tes graditur.
Cor gaudens exyllarat fa-
ciem. in merore animi de-
icitur spiritus.
Cor sapientis querit doc-
trinaz. et os stultoꝝ pas-
citur imperitia.
Omēs dies pauperis ma-
li. secura mens quasi iu-
ge conuiuium.
Melius parūz cū timore do-
mini. ꝗ thesauri magni
et insatiabiles.
Melius est uocare ad ole-
ra cum karitate ꝗ ad uitulū
sa. c̄ hodio.
Melius est uocare
ad olera cū cari-
tate ꝗ ad uitulū
saginatū cū hodio.
Vir iracundus prouo-
cat rixas. qui patiens
est mitigat suscitatas.
Iter impioꝝ quasi sepis
spinaꝝ. uia iustorum
absque offendiculo.
Filius sapiens letificat
patrem. et stultus hō
despicit matrez suaz.
Stultitia gaudiūz stulto.
et uir prudens diriget
gressus.

Dissipantur cogitatiōes
ubi nō nō est consiliuz. ubi
ubi uero plures sūt consi-
liarij cōfirmantur.
Letatur hō in sn̄ia oris
sui. et sermo oportunus
est optimus.
Semita uite super erudi-
tum. ut declinet de infer-
no nouissimo.
Domuz superboꝝ demoli-
etur dn̄s. et firmos faciet
terminos uidue.
Abhominatio dn̄i cogita-
tiones male.
Abhominatio dn̄i
cogitationes male.
et purus sermo
pulcherrimus firmabitur
ab eo.
Conturbat domuz suam
qui sectatur auaritiam.
qui aūt hodit munera ui-
uens uiuet. Mens iusti meditat obe-
dientiaz. os impioꝝ re-
dundat malis.
Longe est dn̄s ab impijs.
et orōēs iustoꝝ exaudiet.
Lux oculoꝝ letificat aīam.
fama bona īpinguat ossa.
Auris que audit increpa-
tiones uite. ī medio sapi-
entiūz cōmorabitur.
Qui abicit disciplinam
odit aīaz suaz. qui autez

ad quiescat in crepationi-
bus. possessor est cordis.
Timor domini disciplina sa-
pientie. et gloriam precedit hu-
militas.
Hominis est animum preparare. et
domini gubernare linguam.
Omnes vie hominum patent
oculis eius. spirituum ponde-
rator est dominus.
Revela domino opera tua. et di-
rigentur cogitationes tue.
Universa propter semetipsum ope-
ratus est dominus. impium quoque
ad diem malum.
Abhominatio domini est omnis
arrogans. etiam si manus
ad manum fuerit. non erit
innocens.
Initium vie bone facere iu-
stitiam. accepta autem apud deum
magis quam immolare hostias.
Misericordia et veritate redimitur
iniquitas. et in timore
domini declinatur a malo.
Cum placuerint domino vie
hominis inimicos quoque eius con-
vertet ad pacem.

Melius est parum cum iu-
stitia. quam multi fructus
cum iniquitate.
Cor hominis disponet viam
suam. sed domini est dirigere
gressus eius.
Divinatio in labiis regis
in iudicio non errabit os
Pondus et statera || eius.
sunt domini iudicia. et opera
eius omnes lapides sacculi.
Abhominabiles regi qui a-
gunt impie. quoniam iustitia
firmatur solium.
Voluntas regum labia iu-
sta. qui recta loquitur
dirigetur.
Indignatio regis nuncii
mortis. et vir sapiens
placabit eam.
In hylaritate vultus regis
vita. et clementia eius
quasi ymber serotinus.
Posside sapientiam quia auro
melior est. et acquire pru-
dentiam quia preciosior argento.
Semita iustorum declinat
mala. custos anime sue ser-
vat viam suam.
Contritionem precedit sup-
bia. et ante ruinam exalta-
bitur spiritus.
Melius est humiliari cum
mitibus. quam dividere spolia
cum superbis.
Eruditus in verbo reperi-
et bona. et qui in domino spe-
rat beatus est.
Qui sapiens corde est appel-
labitur prudens. et qui
dulcis eloquio maiora
reperiet.

fons vite eruditio possidē-
tis. doctrina stultorum fatuitas.
Cor sapientis erudiet os eius. et labiis illius
addet gratiam.
Favus mellis v̄ba cōposi-
ta. dulcedo aīe est sanitas
ossium.
Est via que videtur hōi
recta. et novissimū eius
ducit ad mortem.
Anima laborantis labo-
rat sibi. qz cōpulit eum
os suum.
Vir impius fodit malū.
et labiis eius ignis ardet.
Homo perversus suscitat
lites. et v̄bosus se-
perat p̄ncipes.

Homo pūversus sus-
citat lites. et ver-
bosus seperat pri-
cipes.
Vir iniquus lactat ami-
cū suum. et ducit eū p
viā non bonā.
Qui annuit oculis cogi-
tat prava. mordens la-
bia sua perficit malū.
Corona dignitatis sen-
ectus. que in viis iusti-
cie reperietur.
Melior ē paciens viro
forti. et qui dn̄atur aīe
sue expugnatore urbiū.

Sortes mittuntur in si-
nu. sed a dn̄o tēperantur.
Melior est buccella sicca cū
gaudio. quā domus plena
victimis cū iurgio.
Servus sapiens dn̄abitur
filiis stultis. et inter frēs
hereditatē dividet.
Sicut igne pbatur argen-
tum. et aurū camino. ita
corda pbat dn̄s.
Malus obedit lingue inique.
et fallax obtēperat labiis
mendacibus.
Qui despicit pauperē ex-
probat factori eius. et qui
in ruina letatur alterius
non erit inpunitus.
Corona senū filii filiorū.
et gl'a filiorum patres eorum.
Non decet stultum verba
composita. nec principē
labium mentientis.
Gemma gratissima expec-
tatio pstolantis. quocūq3
se vertit prudenter in-
telliget.
Qui celat delictum querit
amicitias. qui altero ser-
mone repetit seperat fe-
deratos.
Plus pficit correptio apd
prudentē. quā centū
plage apud stultū.
Semper iurgia querit

malus angelus autem crudelis mittetur contra.
Expedit magis Vrse occurrere raptis fetibus quam fatuo confidenti sibi in stultitia.
Qui reddit mala pro bonis non recedet malum de domo eius. Qui dimittit aquam caput est iurgiorum et antequam patiatur contumeliam iudicium deserit.
Et qui iustificat impium et qui condempnat iustum abhominabilis est uterque apud deum.
Quid prodest habere divitias stulto. cum sapientiam emere non possit.

Omne tempore diligit qui amicus est.

Omni tempore diligit qui amicus est. et frater in angustiis comprobatur.
Homo stultus plaudet manibus cum spoponderit pro amico suo.
Qui meditatur discordias diligit rixas. et qui exaltat os suum querit ruinam.
Qui perversi cordis est non inveniet bonum. et qui vertit linguam suam incidet in malum.

Natus est stultus in ignominiam suam. sed nec pater in fatuo letabitur.
Animus gaudens etatem floridam facit. spiritus tristis exsiccat ossa.
Munera de sinu accipit impius. ut pervertat semitas iudicii.
In facie prudentis lucet sapientia. oculi stultorum in finibus terre.
Ira patris filius stultus. et dolor matris que genuit eum.
Non est bonum inferre damnum iusto. nec percutere principem qui recta iudicat.
Qui moderatur sermones suos doctus est et prudens est. et pretiosi spiritus vir eruditus.
Stultus quoque si tacuerit sapiens reputabitur. et si compresserit labia sua intelligens.
Occasiones querit qui vult recedere ab amico. omni tempore erit exprobabilis.
Non recipit stultus verba prudentie. nisi ea dixeris que versantur in corde eius.

Impius cum in profundum venerit peccatorum contempnet.

Impius cū ī pfundū
pctoꝝ uenerit cōtēp
net· ſed ſequit̄ eū ig
nominia et obꝓbrium·
Aqua profunda uerba
ex ore uiri· et torrēs re-
dundans fons ſapiē·
Accip̄e pſonā impii in
iudicio· nō eſt bonū· ut
declines a ueritate iudi
Labia ſtulti immiſ· tij·
tent ſe rixis· et os eius
iurgia prouocat·
Os ſtulti cōtritio ei9· et
labia impii ruina aīe ei9·
Verba bilinguis q̄i ſimp
licia· et ipſa ꝑueniunt uſ-
que ad īteriora uentris·
Qui mollis et diſſolut9
eſt in opere ſuo· frater eſt
ſua opā diſſipantis·
Turris fortiſſima nomē
dñi· ad ipſā currit iuſt9
et exaltabitur·
Subſtantia diuitis urbs
roboris ei9· et q̄i murus
ualidus circūdans eā·
Ante q̄ꝫ conteratur exalta-
tur cor hōis· et antequā
glorificetur humiliatur·
Qui prius reſpondit ā
quā audiat ſtultum ſe
eſſe demōſtrat· et confu
ſione dignum·
Spūs uiri ſuſtentat ībe-
cillitatem ſuā· ſpūm uero
ad iraſcendū facilem quis
poterit ſuſtinere·
Cor prudens poſſidebit
ſciām· et auris ſapiētiū
querit doctrinā·
Donū hōis dilatat uiā
eius· et ante p̄ncipes ſpa-
tium ei facit·
Iuſtus prior eſt accuſator
ſui· uenit amicus eius·
et inueſtigabit eū·
Contradictiones cōprimit
ſors· et inter potentes
quoq̄ diiudicat·
Frater qui adiuuatur a
fratre quaſi ciuitas firma·
et iudicia quaſi uectes
urbium·
De fructu oris uiri reple-
bitur uenter eius· et ge-
nimina labioꝝ illius ſa-
turabunt eum·
Mors et uita in manu
lingue· que continent eā
comedent fructus eius·
Qui inuenit mulierē
bonam inueniet bonū
et hauriet iocunditatem a dño·
Qui inuenit mu-
lierē bonā īuenit
bonum· et hau-
riet iocūditatē a dño·
Cū obſecrationib9 loqt̄

pauper . et diues efficitur
rigide .
Vir amabilis ad societatem
magis amicus erit quam frater .
Melior est pauper qui ambulat in simplicitate sua quam diues torquens labia insipiens .
Ubi non est scientia anime non est bonum . et qui festinus est pedibus offendet .
Stultitia hominis subplantat gressus eius . et contra deum feruet animo suo .
Diuitie addunt amicos plurimos . a paupere autem et hii quos habuit separantur .
Testis falsus non erit inpunitus . et qui mendacia loquitur non effugiet .
Multi colunt personam potentis . et amici sunt dona tribuentis .
Fratres hominis pauperis oderunt eum . insuper et amici procul recesserunt ab eo .
Qui tantum uerba sectatur nichil habebit .
Qui autem possessor est mentis diligit animam suam . et custos prudentie inueniet bona .
Testis falsus non erit inpunitus . et qui loquitur mendacia peribit .
Non decent stultum delitie nec seruum dominari principibus .
Doctrina uiri per patientiam noscitur . et gloria eius iniqua pretergredi .
Sicut fremitus leonis ita et regis ira . et sicut ros super herbam . ita et yllaritas eius .
Dolor patris filius stultus . et tecta iugiter perstillantia litigiosa mulier .
Domus et diuitie dantur a parentibus . a domino autem proprie uxor prudens .
Pigredo immittit saporem . anima dissoluta esuriet .
Qui custodit mandatum custodit animam suam . qui autem negligit uias suas mortificabitur .

De feneratoribus misericordie .

Feneratur domino qui miseretur pauperi . et uicissitudinem reddet ei .
Erudi filium tuum . ne desperes .
Ad interfectionem autem ne ponas animam tuam .
Qui impatiens est sustinebit dampnum . et cum rapuerit aliud apponet .
Audi consilium et suscipe disciplinam . ut sis sapiens

in novissimis tuis.
Multe cogitationes in corde
viri. voluntas autem domini
permanebit.
Homo indigens misericor-
ors est. et melior pauper
quam vir mendax.
Timor domini ad vitam. et
in plenitudine commorabi-
tur absque visitatione pessima.
Abscondit piger manum
suam sub assella. nec ad os
suum applicat eam.
Pestilente flagellato stultus
sapientior erit.
Si autem corripueris sapi-
entem. intelliget disciplin-
Qui affligit patrem | am.
et fugit matrem. igno-
miniosus est et infelix.
Non cesses fili audire doctri-
nam. nec ignores sermo-
nes scientie.
Testis iniquus deridet iu-
dicium. et os impiorum
devorat iniquitatem.
Parata sunt derisoribus
iudicia. et mallei percutien-
tes stultorum corporibus.
Luxuriosa res vinum. et
tumultuosa ebrietas. qui-
cumque his delectatur non
erit sapiens.
Sicut rugitus leonis. ita
et terror regis qui provo-
cat eum peccat in animam suam.
Honor est homini qui separat se
a contentionibus. omnes
autem stulti miscentur con-
tumeliis.
Propter frigus piger ara-
re noluit. mendicabit ergo
egestate. et non dabitur ei.
Sicut aqua profunda. sic
consilium in corde viri. sed
homo sapiens exhauriet illud.
Multi homines misericordes
vocantur. virum autem
fidelem quis inveniet.
Iustus qui ambulat in sim-
plicitate sua. beatos post
se filios derelinquet.
Rex qui sedet in solio iudi-
cii. dissipat omne malum
intuitu suo.

Quod nullus glorietur
mundum se habere cor.

Quis potest dicere
mundum est cor meum.
purus sum a peccato.
Pondus et pondus. men-
sura et mensura. utrumque
abhominabile est apud deum.
Ex studiis suis intelligitur
puer. si munda et recta sunt
opera eius.
Aurem audientem et oculum
videntem. dominus fecit utrumque.
Noli diligere somnum.
ne te egestas opprimat.

62

Aperi oculos tuos et saturare panibus.

Malum est malum est dicit omnis emptor et cum recesserit tunc gloriabitur.

Aurum et multitudo gemmarum et uas preciosum labia scientie.

Tolle uestimentum eius qui fideiussor extitit alieni et pro extraneis aufert pignus ab eo.

Suauis est homini panis mendacii et postea implebitur calculo os eius.

Cogitationes consiliis roborabuntur et gubernaculis tractanda sunt bella.

Et qui reuelat misteria et ambulat fraudolenter et dilatat labia sua ne commiscearis.

Qui maledicit patri suo et matri extinguetur lucerna eius in mediis tenebris

Hereditas ad quam festinatur in principio in nouissimo benedictione carebit.

Ne dicas reddam malum pro malo expecta dominum et liberabit te.

Abhominatio est apud deum pondus et pondus.

Abhominatio est apud deum dominum pondus et pondus. statera dolosa non est bona.

A domino diriguntur gressus uiri quis autem hominum intelligere potest uiam suam.

Ruina est homini deuorare sanctos et post uota tractare.

Dissipat impios rex sapiens et incuruat super eos fornicem.

Lucerna domini spiraculum hominis que inuestigat omnia secreta uentris.

Misericordia et ueritas custodiunt regem et roboratur clementia thronus eius.

Exultatio iuuenum fortitudo eorum et dignitas senum canities.

Liuor uulneris abstergit mala et plage in secretioribus uentris.

Sicut diuisiones aquarum ita cor regis in manu domini quocumque uoluerit inclinabit illud.

Omnis uia uiri recta sibi uidetur appendit autem corda dominus.

Misericordiam magis placere deo quam uictimas.

Facere misericordiam et iudi-
cium. magis placet
domino quam uictime.
Exaltatio oculorum et dilat-
atio cordis. lucerna
impiorum peccatum.
Cogitationes robusti
semper in habundantia. o-
mnis autem piger semper
in egestate est.
Qui congregat thesau-
ros lingua mendatij. ua-
nus et excors est qui no-
lucrunt. et impingetur ad la-
queos mortis.
Rapina impiorum detrahent
eos. qui noluerunt face-
re iudicium.
Peruersa uia uiri aliena
est. qui autem mundus est
rectum opus eius.
Melius sedere in angulo
domatis. quam cum muliere
litigiosa. et in domo communi.
Anima impij desiderat
malum. non miserebitur
proximo suo. multato pe-
stilente. sapientior erit
paruulus et si sectetur
sapientiam sumet scientiam.
Et cogitat iustus de do-
mo impij. ut detrahat
impios a malo.
Qui obturat aurem suam
ad clamore pauperis. et ipse

clamabit et non exaudietur.
Munus absconditum exti-
nguet iras. et donum in si-
nu indignationem maximam.
Gaudium iusto est facere
iudicium. et pauor opera-
tibus iniquitatem.
Vir qui errauerit a uia
doctrine. in cetu gigantum
commorabitur.
Qui diligit epulas in ege-
state erit.
Qui amat uinum et pin-
guia. non ditabitur.
Pro iusto dabitur impius.
et pro rectis iniquus.
Melius est habitare in ter-
ra deserta. quam cum muliere
rixosa. et iracunda.
Thesaurus desiderabilis.
et oleum in habitaculo iu-
sti. et imprudens homo
dissipabit illud.
Qui sequitur iusticiam
et misericordiam inueniet uitam
et gloriam. ciuitatem for-
tium ascendit sapiens et
destruxit robur fiducia
eius.
Qui custodit os suum
et linguam suam. custodit
ab angustijs animam suam.

De pigris et superbis.

Superbus et arro-
gans uocatur in-

doctus· qui in ira operat^r
superbiam·
Desideria occidūt pigrū·
noluerunt eñ quicquā manꝰ
eius operari·
Tota die cōcupiscit et de-
siderat· qui autē iustus
est tribuet et nō cessabit·
Hostie impiorū abhomin-
abiles· que offeruntur
ex scelere·
Testis mendax peribit·
uir obediens loquetur
uictoriam·
Vir impius cōfirmat p̄-
caciter uultū suū·
Qui aūt rectus ē corri-
git uiā suā·
Non est sapiā· et nō est
prudentia· nō est consi-
lium cōtra dn̄m·
Equus paratus ad diē
belli· dn̄s aūt salutem
tribuet·
Melius ē nomen bonū
quā diuitie multe sup
aurū et argentū gratia
bona·
Diues et pauper obuia-
uerunt sibi· utriusque
operator est dn̄s·
Callidus uidet malum·
et abscondit se·
Innocens pertransyt· ꝛ
dāpno afflictus est·

Finis modestie timor
dn̄i· diuitie et gloria et
uita·
Arma et gladij in uia
peruersi· custos aūt aīe
sue longe recedit ab eis·
Prouerbiū ē adolescens
iuxta uiā suā· etiam
cū senuerit non recedet
ab ea·
Diues pauperibus im-
perat· et qui accipit mu-
tuū seruus ē fenerātis·
Qui seminat iniquitatē
metet mala· et uirga
ire sue cōsūmabitur·
Qui pronus ē ad mīaz·
benedicet^r· de panibꝰ eñ
suis dedit pauperi·
Eice derisorē· et exibit cū
eo iurgiū· cessabunt q̄
cause· et contumelie·
Qui diligit cordis mū-
ditiā ꝓ grām labiorū
suorū· habebit amicum
regem·
Oculi dn̄i custodiūt sciāz·
et supplantantur uerba i-
iqui·
Dicit piger· leo ē foris
in medio platearū· occi-
dendus sum·
Fouea profunda os alie-
ne cui iratus est dn̄s·
incidet in eam·

Stulticia colligata est in corde pueri. et virga disciplina fugabit eam.
Qui calumniatur pauperem ut augeat divitias suas. dabit ipse ditiori et egebit.
Inclina aurem tuam. et audi verba sapientium. appone autem cor ad doctrinam meam quae pulchra erit tibi cum servaris eam in ore tuo. et redundabit in labiis tuis. ut sit in domino fiducia tua.
Unde et ostendi eam tibi hodie
Ecce descripsi eam tibi tripliciter in cogitationibus et scientia. ut ostenderem tibi firmitatem et eloquia veritatis.
Respondere ex hiis illis qui miserunt te. non facies violentiam pauperi. quia pauper est. neque conteres egenum in porta. quia dominus iudicabit causam eius. et configet eos qui confixerunt animam eius. De fugiendo homine iracundo.
Noli esse amicus homini iracundo. neque ambules cum viro furioso. ne forte discas semitas eius. et sumas scandalum anime tue.
Noli esse cum hiis qui defigunt manus suas. et qui vades se offerunt pro debitis.
Si autem non habes unde restituas. quid cause est. ut tollat operimentum de cubili tuo.
Ne transgrediaris terminos antiquos quos posuerunt patres tui.
Vidisti virum velocem in opere suo coram regibus stabit. nec erit ante ignobiles.
Quando sederis ut comedas cum principe. diligenter attende que posita sunt ante faciem tuam. et statue cultrum in gutture tuo. si tamen habes potestatem animam tuam.
Ne desideres de cibis eius in quo est panis mendacii.
Noli laborare ut diteris. sed prudentie tue pone modum.
Ne erigas oculos tuos ad opes quas habere non potes. quia facient sibi pennas quasi aquile. et volabunt in celum.
Ne comedas cum homine invido. et ne desideres cibos eius.
Quoniam in similitudinem arioli et coniectoris estimabat

64

quod ignorat.
Comede et bibe dicet tibi et
mens eius nō ē tecū. cibos
quos comederas euomes
et pdes pulchros sermo
nes tuos.
In auribus insipientium
ne loquaris. q2 despiciet
doctrinā3 eloquij tui.
Ne attingas terminos par
uuloz. et agrū pupilloz
ne introeas.
Propinquus eni3 eoz fortis
est. et ipe iudicabit cōtra
te causā3 illoz.
Ingrediatur ad doctrinam
cor tuū. et aures tue ad
uerba scientie.
Noli subtrahere a puero dis
ciplinā3. si eni3 percusseris e
um uirga non morietur.
Tu uirga percuties eū. et aīā3
eius de inferno liberabis.

De patre gaudente sup filio prudente.

Fili mi si sapiens
fuit aīus tuus.
gaudebit tecum
cor meū. et exultabūt
renes mei cū locuta fu
erit rectū labia tua.
Non emuletur cor tuum
peccatores. sed in timore
dnī esto tota die. quia ha
bebis spe3 in nouissimo. et

prestolatio tua nō auferetur.
Audi fili mi et esto sa-
piens. et dirige in uia
animum tuum.
Noli esse in conuiuijs pota
toru3. nec in comessationib9
eo3 qui carnes ad uescen
dum conferunt.
Quia uacantes potibus
et dantes simbola consu
mentur. et uestietur pan
nis dormitatio.
Audi patrem tuū qui ge
nuit te. et ne contemnas
cum senuerit mater tua.
Veritatem eme. et noli
uendere sapiam. et doctri
nā3 et intelligentiam.
Exultat gaudio pater iu
sti. qui sapientem genuit
letabitur in eo.
Gaudeat pater tuus et
mater tua. et exultet
que genuit te.
Prebe fili mi cor tuū m
et oculi tui uias meas
custodiant.
Fouea eni3 profunda est
meretrix. et puteus an
gustus aliena.
Insidiatur in uia quasi
latro. et quos incautos
uiderit interficiet.
Cui ve. cui9 patri ve.
cui rixe. cui fouee. cui

ſine cauſa uulnera · cui ſuffuſio ocloꝝ ·

Nõ nehys qui morãtur in uino dei ſtudẽt calicibus epotandis ·

Ne intuearis uinũ qñ flaueſcit cũ ſplenduerit in uitro color eius · ĩgreditur blande · ſed in nouiſſimo mordebit ut coluber · et ſicut regulꝰ uenena diffundet ·

Oculi tui uidebũt extraneas · et cor tuũ loqtur pũſa · et erĩt ſicut dormiens in medio mari · et quaſi ſopitus gubernator · amiſſo clauo · et dices uerberauerũt me · ſed nõ dolui · traxerũt me ⁊ ego nõ ſenſi ·

Qñ ingilabo et rurſꝰ uina reperiam ·

Ne emuleris uiros malos · nec deſideres eſſe cũ eis · quia rapinas meditatur mens eoꝝ · et fraudes labia eoꝝ loquũ ·

Sapiencia hedi ·ficabitur domꝰ · et prudentia roborabitur ·

In doctrina replebuntur cellaria · uniuerſa ſubſtantia pciosa et pulcherrima ·

Vir ſapiens fortis ẽ · et uir doctus robuſtus ⁊ ualidus · quia cũ diſpoſitione initur bellũ · et erit ſalus ubi multa conſilia ſunt · excelſa ſtulto ſapiã · in porta nõ aperiet os ſuũ ·

Qui cogitat mala facere · ſtultus uocabitur ·

Cogitatio ſtulti pctũ ẽ · et abhõiatio hoĩuz detractabitur ·

Si deſperaueris lapſus in die anguſtie · ĩminuetur fortitudo tua ·

De erudiendis eis qui ducuntur ad mortem ·

Erue eos qui ducuntur ad mortem · et qui trahuntur ad interitũ liberare ne ceſſes ·

Si dixeris uires non ſuppetunt · qui ĩſpector eſt cordis · ipe intelligit · et ſeruatorẽ aĩe tue nichil fallit · redditq; hoĩ iuxta opa ſua ·

Comede fili mi mel · qr bonuz ẽ · et fauuz dulciſſimuz gutturi tuo · ſic et doctrina ſapie aĩe tue · quaz cũ inueneris habebis in nouiſſimis ſpẽ · et ſpes tua nõ pibit ·

Ne insidieris et queras impietatem in domo iusti neque vastes requiem eius.

De iusto cadente septies et surgente.

Septies enim cadet iustus. et resurget. impii autem cadent in malum.

Cum ceciderit inimicus tuus ne gaudeas. et in ruina eius ne gaudeat cor tuum ne forte videat dominus. et displiceat ei. et auferat ab eo iram suam.

Ne contendas cum pessimis nec emuleris impios. quoniam non habent futurorum spem mali. et lucerna impiorum extinguetur.

Time deum fili mi. et regem. et cum detractoribus ne commiscearis.

Quoniam repente consurget perditio eorum. et ruinam utriusque quis novit.

Hec quoque sapientibus cognoscere personam in iudicio non est bonum.

Qui dicunt impio iustus es. maledicent eis populi. et detestabuntur eum tribus.

Qui arguunt. laudabuntur. et super ipsos veniet perditio.

Labia deosculabitur qui recta verba respondit.

Prepara foris opus tuum et diligenter exerce agrum tuum. ut postea edifices domum tuam.

Ne sis testis frustra contra proximum tuum. nec lactes quemquam labiis tuis.

Ne dicas quomodo fecit michi sic faciam ei. reddam unicuique secundum opus suum.

De agro hominis pigri mailai et uinea.

Per agrum hominis pigri transivi. et per vineam viri stulti. et ecce totum repleverant urtice.

Operuerunt superficiem eius spine. et maceria lapidum destructa erat.

Quod cum vidissem posui in corde meo. et exemplo didici disciplinam.

Usquequo piger dormis. usquequo de somno consurgis.

Parum inquam dormies. modicum dormitabis. pauxillum manus conseres. ut quiescas. et veniet quasi cursor ege-

stas tua. et mendicitas
quasi uir armatus.

Hec quoque parabole salom
onis. quas transtulerunt
uiri ezechie regis iude.

Gloria regum est celare uerbum.
et gloria dei inuestigare ser
monem.

Celum sursum. et terra de
orsum. et cor regum in
scrutabile.

Aufer rubiginem de argen
to. et egredietur uas pu
rissimum.

Aufer impietatem de uul
tu regis. et firmabitur
iusticia thronus eius.

Ne gloriosus appareas coram
rege. et in loco magnorum
ne steteris.

Melius est enim ut dicatur
tibi ascende huc quam ut hu
milieris coram principe.

Que uiderunt oculi tui. ne
proferas in iurgio cito.
ne postea emendare non
possis. cum dehonestaueris
amicum tuum.

Causam tuam tracta cum a
mico tuo. et secretum extra
neo ne reueles. ne forte in
sultet tibi. cum audierit. et
exprobare non cesset.

Gratia et amicitia liberant
quas tibi serua. ne exproba
bilis fias.

Mala aurea in lectis ar
genteis qui loquitur uer
bum in tempore suo.

Inauris aurea et marg
arita fulgens. qui argu
it sapientem. et aurem
obedientem.

Sicut frigus niuis in die
messis. ita legatus fidelis
ei qui misit eum. animam
illius requiescere facit.

Nubes et uentus et plu
uie non sequentes. uir glo
riosus. et promissa non com
plens.

Patientia leuetur prin
ceps. et lingua mollis
confringet duriciam.

Mel inuenisti. comede
quod sufficiat tibi. ne
forte saciatus euomas
illud.

Raro infer pedem
ad amicum.

Subtrahe pedem
tuum de domo pro
ximi tui. ne for
te saciatus oderit te.

Iaculum et gladius et sa
gitta acuta homo qui lo
quitur contra proximum
suum testimonium
falsum.

Dens putridus et pes

lapsus. qui sperat super
infideli in die angustie.
et amittit pallium in die
frigoris

Acetum in nitro. et qui can-
tat carmina cordi pes-
simo.

Si esurierit inimicus
tuus. ciba illum. si sitit
potum da illi.

Prunas enim congregabis
super caput eius. et dominus
reddet tibi.

Ventus aquilo dissipat
pluvias. et facies tris-
tis linguam detrahentem.

Melius est sedere in ang-
ulo domatis. quam cum muliere
litigiosa. et in domo com-
muni.

Aqua frigida anime sitienti.
et nuntius bonus de terra
longinqua.

Fons turbatus pede. et
vena corrupta. iustus
cadens coram impio.

Sicut qui mel comedit
multum non est ei bonum. sic
qui scrutator est maies-
tatis opprimetur a gloria.

Sicut urbs patens et
absque murorum ambitu.
ita vir qui non potest in loquen-
do cohibere spiritum suum.

Quomodo nix in estate. et plu-
via in messe. sic indecens
est stulto gloria.

Nam sicut avis ad alta tra-
nsvolans et passer quo-
libet vadens. sic maledic-
tum frustra prolatum in
quempiam superveniet.

Flagellum equo et camus
asino. et virga in dorso
prudentium.

Ne respondeas stulto iux-
ta stultitiam suam ne efficia-
ris ei similis.

Quod stulto iuxta stul-
titiam suam ne sibi sa-
piens esse videatur.

Responde stulto iux-
ta stultitiam suam. ne
sibi sapiens esse
videatur.

Claudus pedibus et in-
iquitatem bibens. qui mi-
ttit verba per nuntium
stultum.

Quomodo pulchras frus-
tra habet claudus tibias.
sic indecens est in ore stul-
torum parabola.

Sicut qui mittit lapidem
in acervum mercurii. ita
qui tribuit insipienti
honorem.

Quomodo si spina nascatur
in manu temulenti. sic
parabola in ore stultorum.

Iudicium determinat ca-
et qui imponet stulto si-
lentium, iras mitigat.
Sicut canis qui reverti-
tur ad vomitum suum sic
imprudens qui iterat
stultitiam suam.
Vidisti hominem sapientem
sibi videri, magis illo
spem habebit stultus.
Dicit piger leo in via
leena in itineribus.
Sicut hostium vertitur in
cardine suo ita piger
in lectulo suo.
Abscondit piger manus
sub ascellas et laborat
si ad os suum eas conver-
terit.
Sapientior sibi piger
videtur septem viris lo-
quentibus sententias.
Sicut qui aprehendit
auribus canem sic qui
transit inpaciens commi-
scetur rixe alterius.
Sicut noxius est qui mit-
tit lanceas et sagittas in
mortem sic vir qui frau-
dulenter nocet amico suo
et cum fuerit deprehensus
dicit ludens feci.
Cum defecerit lingua
extinguitur ignis et
susurrone subtracto
iurgia conquiescunt.
Sicut carbones ad prunas
et ligna ad ignem sic homo
iracundus suscitat rixas.
Verba susurronis quasi
simplicia et ipsa perveniunt
usque ad intima ventris.
Quomodo si argento sordido
ornare velis vas fictile
sic labia tumentia cum
pessimo corde sociata.

De labiis suis intelligi-
tur inimicus.

Labiis suis intelligi-
tur inimicus cum in
corde tractaverit
dolos.
Cum submiserit vocem
suam ne credideris ei quoniam
septem nequitie sunt in
corde illius.
Qui operit odium fraudu-
lenter revelabitur mali-
tia eius in concilio.
Qui fodit foveam incidit
in eam et qui volvit lapi-
dem revertetur ad eum.
Lingua fallax non amat
veritatem et os lubricum
operatur ruinas.
Ne glorieris in crastinum
ignorans quid superven-
tura pariat dies.
Laudet te alienus et non
os tuum extraneus et non

labia tua.

Grave est saxum et onerosa arena sed ira stulti utroque gravior.

Ira non habet misericordiam nec erumpens furor et impetum concitati ferre quis poterit.

Melior est manifesta correptio quam amor absconditus.

Melior est manifesta correctio quam amor absconditus.

Meliora sunt vulnera diligentis quam fraudulenta odientis oscula.

Anima saturata calcabit favum. anima esuriens et amarum pro dulce sumet.

Sicut avis transmigrans de nido suo sic vir qui relinquit locum suum.

Unguento et variis odoribus delectatur cor et bonis amici consiliis anima dulcoratur.

Amicum tuum et amicum patris tui ne dimiseris. et domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tue.

Melior est vicinus iuxta quam frater procul.

Stude fili mi sapientiam et letifica cor meum ut possis exprobanti respondere sermonem.

Astutus videns malum absconditus est. parvuli transeuntes sustinuere dispendia.

Tolle vestimentum eius qui spopondit fidem pro extraneo. et pro alienis aufer ei pignus.

Qui benedicit proximo suo voce grandi de nocte consurgens maledicenti similis erit.

Tecta perstillantia in die frigoris. et litigiosa mulier comparantur.

Qui retinet eam quasi qui ventum teneat. et oleum dextere sue vocabit.

Ferrum ferro acuitur. et homo exacuit faciem amici sui.

Qui servat ficum comedet fructum eius. et qui custos est domini sui glorificabitur.

Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium. sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.

Infernus et perditio non replebuntur. sic et oculi hominum insatiabiles.

Quomodo probatur

Quo pbat' in conflatorio argentum et in fornace aurum. sic probatur homo ore laudantis.
Cor iniqui exquiret mala. cor autem rectum exquiret scientiam.
Si contuderis stultum in pila quasi tipsanas ferientem desuper pilo. non auferetur ab eo stultitia eius.
Diligenter agnosce vultum pecoris tui. tuos que greges considera.
Non enim habebis iugiter potestatem. sed corona tribuetur in generationem et generationem.

Apericio pratorum in sacramentis.

Aperta sunt prata et apparuerunt herbe virentes. et collecta sunt fena de montibus. agni ad vestimentum tuum. et edi agri pretium sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos. in necessaria domus tue. et ad victum ancillis tuis.
Fugit impius nemine persequente. iustus autem quasi leo confidens absque terrore erit.
propter peccata terre multi principes eius. et propter hominis sapientiam. et horum scientiam que dicuntur vita ducis longior erit.
Vir pauper calumnians pauperes. similis est imbri vehementi. quo paratur fames.
Qui derelinquunt implere legem laudant impium. qui custodiunt succenduntur contra eum.
Viri mali non cogitant iudicium. qui autem requirunt dominum animadvertunt omnia.
Melior est pauper ambulans in simplicitate sua. quam dives pravis itineribus.
Qui custodit legem filius sapiens est. qui autem pascit comessatores confundit patrem suum.
Qui coacervat divitias usuris fenore liberali in pauperes congregat eas.
Qui declinat aurem suam ne audiat legem oratio eius erit execrabilis.

De deceptore iustorum.

Qui despicit iustos in via mala in interitu suo corruet. et simplices possidebunt bona eius.

68

Sapiens ſibi uidetur uir di-
ues· paup autez prudens
ſcrutabitur euz·
In exultatione iuſtoꝝ multa
gloria eſt· regnantibus im-
pijs ruine hominuz·
Qui abſcondit ſcelera ſua
non dirigetur· qui autem
confeſſus fuerit· et relin-
querit ea· miāz cōſequetᷣ·
Beatus homo qui ſemꝑ eſt
pauidus· qui uero mentis
eſt dure corruet ī maluz·
Leo rugiens et urſus eſu-
riens princeps impius
ſuper ꝑplm pauperem·
Dux indigens prudentia
multos opprimet ꝑ calum-
niam· qui autem hodit a-
uaritiam longe fient di-
es eius·
Hoīez qui calūniatur aīe
ſanguinez ſius· ꝗ ad lacuz
fugerit nemo ſuſtinet·
Qui ambulat ſimpliciter
ſaluus erit· qui ꝑuerſus
ingreditur uijs concidet
ſemel·
Qui operatur terraz ſuā
ſaturabitur panibus· qui
ſectatur otiuz replebitur
egeſtate·
Vir fidelis multuz lauda-
bitur· qui autem feſtinat
ditari nō erit innocens·
Qui cognoſcit in iudicio
faciem· nō facit bene iſte·
et pro bucella panis de-
ſerit ueritatem·
Vir qui feſtinat ditari· ⁊
alijs inuidet ignorat·
ꝙ egeſtas ſupueniet ei·
Qui corripit hoīez· graāz
poſtea inueniet apud euz·
quaz ille qui ꝑ lingue bla-
dimenta decipit·
Qui ſubtrahit aliquid a
patre ſuo et matre· ⁊ dicit
hoc nō eſt peccatuz parti-
ceps homicide eſt·
Qui ſe iactat et dilatat·
iurgia concitat·
Qui ſperat in dn̄o ſana-
bitur·
Qui confidit in corde ſuo
ſtultus eſt· qui aūt graditᷣ
ſapienter· iſte laudabitᷣ·
Qui dat pauperi· non ī-
digebit·
Qui deſpicit deꝑcantem·
ſuſtinebit penuriam·
Et cuz ſurrexerint impij·
abſcondentur hoīes·
Cuz illi perierint multip-
licabuntur iuſti·
Viro qui corripientez dura
ceruice contemnit· repē-
tinus ſupueniet interitꝰ·
et euz ſanitas nō ſeqtur·
In multiplicatione iuſtoꝝ

letabitur uulgus. cum
impii sumserint principa
tum gemet populus.
Vir qui amat sapientiam leti
ficat patrem suum. qui autem
nutrit scorta perdet sapientiam.
Rex iustus eriget terram.
uir auarus destruet eam.
Homo qui blandis fictis
que sermonibus loquitur
amico suo. rete expandit
pedibus eius.
Peccantem uirum iniquum
inuoluet laqueus. et iu
stus laudabit atque gau
debit.
Nouit iustus causam pau
perum. impius igno
rat scientiam.
Homines pestilentes dissip
ant ciuitatem. sapientes
uero auertunt furorem.
Vir sapiens si cum stulto
contenderit. siue irasca
tur siue rideat. non in
ueniet requiem.
Viri sanguinum oderunt
simplicem. iusti autem
querunt animam eius.
De stulto totum spiri
tum proferente.
Totum spiritum su
um profert stul
tus. sapiens di
fert et reseruat in posterum.

Princeps qui libenter au
dit uerba mendacii. omnes
ministros habet impios.
Pauper et creditor obuia
uerunt sibi. utriusque illu
minator est dominus.
Rex qui iudicat in uerita
te pauperes. thronus eius
in eternum firmabitur.
Virga atque correptio tri
buant sapientiam.
Puer autem qui dimittitur
uoluptati sue confundet m
atrem suam.
In multiplicatione impiorum
multiplicabuntur scelera.
et iusti ruinas eorum ui
debunt.
Erudi filium tuum. et refri
gerabit te. et dabit delici
as anime tue.
Cum prophetia defecerit. dis
sipabitur populus.
Qui custodit legem beatus
est.
Seruus uerbis non potest
erudiri quia quod dicis intelligit.
et respondere contempnit.
Vidisti hominem uelocem ad
loquendum. stultitia ma
gis speranda est quam illius
correptio.
Qui delicate nutrit a pu
eritia seruum suum. postea
illum sentiet contumacem.

Vir iracundus provocat rixas · et qui ad indignandum facilis est · erit ad peccata proclivior ·

Superbum sequitur ignominia · et humilem spiritu suscipiet gloria ·

Qui cum fure participatur hodit animam suam · adiurantem audit · et non indicat ·

Qui timet hominem cito corruet · qui sperat in domino sublevabitur ·

Multi requirunt faciem principis · et a domino egreditur iudicium singulorum ·

De iustis et impiis invicem se abhominantibus ·

Abhominantur iusti virum impium · et abhominantur impii eos qui in recta sunt via ·

Verbum custodiens filius extra perditionem erit ·

Verba congregantis filii vomentis ·

Visio quam locutus est vir cum quo est deus · et qui deo secum morante confortatus ait ·

Stultissimus sum virorum · et sapientia hominum non est mecum ·

Non didici sapientiam · et novi sanctorum scientiam

Quis ascendit in celum atque descendit · quis continuit spiritum in manibus suis · quis colligavit aquas quasi in vestimento ·

Quis suscitavit omnes terminos terre quod nomen est eius · et quod nomen filii eius si nosti ·

Omnis sermo domini ignitus ·

Omnis sermo domini ignitus clipeus est sperantibus in se ·

Ne addas quicquam verbis illius · et arguaris inveniaris que mendax ·

Duo rogavi te ne deneges michi antequam moriar ·

Vanitatem et verba mendacia longe fac a me ·

Mendicitatem et divicias ne dederis michi · tribue tantum victui meo necessaria ·

Ne forte saturatus illiciar ad negandum · et dicam quis est dominus · et egestate compulsus furer · et periurer nomen dei mei ·

Ne accuses servum ad dominum suum · ne forte maledicat tibi et corruas ·

Generatio que patri suo
maledicit· et que matri
sue nō benedicit·
Generatio q̄ sibi munda
videtur· et tn̄ nō ē lota
sordibus suis·
Generatio cui9 excelsi sūt
oculi· et palpebre eius ī
alta subrecte·
Generatio q̄ pro dētibus
gladios hīt· et cōmanduca-
uit molarib9 suis ut co-
medat inopes de terra
et pauperes ex hōibus·
Sanguisuge due sunt
filie· dicentes affer· affer·
Tria sunt īsaturabilia·
et quartuz quod nūquā
dicit sufficit·
Oculuz qui subsannat
patrez· et qui despicit pā-
tuz matris sue· effodiat
euz corui de torrentib9·
et comedēt illuz filij aq-
uile·

De via difficili aquile·
nauis· colubri· et reliq̄z·

Tria sūt difficilia
michi· et quar-
tuz penitus ig-
noro·
Via aquile in celo· Via
colub' sup terraz· Via na-
uis in mari· et via viri
in adolescentia·

Talis est et via mulier-
is adultere· que comedit
et tergit os suuz et dicit
nō suz operata maluz·
Per tria mouetur terra·
et quartuz nō potest sus-
tinere·
Per seruuz cuz regnaue-
rit· p stultuz cuz saturat9
fuīt cibo· per hodiosaz mu-
lierez cuz in matrimonio
fuerit assumpta· et an-
cillaz cuz heres fuīt dn̄e
sue·
Quatuor sūt minima
terre· et ipa sūt sapiēti-
ora sapientibus·
Formice ppl's infirmus·
qui pparat in messe cib-
um sibi·
Lepusculus plebs inua-
lida· qui collocat in petra
cubile suum·
Regez locusta nō hīt· et e-
greditur uniuersa per
turmas suas·
Stelio manibus nititur·
et moratur in edib9 regis·
Tria sunt que bene gra-
diuntur· et quartuz qd̄
incedit feliciter·
Leo fortissimus bestiaz·
ad nulli9 pauebit occ-
ursum·
Gallus succinctos lubos·

et aries · nec est rex qui resistat ei · et qui stultus apparuerit · post quam elevatus est in sublime ·

Si enim intellexisset ori suo · imposuisset manum ·

Qui autem fortiter premit ubera ad eliciendum lac · exprimit butirum ·

Et qui vehementer emungitur · elicit sanguinem ·

Et qui provocat iras · elicit discordias ·

Sacramentum de muliere forti ·

Visio qua erudivit eum mater sua ·

Quid dilecte mi · quid dilecte · uteri mei · quid dilecte votorum meorum ·

Ne dederis mulieribus substantiam tuam · et divitias tuas · ad delendos reges ·

Noli regibus o lamuel · noli regibus dare vinum · quia nullum secretum est ubi regnat ebrietas · ne forte bibant · et obliviscantur iudiciorum · et mutent causam filiorum pauperis ·

Date siceram merentibus · et vinum hiis qui amaro sunt animo ·

Bibant et obliviscantur egestatis sue · et dolores non recordentur amplius ·

Aperi os tuum muto · et causis omnium filiorum qui pertranseunt ·

Aperi os tuum · decerne quod iustum est · et iudica inopem et pauperem ·

Retributio de fructibus manuum et laus ex operibus ·

Mulierem fortem quis inveniet · procul et ultimis finibus pretium eius ·

Confidit in ea cor viri et spoliis non indigebit ·

Reddet ei bonum et non malum · omnibus diebus vite sue ·

Quesivit lanam et linum · et operata est consilio manuum suarum ·

Facta est quasi navis institoris · de longe portans panem suum ·

Et de nocte surrexit · dedit predam domesticis suis · et cibaria ancillis suis ·

Consideravit agrum et emit eum · de fructu manuum suarum plantavit vineam ·

Accinxit fortitudine lum-

bos ſuos. et roborauit
brachiuz ſuuz.
Guſtauit et uidit. quia
bona eſt negotiatio eius.
nō extinguetur in nocte
lucerna illius.
Manuz ſuaz miſit ad for-
tia. et digiti eius apre-
henderunt fuſum.
Manuz ſuaz aperuit in-
opi. et palmas ſuas ex-
tendit ad pauperez.
Non timebit domui ſue
a frigore niuis. omnes
enim domeſtici eius ueſti-
ti ſunt duplicibus.
Stragulaz ueſtez fecit ſi-
bi. biſſus et purpura in-
dumentuz eius.
Nobilis in portis uir eius.
quando ſederit cum ſenatori-
bus terre.
Sindonez fecit et uen-
didit. et cinguluz tradi-
dit chananeo.
Fortitudo et decor indu-
mentuz eius. et ridebit
in die nouiſſimo.
Os ſuuz aperuit ſapiē-
tie. et lex clementie in ling-
ua eius.
Conſiderauit ſemitas
domus ſue. et panem
ociosa nō comedit.
Surrexerunt filij eius.

et beatiſſimaz predicaue-
runt. uir eius laudauit
eam.
Multe filie congregauer-
unt diuitias. multe fece-
runt potentiaz. tu ſuper-
greſſa es uniuerſas.
Fallax gratia et uana est pul-
chritudo. mulier timens
dominum ipſa laudabitur.
Date ei de fructu manu-
um ſuarum. et laudent
eam in portis opera ſua.
Explicit liber prouerbio-
rum. Iesus. Maria. Deo gratias.

Incipit liber ecclesiastes.

Verba eccle-
siastes filii
david reg-
is ierlm.

Oritur sol et occidit. et
ad locum suum reverti-
tur.

Non saturatur oculus
visu. nec auris imple
tur auditu.

Perversi difficile corrig-
untur. et stultorum i
finitus ē numerus.

Omnis eñ homo qui co-
medit et bibit et videt
bonū de labore suo. hoc
donū dei est.

Melius est pugillus cū
requie. q̄ plena utraq
manus cū labore ⁊ aff
lictione animi.

Melius ergo est duo si
mul esse. quā unū.

Habent enim emolum-
entū societatis sue.

Si unus ceciderit ab al-
tero fulcietur. Ve soli.

Melior est puer paup
et sapiens rege stulto ⁊
sene. qui nescit previde-
re in posterum.

Multo eñ melius ē non
vovere quā post votū
promissa non reddere.

Avarus nō implebitur
pecunia. et qui amat
divitias fructū non
capiet ex eis.

Melius est videre quod
cupias. quā desiderare
quod nescias.

Melius est nomen bo-
nū. quā unguenta
preciosa.

Melius ē ire ad domū
luctus. quā ad domū
convivii.

Cor sapientū ubi tri-
sticia est. et cor stultoꝝ
ubi leticia est.

Melius ē a sapiente corri-
pi. quā a stultoꝝ adula-
cione decipi.

Melior est finis orōis.
quā principiū.

Melior est paciens ar-
rogante.

Ne velox sis ad irascend-
um. q2 ira in sinu stul-
ti requiescit.

Sicut eñ protegit sapia.
sic protegit pecunia.

Non ē eñ hō iustus i tra
qui faciat bonū. ⁊ nō
peccet.

Virū de mille unū re-
peri. mulierē ex omni-
bus non inveni.

Qui custodit preceptum
non experietur quicquam mali.
Tempus et responsionem
cor sapientis intelligit.
Melior est canis vivus leo-
ne mortuo.
Melior est sapientia quam arma
bellica.
Qui fodit foveam incidit
in eam. et qui dissipat sepem
mordebit eum coluber.
Verba oris sapientis gratia.
Labor stultorum affliget eos
qui nesciunt in urbem
pergere.
Ve tibi terra cuius rex est
puer. et cuius principes in
mane comedunt.
Beata terra cuius rex nobi-
lis est. et cuius principes ve-
scuntur in tempore suo ad refi-
ciendum. et non ad luxuriam.
In cogitatione tua regi
ne detrahas.
Et in secreto cubili tui ne
maledixeris diviti. quia
avis celi portabit vocem
tuam. et qui habet pennas
annuntiabit sententias.
Qui observat ventum non
seminat. et qui considerat
nubes numquam metet.
Quomodo ignoras que sit
via spiritus. et qua ratione compin-
gantur ossa in ventre pre-
gnantis. sic nescis opera
dei qui fabricator est omnium.
Mane semina semen tuum.
et vespere ne cesset manus
tua. quia nescis quid magis
oriatur hoc aut illud. et si
utrumque simul melius erit.

Incipit liber sapientie.

Diligite iustici-
am qui iudi-
catis terram
sentite de domino
in bonitate. et in simplici-
tate cordis querite illum.
quoniam invenitur ab hiis qui
non temptant eum.
Perverse enim cogitationes
separant a deo. probata
autem virtus corripit in-
sipientes.
Quoniam in malivolam animam non
introibit sapientia. nec habi-
tabit in corpore subdito
peccatis.
Custodite ergo vos a mur-
muratione que nichil pro-
dest. et a detractione par-
cite lingue. quoniam sermo obscu-
rus in vacuum non ibit.
Os autem quod mentitur oc-
cidit animam.
Sapientiam enim et disciplinam
qui abicit infelix est.
et vacua est spes illorum.
et labores sine fructu. et

inhabitabilia opera illoꝝ
ſunt.
Melior eſt ſapiā q̄ uires.
et uir prudens magis
quam fortis.
Fortioribus autē fortior
inſtat cruciatio. Ad uos
ergo reges ſunt hij ſer-
mones mei.
Unus ergo introitus eſt
omnibus ad uitā. et ſimi-
lis exitus.
Incipit liber filij iheſu
ſirach..
Omnis ſapiā a
dño deo eſt. et
cū illo fuit ſe-
per. et eſt ante
euum..
Prior omnū creata ē ſapiā
et intellectus prudentie
ab euo.
Fons ſapiē uerbum dei
in excelſis. et ingreſſus
illius mādata eterna.
Timenti dnm̄ bene erit in-
extremis.
Initiū ſapiē timor dñi.
Plenitudo ſapiē timere
deū. et plenitudo a fruc-
tibus illius.
Corona ſapiē timor do-
mini. replens pacem
et ſalutis fructum.
Radix ſapiē eſt timere
deū. rami enim illius
longeui.
Timor dñi expellit pctm̄.
nā qui ſine timore eſt
non poterit iuſtificari.
Sapiā enī et diſciplina
timor domini.
Ne fueris incredibilis
timori dñi. et ne acceſſe-
ris ad illū duplici cor-
Inclina aurem tuā de.
et excipe uerba intellec-
tus. et ne feſtines ī tpē
obductionis. ſuſtine ſu-
ſtentationes.
Coniungere deo et ſuſtine.
ut creſcat in nouiſſimo
uita tua.
De duplici corde ī labijs
ſcelestibus. et manibus
malefacientibus. et pec-
cati terrā ingredienti
duabus uijs.
De diſſolutis

73

Ꝺe cenſuris
eccleſiaſticis
aliqd ⁊ cōpe-
dioſe ꝑmodu-
lo nr̄e intellig-
entie · Declarare uolētes
ſcd̄m̄ Iuriſtas et theologos
ab excōicatōe incipiendū
eſt · et ꝑmo quid ſit exco-
municatio · 2º de minori · 3º
de maiori · aliquid declara-
bitur · Et quo ad ꝑmum ·
et notandū Qꝫ excōicatº
ē ſeparatio a cōmunione fideliū ·
quo ad fructus · ſ · ſpiritu-
alia ⁊ generalia ſuffragā-
a · ſ · ſacramenta · Itē excoº
eſt a quilibet licita cōmuni-
one · ſ · diuinorū ⁊ a quolibꝫ
legiptimo ⁊ cōuerſatiuo
actu ſeperatio · Scd̄o nota
Qꝫ tū ſcd̄m theologos ⁊ Ca-
nonicos due ſint excōi-
cationes · vꝫ maior ⁊ mīor ·
Excōicatº maior ē ꝓprie
excōi et ſibi cōpetit dup-
lex diffinitio ſuperius data
nā ipa ſola ſepat a cōm-
unione et a ſacramentis ·
minor nō ſolū a ſacramē-
tis et ideo ē ī ꝑfecta excoº
Qꝫ ſibi cōpetit imꝑfecta
diffinitio · 3º · nō qꝫ ꝑ ex-
cōicatis orōm tn̄ cōi-
ſare nō licet ſicut ī miſſa

quia cū ſint/ p̄ciſi ab
eccleſia tanq̄ꝫ membra p-
utrida excludūtur niſi
ī paraſceue · Speciales
aūt orōes poſſunt pro
eis fieri ut ad penitenti-
am reducantur · Item
nō · Qꝫ excoº debet eſſe ī
eccleſia dei ut illud quod
eſt pecus peſtiferū ex-
cludatur ne cōtagione
peſtifera plurimos affi-
ciat · vt dicit auguſt/ ·
prime ad chorinthios · cº
v · Et · ii · q · i · multi/ Itē
nō qꝫ nullus ab eccleſia dei
eſt/ precidendus qui nō
creditur coram deo eſſe ꝑ-
cāſiū · vn̄ nūqꝫ cōicatur
excoº maior niſi cū pcc̄o
mortali ut dicit ſcūs ·
Tho · et pet/ de pal' · d ·
18ª · ī 4º Sententiarū Itē
nō qꝫ requiritur qꝫ qui
excommunicatur nō ſit
ſolū in pcc̄o mortali
ſꝫ etiā cōtumaciā con-
currentē ut/ prefati
doc · eadē di · uolunt
ita tanqꝫ iudex qui exco-
municat contumacē
ſi viderit eū cōtumaci-
ter perſeuerare poteſt
eū abſoluere ſi expedierit
ſaluti ſue cū excoº · me

dicitur sit ut hat desen.
exco. medianalis. li. v.
et ibi. p. lo. an. post fz
Thomaz et ht in. Cle-
ricos. de cohitacoe clerico-
rum et mulierum. Sup est
ad huc de excoe minori p
aucta dicere. Et pmo no-
tanduz est q exco mior
est in ecclesia dei ut patz.
xi. q. 3. c. Sicut aplohi
et habetur originaliter.
pa ad chorin. v. c. et xxiiij
q. 1. c. omnes. et habetur
originaliter in canonica
ba. Johis Itez xi. q. 3. Cuz
excoto. Item nonduz q ex-
co minor no tran sit in
terciaz psonam ita q p-
ticipans cuz excoicato exco-
municacoe minori incurrit
aliquaz excoicacoez pquo
fac. xi. q. 3. qm multos.
It notanduz q 4or modis
aliqs potest participare
cuz exco. maiori excoica-
cione. p. in crimine pp q
est excoicatus. et talis par-
ticipans incurrit eandez
sententenciaz. dans sibi
consiliuz auxiliuz ul fauo-
rez. ex. de sen. excois. Si
concubine. et c. nup. 2o
mo in crimine alio et tuc

non incurrit sentenciam
s peccat mortaliter. a Roma.
p. c. Tercio mo in officio si-
ue in diuinis et tuc si no
est ignorancia q excusat
incurrit recipiens talez ex-
communicatuz. subspensio-
nem ab ingressu ecclie do-
nec satisfaciat ex de p-
uilegijs. c. Epoz. li. vi.
Nec est irregularis s inci-
nus irregularitatis quia
aut idez tempus si psum-
serit diuina exequi incur-
rit Regularitatez ex. de sen.
exc. 5. li. vi. so. cuj. 4o i
familiari conuersatione
et tuc soluz incurrit mi-
norez potest talis excoi-
cari excoicatoe maiori. Sta-
tim prius amonicione le-
gitima cuz expressione ppi
nois ex. codez c. Statutu
li. vi. et. c. Constitucione
It nota q qui participat
cuz excommunicato et si i-
currit maiorez no tame
pctz mortale nisi in 4or
casibus 2m scz Thomaz.
in 4o sentenciaz et alios
doc. pmus casus i crime.
2s in diuinis. 3s i contem-
ptu ecclesiastice disciplie.
4s pp preceptuz. It 2o e ui-
dendum q in quinqz casibus

aliqs potest partitipare
nō incurrendo aliquam tē-
suram. vn̄ v̄sus. Utile lex
humile res ignorata neces-
se. ut colligitur. xi. q. 3. c.
qm̄ multos Et ꝑ sup v̄bo
utile. i. ad utilitatem excōi-
spiritualem ut in predicatōe
ul' exortatione ex̄ de-
sen excōis. Responsio et. c.
Cum uoluntate et ꝓ utili-
tatem temporalem. ptiripāre-
tis. ex̄. eodem si uēr ymo po-
test ad iudicium trahi. de
iudicijs. c. intelleximus
et sim. docto. ꝓ. utilita-
tem spūalem ptiripantis.
si ad aliud commode recur-
rere non potest etc.
Jt sup ūbo lex. i. lex mat-
monij q2 uxor cum marito
excōicato ptiripans excusa-
tur. Argumentum. vij. q.
j. Sicut. Sec aut̄ simile
fuerit excōicata q2 vir pōt
cogere eam. Jt sup v̄bo. humi-
le. i. ꝓ subiectos ut filij
familias subcura pris ad
huc manētes cum pre. mo-
nati cum abbate. Clerici
cum epō. vel illi qui sūt ad
eius seruitium deputati. Sz a-
lij nō. q3 de c. miram9
Rustici et agricultores.
si postq̄ cum patrono pac-
tum fecerūt patrono incurrat
excōicatōem alias secus. Jt de
famuli matres et hui9 modi
ancille sui desen. excōis. c.
si uēr fres pres cum filijs excō-
municatis si tn̄ eos īducat
ad absolutōem alias nō. argm̄.
xxvij. q. i. de filia uassalli
cum dn̄o. Armigeri cū mili-
te mercenarij si aliter como-
de nō possīt res suas expedi-
Jt sup ūbo rex ingnorata.
i. ingnorantia facti excusat.
ex̄. de clerico excōicato mini-
strante apostolice Jtem si est
ingnorantia iuris ī illo.
qui tenetur scire et pōt nō
excusat. Sz si leuis fama sit
ul' ab emulo audiatur q ali-
quis sit excomunicatus te-
nemus ipsum uitare. xi. q.
3. Nō solum uero si cō staue-
rit aliquem fuisse excōicatū
et inde p mensem ul' menses
nobis occurrat et nō consta-
uerit fuisse absolutum. sicut
nō esset si vir est timoratus
et bonus possumus cum eo pti-
tipari psuponēdo fuisse ab-
solutum. sicut si nō esset tal'
condicionis. vi. q. ij. si tantum
et. c. sequēti. Jt sup ūbo ne-
cessitatis. i. ꝓ necessitatem
uictu ul' uestitu excōicati
ul' ptiripātis. xi. q. 3. Qm̄

multos· It(em) nō· 3º· Q(uod) qn
q(ue) caſibus ul' p(ar)ticipatio-
nibus· quis p(ar)ticipando
incurrit, excoīcatōz mi-
norē ut eligitur· xj· q·
3· cū excommunicato· Vñ
v(er)sus· Os· orare vale +
coīo mensa negatur·
Sup v(er)bo· os· i· i locutōe
i caſu nō conceſſo ⁊ simili-
dinis doc· i reſcribendo
literas q(uod) ē qn̄ una locu-
tio q(uod) sic intelligitur vo-
luntatē alicui(us) pl(ur)iter,
sicut plocutōz· It(em) sup v(er)bo·
Orare· i· in orationibus
cōib(us) ut in ecclia ul' miſ-
ſa non debem(us) cū exco-
municatis p(ar)ticipare tn̄
hoc intelligitur cū distin-
ctione q(uod) si sūt occulti de-
bemus occulte et caute
eos vitare ne alijs sua
excomunicatio manife-
stetur· vj· q· ij· c· si dan-
tur· / si aūt fuerit mai-
festū ul' publicū ⁊ tūc
ul' venit i p(ri)ncipio miſ-
ſe ul' post inceptū cano-
nē· Si venit i p(ri)ncipi-
o miſſe tūc oēs debent re-
cedere et Sacerdos si
vult· xxiij· q· j· c· Oēs·
Si aūt venerit post in-
ceptū canonē tc̄ oībus

alijs recedentib(us) solus ſa-
cerdos cū ministro ul' cle-
rico si nō celebrat miſſā
cantando, remaneat usq(ue)
ad aſſumtionē eucaristie
qua aſſumtione f(ac)tā si ille
adhuc p(er)severat illic stare,
Debet sacerdos ad ſatiſfacē
reciti ⁊ ibi p⁹ coīoēz ꝯple-
7ª· q· 1· c· Nichil· Itē sup
v(er)bo vale· i· ut q(ui)s nō salu-
tet, nec resalutet excōica-
tū, pōt tn̄ s(ecundu)m guilielmū
ad fugere et aliqd labijs
palpitare voce depreſſa
nō tn̄ cū aliquo verbo ſa-
lutacōis ⁊ maxīe qn̄ eēt
talis excōicat(us) aliq(ui)s mag-
nus dn̄s q(uod) pene sūt re-
stringende ⁊ nō amplia-
de· It(em) sup v(er)bo Cōe· i· i acti-
bus legittimis nō eīz q(ui)s
pōt cū excōicato sine i(n)cur-
su excōicatōis minoris co-
tractū face, q(uod) si fecerit +
secundū cōēz opinionē
contractus tenebit ⁊ va-
lebit, nō tn̄ excōicat(us) pōt
p(er) illū ꝯtractū age nisi +
post absolutionē, Verū-
tamen qui debitor ē pōt
ipi excōicato p(ro)p(ter) ꝯventi-
onē an excōicatōz factā
t(em)p(or)e excōicatōis suū debitū
reddē q(uod) ut sic videtur fuiſ'

conditionis et subditus pro illo
debito suo creditori . pro quo
facit . xi . q . 3 . c . Quoniam mul-
tos . Item supra in verbo . Mensa .
i . Comestio et dormitio in
eodem lecto . [illegible] ad mensam
aduenire [illegible] excommunicatus et si
quidem sit occultus non debet
aliquis surgere quia non debemus
reuelare peccatum alterius si autem
est manifestus tenetur sur-
gere siue debet surgere de ea-
dem mensa potest tamen in eadem
domo et in alia mensa come-
dere nisi forte sit commune
quia multe mense in vno con-
uiuio pro una mensa repu-
tantur . Item nota quod excommunicatus
excommunicatione maiori debet aliquis
excommunicatus vitare nam si
ex contemptu fecerit de no-
uo aliud peccatum mortale com-
mittit et hoc secundum hostiensem et ceteros .
Quarto principaliter no-
tandum est quod excommunicatio mi-
nor non solum ab iure . xi .
q . 3 . c . Sicut apostoli . et sequen-
tibus . sed et potest esse ab ho-
mine et non solum pro totum
aliam sed pro quacumque alia cul-
pa . Extra de officio ordinarii .
c . cum ab ecclesiarum . Item nota
Effectus excommunicationis minoris est
separare a sacramentis tantum . nam
suscipiens sacramenta sine

absolutione peccare morta-
liter sciens si confert sacramen-
ta nam secundum doctores ut communiter tenetur .
excommunicatio minor separat a sa-
cramentis passiue et non
actiue quia si scienter eligatur
qui est excommunicatus excommunicatione
minori irritanda vel annullan-
da est electio . extra de clerico ex-
communicato ministrante . c . si ce-
lebrat . Item ab excommunicatione minori
potest potest absoluere quilibet proprius
sacerdos ita quod ab aliis presbyteris
potest ipsum absoluere similiter
poterit ab excommunicatione minori .
extra de sententia excommunicationis . c . Nuper Item
si aliquis est excommunicatus excommunica-
tione minori absoluendum aliud
ab excommunicatione minori . valet . extra
de sententia . excommunicationis . c . duobus . nam
effectus sacramenti non im-
peditur si aliquis excommunicatus mi-
nori excommunicatione conferat sa-
cramentum . quicumque malefaciat
quia dominum tuam domine decet sancti-
tudo et cetera . Et hec pauca dic-
ta sufficiant de excommunicatione mino-
ri et cetera .

O excommunicatione
maiori aliquid
dicere incipi-
entes Relic-
tis excommunicationibus
a iure vel ab homine . Et exco-

municationib9 audiat uel
municationibus autem par-
ticularium diocesanorum et pui-
cialium capitulorum. De exco-
municatione a iure Conis breui-
ter exactabimus. Et p° de ex-
comunicatione papali. Siquis
suadente diabolo uiolentas
manus iniecerit in clericum.
17ª. q. 4. incurrit hanc exco-
municationem. Ubi p° ē nōn
dum q intelligitur ēt femi-
ninum genus in hoc. xbo q di.
Siqs ut pz p simile ex de
sen. excoicationis. C° mulie-
ris. Jt 2°. nō Ctem q qui
percutit ordinatum nō bapti-
zatum lz illud raro possit cō-
tingere. Jt ordinatum i mte
et rohatione absoluta q
esse raro contingit ut i glo.
ex. de baptismo. C maiorem
Jtem degradatum actualiter
ut de penis. C. degradatio.
li° vj°. nō incurrit excoicationem
Jt nō qd quicūqz pcusserit
ordinatum p saltum incurrit
maiorem excoicationem. Silr
qui pcusserit excoicatum et
hoc sm maiorem opinionem
Jt qui ipsemet aio irato per-
cusserit. diabolo suadente
facit. C. si nō lz. xxiij. q.
vª. Notandum aūt q siquis
detinuerit clericum auferē-
rem aliquid. siue ui siue fur-
tiue. et max° rem ppriam ut re-
stituat sibi rem suam nō incur-
rit. Secus aūt postqz ad ter-
minum destinatum ul ad cer-
tum locum asportauerit res
illas. qz tunc incurrit. Hoc
aūt p͛uilegio gaudent mo-
niales et earum cuersi ut pz
ex. de sen. excois. De monjali-
bus. Silr aūt religiosi et
eorum cuersi ēt nouicij gau-
dent hoc p͛uilegio ut pz
p. c. Religioso / eo. ti. li° vj°.
Jt nō q siqs pcusserit cle-
ricum sponte se subicientem
premeditata offensa sue incur-
rit excoicationem qzqz non sit
manus uiolenta ut p. c.
2m cotingit Ex. de sen. ex-
cois de ipso aūt clerico se
subiciente concordant plerū-
qz doctores q in primo ictu
nō incurrit excoicationem quia
nō pticipat i crimine cri-
minoso cum excoicato sz cū
illo qui debet excoicari sz
in 2°. et 3°. ictib9 sequenti-
bus incurrit excoicationem q
pticipat cum excoicato. ex.
de sen. excois. C. Si con-
cubine. Jt nō q siqs incar-
cerauerit ul uiolenter
retinuerit clericum in-
currit excoicationem. Ex. de-

sen · extois · c · iiii p q si forte
pp munitiatias quas ht cle-
ricus detineatur inclusus ut
sibi noceat suus inimicus · no
incurrit extoez · Duo enim
scdz doctores requiruntur ad
hec ut quis incurrat huius
ce modi censuraz · vz · animus
dolosus et perpetratio
fa · Jtz no q siquis clericus e i
domo mulieris recludatur
ad hec q sua fama denigret
incurrit censuraz scdz autez
si ad custodiaz sue fame · Jtz
no q siqs ratiaz het pcussio-
nez suo noie pperatam faciat ·
c · Cuqs de sen · extois · li · vj ·
et ibi · glo · notabilis ad hec
ucz · si auz siquis exterioribus
hac rationabiliter ut ibi et
bn · Jtz no q siquis no defen-
deret clericuz · qui pcutitur
incurrit excoicatoz · ut de sen ·
extois · quia · Cuz hec q si est
officialis · p · c · administra-
tores · xx · q · v · ad cuius offi-
ciuz spectat talis defendere
ul siquis alius sit transiens
qui uerbo suo posset clericuz
defendere et no defendit aio
doloso incurrit scdz · si alias
usf · Jtz et siqs expueret in
clericuz ul aquaz proiceret i
curreret excoicatoz · Jtez siqs
uestez clerici laceraret duz

eam indutaz tenet ul frenum
equi in quo residet clericus
tenuerit uiolenter · ul ipsuz
equz interfecerit duz clericus
in eo equitat incurrit exco-
municatoz et lz · sit pena
tn q i fauore clerici e debet
ampliari ut ire hodi · li · vj ·
Jtz siquis furatus fuerit cori-
giaz clerici dormientis scdz
aliquas no incurrit q no e
auz uiolentia · tn scdm opini-
onez aliquoz incurrit · Jtez
no q siquis fugiens inimi-
cuz deposuerit clericuz de
equo ut ipse ascendens suu
inimicuz comodius aufu-
giat insequentez ipz · si cir-
cumstantiis occurrentibus
no comittit pctz mortale ·
nec excoie incurrit · Jtz siqs
psequitur clericuz et ille cle-
ricus cadit cursu negligen-
tia ul impotentia et sibimet
nocet · psequens no incurrit
excoiez · Secus aut si pp se-
quentis uiolentiaz etc
Jtz no q siqs pcusserit cleri-
cuz i tedentez in habitu secu-
lari nesciens ee clericum
no incurrit i canonez · p · c ·
2m · Si uo co · ti · q si aliqs
intendens pcuti clericuz
pcutit secularez ul intendens
percutere secularez pcutit

Clericum · l3 aliqui dicant
q canonem incurrat tamen
aliqui dicunt et tenent q no · Item
siqs percutit clericum incedentem
in habitu seculari et nullum
clerici habentem signum amo-
nitum ter ut dimittat huius
modi habitum no incurrit
censuram · ut co · ti · C · conti-
git · Idem est dicendum de cle-
rico deferentem arma amo-
nito ter · co · ti p C · in audie-
tia · Idem de clerico i miscente
se tirannis ul' enormitatibus
et sine amonitione · p · c ·
cum no habeat · co · ti · Item siqs
Clericus negotia secularia
exerceat · et post trinam amo-
nitionem non desistat non
gaudet hoc privilegio ut · p ·
c · Sacerdotibus nec clerici
ul' monachi · Item siqs ioco-
se clericum percusserit non
incurrit · co ti · c · primo ·
ymo secundum theologos · 18 · d ·
4ª · Sententiarum libro · q
siquis turbatus in ioco per-
cusserit clericum ita tamen q
turbatio illa no sit cum
peccato mortali nec incurrit
censuram · Item magistri
patres seniores domini propin-
qui sive parentes · licet pater
et mater possunt clericos
in moribus verberare causa

correctionis et no incurrit cano-
nem · p · c · Cum voluntate co ·
ti · Dicunt tamen doctores q clericos
in sacris constitutos isti tales
no possunt verberare · Alij
tamen dicunt q sic saltem agri-
et parentes · dum modo fiat
causa correctionis et non
suadente diabolo ut s · Item
no q siqs percutit clericum
bigamum no incurrit cano-
nem quia bigami nullo pri-
vilegio clericali gaudent
ut in · c · vno · de bigamis
li° · vj° · nisi fuit i sacris vel
religiosus quia tunc gaudet
Item siquis percutit clericum
agredientem l3 cum moderа-
mine inculpate tutele
vim vi repellere quia omnia
iura hoc permittunt in · c · pe ·
Si uo · co · ti · ymo secundum doc ·
Siquis occiderit clericum
volentem eum occidere et no
posset aliter se defendere no
incurrit excommunicationem et siqs
defenderet suos consangui-
neos ul' res proprias sive con-
sanguineorum infra limites
agressive no incurrit hec
omnia intelligendo dum actu
agreditur clericus nisi for-
te semel incepit clericus et
de propinquo videt illum cle-
ricum velle agredi tunc mo-

derate potest se defendere
Item nota quod si quis percutit clericum
cum matre vel sorore vel uxo-
re vel filia scelus committen-
tem vel secundum doctores basia vel
amplexus abtractantem de pro-
pinquo non incurrit
censuram i. c. si non eo ti.
Immo si ipsa mulier huius
modi clericum percutiat non
incurrit censuram. Item si quis
percutit clericum de licentia pre-
lati sui vel ipse prelatus non incur-
rit censuram eo ti. c. ex te-
nore et c. universitatis nisi
committeretur laico ut per-
cuteret clericum tunc tam laicus
quam prelatus mandans incurrit
censuram nisi forte quia erat
incorrigibilitas et non posset
per clericum bene puniri tunc
enim permittitur prelato et ipsi
seculari vel laico p. c. ut
fame eo ti. Item nota quod secundum
Jeronimum duo sunt genera
hominum s. clericorum et
secularium. xii.ª q. i. c. duo.
Clerici dicuntur sive no-
tantur quia sorte electi sive
sorte domini quia et si antiquo
tempore in primitiva ecclesia in communi
debebant vivere nunc
autem possunt propria habere p. c.
Certe cadit ea. q. eodem
ti. in aliis aliis capitulis

preter religiosos qui tenentur
in communi vivere. Dimisso igitur
uno genere s. secularium de
alio genere s. clericorum pauca
ad presens dicamus. ubi sciendum
quod clerici gaudent privile-
gio personali et reali quia non
possunt coram iudice secula-
ri de criminalibus vel ci-
vilibus conveniri p. c.
de persona xi.ª q. i.ª et qui
percusserit eos excommunicatur.
xvii.ª q. 4.ª c. Si quis sua-
dente diabolo Qui autem sunt
isti clerici clarum habetur
xxvii. q. i.ª in c. ut lex
continentie quia omnes habentes
ordines sacros et ordines
minores et primam tonsu-
ram. Secundum doc. et moni-
ales et et conversi et
religiosi et eorum conversi
qui religiosi et religiose
tria substantialia vota
voverunt. Immo et novi-
tii clerici dicuntur et istis
privilegiis gaudent p. c. Re-
ligioso. de sen. excom. li.
vi.º Item persone ecclesiastice sunt
que sunt de tercio ordine
fratrum predicatorum fratrum
minorum fratrum heremitarum
s. augustini per eorum pri-
vilegia specialia. Item
nota quod clerici dimittentes

habituz et tonſuraz ſi ſūt
pfeſſi religioſi q̄ꝫ q̄ꝫ ſint a-
poſtate gaudēt iſtis priui-
legijs · Itē clerici excōicati
gaudent nō aūt degr̄dati
actualiter p · c · degr̄datio
q̄ꝫ · De penis · liº · vjº · preter
Religioſos bigamos ſūt
bigami p · c · vnicum q̄ꝫ
de bigamis · liº · vjº · preter
Religioſos Bigamos · Si-
cut clerici ſeculares ī ſacris
cōſtituti habituz ⁊ tonſurā
relinquūt ul' cōtrahant
matrimoniuz gaudent
priuilegio clericali ſi aūt
nō ſint ī ſacris ꝯſtituti
et ī miſcēt ſe negotijs ſe-
cularibꝰ ſe habituz ⁊ ton-
ſuraz relinquāt cꝫ tri-
na amonitione pmiſſa
nō gaudēt priuilegio cle-
ricali et ſi hn̄t uxorez
uirginez et deferāt ton-
ſuraz et habituz gaudēt
priuilegio clericali ut di-
cit · doc · de uita ⁊ honeſ-
tate clericoꝝ · c · finali · Et
ſi clerici in ſacris de facto
contrahāt matrimoniuz
gaudēt q̄ꝫ clerici rema-
nēt ſemp cuꝫ matrimoīo ·
ſit nulluz ipo iure quis
primo matrimonium ꝯtinuit
ſemeiz cenſēdū eſt · p · c

Sane · ij · De clericis cōiugatis
qꝫ nō bene · Itē nō qꝫ conuerſi ſeu
oblati Ecclijs ſecularizuꝫ ſi dant
ſe et ſua nō retinentes uſufruc-
tuz et deferūt habituz ī aliquo
ſigno diſtinctiuꝫ ab alijs ſecu-
laribus gaudēt dū mō non
interueniat fraus ul' dolus
que nemini debēt patrocinari ·
p · c · tue fraternitatis De cle-
ricis nō reſidentibꝰ et p · c · ī tel-
leximus de iudicijs · Itē hoſpita-
lia qꝫ loca pia ſūt gaudent ho-
ſpitalarij aūt niſi ſūt clerici
ul' oblati ut ſup̄ nō gaudent
Itē gaudēt Canonici regulares ·
Itē penitētes ſolēpniter · Itē tē-
plarij · Itē milites gaudētes Itē
heremite qui ab epō hītūz ſuſ-
ceperūt · De alijs heremitis
dubiuz ē · Itē ī mcluſati ⁊ ī clau-
ſi gaudent Et cōclusiue ſe-
cunduz · Bu · ī c · nullus de
foro cōpetenti Omnes regula-
riter uiuētes cenſen de ſunt
de foro eccleſie · lꝫ nō faciāt pfeſſi-
onem · qd' notanduz vltimo ⁊
ante quaz ulteriꝰ uadaꝫ nō
qꝫ lꝫ abſolutio excōis qꝫ ī iecti-
one manuuz ī clericuꝫ uiolē-
tuz dicitꝰ ſpectet ad papam
ī mediate ſūt tn̄ reliq caūs ī
quibus citra ſe appā abſolu-
tio haberi pōt · pmo qꝫ ſi ī peri-
culo mortis p · c · q̄ꝫ uis et c ·

a nobis. De sen. excom. quae
quidem capitula non solum intel-
liguntur iuxta notata per ar-
ticulum [?] infirmitatis sed etiam
in casu naufragii in turbel-
li mathinas [?] defendens
et breviter et semper quando
cumque immineret mortis
periculum quocumque accidat
casu sive naturaliter sive
accidentaliter sequitur [?]
contritione arcta quod si eum
contingeret quod periculum eva-
deret quod repraesentet se sedi
apostolice quod si postea implere
neglexerint recidat ea-
dem censuram. per c. Eos
de sen. excom. extra li. vi.
Secundus casus propter immunitatis [?]
De sen. ex. de cetero.
Tertius casus in hostia-
riis qui pretextu officii sui
levitus [?] percusserit clericum
et non animo deliberato. secus
autem si graviter et delibe-
rato animo. per c. si vero .1. de sen.
excom. Quarto in officia-
libus cum illis conditionibus
sicut in hostiario per predic-
tum [illegible] c. si vero. si autem offi-
ciales clericum maleficium [?]
retineant [?] non erat necessitate
periculo et acquisitione
prelati sui debent ipsum red-
dere. per c. ut fame. de sen.

excom. ymo etiam sine requisi-
tione quam citius potuerint
debent reddere et restituere cle-
ricum ipsi prelato quod intelligitur
quando prelatus non est presens.
quod si presens non debent ipsi secu-
lares clericum retinere nisi
de ipsius mandato cum ipsi non
habeant in alienam messem
falcem mittere. per c. scriptum
est. vi. q. iii. quod nota.
Quintus casus in monia-
libus per c. de monialibus
de sen. exc. Sextus casus in de-
ricis [?] qui eadem domo vesti-
tur et dormiunt per c. quam
de vita et honestate clerico-
rum. Septimus casus in impu-
beribus vel pueris per capi-
tulum .i. et per c. finale.
de sen. exc. Octavus ca-
sus in hiis qui non sunt sui
iuris ut servi per c. mu-
lieres eo. ti. et intelliga-
tur secundum doctores de servis
non ad tempus [illegible] [illegible] servi
nisi esset excessus enor-
mis. per c. Relatum eo. ti.
Nonus casus in regularibus
si ad invicem se percutiant. per
c. monachi. eo. ti. et si re-
gularis clericum secularem
verberaret. per c. Religio-
so. eo. ti. Decimus casus
in pauperibus qui mendicant

79

p. o. quam uis sen. etc. Vi-
deamus in hys qui sunt infir-
mi uel propter incomodum tem-
porale ad grauem infirmita-
tem deuenirent per pallega-
tam c. / quibus. xvj. In mu-
lieribus. xiij. in hys qui
habent membra trunca. xiiij.
in ualitudinarib9. p. c.
mulieres. 2. c. canonis autem
et c. quibus de sen. excom.
xv9. quando fit leuis iniuria
p c. peruenit eo. ti. s. de sen.
excois. Quo casu non quia re-
quiritur leuis iniuria me-
diocris et enormis. Quando cum
quis est leuis pot. catra sedem
aplicam absolutio haberi. Sic
in mediocri iniuria ut puta
Occasio clerici membri
multitudo. prelati uerbe-
ratio et refertur etiam ad platos
religiosorum ut abbates etc.
tunc non pot. citra sedem apos-
tolicam talib9 indulgere
nisi forte legatus de latere
qui intelligitur secundum doc.
Solummodo cardinalis nam alij
episcopi archiepiscopi et inferiores
non dicuntur legati sed
missi p c. de offi. legati
li. vi. Et isti forte p ecunt
in puincia ad quam mittu-
tur seu missi sunt. Peni-
tenciarij maiores in curia
Domini pont. huiusmodi abs-
oluere nisi interuenisset
occasio platorum uel corum
membrorum mutilatio.
quia tunc soli pape est reser-
uata absolutio. Et hec
sufficiant de prima excomuni-
catione maiori.

Secunda excomunica-
tio maior que
pape reseruatur
est de inuasoribus car-
dinalium et eorum fautori-
bus et de omnis siue regi-
bus potestatib9 qui contra
huiusmodi inuasores of-
ficium suum non exercent
diligenter. p. c. felicis.
de penis. li. vi. ubi etiam
preter excommunicationem ponun-
tur multe pene tempo-
rales in huiusmodi inuasto-
ribus et eorum filiis et
nepotibus ut est confisca-
tio bonorum et alia etc.
Item excommunicatio papalis est contra
illos qui inuasorum patri-
cinium uel balneum episcopos
et eorum defensores uel
fautores. p. Cle. si quis
de penis ubi primo nota
quod si hec non fiat suadente
diabolo non incurrit pu-
ta quod fiet causa defensi-
onis et patrie. Quia nunc

tii repellere oīa iura cla-
mant/ facit· c· ~~Si uero~~
~~et c~~ Significasti de hom-
icidio et· c· Si uero et· c·
ut fame de sen· excoīōis·
Item 2º nō q intelligitur
de epis etiaz si renūptia-
uerint/ lectioni nō aūt/
de illis qui si sūt electi
nō sūt/ ɔfirmati seu con-
secrati scd̄m ioh· Item· 3º
nō q defensores ꝛ fauto-
res et ī currūt/ huiꝰ de-
modi sensiaz si hoc fa-
ciūt/ ɔ conscientiaz uel
pretestu pecunie Secus
si fecerit ignoranter nō
credens q ille īcurreret
excoīcāez· Item nō q excō-
municatur quicūq
adheret/ heresi iaz dam-
nate ul̄ noniter adiuē-
te· p· c· 1· 24ª· q· 1· et scd̄m
ioh· et si oculte pluribꝰ
adhereant/ q quidez scd̄m
dn̄z petruz de palude ī
4º sinaz ītelligenduz ē
scilicz actu exteriori here-
sibus quis adhereat/·
Quom si solo actu īteriori
adherebit/ erit talis apd̄
deuz hereticus siue excō-
municatꝰ nō aūt apd̄
ecclaz que iudicat exte-
riora· p· c· vniciuū ut/

ecclesiastica beneficia sint/·
Item excoīcantur qui aliter
tenent/ de sacramentis quam
Romana teneat ecclesia·
ul̄ pdicāt· p· c· ad abolen-
daz de hereticis et ibi plene
p ioh· Et nō q lz absolutio
ab heresi ibi non reſuatur
expresse iure sedi aplice·
uidetur q ipi ordinario
possit/ incumbere ut p· c·
mp de sen· excoīs· tn̄ p pro-
cessuz annuale iuria se-
di aplice reſuatur ut· ī
patebit/· Item excoīcātur
fautores defensores et
receptatores hereticoruz
p· c· nouerit de sen· ꝛc·
Item excoīcantur qui cūq
huiusmodi hereticos seu
coz defensores ul̄ fauto-
res sepulture tradiderūt
p· c· quicūq de hereticis
liº vjº
Nec absolui debēt nisi p
prys manibus extumu-
lauerint/ talia corpora
et illa loca perpetua ca-
reant/ sepultura· Item
excoīcantur potestates
Rectores ɔsules et con-
similes offitiales Si nō
obediunt/ īquisitori he-
retice prauitatis super
inuestigatiōez ueri īqsitꝰ

80

hereticorum · Item excōicantur
p̄dc̄i offitiales si de tali cri-
mine cognouerint / cū hec
more ecclesiasticam ut de
hereticis ptotam · Itẽ p̄dc̄i
offitiales excōicantur si
nō receperint / ul' puniūt
hereticos sibi datos ab in-
quisitore · Itẽ si incarcera-
tos hereticos liberauerīt /
Itẽ si ɔtra offitium īquisi-
toris auxilium ul' fauorē
p̄stiterint · Et ultimo nō
q̄ si p̄dc̄i offitiales cū suī
cos illata pannum p̄mā-
serint / uelut heretici cō-
dēpnantur ut de hys oī-
bus plene habetur ī · c ·
ut offitium inquisitiōis ·
de hereticis · li° · vi° · q̄ nō ·
Itẽ nō q̄ īquisitore heretice
prauitatis si cā hodij lu-
cri tēporalis ul' amoris
ī ordinati p̄termittunt
executionem offitij sui ɔ
hereticos excōicantur · p ·
c · multorum ex̄ de hereticis
ī clemētinis · Et si p̄textu
offitij sui pecuniam ul' rem
q̄ ī pecuniam cōūti pōt ex-
torqueant / ul' ecclesiarum
bona ppt̄ delictum Clerici
fisto eccl̄e ɔmutare ul' dare
p̄sūmat excōicantur · p ·
c · nolentes ex̄ Co · ti · ī cle ·

et p̄m Joha · An · et Gesselh-
num h̄et / locum talis pena
qū faciunt / p̄textu offitij ·
alteri nō lz · male faciāt
et p̄ma excōicatōe nō pos-
sunt / absolui citra sedem
sedem aplicam · nisi ī articu-
lo mortis · Itẽ illi qui mit-
tuntur ordinationibus
et alienationibus ascitsina-
ticas factis excōicantur ·
p · c · p̄mū ex̄m · de scisma-
ticis facientes ēt publi-
ce ul' occulte ipīs scisma-
ticis siue ipi scismatici
excōicantur nec possūt
absolui citra sedem apli-
cam per processum annu-
ale curie · Item · qui cōtu-
maciter negant / ecclīam
romanam esse cap̄ ecclīe
et asserūt papam nō pos-
se cōdere canones sunt /
excōicati t̄c / Et quia cō-
temptores ecclie hic excōi-
cantur scīn · dec · notādū
ē q̄ duobus mōis dicitur
cōntemptores p̄mo mō
cū p̄tinaciter dicūt uel
asserūt / ecclīam dei uel ec-
clesiam romanam caput /
nō ēē et canones conde-
re nō posse ⁊ hij tales sᵗ
excōicati · Scismatici et
hētici p quo faciāt · C oēs

22^a. D. et. 25. q. 1. c. Vi-
olatores uero 2o modo sunt
contemptores cum non observant
canones et isti tales non sunt
excommunicati sed peccant mortaliter
si canones sunt in precepto. Si-
cut extra de celebratione mis-
sarum. p. c. Dolentes et pz.
hec. 14. q. 1. Circa finem
in c. quod proponitur. Item in-
cendiarii sacrorum locorum pu-
ta ecclesiarum uel cimiteriorum
ipso iure sunt excommunicati qui
postquam fuerint excommunicati non
potest citra sedem apostolicam
absolui p. c. tua nos. extra
de sen. excommunicationis et si fuerit
mulier secundum Jo. An. Incen-
diarii autem aliorum locorum sunt
excommunicati sed excommunicandi ut
pz p c. pessima. 23. q. ul-
tima. Incendiarii autem ali-
orum locorum postquam fuerint denun-
ciati secundum tutiorem opinio-
nem non possunt absolui ci-
tra sedem apostolicam Sed secundum
communiorem opinionem pos-
sunt. Et sicut dictum est de ec-
clesiis ita intelligitur de aliis
piis locis. Item et fractores
sacrorum locorum sunt excommunicati p.
c. Conquesti. extra de sen. excommunicationis
quod non debet intelligi de hiis qui
frangunt cruces in ecclesia uel
alia huiusmodi. Sed si suffo-
diant uel perforant murum fra-
gant serraturam uel vhetes
ita tamen quod si qui ingrediantur
ad furandum qui reperiunt hu-
iusmodi fracturam in seris
uel in portis uel in alio loco
ii. huius decretalis non sunt ex-
communicati. Item si quis falsa-
uerit literas papales est
excommunicatus p. c. ad falsariorum
extra de crimine falsi. a qua ex-
communicatione non possunt absolui
citra sedem apostolicam ut communiter
dicitur p. c. dura. extra eo. ti.
Si autem subrepticium fuit non
incurritur canonem sed bene
non debet inde comodum porta-
re. p. c. Super litteras extra de re-
scriptis. Vide in textu multas
penas contra falsantes litteras
papales. Item qui scienter
utuntur litteris falsariis
uel debitam diligentiam non
adhibuerint sunt excommunicati.
p. c. ad falsariorum eo. ti. Item
addentes uel corrigentes siue
destruentes aliquam sillabam
uel uerbum uel clausulam in litteris
uel bullis papalibus excommunica-
tur excommunicatione papali. per
processum curie nisi forte
essent tantum antique et
uetuste quod si radantur nulli
noceant ut utilitatem faciant
Item recipientes litteras apud

ſedez aplicaz ab alys q̃ ab illis
quibus i iusticiz ẽ officiu3 excõica-
tur p. c. Dura ex decrisi mne
falsi m. Jo. An. dicit q nunc te-
poris male obſuatur iniuria
iſta coſtitutio et papa ſciat et
tolleraț. Jt ex. de ſen. excois.
c. Nouerit excõicant obſer-
uantes ſtatuta 9 libertatez
eccſie ſiue facientes obſua-
ri talia ſtatuta. Libertas aut
eccſie itelligat ſcdm piuile-
gia ipi Eccſie adco ul' apa-
pa ul' ab imperatore gesſa
eldeo quidez ſicut qdcuqz li-
gauerit ſup terram. Jt q
inlegatis Et de p̃mitijs et
decimis dandis ab eccl'ia.
Jt q ilegatis ad pias cas ſuf-
ficiant duo teſtes p. c. pri-
mu3. Relatu ex. de teſtamẽ-
tis 2 de multis alys ab ipato-
ribus de imunitate eccliaz
et de mltis alys que i iure
ciuili ſũt diſpſa. Et hec q-
dez exc exquo papa ea3 ſibi
non reſuat ordinario ptī-
nebit ligat aut ſcdm ueri-
orem expoſitionez poſt
duos menſes apromulga-
tione dicte decretalis
Nondu3 ẽ ec q ſi fieret ſta-
tutu3 q ſolu3 in feſtiuitatib9
precipuis oblatio fiat eccle-
ſys ul' unu3 quatrenũ ſolu3

quis offerat. et nõ plus ul'
q aſinnus pannus intanto
ualore ul' tot cerei portetur
hec et 9 libertatez eccſie. Jt
redigentes ipublica3 for3
huiu9 mõi ſtatuta ſũt excõi-
cati. Sed aut ſi i priuatã
ul' ocultaz Statutarij et
et ſcriptores ipublica for-
ma3 ipo fcto ſt excõicati.
Sed poteſtates 9ſules et
rectores ſi ignorãt talia
ſtatuta eſſe excuſantur ad
arbitriu3 boni uiri et ſi
potuerint ſciuiſſe ul' nõ
ad arbitriu3 boni uiri ſte-
tur qñ i currũt excõ3 ul'
nõ. S3 poſtq̃ ſciuerint 2
ſcdz illa ſtatuta iudicaue-
rint ſt excõicati et nec
obſtat. C. graue ex de ſen.
excois. vbi uidetur ſetẽcia
ferẽda et nõ lata q ſunt
excõicati aiure et ſic ẽ ſen-
tentia lata aiure et excõi-
candi ab hoĩe et ſic ẽ ſnĩa
ferenda ab homĩe. Sed
ſi huiu9 modi poteſtates
et rectores. ſciant ſtatu-
ta eſſe / neſciant aũt an
ſint 9 libertatez eccſie. vtr
ſint excõicati ſũt opinio-
nes. Quidaz eni3 dicũt
q ad icurrendu3 excõicati-
onez tu3 requirat 9tumatia

vz q̄ cū hic nō sit cōtu-
matia q̄ nō sint excōi̇ti.
Alij aūt dicūt q̄ ignorā-
tia iuris cū nō excuset
ex̄. de Regulis iuris. li.
vj.o ul' Re. Ignorātia q̄
sūt excōicati. Consiliarij
aūt si eent tante aucto-
ritatis q̄ eoꝝ ꝯsilio pos-
sent statuta delere ul' de-
nouo fieri sūt excōiti.
si negligenter i hoc exti-
terint. Nec sufficiat dicē-
re uerbis Ego nō do ꝯsilium
ꝯ si efficaciter dolere
possint talia statuta. Re-
mis aūt de cōsiliarijs nō
p̄ncipalibꝫ q̄ sufficit eis
nō p̄bere adsensūz ꝛ con-
siliūz ꝛ nō dare fabam
nigraz. Jtē qui tēporalez
dominiūz hūt ꝛ suis
subditis p̄hibēt ul' int'-
dicūt ne clericis frumē-
tūz molant ul' panem
coquāt ꝛ huiꝰ mōi ul' ne
aliqe eis uendāt sunt
excōicati. ex̄ de immunita-
te ecclīastica. li.o vj.o C.
Eos qui nec sufficit dicē-
re q̄ nō sit ꝯ libertatē eccle-
sie exp̄sse q̄m tm̄ ualet
ac si exp̄sse esset ut p3.
C. plerique. 14a. q. 3a. Jtē
qui denouo usurpant
sibi denouo uacantium
ecclīaꝝ bona ul' ius patro-
natꝰ sūt excōicati. Ex. de
electione. C. gn̄ali. li.o vj.o
Et illud ibi dz denouo in-
telligitur a. 40. annis
citra. Jtē nō q̄ quicūq3 in-
pedierit ne litigatur in
foro ecclīastico de hijs q̄
ptinēt ad illud forūz ul'
s'cd'm iuris ul' antiquaz
ꝯsuetudinez sūt excōicati. p.
C. Q̄m. ex̄ de emu. eccle.
li.o vj.o et iuxta notata.
p. doc. ibidez nullo modo
debēt absolui nisi p̄us
satisfaciāt p̄ expēs interes-
se et dampnis q̄ si ab-
soluantur absolutio nul-
la ista facta aūt satisfac-
tione pōt ordinarius ta-
les absoluē quia papa
hoc sibi nō reſuat. Jtez
nōnullūz q̄ grauantes
seu ledentes p̄sonas ec-
clesiasticas q̄ nō elege-
rūt illos p̄ quibꝰ roga-
bat sūt excōicati. p. C. Si-
quis cuiuis. ex̄. de ele. li.o
vi.o Etiaz mandatarij
s'cd'z archidiaconūz sūt
excōicati p̄pter particupa-
tionez. Jtez nō q̄ illi qui
exigūt ul' extorquēt gui-
dagia ul' pedagia ꝛ silr

82

ſc'dz doc · datum ul' gabel-
las a pſonis eccleſiaſticis
ul' de rebus quas nõ cã
negationis deferũt ſũt
excõicati · p · c · q̃q̃ · ex de
cenſibus li° vj° · ſi ſunt
ſingulares pſone ſi aũt
ẽ cõitas ul' ciuitas icur-
rit interdictum negoti-
atio aũt itelligitur ſc'dz
doc · cum res ita itegra
uenditur ſicut empta
fuit & ſc'dz franciſcum
zaberellum timeri poteſt
de italia q ſit excõicata &
interdicta · Sz 9ſtitutio
facta i cõcilio Coſtancie mi-
tigat hec ubi declaratur
q niſi aliqui eſſent nõia-
ti excõicati nõ tenemur
uitare q3 9ſtitutio a plu-
rib9 tenetur q adhuc i
ſuo robore · Itẽ nõ q gra-
uantes eos qui ptulerũt
ſeñ excõis ſuſpẽſiõis ul'
interdicti ſi ſnia excõis
inodati i qua ſi pmãſe-
rint p duos menſes nõ
niſi ab aplica ſede poſſũt
abſolui ex · de ſeñ excõis
C · Quicũq3 · li° vj° · Itẽ
qui cõcedũt ul' extendũt
licentiã3 a repreſaliam
faciendã3 i pſonas eccle-
ſiaſticas ſunt excõicati ſi

ſunt pſone ſingulares ſi
aũt cõitas ſubiacet inter
dicto niſi i · menſe reuo-
catur · p · c · pignorationes ·
ex de iniurijs · li° vj° · Item
nõ q iponentes talias ſeu
gabellas ul' impoſitiones
clericis niſi amoniti reſti-
terint excõicantur ex · de
imunitate ecclia3 · C · nõ
minus & · C · Aduerſus · Ad
monitio aũt ſc'dz oſtien-
ſem ſufficit q ſemel fiat
Succeſſores aũt ſi infra
menſem nõ deleuerint tali-
a ſtatuta ſũt eadem ſnia
inodati q ſi nõ poſſunt
debent ſuis offitijs renũc-
tiare & hec ſc'dz · Jo · an · Fa-
cientes aũt talia ſtatu-
ta ul' talias ul' impoſitio-
nes nõ ante ſ3 poſtea ad-
moitionem ſuam ipo iure
ſũt excõicati · Itẽ pcuratō-
res p vim abſolutionem
a cenſura eccliaſtica exto-
municatur ex · de hijs q
vi metu · li° vj° · C · unico ·
Itẽ dñi temporales et ſi
fuerint clerici hñtes domũ
tpale ipedientes obſuari
interdictum puta tñ i ce-
lebratione miſſa3 fit a-
monitio q ſi interdicti uel
excõicati exeant phibet

ſunt excoīcati et nō excū-
tes et itez excoīcantur. p.
c. grauis ex. de ſn. excoīca-
tionis ī Clemētinis quaz
excoīcacoēz pp ſibi reſuat/
Jtez p̄tates rectores ⁊ qui
hn̄t p̄tatez ſtatuta ī ſtitu-
endi ſtatientes q̄ uſure
dentur ul' q̄ date nō repe-
tantur ſt̄ excoīti ex. de uſu-
ris. ī Cle. Ex grau. Suc-
ceſſores aut ſi. ī. tres me-
ſes nō deleuerint eadz
ſententiaz ſūt ī nodati
ex de iudeis et Sarracēis.
c. ad liberandū ⁊ p ex.
va. Clemētis. quelibet
mercimonia ⁊ iſta exc° re-
ſuatur pp. excoīcatur per
proceſſuz annualē curia
Jtez accedentes ad t'raz ſcāz
ſine licentia pp. excoīcatur
ut h̄etur in libro ſūmi pe-
nitētiarij a qua excoīcati-
one ipe ſūmꝰ. pe. pōt ab
ſolui. Jtez impedientes ſeu
ſpoliantes peregrinos ſt̄
excoīcati ex. de raptoribꝰ
c. excoīcationi. & p. p̄ceſſū
annualē curie pirrate.
l. curſores marinj excoī-
cantur excoīcatiōe papali
et ſpoliantes heremitas
Jt/ participātis cū excoīca-
tis a papa publice ul' no-
minatim ſcdz Lancredū
et glo. ī eo crimine p̄pter
q̄ excoīcantur ſt̄ excoīca-
ti p. c. ſignificauit. ex. de
ſen. excoīcatoīs. Jt/ ſepeli-
entes ſcienter publice ex
coīcatos ul' noīatz inter-
dictos uſurarios mani-
feſtos ſūt/ excoīcati p. c. p̄-
mum ī Clementinis. de
ſepulturis. S. Eos q. Jtez
contrahentes matrimo-
niū ī gradu affinitatis
nō cōceſſo ul' cū moniali-
bus ſeu Religioſis maſ-
culis profeſſis ſiue ſint/
in ſacris ordinibꝰ ꝯſtitu-
ti ſūt excoīcati. p. c. vlti-
mum. in de mē. De ꝯſagui-
nitate et affinitate. Jtez
participātes ī crimine
crimīnoſo ſūt/ excoīcati.
p. c. Nup. et ſi cōcubine
ex. de ſen. excoīcationis.
Participare aūt ī crimine
ſcdz dnz. p. de palude in.
iiij. ſen. d. 18. eſt. non
ſoluz ſile crimen cōmittē.
ſ; illo ī quo participat/
cuz excoīcato. Jt/ mandā-
tes occidi xpianos paſſi-
ſinos et receptatores ſeu
fautores aſſiſinoꝝ ſt̄ ex
coīcati p. c. p̄huiam ex. de
homicidio. li°. vj°. Jt/ ma-

83

giſtri retinentes religioſos q
dimiſerūt habitū in ſuis
ſcolis legendo fiſicā ul' le-
ges ſūt excoīcati · ex · ne cle-
rici ul' monachi · li° · vj° · c · pi-
culoſe · Itē religioſi et pfeſſi
tacite ul' expreſſe dimit-
tentes habitū temere uel
accedentes ad quecūq ſtu-
dia generalia ſine licen-
tia ſui ſuperioris & cōſilio
maioris ptis ſui cōuentus
ſūt excoīcati p · c · ex · eo · ti ·
vt periculoſa · Itē clerici ul'
religioſi inducentes aliq̄s
pſonas ad iurandum uel
pmittendū ul' uouendū
q eligāt ſepulturas apd
ſuas eccleſias ul' nō electas
non derelinquāt ſūt excoī-
cati p · c · Cupientes ex de
penis in clem · Et ſi hoc
fecerit poſſūt a dioceſanis
abſolui · ħ · j · decē dies nō
reſtituūt corpa & qt q̄
inde hūerūt cū ipa cor-
pora petūtur ſūt excoīcati
papali excoīcacōe · poſſūt
aūt ſuadē ul' inducere
ad iſtas ſepulturas & nō
incurrūt cenſurā Si aūt
ipi ſeculares ſpōte uouēt
ul' iurāt tenentur ipm̄
iuramentū ſuare · Itē
q̄ ingerit ſe · q pp · nō electus

a duab9 ptib9 cardinaliū
et recipientes ipm̄ p papa
ſunt excoīcati p · c · licet ex ·
de electio · Itē clerici loca-
tes domos manifeſtis
uſurariis alienigenis
ad exercendū fenus · i ·
uſurā ſuā excoīcati ex ·
de uſuris · c · p'mo · li° · vj° ·
Itē Religioſi pfeſſi tacite
ul' expreſſe Sacerdotes
clerici in dignitate cōſti-
tuti audientes leges ciuiles
ul' medicinā ſunt excoī-
cati · p · c · ſup ſpecula ex ·
ne clerici ul' monachi · Et
iſtā decretalē aliqui ex-
ponūt q' incidat in canonē
poſt duos menſes a ſua
manifeſtacōe ul' pfeſſi-
one · Aliqui aūt intelli-
gūt poſt duos menſes ab
exitu monaſterii dato q
infra illos duos menſes nō
ſtuduerit niſi parū · Alii
aūt intelligūt poſt in-
ceptionē ad ſtudiendū
ita q nō ſūt excoīcati ni-
ſi poſt duos menſes · ſe-
curior ē pma expoſitio
que ē hoſtienſis · Itē reli-
gioſi dicentes xba quibus
retrahūt hoīes ab ſolue-
dis decimis ſūt excoīcati
ex · de penis i clem · p · c ·

Cupientes scdz dec. debent
ee due conditiones ad hec q
sacrarat pma e cu hac iten-
tione xba pferet 2a. ut
illis loquatur ad decimas
sut obligati. Jt i co. Ca. Re-
ligiosi scientes ill' q sibi co-
fitentur no facientes consi-
entiaz de soluendis deci-
mis cu fuerit reqsiti st
suspesi ab offitio pdicatois
2 si interim pdicauerit
sut excoicati Jt canonici
Regulares monaci 2 fra-
tres 2 omes Religiosi q
no hnt administrationez
rez tepozaliuz attetetes
ad iurias pricipiz ut dap-
nuz inferant monaste-
rio ul' suis platis sut ex
coicati ex. de statu mona-
chor. i Clem. p. C. Ne ma-
gnis. Jt co. C. Religiosi
tenent arma i fra setta
monasterij. i. j. circantiz
monastery absq licen-
tia suoz platoz petita 2
obtenta sut excoicati. Jt
impedientes uisitatorez
monialiuz i eoz offitio
st excoicati nisi amoniti
desistat co. ti. i Clem. C.
Attendentes. Jtez religiosi
no suantes interdictu
q obsuat sta mat ecclia

sut excoicati ex. de sen. ex
coicat. i Cle. c. Ex frequntib
Jt fingetes fradolent ali
quez casuz ut iudex mit-
tat ad aliquaz mulierez
pro testimonio sut excoi-
cati ex de iuditijs. c. Mu-
lieres li. vj. Jt igerentes
se ad administrandu
sacramenta hoib alteri
ligne no requisito dyo-
cesano st excoicati ex de
offitio iudicis ordinarij
c. qm i plerisq. Jtez co-
ducetes hospitia siue sit
magister siue scolaris
i ciuitat bononiesi no
requisitis iquilinis sut
excoicati nisi tps 9 duc-
tionis fuit elapsuz ex
de locato 2 coducto. C. ex
rescritto. Jtez siqs occul-
te miserit litt ul' nuc-
tiuz ad cardinales reclu-
sos p elect pp. fiende
st excoicati. p. c. ubi p-
iculuz ex de electione. li.
vj. Jtez eadz sna sunt
inodati officiales 2 dni
temporales no suates
illud statutuz circa. pp.
elect. unde textu 2 ibi
notata p dec. Jt co titu-
lo. C. fundameta eligetes 2 electi i senatorez ul'

officiales temporales in urbe i. in roma sine speciali licentia pape sunt excommunicati li° vj°. Et hanc excommunicationem papa sibi reservat. Item procurantes quod conservatores impediant se de aliis quam de manifestis iniuriis sunt excommunicati nec absolui debent nisi postquam satisfecerint illis quibus nocuerint de expensis extra de officio delegati li° vj° c. hac constitutione. Item si quis impedierit sequestrationem fructuum a diocesano papa unam sententiam diffinitivam dumtaxat apud sedem apostolicam contra possessorem non patiente possidentem est excommunicatus extra de sequestratione in Cle. c. unico. vide ibi textum. Item si quis in articulo mortis ab aliqua excommunicatione absolutus tum postea convaluerit nisi representet se illi a quo erat absolvendus cum poterit commode eandem sententiam incurrit. per c. eos extra de sententia excommunicationis li° vj°. Item Religiosi mendicantes accipientes loca vel dimittentes vel alienantes sine speciali licentia pape sunt excommunicati extra de penis in Cle. p. c. Cupientes. Item fratres

minores admittentes ad diuina officia fratres vel sorores de tertio ordine eorum tempore interdicti sunt excommunicati. per c. cum ex eo. extra de sententia excommunicationis in Clem. Item beghine et religiosi fautores earum sunt excommunicati extra de religiosis domibus in Cle. c. j°. Et nota quod non intelligitur de bigamis ordinis predicatorum extra beghine. i. pinzochere que sunt excommunicate erant quedam mulieres nulli regule adherentes. Item decoquentes vel in frustra incidentes vel exenterantes corpora mortuorum vel ossa extra carne evellentes ut de loco ad locum ipsa corpora transferantur sunt excommunicati per extravagantem bonifacij. viij. cuius absolutio sibi papa reservat. Item religiosi qui ministrant sacramentum eucaristie sine licentia presbiteri parrochialis sunt excommunicati. Item ministrantes sacramentum extreme unctionis. Item Solemnizantes matrimonium. Item absolventes a sententiis a iure promulgatis sunt excommunicati excommunicatione papali extra de privilegiis in Cle. c.

Religiosi · vbi nō q̄ Clerici
seculares nō obligantur
ad istaz penaz Et nō solū
modo Religiosi si secularī-
bus ministrāt huiꝰ moi
sacramēta · ꝫ et religiosis
eiꝰdez ul' alteriꝰ religiōis
sine licentia Et si minis-
trāt sacramētuz baptis-
mi ul' penitētie nō sunt
excōicati qꝛ nō exp̄mitur
ī textu · Et illi qui accipiūt
huiꝰ moi sacramēta are-
ligiosis p̄ma vite nō sūt
excōiti ꝫ scda vite vt pꝫ
p · c · Ji contaibmēde · sen ·
excōis · Et ep̄us pōt dare
istaz licentiaz religiosis
lꝫ curiꝰ et clariꝰ eēt si a
parochiali petatur · ꝑꝑ
textuz qui dicit parochial'
Et ad istaz licentiaz suf-
ficit q̄ religiosus ul' secu-
laris h̄eat possūt autez
ipi religiosi suis domes-
ticis et paupibꝰ ī hospi-
talibꝰ suis degentibus
l' uiuētibꝰ misere sacra-
mentuz ministrare ex tex-
to huiꝰ capituli vnde ī
fine · Jtez comittentes si-
moniaz ul' ꝑꝑ benificiuz
ul' ꝑꝑ ordinez sūt excōica-
tam dantes q̄z recipien-
tes p extrauagātez martinj

v · Jtē p extrauagātez Eugenij ·
iiij · Comittentes simoiaz
ī Ro · curia sūt excōiti ipo
excōicatōe · Jtez nō ꝑꝑ p̄cedē-
tez casum q̄ si religiosi ab
soluerēt ab excōicatōe a
homie nō excōicationem
incurrūt et scdz · Jo · An ·
incurrūt excōicationem
si absoluūt ab alia sen · a
iure puta ab suspensiōe
ul' interdicto · Jtez impedi-
entes ul' impugnātes litt
ꝑꝑ · ān suaz coronationez
sunt excōicati p extrauaga-
tes Benedicti · xj · qm̄ ꝑꝑ
eo ipo q̄ est electus potes-
tatez habet ut pꝫ · p · c · ī
noīe dnj · D · xxiij · ref

85

86

86

Inc
ger
ſacr

T

cen
ſop
lut
aſor
am
cdoe
geh
reſ
du
inc
ut
ſtr
ua
tar
qu

87

Incipiunt quedā con
geries flor̄ autoritatū
sacre sciptūre

PROHEMIUM.

Diuina bonitas quā
ois c̄atura benedi
cendo magnificet mediū
sopitū. et criminibꝫ obuo
lutū amantr̄ expgefec̄
a sōmno. Dε uere uie qu
am pambulabam excors
edocuit terminū qui est
gehēne caminus. Inde
regredi et semitas que
ducit ad uitam psuasit
incedere. Ac tandem efec̄
ut iclinare cor meū in te
stimonia sua et nō in a
uaritiam. Inhis oblec
tari me docuit. et eo us
que ut possim dicere.

87

Capitl'a prime partiſ.

De fide ⁊ c̄dulitate. i
De ſpe ⁊ deſpatione. ii
De caritate dei. iii
De dilectiõe p̃xi ⁊ ipietate iiii
De remiſſione iniurie. v
De cõreptiõe e̾g̃a p̃x̾imũ. vi
De cõſortio bonoꝝ hñdo. vii
De mĩa ⁊ eı' opibꝫ ⁊ viii
De elemoſina. ix
De elemoſina ⁊ de oblatio nibus ex i iuſtis. x
De g̃ra diuina. xi
De bona uolũtate. xii
De peccato. xiii
De inuidia ⁊ odio. xiiii.
De timore dei ⁊ fructu eı' xv.
De hũilitate ⁊ ſupbia. xvi
De obedietia ⁊ ꝯtemptu. xvii
De ſapietia ⁊ ignoratia xviii
De lectiõe ſac̃ ſcriptũ. xix
De cõtẽplatiõe ſc̃a xx
De iuſtitia diuina et humana. xxi
De ueritate rectitudinẽ dolo. et ſimulactione. xxii
De m̃dato et piurio. xxiii
De ſc̃a pauptate xxiiii
De bonis tẽporalibu et proſperis ſecl'i. Et de aua ritia. xxv

De fide et credulitate.

In preſenti caplo cõtine tur. Primo qd ſit fides. Sc'o d' utilitate fidei. tercio. q' ſine fide opa nil ꝯferũt

iiij°. q sine fides sine opibz
uana est. V. q fide y hu xpi
est dei iustitia et salus ad
uitaz. Vj. q trinitate tota
hnda est fides 7 cedulitas.
no inuna sola psona uel
duabz tantu. 7c. Aplus.
fides est suba spandaruz
reru argumtum no apa
rentu. Greg. fides est
d iuisibilibz. Ide. fides est
qua cdimus de iis q no ui
demus. Gg. diuina opat°
siratde oprehnditu no est
admirabilis. Nec fides
ht meritu cui huana rō
prebet expimtuz. Glosa
Crede ideuz e ipz p dilectoe
tede 7 inipz de oibz nris opi
bus premiu que. Crede deo
est ipm crede esse 7 hec cre
dut demones. Dns yhus
habete fidem dei. Am dico
uobis q quicuq dixerit
huic moti. tolle 7 mictere
imare. 7 no hesitauerit i
corde suo. sed credidit q
qcuq fiat fiet ei. Pptera
dico uobis q oia qcuque
orates petitis credite quia
accipietis 7 fiet uobis.
Abacuh. Iust ms ex fide ui
uit. Pphete. Beati oms q
cofidut in eo. Aug. Qui
uera fidem habet no curat
in this mis diuer fieri Ide.

Ipetus no letificati ipatria
q fides no cosolatur inuia
Ide. Si fides defic oro perit. Ide.
No eni solu si iobedictes sim
madatis dz sed 7 si icduli ex
istimamus supplici nos ma
nebut. Ieremias. Maledcs
ho q ofidit i hoie 7. p. c. b.
su. 7 a dno recedit cor illius.
Benedict uir q ofidit i dno
7 erit dno fiducia ei. Aplus.
Sine fide ipossibile est pla
cere deo. Ide. Crede enim
opoet accedete ad eu q ipe
e. 7 i qrentibz se remunera
tor fit. Ide. Oe q no est
ex fide pecuz est. Psper.
sup eo ilo. No dicat apls
oe q no est ex fide nichil
est. Sed dicendo oe q no
est ex fide peccuz est. de
clarauit q oia bona ex fi
de gest / uirtutes sut que
pfecto iustificat. Aut si fue
rit sine fide no sut aliqua
bona credenda. Si uitia q
no iuuat. suos opatios sed
codepnat i flatos que pre
pitat atq ab etna salute
eliminat. Aug. Extra
fide falsa est uitus etia
i optimis moribz. Ide. Bona
opatio pt fide. S. uelocissi
mi cursus ext uia. Greg.
Qui sine fide opate p dilec
tione eius sacmetis de corpo

ribꝫ exierunt frustra per eis pi
etatis officia impediuntur. Ia
cobꝫ apls. Fides sine opibꝫ
mortua est. ex opibꝫ enim iu
stificatur homo et non ex fide
tantum. Sic enim corpus sine spiritu
mortuum est. Ita et fides sine
opibꝫ mortua est. Decretum
Ubi vita dei est. fides mori
tur non habet. Greg. Vera enim
fides est que quod verbis dicit ope
ribꝫ non contradicit. tunc veraci
ter fideles sumus. quando quod
verbis dicimus factis adim
plemus. Iohannes apls. Qui credit
in filium habet vitam eternam. qui
autem incredulus est filio non uide
bit vitam sed ira dei manet
super eum. Apls. Iustitia dei
manet in fide yhesu xpisti in
omnes qui credunt in eum. Idem. Non
iustificabitur homo ex opibꝫ legis
nisi per fidem yhesu xpisti. Si enim per legem
iustitia ergo xpistus gratis mor
tuus est. Idem. Omnes enim filii dei
sumus per fidem yhesu xpisti. Idem.
In xpisto yhesu neque circumcisio neque
preputium aliquid operatur sed
fides que per dilectionem operatur.
Idem. Qui ex fide sunt hii sunt
filii abrahe ex fide iustificat
deus gentes. prenuntiavit abra
he quia benedicentur in te omnes qui
timent dominum. Igitur qui ex fide
sunt benedicentur cum fideli
abraham. Ubi xpistus non est funda

mentum nullum boni operis surgit edi
ficium. Aug. Est deus pater filio
origo verax. et filius de ue
raci patre orta veritas. et
spiritus sanctus a patre bono et a filio
bono effusa bonitas omnium.
non est autem impar divinitas nec
separabilis unitas. Filius de patre
natus est et spiritus principaliter
ex illo procedit de quo natus est
filius et cum eo omnis est ei idem spiritus.
Idem. Si quis filium diligere credit
et patrem non diligit nec filium
diligit sed quod ipse sibi confinxe
rit. Psp. Non fides ex intelle
ctu sed ex fide intellectus ex
istat. Idem. Ut bene agat quis
intelligere studeat. et ut intelli
gat credat. Decretum. Qui
divinis fidem adibet similes
sunt angelis qui lucifero consense
runt. et sicuti lucifer. quia
voluit esse deus sathan factus est
et dei adversarius. similiter et angeli
qui ei consenserunt facti dei ad
versarii. sic et divinus quilibet
et qui divinis fidem adhibet dei
adversarii et satane effi
ciuntur. Decretum. Quisquis credit
posse aliquam creaturam aut in
melius aut in deterius aut inmutari
aut in speciem vel similitudinem trans
formari nisi a creatore per quem omnia
facta sunt procul dubio infidelis
est et infideli deterior. De
spe et desperatione. xi.

Glosa. Spes est expectatio futurorum. Nota quod triplex est spes. Prima est venie qua peccata remittuntur. Secunda gratie qua bona operantur. Tertia glorie qua pro bono opere remuneratur. Apostolus. Spe enim salvi facti sumus. Spes autem que videtur non est spes. Nam quod videt quis quid sperat. Si autem quod non videmus speramus per patientiam expectamus. Ciprianus. Solum desperationis crimen est quod nequit mederi. Aug. Nichil est tam inimicum spei quam retro respicere, id est in eis rebus que transeunt spem ponere. Idem. De deo desperare est spem suam in creaturis ponere. Idem. Nemo de suis peccatis remissione desperet quoniam illi veniam meruerunt qui Christum occiderunt. Propheta. Propterea (?) est deus sperantium in se. Idem. Non derelinquit sperantes in se. Idem. Beatus homo qui sperat in te. Idem. Beneplacitum est domino super timentes eum et in eis qui sperant super misericordia eius. Eccl. Expectatio iustorum letitia, spes autem impiorum peribit. Idem. Scitote filii quia nullus speravit in domino et confusus est. Quis permansit in mandatis dei et derelictus est.

De caritate dei et accidia. iij.

Primo habetur quid sit caritas dei. Secundo quomodo habeatur. Tertio quid utilitatis sit in ea. Quarto quid detrimenti sit in eius privatione.

Aug. Caritas est affectus animi ad fruendum deum propter ipsum, id est amor dei propter ipsum et amor proximi propter deum. Idem. Diligere deum est leges et precepta eius observare. Diligere proximum est quod sibi quis non vult proximo non facere. Dominus ihesus. Qui habet mandata mea et servat ea, ille est qui diligit me. Item. Si precepta mea servaveritis manebitis in dilectione mea. Item. Vos amici mei estis si feceritis que precipio vobis. Io. apostolus. Qui servat verbum dei vere in hoc caritas dei perfecta est. Propheta. Custodit dominus omnes diligentes se. Eccl. Universa delicta operit caritas. Idem. Dilectio dei honorabilis sapientia. Apostolus. Scientia inflat, caritas hedificat. Scimus quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Aug. Adeo (?) excepta virtus sit caritas, que si desit frustra habentur omnia, si autem adsit habentur omnia. Idem. Humilitas deo animas subicit. Puritas iungit. Caritas unit. Idem. Humilitas virtutes ad se trahit, patientia custodit, caritas in pace tenet et nutrit. Greg. Quanto quis in terrenis superius inhiare temptat, tanto incipit inferius interire. Idem. Sicut mors interimit corpus, ita amore rerum temporalium interne caritas occidit. Idem. Non numerositas operum, non diuturnitas temporum auget meritum, sed maior caritas et bona vo

lutas. Ys. Dns nr ig9 9su
mes dicit. qz flamis suis amo
ris mentes quas iplet icendit
7 peccor rubiginē 9sumēs
a sordibz peccor mūdas red
dit. Ys. Quāto magis peccor
rubigo 9sumit quāto corpe
cordis caritatis igni ēmatur.
B. Si magnam habes caritatem
magnus es. Si paruā paruus.
si nullā nullus. Ys. Deus
caritas ē. qd ptiosius. 7 qui
manet. i. ca. i. deo manet.
qd securius. 7 ds in eo. qd io
cundius. Ys. q amat ardentius
currit uelocius 7 puenit
citius. Ys. q gustu caritatis
iebriatus fuerit ad oē bonū
opus ilarescat laborat 7 nō la
ssescat. cedidit 7 nō aduertit
Gg. Qui mente integra dm desi
derat p fecto iā ht qd amat
quia nemo potest dm dili
gere si eum qd diligit nō ht. et.
Ys. Nichil extra dm sufficit
menti quā dm ueraciter qrit. Apls.
Si linguis hoiuz loquar et an
gelor. si fidē hūero si corp
meū tradidero si facultates
meas i pauperes dispēsaue
ro caritatē aūt nō habuero
nichil sū. Ambr. Qui carita
tē nō ht oia bona amictit.
Ysp. Sine abstinentia quem
libet hoīem catholicam
caritas sola pficit. 7 omis

abstinentia aut pdat sine
ad uictoriā caritatis aut pe
reat. B. Qui est extra dm nu
llus ē qz sine ipo factū est
nichil. Pphā. Qui elongant
se a te/ pibunt pdisti. o. for.
absc. Aug. Qui caritatē ht
nō peccat ad mortē. s. peccatū
ad mortē ē usqz i fine fidē
q p dilectoēz opatur dissere.
Ysz. Cetera creatura ualescat
ut cantō magis dulcescat.
Gg. Probato dilectōis exhibi
tio est opis. Ys. Nemo sc
quanti diligitur nisi didicerit
i aduersis. Boe. Diligis
ds oia q sūt et nil odisti eorū
q fecisti. parcis oibz qm tua
sūt dne. q amas aīas.
Apls. Ds, pprio filio non
pepcit s pro nob oibz tra
didit illuz. quo nō ē cuz
illo oia donabit nobis.

De dilectione pxi et ipietate iiij

Aug. Diligere
pximū est qd sibi qs
nō uult pximo nō facere. Et facere
pximo qd sibi fieri uult 9gau
dere 7 de dignis successib
eius 7 9dolere de idignis ad
uersitatibz igruentibz pximo.
Cip. Qualē cupis erga te
dm. talis esto erga pxim
tuuz. Sen. Cui iferiore sic
uiuas qm admodz supiore
uelis tecū uiuere. Dns

y h s. Oīa qcūq3 uultis ut
faciāt uob hoīes ↄ uos
facite eis. h' ē eñ lex ↄ pro
fete. Glosa sup hoc uerbo.
Ad ē q̄ tenemini uelle. ut
dimictatis debita offēsar.
ↄ qcūq3 sūt necessaria ad
salutem eād facite illis.
Et sic oīo ē p̄ceptū ↄ oīs
obligat. ↄ qlib3 tenet' facē
q̄ sit necessariū ad salutē
pxi. Jnaliis q̄ n̄ sūt ad sa
lutem ē ↄsiliū. Psp. Pro
iꝫ pt̄es nostros ēē dampnus. ↄ
de alioꝝ peccatis tāq3 de n̄ris
misericorditer lugeamus. Ecc.
Redde tuū debitū ↄ respōde pa
cifica ī mansuetudine. Idē.
Libera cū q iniuriā patitur
de manu supbi. Id. Retri
pa pxīo tuū s3 uirtutem
tuam. ↄ attende t' ne īci
dās. Jo. Apls. Sigs dixerit
qm diligo deū et fratrē
suū odit mendax ē. h' mādā
tū hēm ut q diligit dm di
ligat ↄ fratrē suū. Grg.
Nec d's sine pxīo n' pxīm
uē diligit sine deo. Sigs
quelib3 amat s3 n' ppt dm
amat. caritatē n' hēt q3 hēre
se putat. Caritas uera ē
cū ↄ idm diligit amicus
et pp dm diligitur ī imico.
Jlle pp dm diligit eos q'
diligit. qiā et eos diligere

nouit. a q̄b3 nō diligitur.
Nō curat āīē hostis ut
terena a nob tollat s3 ut cari
tatē ī nob feriat. Jer. Si q̄ua
cūq3 necessitatē succurere
potis si nō fecistis occidisti.
Aug. Nichil speciosi' dō n' tute
dilectoīs. et nichil desiderabi
li' dyā extinctoē caritatis. Id.
De nulla re sic uicatur ī imicē
q3 cū misericordes simus. Id. Tūc
hō pfc̄s est qñ est caritate
plen'. Extende caritatē p to
tū orbē si uis xpm amare.
q' mēbra xpi p orbē iacet.
Anbr. Pxīos tūc diligim' sic
nos. si nō pp accepta bn̄ficia
uel sputa s3 pp hoc tm̄mo q' sūt
nature n̄re pticipes. Jo. Apls.
Q diligit fratrē suū ī illū
ne pmanet ↄ scādalū ī eo
n' ē. Q hodit frēz suū ītene
br' ē ↄ hoīcida ē. Apls. Si lin
guis hoīū loquar ↄ āgeloꝝ
caritatē n' heā3 fc̄us sū uelut
es sonans aut cimbalū tīniēs.
Ecc. Q subtrahit aliqd a pa
tre suo ↄ matre sua et dicat
h' n' ē pecēm pticeps hoīcide ē.
Apls. Alt' alterius honera por
tate ↄ sic. ad. le. x. Id. Nemo
sup gradiat' aut circūueniat
ī negotio frēz suū uīdex ē
eī d's d' his oīb3. Anbr. Pri
mo diligendus ē d's. s3 pare
ntes. iij. nati. iiij. domestici.

q̄ sibi uel sit malus filius p̄ferēdi
st. Ultio inimici q̄s n̄ ex tota ui
tute n̄ sic te ip̄m iubet d̄s
diligē ħ simpliciter. sufficit
q̄ diligam̄ ⁊ n̄ odio h̄eam̄.
Glosa. hoc aut̄ dic̄ ambr. nō
ut eos nō debeam̄ diligē sic
⁊ nos. p̄p̄t ēi st. ħut ostēdat
q̄ sufficit ⁊ simini diligam̄
q̄z ēetos, p̄x̄os ⁊ hec utiq; ħm
effectum. D. yh̄s. Diligite ini
micos u̅r̄os ⁊ orate p calum
niātibus ⁊ p̄sequētibus uos b̄n̄faci
te hiis quos oderūt. Aug̅. Jn
No amico nichil postulat q̄ pro
inimico ex caritate uera nō
orat. Jd. Una ⁊ suma p̄facto
caritatis ē si ⁊ ille diligitur
aduersatur
q̄ ⁊ illē q̄ bonū impedit. Ecc.
No Cū ceciderit inimic̄ tuus ne
gaudeas. ⁊ i ruina ei⁹ nō exul
tet cor tuū. q̄ ei i ruina alt̄
delectat̄ nō erit ipunit̄. Si
esurierit inimic̄ tuus ciba
illū. si sitierit da ei aquam
bibē. prunas ei ɔgeres sup
cap̄ ei⁹. ⁊ dn̄s reddet tibi. Jd.
Q̄ respicit paup̄ē ex plut
fr̄ōri suo. Q̄ calūpniatur pa
p̄ē ut augeat diuitias suas
dabit ip̄e dictiori ⁊ egebit.
Ne facias uiolentiā paup̄i
q̄ paup̄ est. neq; ɔteras ege
nū i porta q̄ dn̄s iudica
bit cām suā. Nō desideres
⁊ q̄ras ip̄ietatē i domo iusti

neq; uastes requiē ei⁹. Septi
es ēi cadet iust̄. ⁊ resurget in
pii aut̄ corruēt i malum. Jd.
Bonū ē te sustētā iniustum
ħ ab illo ne sbtrās manū tuā.
Ap̄ls. Dū t̄p̄s h̄em̄ opem̄ bonū
max̄ aūt ad domesticos fidei.
Ecc. Q̄ iustificat ip̄iū ⁊ q̄ ɔ
dēpnat iustū abhoīabil̄ est
utq; apud deū. Jn leuitico.
Nō morabit̄ op̄⁹ mercenarii
tui apud te usq; mane. Nō ma
ledices surdo n̄ corā ceco po
nes offēdiculū. nō cōsideres
p̄sonā pauperis. Nec onores uul
tū potentis. Nō eris c̄minā
tor. n̄ queres ultionē. Aug̅.
Regnat carnalis cupiditas ubi
n̄ ē dei caritas. Jd. Jnglis nō
ē p̄fecta caritas cū inimico mo
lesti. ś. t̄bulēti. ś. ⁊ ansieta
te sua t̄bāt ceteros. Aug̅. Pec
casti i frēz. fac satis et sana
tus es. Jd. Offers munꝰ tuū
⁊ nō es munꝰ dei. Plus q̄rit
xp̄s q̄ redemit suo sanguine
q̄ q̄ iuenisti i terreo tuo. Jd.
Nō iracūdos tm̄ ⁊ malitie
mores puit d̄s ħ ⁊ eos q̄ ira
scētes aut̄ offēsos fr̄ēs ne
gligūt ⁊ ɔtēpnūt. qm̄ ⁊
q̄ passi uidentur i iuriā ne
cessario dolet ⁊ irascūtur
q̄ uero fecerūt n̄ dolorisa
liq̄d n̄ iracūdie gerūt. ob
hoc ħ huic q̄ ab iracūdia

libr est ad dne ad illu q in
dolore est 7 libr no est. Osten
dens q eminis hui noxa pene
huic magis est q eu pti d'dit.
& no sic qd ondam. plisim
etia precz nullis ostristare
fres 7 q nichil fecerim desa
disfactione neglighim 7 obli
uioi tdim culpam. Gg. Cu
ops ds io aliquos pcutiat ut
7 pcussos erudiat 7 no pr
cussis actoem boi opis pbat
qsqs p cussi despicit ac
tionez asc dtutis repellit
De remissioe iniurie. v.
Ais yhs. Dimicte 7 di
micter uob. Gg. Os
iniurie pxi. ne memineris
7 nil agas iopbi iniurie. Inle
uitico. No queres ultionez.
Aug. Nulla oio culpa est
qz ho n debeat ignoscere. Ide.
Q diuini bnficii est oblit
7 suas uidica uult iiurias
no soli defutuis pctis ueni
a no merebitui h ia pitaq
sibi dimissa cedebat ad uin
dicta multiplicabut. Id.
ipsona di. Dimisi pus di
micte postea. q si no dim
seris. reuocabo te 7 qd qd
pus dimiseram rephabo.
Gg. Si q ios delingt exor
de no dimictim. illd rur
sii exigit q nob p peniten
tia ia fuisse dimissum ga
udebam. P parabola dni &
disce possum iqua mitioez
fce de suo neqz cu dns re
misisset. x. milia talenta q
mox osuui suu suffocabat
q. s. tantz debebat. C. taleta.
Cesar. Q pti ise clemt in
dulsit nullu pctoi uestigi
uz. inei aia remanebit.
Gg. Ne dicas redda malu
p malo. expecta dnz et libe
bit te. Aug. Si no dimicti
iiuria q tibi fca e no oroez
pro te facis s maledictoez sup
iducit. Gg. Q uindictam
uul a dno iueniet uindicta
7 pcca ille suas suabit. Re
liqz px tuo nesciet te 7 tuc
de pcatis t pcca soluet. Ho.
Ho i suat ira et a deo querit
medela. In hoiez simile &
no ht misiicordia 7 p pctis
suis depcabitur. Ipe cum
caro sit suat iram. 7 ppi
tiatoez petit a deo qs exorabit
p delictis illi. Memto nouis
simoy et desine inimicari.
De correptioe erga proxi
Ais yhus. mi. vi.
Si peccauerit i te fra
ter tuus corripe eu
int te et ipm solu. Glo
sa. Precipit dns ut corripi
am fres peccantez i nos rem
otis arbitris ut peccatum
contra alui si iudicamus.

Et peccam⁹ g͛uit͛ nisi id faciā
si oēs iste .v. cōditoēs occurrūt.
Prima ē ut certo sciam⁹ eū
peccasse. Sc̄a ut peccm̄ illud sit
mortale. T͛ca ut ip̄e hām⁹ d͛
correptioē ull'. iiij. si nescim⁹
prelatū eē ul' aliū q debeat
corrig͛e peccatez scire id pc̄z
.v. Si nō expectam⁹ magis idō
neū locū ul' tēp⁹ ad corripiē
dū illū. Si uero una ex is.
.v. cōditōib; deē nō peccam⁹.
Si nō corripim⁹. It͛. ordo correptio
is ē ut peccator occulte p̄mo
debeat corripi. Sc̄o ut testis de
beat adhiberi. iij. Ecclē noti
ficari. iiij. accōne fideliū
sequestrari. Crisostim⁹. Digni
est cōfusiōe publica q noluit
corrig͛ correptiōe p̄uata. Ecclē.
notificari Eccē. Nō amat
pestilens eū q se corripit. nec
ad sapientes gradit͛ q aūt a
quiescit argueti glābit͛. Id.
q corripit hoiēz grāz postea
inueniet apud eū magis
q̄z ille q pladimēta lingue
decipit. Aug͛. Nō minus
peccat q peccātez nō arguit
frēz q̄z qui ip̄e peccati pecca
nō dimictit. Id. Debemus
amando corripe nō nocendi
auiditate. Id. Si amore tu
corripis frēz. nichil facis. Si
amore illi' facis optime
facis. Id. Ille iniuriaz fecit

7 iniuriaz faciēdo grauiī uul
nē se ip̄m p̄cussit. tu uulnꝰ
frīs cōtēpnis tu eū uides p̄
ire 7 neglig͛is. peior es ta
cendo q̄z ille cōuiciādo. qñ
g͛o aliqs in nos peccat. hēam⁹
magnam curā / nō pro nob.
naz gl'iosū ē iniurias obli
uisci. S; obliuiscē tuā i
iuriām (?). n iuluꝰ frīs tui.
Ergo corripe it͛ te ip̄m solūz
intuēs correptiōi parcēs pu
dori. nā si solus nosti q̄
peccauit et tu eū uis coram
oīb; arguē. nō es correptor
s; p̄ditor. Corripienda sūt co
ram oīb; q peccātur coraz
omib;. Id. Si multis audie
ntib; t͛ fec͛ iniuriā 7 multos
peccaū q̄s testes sue iniq̄ta
tis effec͛. Apls. Si preoccupa
tus fuerit hō in aliq̄ delicto
uos q sp̄uales estis. huiꝰmōi
instruite i sp̄u lenitatis cōside
rans te ip̄m ne et tu tēpteris.

De cōsortio bonoꝝ habēdo. vij

Propha. Cū scīs scūs
eris. 7 cū īn. ino eris.
et cū electo elect' eris 7 cū
p̄uso p̄uerteris. Id. Nō sedi
cū cōcilio uanitatis. 7 c. in.
g͛. n̄. in. odiui eccīm. ma.
7 cū ip̄is nō sedebo. Laua
bo it͛ man' meas. 7 cū alta.
.t. d. Erudim͛ p̄t ut q̄zntū
possim⁹ uitem⁹ cōsortiū p̄usoꝝ

gu'sando cu bo'is. Ecc. Q
cu sapientibus gradit' sapiens
erit. Ide. Viri iusti sint tibi
quiue. Ite. cu uiro sco esto
asiduus q' alq' cognoueris
osuatem timore dei cui'.
aia e simaiam tua. B. ostu
pescite eor desortia q salute
ispenduit aiay. Ysi. Qua
tuz s' ungsyz ibi t'hit mu
do tantu necesse est ut
se alderit bonor glorio
bys. Recede i te ipo qitum
potes cu iis quersare q te
factur' st meliorez. Illos ad
micte qs tu potes facere me
liores. Id. Neque eni uale
laudabil' e esse bonu cu
bo'is. Sz ee bonu cu malis.
Sic eni grauioris culpe est
st' bonos no ee bonu ita
nimis e pcony bonu i in
t' malos extitisse. De mia
et ei' opibus et de elemosi

Misericordia est / na. vij.
cui' cor afficit pro affe
ctu erga misa pxi. Resa
tor e quopat mie fac. Septe
st opa mie seu spes elemo
sine corporal. s. visitare
ifirmos. pota sitiete ciba
re famelicu. redimere
captiu. uestire nudu. colli
gere pegrinu hospitio. mortu
um sepulc' gdere. Vnde u's.
visito. poto. cibo. redimo.
tego. colligo gdo. Septe etia
st elemosine spirituales. s.
doce ul' osule. corrige peccatorez.
osolari tribulatu. parcere offe
ndenti. suffrre ifirmitates et
defes alioy orare p aliis. Vn
uersus. Cosule doce. castiga
solare. remicte. fer. ora.
Aug'. Mia e salutis psidi
fidei ornamentu ppiciato
peccatoy. Id. Ita st gna elia
Vna corporalis. s. egenti dare
qqd petit. Alia spiritual'.
dimicte a q lesus sis. Prima
est delinquetes. et errantes
iuuat duas ueritatis. Ide.
Duo st opa mie q nos liberat.
s. dimictite et dimictetur
uob. Date et dabitur uob. D.
yhs. Vendite q possidetis et
date elez. facite uob amicos
de mamona iniqtatis. Id. Qui
petit atte da ei. Glo. q petit
q' ndebet. s. i iusta ul' ino
nesta. Da coceptioez ul' repre
hensioez. Vn dns. nescitis
qd petatis. Vl' q petit rem
sibi necessariaz et utilem
ate hnte supflua da ei. D.
yhs i luc. Veruntam q sup
est date elemosynaz. Et glosa.
Si de e facultas da affec
tu. Verbo ul' obsequio da ei q
honeste dari possit. hone
ste aut dic' glosa. qz qdaz
st qbus honeste care n possum

et tali necessaria dare no tene
mur. Ubi vo oneste carere
possumus ... necessitas sit in
huiusmodi casu tenemur dare si
indigens sit positus in extrema ne
cessitate si conscia hoc dictat
si habens n dat peccat morta
liter. Et si valde indiget et habens
superflua si n proponit bn vel me
lius dispensare peccat si no
subvenerit. Unde Ier. Si in qua
cumque necessitate succurrere
poteris si no feceris occidisti
Iuste aut dicit glo. quia res
aliena no potest iuste da
ri n superflua retineri. Unde
Iusti aut oia superflua de
bet dari et nulla aliena
posse iuste dari. Ecc. mia
et veritas no te deserat. Ele
mosinam pauperis ne defraudes
et oculos tuos ne avertas a pa
upere. Aiam esurientem ne de
spexeris et ne exaspes paupe
rem in inopia sua. Cor inopis
ne afflixeris et no pp hoc da
tum angustiat. Rogationem
tribulati ne abicias et ne av
tas faciem ab egeno. Maledi
centis ei in amaritudine aie
exaudietur deprecatio illius. Exau
diet eum q fecit illum. Non te
pigeat visitare infirmum
exhibens ei in dilectionem firma
beris. pp mandatum assume pa
uperem et pp inopiam ne dimictas
eum vacuum. Perde pecuniam pp
fratrem et amicum. Ecc. Concl
ude elemosinam in sinu pauperis. Mi
serere aie tue placens deo et
contine. et congrega cor tuum
in sanctitate. Honora dnm de tua
substantia et de primitiis oium
frugum tuarum da pauperibus.
Esayas. Frange esurienti pa
nem tuum egenos vagosque
induc in domum tuam. cum videris nu
dum operi eum. et carnem tuam ne despexeris.
Ecc. Si bn feceris scito cui fece
ris et erit gra bonis tuis mul
ta. bn fac iusto et invenies re
tributionem magnam. et si no ab
ipso certe a dno. Da misericordia
et ne suscipias peccatorem. Da
bono et no receperis peccatorem.
Ier. Non dico quod iudeus et genti
lis no sit danda elemosina si poteris
illis quoniam xps dimisit. O.
xps. Quicumque potum dederit uni
ex minimis. m. calicem aque
frigide n perdet mercedem suam. Item
Quamdiu fecistis uni de is
fratribus meis mihi fecistis. Apls. Dum
tempus habemus operemur bonum maxime aut
ad domesticos fidei. Ecc. Bo
num est te sustentare iustum
sed ab illo ne subtrahas manum
tuam. De eodem. Erubescentia egeno
cum est subveniendum. Ambr.
Melius est ut subvenias tuis qbus
pudor est ab aliis sumptum
deposcere aut alicuius postulare

ſubſidiu neceſſitati. n tam illi
actores eo fieri uelit. Greg. No
est uacua manus dei a munere
si archa cordis repleta fuerit
bona uoluntate. Id. plus est
compati q dare qr qui compatit
se ipm dat. Glo. Si dee e fa
cultas da affectu. Sr. R
qui equauit aia opes. q exigu
um tribuit si libenter. Apls.
Si uolutas pmta e sm id q
ht accepta est no sm id q no
ht. Ambr. No totuz exigit.
d sate qtotu donauit. multa
ei aduxit sbe largitu hum
ane. Aug. Nullus miseri
desideras. potit no here qd
tribuat. Nullus pretem pa
upez potit inane relinquere
nisi ei noluerit commodare.
No mie diffinita e pecia. A
ut n multu qd dederit accp
table ee q datur no poter
it. Aut inopes tantu ad
q exposuit qtu q possi
tur dare no possunt. A
ut ex modico multu aut
de exiguo plurimu dare.
gl cogitur. Cu libenter
ex modico modicu attribuit
diuina pietas gratulet.
deniz clara uidua pauit ex
modico. Aug. Cor naz non
sbaz pesat deus. n ppendit
qtu in eis sacrificio s exiguo
to pferatu. Aug. Elemose

corporali pferenda est elemo
spiritualis. Ide no e magis pa
scere morientes uentres si ma
gnu e pascere aias morituras
uicturas. Aug. Plus e tibi
pabulo mentem inetnu uictu
ra reficere q moritura carne
terreno pane satiare. B. no mi
nus piu est aliqz scientia docere
q corpori esca dare. Iac.
apls. Si erraverit qs a veri
tate 7 couerterit qs eu scire de
bet. qm q couti fecerit pecca
re ab errore uie sue salua
bit aiaz sua a morte 7 opit
multitudine peccatorum. Ioel.
Si effuderis aiaz tua esurienti
7 aiaz afflicta repleueris
orietur in tenebris lux tua. 7
tenebre tue erut sic meridi
es. D ps. Beati misericordes
qm ipi mi c. pppha. Beatus
q intelligit sup egenu. 7
pau. i die. ma. li. e. d. Ecc.
Qui miseretur paupi beat erit.
honorat dnm q miseretur paupe
ris. Pride 7 mia purgatur
pecca. Mia 7 ueritate redi
mitur iniqtas. Igne arden
te extinguit aqua. elem re
sistit peccatis 7 ds pspector
ei qreddit gratiaz. meminit
ipostea. 7 i tpe casus sui
inueniet firmamentu. Fenerat
dno q miseretur pauperis. 7 ui
cissitudine suaz reddet illis.

Qui prius est amicam benedicat. O pa
nibus ei suis dedit pauperi. Ambr.
nullum est tam grave peccatum quod
abstinentia non purgetur et
elemosinis non extinguatur. Ider.
Nichil tam commendat animam christia
nam. quam misericordia primum in pauperes.
Qui animam sequitur velut lubricum
canis pascatur vapulabit
quidem si non pribit. Aug. Di
ves propter pauperes factus est et paup
per propter divitem factus est. pauperis est
orare divitis est erogare
Dei est pro utrisque magis pensare. Ider.
Fecundus est ager pauperum cito
reddit donantibus fructum. Bea
ti est pauper propter quam venit in patri
a. Si ante nos aliquid mi
simus non ad inanem hospici
um venimus quia cum pauperi damus
ante nos premittimus. quia at ra
pimus totum dimittimus. Ider.
Ille vere dives est qui misericordia opu
lens quam divitiis facultates
suas cum pauperibus dividit
qui locupletem se magis ani
mo quam habendo ostendit. Ider. Si habe
mus bonum unde sis bonus fac
bonum de bono unde non es bonus.
Minuitur pecunia augetur
iustitia. Illud minuitur
quod eras dimissurus. Illud
augetur quod in eternum es possessu
rus. Ider. non sunt homines qui secum
ferre non potest sola autem
misericordia comes est defunctorum.

Tobias. Ex substantia tua fac ele
mosinam et noli avertere faciem
tuam ab ullo paupere. Ita fiet
tibi ut non avertatur facies domini
quo potes ita esto misericors
Si multum tibi fuerit habundanter
tribue. et si modicum tibi fuerit li
benter studeas impertiri. Premium enim bo
num tibi thesaurizas in die necessita
tis. quoniam elemosina ab omni pec
cato et a morte liberat. et non pa
tietur ire animam in tenebras.
fiducia magna erit coram
summo deo omnibus qui faciunt eam.
Aug. Pasce fame morientem
quisquis enim potes salvare hominem
si non pavisti occidisti. Apls.
Qui parce seminat parce et metet.
Eccl. Qui offert sacrificium pretium suum
peccat. Qui obturat aurem
suam ad clamorem pauperis ipse
clamabit et non exaudietur.
Iac. apls. Iudicium sine misericordia
erit ei qui non facit misericordiam. Ider. Qui
habuerit substantiam huius mundi et
viderit fratrem suum necessitatem
habere et clauserit viscera sua
ab eo quomodo caritas dei est in eo.
non diligamus verbo tantum et
lingua sed opere et veritate.
Aug. Ipse negat in pauperis misericordia
divitis. qui ipse deum vivere
noluit misericordi. Ider. Quiaz
fratrem hominem petentem ad omnia tuum
qui non agnoscis patrem tuum.
Iob. Qui tollit ab amico suo

miaz / timore dni derelīqd.
Beata lucia mat. Nō satis
ē carū qulud dat q̄ ipē p
frui nō pōt. Sivis t' dm̄ cē
gratū. illi da q̄ tu uti potes.
Nā q̄ das moriēs id das qz
tecū ferre nō praualēs. Vi
uēs igit' ꝫ salute corpis tui
tenēs da xp̄o q̄ possidēs. Sup
h' ūbo. Si xp̄o totū dare nō
uis uiuēs. puiso tn̄ p'us ne
cessitati tue. q̄ sup ē da xp̄ō at
q̄ uelut defugaris. ut pars
tui cēsus bn̄ disp'sa ī pa
upes p̄te uita fruēte at
xp̄m. iudicē te p'ueniat ꝫ pa
rs pie legata post mortem
te seq̄t'. ꝫ at iudicē pars
utraq; p̄te suffragetur.
Pp. Nemo pōt dicē ut mi
sit in̄ cotidie paupibus
erogē mea possidēo. q̄r ne
mo p fcī erogaīt eo q̄ nichil
sibi p fcīois ītētōnē relī
qt exp̄p̄o. Ysi. nō ē cum
murmuratōe elemosina dāda
ne sine hylaitate res ul
morēs pcat dispēsata. tē
cū uiste t'buitur qn̄ cuz
hilaitate p'betur. Apls. hy
larē ei datorē diligit ds.
Aug̃. Qd dat ut nō reficiat
uiscera īdigētis h' ut cāē
at tedio īt'pellātis ꝫ rem
pdit ꝫ meritū. Ds p prph
tāz. Miaz uolo q̄z sacrificiū

Amb. Vasa sacramētoꝝ ueēdē
op' est. ī sua emolumēta pa
upuz in miaz sbstētare mā
est. Ecclā h't aurū nō ut
s'uet h' ut in necitati īdigē
tiū sub ministrāe possit. Ier.
ad metadaz. Alie ecclās edi
ficēt parietes marmoꝝ cru
ustis exornēt columpnaꝝ
moles p mā aduehāt. tuū
aliud est officiū. xp̄m esurie
tē ī paupib' suis pasce sitien
tem potā ꝫ c'. Be. Quanta
uanitatū. h' nō maior q̄z in
saniōr fulget ecclā ī pariē
tib' ꝫ eget ī paupib'. suos
lapides īduit auro. ꝫ filios
suos deserit nudos. de sūptib'
egenoꝝ s'uit oclis diuitū
īueniūt curiosi q̄ delectēt'
ꝫ nō īueniūt miseri q̄ subst'
tētur ꝫ deuoto taliū deo pos
sit ēē accepta supbia tn̄ ill'
curiositas ex q̄ multi talia
faciūt detestāda est. Ecc̄.
facē miaz et iudiciū ma
gis placet deo q̄z uictime.
Nō dē ēēs ploratib' ī osola
tione ꝫ cū lugētib' ābula
Ois mīa faciet locū uni
cuiq; s'm meritū opū suoꝝ
Iac. apls. Religio mūda ꝫ
īmaculata apd dm̄ et pa
trē h' ē. visitare pupillos
ꝫ uiduas ī t'bulatōe eoꝝ ꝫ
īmaculatū se custodire ab h'
seclo.

94

Job. Foris nō remāſit pgꝰ
nus. hoſtiū meū uiatori pa
tuit. Flebā qdā ſup eo q afli
ctus erāt ⁊ ꝯpatiebat aīa mē
paupi. nō negaui qđ uolebāt
paupibꝫ ⁊ oclos uidue expctā
nō feci. nō comedi buccellaꝫ
meā ſolus. ꝯ comedit pupi
llus ex ea. Nō deſpexi pr
euntē eo qđ nō hrēt indumē
tuꝫ. ⁊ abſqꝫ opimento paupe
rum. De elemoſina ⁊ oblati

D c̄tuꝫ. onibꝫ ex iniuſtoꝝ

Qui hac intencione ali
qd male accipit ut bn̄ diſ
penſet. grauat poti qꝫ iuuet
qz nō ē cā pietatis aliq̄ tra
ſgſſio facienda. ·yſſt. Nō
eſt putanda elemoſina q ex illi
citis rebꝫ acquirit. Auguſt. Nō
pōt ille facere miaꝫ q poſſe
ſſioibꝫ lōge lateq diffuſit.
iꝯ ſinuū aliū poſſidere nō pati
tur dū terminos iungit. fines
pdue q nō acqrit ut alii fle
uerit. lucra nō ꝯdit nisi ali
gemuerit. cui soli bonū ē
qđ publicū malū ē. Dū aut
fr̄cta ſuat: aut anonā cap
tat. aut iſlat pcia. aut fo
rnus exaggerat. Dū acqredi
licet pcedi exqrit ingenia.
Jd. pars ſacrilegij eſt rē paup
um nō paupibꝫ tribuere. Jer.
Cauēdū ē ne ab illis accipia
mꝰ munera qs ſcimꝰ d lacri
mis paupū uiuē. ne dicatur
nob. Si uidebas furē cū eo
currebas. Ecc. Victime impiorꝫ
abhominabiles dño q offeruntur
ex ſcelere. Immolantis ex iniqo
oblato maculata ē. Dona ini
quorꝫ nō pbat altiſſimꝰ nec
reſpicit in oblacioibꝫ nec in mul
titudine ſacrificioꝝ eoꝝ p
pitiabitur p peccatis. Qui offert
ſacrificiū ex ſuba paupū qꝰ q
uictimat filiū in ꝯſpectu patris
ſui. Panis egentiū uita pau
peris ē q defraudat illū hō ſan
guis ē. q aufert in ſudore pan
qi q occidit pximū ſuū. q effu
dit ſanguinē ⁊ q fraudem
facit mercenario frēs ſūt. Noli
offerre munera praua. nō
enī ea ſuſcipiet dn̄s. De gra
diuina. x.

DNs ihc. Nemo pōt
uenire ad me niſi pat q
me miſit traxerit eū. Jo. Sine
me nichil poteſtis facere. Jac.
aplꝯ. Ome datū optimū
⁊ oē d. p. de ſurſū ē. d. a
luminū. Aplꝯ nō ſumꝰ ſuffici
entes cogitare aliqd a nob.
qi ex nob ſꝫ ſufficiencia noſtra
ex deo ē. Petrus aplꝯ. Vnuſqſqꝫ
ſicut accepit graꝫ in alterutrū
illā adminiſtret ſicut boni di
ſpenſatores multiformis gre
dei. Auguſt. Quicqd hō ſine mo
riti ſpūali gra donat. Nul

ds inob' ꝑt sua dona coronat
Id ad bona surgere nō ualem̄
n̄ gr̄a diuina nos p̄ueniē
do sublevet. Apl's. plus alijs
laboraui. n̄ ego ꝟ gr̄a dei
mecū. q̄i dicat nō ego sol'
n̄ gr̄a sola. ꝟ ego cū gr̄a deo
adiutores eī dei sum'. Adiu
uat peccator agnū ut is q̄i
putido ē ab eo q̄ fine demi
ctit ꝛ tenit. utrūq3 agit n̄
alt' sine alto ꝑficiat. n̄ terra
culta ꝛ sata sine b'n'ficio de
li pduc̄ segetes n̄e bn̄ficia
celi ꝑcipiens. solē rorē
ꝛ ibres. sine cultura ꝛ sem
te agricole pduceret annonā.
Aug'. Q' creauit te sine te n̄
iustificabit te sine te. Ne
scit tarda molimina sp̄c
sp̄s gr̄a. Id. Elegit d's q̄sdam
s'm suā grām ꝛ s'm illorum
iustitiā. Ego illos elegi q̄
uidi mites coram dn̄e p̄sum
tis nō d'se neq3 d'babel. Gra
tia mea plena est q̄ nich de
tua uirtute ꝟ totum d'nica
gr̄a p̄stiplisti. Ipi ergo te
tū reputa q' iust' es pieta
ti q' aūt peccator es tene
iniq̄tati ascribe. Omē enim
q' facim' ul' peccam' n̄r̄e est
negligentie. et o'is uirtus et
s'ctitas dei est indulgentie.
Id. Deione hereticus dare
possem' si dicam' q' apl'i ꝛ

om's s'ci ne expposito suo ꝛ la
bore mirabiles fecit. ꝟ ex sola
gr̄a. Nō solū gr̄a dei ꝑfecto
ne ihoīe opat'. Req̄ritur ꝟ
ut et nos ex p̄posito ꝛ uirib3
n̄ris ē exphemus. Id eo uenit
adiuuās p' gr̄a dei. ꝟ appud
eos q̄ digne exple't ea que
ierit s. ꝑmanet. Ab iis uero
q̄ min' digne agūt cito d'se
dit. Ador auit q̄ n̄ uniuīti fa
ciūt om'i addām oio nō ue
nit. Id'. Reis nō suffit una
gr̄a. Est eī gr̄a q̄ p'cedit ut
deū cognoscat ꝛ diligat. est
q̄ sequit' ut se mundos ꝛ imacu
latos custodiat ꝛ ꝑficiat. Id.
Quelibz oculta loca aūt sine
gr̄a saluare nō possūt. Greg'.
Gra nō loco homīem saluat.

De dilectiōe p'x'i et ī pietate. iiij

Aug'. Bona uolūtas est
q' apetim' honeste uiue
re ꝛ ad summā sapientiā ꝑuenire.
Bona uoluntas est ī mago
sp's s'ci ꝛ donū nō corrūpitur
ihoīe nō peccat mortaliter
q' uolūtarie peccat ī sp'um
s'cm peccat. q' p' ifirmitatē
peccat ī patrem peccat. q' p' i
gnoratiā peccat ī filiū. q' est
sapia dei ꝛ hmoi peccatū nō
excludit aduenia. Quo ī sp'm
s'cm peccat q' ē uolūtas et bo
nitas dei ꝛ si p' i potentiā obdu

95

rat co suu / auaricia excludit
oio. D. yhs. Beati q esuriunt et
sitiunt iusticiam. Ve bti sunt. q
iam hnt iusticiam qua adhuc deside
rio anhelat. Sic iam hnt pec
catum q cupiditate irruunt ad
peccatum. Vn dns. q viderit mulie
rem ad concupiscendum eam iam mechatus est eam
in corde suo. Jer. Voluntas da
natur in hoie non natura. Jd.
Suo arbitrio delecti sunt hoies
non bonum necessitate faciunt
sed ppria uoluntate. Gr. li. Vo
luntas aput deum remuneratur
non opus. q uoluntas ex arbitrio
nostro procedit. opus autem p dei
gratiam consumatur. Aug. Tu
locum dedisti dyabolo mala uolun
tate. Si dares locum non possideret.
Jd. Nichil est tam facile bone uo
luntatis qz ipsa sibi. et hec sufficit
deo. Aug. Ille beatus est qui re
datur potuit cogitata pficere
sed noluit quod nolebat implere.
Js miser est qui uiciatum uoluit p
ficere sed non potuit occidere ne
gata complere. Ibstmo potius
sui uitiam recordatur pcipere. Ille
re tenetur in nomine cui p
petrandi difficultas non actulit
curam sed pseuerans cupiditas
exastuauit inuidiam. Greg.
Bonum opus in uoluntate sit oia
ex diuino adiutorio nobis
erunt ipfecta. Eccc. Abomi
nabile dno cor prauum et
uolutas eius in ius q simplici
ter ambulant. B. libera uolutas
facit nos nros. Bona uolun
tas facit nos dei. mala facit
nos dyabli. Jd. bone uolutati
non semper credendum est. sed aliquan
do resistendum. De peccato xij.

Aug. peccatum est auersio ab
incomutabili bono rebz
comutabilibz adherere. Jd peccatum
est contra ptum dei q ei pcepta contemp
nuntur. Jd peccatum uolutariu
um malum est et nullo modo peccatum
est non sit uolutariu. Sin, oe
peccatum actum est uolutarium. Jd.
Oe excusatioes. Nemo cum
peccat inuitus. Aug. Nemo
peccat in eo q uitare non po
test. nam peccatum adeo est uolu
tarium q si uolutarium non est
peccatum non est. Amb. Nemo tene
tur aculpa non uoluntate ppria
defluxerit nec hnt crimen
qui inferuntur reluctantibz. Glosa
Crimen apellatur quicquid exadi
batione fit si sit uoluntarium.
excepto coitu cum uxore. Jt.
Crimen dicitur graue peccatum
accusatione et dampnatione dignum.
Aug. hoc solum est peccare mor
taliter i. hoiem aliquid in amore
dei ppponere. Glosa. Cupidi
tas est motus animi ad fruendum
se et pximo et quolibet corpore non ppt
deum q agit idoita cupidi
tas accuspendz animum et corpus.

suum. flagitium applicat. quia alteri (aut ut)
noceat faciamus. Isidorus. Peccatum duobus
modis committitur: cupidi
tate et timore. cupiditate ut
dum adipisci quisque vult quod cupit
vel timet ne incurrat dampnum
quod metuit. Glossa. Tribus
modis peccatum committitur. ignorantia
ut paulus. Infirmitate ut
petrus. ex certa sciencia vel studi
o ut iudas proditor. Glossa.
Peccatum criminale committit ex
vincibili infirmitate vel ignorantia
ex invincibili autem veniale. [illegible]
infirmitate invincibili peccat
ut cum necessitate nature satisfa
cere volumus modum sobrieta
tis excedimus. Vincibili autem infir
mitate ut cum alienam uxorem
concupiscimus et similia. Ignorantia
invincibilis est quando nec aliis docenti
bus sciri inde homo potest. Vin
cibilis vero vel culpa sua vel
alio docente quod sit peccatum per
cipi potest. Apostolus. Volunta
rie enim nobis peccantibus post
acceptam notitiam veritatis non
relinquitur pro peccatis hostia. terri
bilis quedam expectatio iudicii
et ignis emulatio que consumpturus
est adversarios. Glossa. Omne peccatum
quod ex infirmitate est nequaquam
spem perdit. quia a superno iudi
ce veniam requirit. Glossa. pec
cator est qui consuetudine et stu
dio est in peccato sicut iustus qui

consuetudine et studio agit
iustitiam. Ecclesiastes. non est homo iustus
in terra qui faciat bonum et non
peccet. Isidorus. qui nunquam peccavit
ut multa bona patitur. Idem.
fili peccasti ne adicias iterum
et de pristinis deprecare ut ut
tibi dimittantur quasi a facie
colubri fuge peccatum. Ezechi
el. Anima que peccaverit ipsa
morietur. Augustinus. hec autem sic
punitur peccator ut moriens o
bliviscatur sui qui dum vivit
oblitus est dei. Glossa. Sciendum est
quod peccatum dicitur et pena et culpa
Culpa autem id est eterna dampnati
one que sequitur ex culpa solus
deus dimittit sive per sacramenta
ecclesie sive per ministros. Sacerdos
vero vel iudex dimittit peccatum
non culpa quidem sed penam tempora
lem. Notandum est quod neque baptis
simus neque pena neque aliquod
aliorum dimittit peccatum quod so
lius dei est. Immo cum per eum dimittit.
sed cum ista sine quibus non fit re
missio tamen non quibus. Decretum. Non
meritis hominum sed virtute spiritus
sancti peccata remittuntur. Ambrosius.
Nullum est tam grave peccatum quod
abstinentia non purgetur et
elemosinis non extinguatur.

De invidia et odio. xiij.

Invidia est dolor
animi ex aliena prosperitate
peccatis. Odium est inveterata

96

ai rancor. Nai est peccatum odij
q̄ inuidie. Inuidia ei cogitacū
g proſſpat. Odiū ē ī q̄ calam
toſū ee pot. Nā rex pōt hodio
hēre eū quē exilio danauit
ul' carcere. Inuidie ſpēs plures
st. Alia mala. Alia peſſima.
Alia tenuit mala ul' nō ma
la. Mala ē cū idign̄ idigno
pſpati iuidet. peſſima est cū
iuidet idign̄ ei q dignē pſpat
n̄ abutit pſpitate. tenuitur
mala ul' nō mala cū dign̄
moleste uidet pſpitate idigi
pſpitate rabutentis ea. Aug
Si inimicos n̄ diligim'. offē
ndim' qd ſup' ros nostros ode
rim'. Si pſecutoribꝫ nō ora
m' piclo ſub iacemus qd fa
cient ſi filij ī iudeum. nō ſuꝫ
filij pris ſi nos hereditū tenu
erit fr̄is. Id. Nos ī magine
precepti precti colim' ueri
tate uō ipaꝫ uirtuteqꝫ negli
gim'. Naꝫ oſculū pacis po
rigere tēpe q munera offe
rūt inuiſū ē. ſz uerecor ne
plures ex nob' labus ſtatuꝫ
faciāt. Cū xpē pacē n̄ corde
ſz exteri' deſidrat 7 affectu
uelit, pxim nō labijs ſaluta
y. Si ei pax nō hēt incedē
qi ſcena rex agi uidet 7 lu
de un̄ excrebat hac deus
cautus ē poti' qz placari. Id.
Recte ī malis odim' malitiā

et diligimus creaturā. Ide.
Nl'tū irē ē ī ſpecim iraſcetis
7 caritate l odio hēris nā ſ
lijs iraſcimur odiſſe aūt
filios q̄l' inuenitur. Quādo q
hodit arguit iraſcēteꝫ feſtu
cā uult tollē d' oclo fr̄is
ſui. feſtuca ī oclo ē ira. tra
bs ī oclo odiū ē. Io. Aplſ. Q
hodit fr̄eꝫ ſuū homicida est.
Gg. Q deſiderat plene carē
peste iuidie illā hereditateꝫ
diligit qꝫ ex heredū nuero
nō anguſtat. q̄ ī oibꝫ una ē
7 ſingul' tota q̄ tanto largior
oſtēdit quanto ad hāc percipi
entiū multitudo dilatat.
Id. Inicitio ī uidie ē affect
ſurgens ītne dilectōis 7 ple
na mors ei ē pfcis amor
eternitatis. Job. Nō ſum gauī
ſus ad ruinā ei q me hō
derat n̄ exultaui q' iuenis
ſſet eū malū. De timore
dei et fructu eius. xxiiij.

GG. Timere dīn est
nulla q̄ facienda ſt̄.
ptrire. Timē dīn ē ſb ocls
dei declinare amalo ſeu
aptō q' cōmitit ex in
duſtria. 7 facē bonū ad
q' tenent ex pcepto diuīo.
Glo. Quatuor ſt ſpēs timo
ris. s. Mūdanus. Seruilis.
Initialis 7 caſtus. Mun
danus. qn timore rerū.

temporalium ne ad mictatur uel ne
quis sua lux habeat committit aliquod
malum. Filialis quando solo timore
gehenne malum dimictit. Initi
alis quando partim timet partim
diligit. Castus siue filialis
qui pellit initialem quando sola
dilectione fiunt. et iste timor
fuit in christo. Cassiodorus. Ti
mor dei firmamentum dat. ti
mor humanum. Diffidentia.
Gregorius. In uia dei a timore inci
pitur ut ad fortitudinem ue
niatur. Nam sicut in uia seculi
audatia fortitudinem ita in
uia dei audacia debilitatem
parit. et sic in uia seculi timor
debilitatem ita in uia dei timor
fortitudinem gignit. Psalmus prophete
cupientes a timore incipiunt
et ad caritatem perficiendo perueni
unt. Gregorius. praua mens si non
prius per timorem cutitur ab assu
etis uitiis non emendatur. Ieronimus.
Nullus omnium exatur obstaculo
securus est. non satis tutus est
quisque periculo proximus. Augustinus
Ita timendus est deus ut ab ipso quasi fu
giatur ad ipsum. Apostolus. Noli al
tum sapere. sed time. propheta. Se
cundum altitudinem celi a terra
corroborauit deus misericordiam suam timen
tibus se. firmamentum est dominus
timentibus eum. Quoniam miseretur
pater. fi. mi. est. d. timentibus se.
Misericordia domini. ab. e. et us. i. e. super
ti. eum. Beati omnes qui timent. d. Bene
placitum est d. super. ti. eum. quam
magna multitudo. dul. t. d. q.
ab. timentibus. te. Inmictit. a.
d. in circuitu timentium eum et eripi
et eos. Non est inopia timentibus
eum. Initium sa. ti. d. Volunta
tem. ti. se. fa. et de p. e. ex. et
sal. fa. eos. Ecclesiastici. timet hic
cito conuertetur. plenitudo sapientie
est timere dominum. per timorem domini de
clinat omnis a malo. Timor
domini expellit peccatum. Nam
sine timore quis non potest iusti
ficari. Qui timent dominum custodi
ent mandata illius. et patientiam habe
bunt usque ad inspectionem illius.
Qui timent dominum erunt incredibiles.
Qui timent dominum preparabunt corda
sua. et in conspectu illius sanctificabunt
animas suas. Timor domini gloria
et gloriatio letitia et corona exul
tationis. Timor domini delectabit
cor et dabit letitiam et gaudium
in longitudinem dierum. Timenti
dominum bene erit in extremis et in die
defunctionis sue benedicetur. Qui
timet dominum eque habebit a
micitiam bonam. quoniam secundum illum
erit amicus illius. Non est maior
eo qui timet dominum. Nil melius
quam timere dominum et nil dulcius
quam respicere in mandatis domini.
Gloria magna est sequi dominum. Beatus
cui donatum est habere timorem domini.
Magnus est qui inuenit sapientiam et

97

sciam. si nō ē maior sup tm̄
te dno. Timēti dm̄ nō occur
ret mala et ī temptatōe deus illū
cōservabit et liberabit a malis.

De humilitate et superbia. xv.

Sermo de humilitate tantū.

Bernard⁹. Humilitas est
uirtus q̄ homo uerissima sui
cognitōe sibi uilescit. Humilitas
sui cognitione uilificans excellē
tias contempnit. remittit iniu
rias. B. per humilitatē ascēdit
ad sublimitatē. q̄r hec ē uia
et nō ē alia preter eā. quo aliter
uadit potius cadit q̄z ascēdit.
Eccl. Gliam precedit humilitas.
Nota Greg. nō estimat se hedificasse
qui sine mole fabrice fundamēta
humilitatis ponit nō preciū.
Nota Aug. Magnus esse uis. a mini
mo incipe. Cogita magnam
fabricam celsitudinis de fun
damēto cogita humilitatis. Id.
Si uis capere celsitudinē dei
prius cape humilitatē. D. ỹhs.
Cū feceritis oīa q̄ precepta sunt uo
bis dicite. Serui inutiles sumus.
q̄ debuimus facere fecimus. It. Sine
me nichil potestis facere. Idem.
Amē dico uob. n. c. fu. z. e. sic
p. n. i. i. r. celorum. quicūqz hu.
si. p. iste. hic. ē. ma. i. re. ce.
lorum. Eccl. Quanto magnus
es humilia te in omnibz et corā deo
inuenies graciā. Ps. Humilia ual
de spiritū tuū quoniā uindicta

carnis impii ignis et uermis.
Greg. Tanto humilior ad fuen
dum deo quisqz debet esse ex mu
nere quanto obligatiorē se cōspicit
in reddenda ratiōe. q̄r quanto au
gentur dona tanto et rō crescit
donorum. Id. nullus ē tanta
firmitate suffultus qui sua
stabilitate possit esse securus.
Job. nūquid potest iustificari
homo comparatus deo aut apparere
mundus natus de muliere. Ecce
et luna nō splēdet et stelle
nō sunt munde in cōspectu eius. quanto
magis homo putredo et filius hominis
uermis. D. ỹhs. Beati pauperes
spiritu. i. humiles. Psalmus. Non
in finē obliuio. e. pa. paciā pa.
n. p. i. fi. Idē. Desideriū pauperū
exaudiuit dns. Humiliatus sū
et liberauit me. Job. Dns po
nit humiles in sublimi. Id. q̄
humiliatus fuerit erit in gloria. et
qui inclinauerit oculos suos
ipse saluabitur. Aug. Qui suam
infirmitatē student humiliter
cognoscere dei celsitudinē me
rentur uidere obtinere. Greg.
Nunquā deus mentē deserit q̄ in
peccatis ueraciter se agnoscit.
Id. habent itaqz perfecti sancti uiri ut
bona que q̄ agunt indicant et
tamen cū perceperit ab eorum
memoria oculos auertat quo
enim arbor ad superiora succrescit
eo uehemencius radices ...

Qa q plus quisq i bona
opa attollitur. eo amplior
ab ore laudantu flatu fa
tigatur. Caute q osidera
tote trepida ne aut drs
i qbs laudatur 7 no st. ma
nus mat dei iudiciu uulat
aut drs i qbs laudatur
7 no . q petus pmiu pdat.

Amen
Amen

98

I'

Membr., cc 98 numerate moderna-
mente a lapis + 1 guardia bianca
in fine.
1 luglio 1967 K

ſtem ſi inguerra proie
cit lapides quadillos
quibus aliquem occide
rit. Item ſi habet ali
quem hodio et ſi eſt ali
quis cui non loquatur
et ſi dixerit quod non
uult loqui Inducatur
ad hoc ſi fieri poteſt ſi
ad hec induci nõ poteſt
queratur ſi ille cuis lo
qui non uult fecit in
iuriam ſibi et eius fu-
it culpa. et tanta põt
ẽe iniuria uel contu
melia ſibi abeo facta
quod abſoluendus eſt
etiam si ſuo nolit loq
inimico Sed ſi equalis
eſſet iniuria et nollet
ſibi loqui non debent
aſolui niſi prius loqua
tur inimico ſuo: Et ſi
non poteſt inimico ſuo
parcere corde doleat
de hac mala uolunta
te et ſic poteſt aſolui:
Sed sepe contingit qđ
homo uel femina non
uult
dicen
uis t
parca
ſti de
aliqu
uis ti

dimicti adeo: Tu nõ p
otes aliquid facere qđ
tibi plus ualeat adrem
ictendum tibi peccata
q̄ ſi tu parcas inimico
tuo. Vnde dominus d
icit ineuangelio. Dim
ictite et dimictetur
uobis. et illis: qui non
parcunt dicitur ineu
angelio. niſi dimiſeri-
tis hominibus peccata ue
ſtra nec pater meus di
mictit uobis: qui eſt in
celis et alia multa poſſ
dici de hac materia It
Queratur ſi induxit a
liquem adpeccatum et
male faciendum et ſico
ſilium dedit. Item que
ras abillo qui durus
eſt adremictendum
ſi uideret ſuum inim
icum necari inaqua
uel mori ſi eum iuuar
et ſi et fame perriret
daret ei panem et ſi d
ixerit quod non eſt in
caritate et ideo nõ ẽ

4